അഷ്ടാംഗഹൃദയം
ബാലൊപചരണീയം

അഷ്ടാംഗഹൃദയം
ബാലോപചരണീയം

പ്രഥമാദ്ധ്യായഃ

അഥാതോബാലോപചരണീയം നാമാദ്ധ്യായംവ്യാഖ്യാസ്യാമഃ ഇതിഹസ്മാഹുരാത്രേയാദയോമഹർഷയഃ॥

൧. ജാതമാത്രംവിശോദ്ധ്യോൽബാൽബാലംസൈന്ധവസർപ്പിഷാ। പ്രസൂതിക്ലേശിതംചാനുബലാതൈലേനസേചയേൽ॥

അന്വയം ——— ശിശുക് - ജാതമാത്രം - ബാലം - സൈന്ധവസർപ്പിഷാ - ഉൽബാൽ - വിശോദ്ധ്യ - അനു - പ്രസൂതിക്ലേശിതം - ബലാതൈലേന സേചയേൽ - ച -

അന്വയാർത്ഥം ——— ശിശുക് ജാതമാത്രനായിരിക്കുന്നബാലനെ സൈന്ധവസർപ്പിസ്സുകൊണ്ടു ഉൽബത്തിങ്കൽനിന്നു വിശോധനംചെയ്തിട്ടു അനന്തരം പ്രസൂതിക്ലേശിതനായിരിക്കുന്നഅവനെബലാതൈലംകൊണ്ടുസേചനംചെയ്കയുംവേണം.

പരിഭാഷ ——— ശിശുക് = വൈദ്യൻ. ജാതമാത്രൻ = കേവലംജാതൻ. ജാതൻ = ജനിച്ചവൻ. ബാലൻ = കുട്ടി. സൈന്ധവസർപ്പിഃ = സൈന്ധവസഹിതമായിരിക്കുന്നസർപ്പിസ്സ്. സൈന്ധവസഹിതം = സൈന്ധവത്തോടുസഹിതം. സൈന്ധവം = ഇന്തുപ്പ്. സഹിതം = കൂടിയതു. സർപ്പിസ്സ് = നെയ്യ്. ഉൽബം = മഴല. വിശോധനംചെയ്ക = ശുദ്ധിവരുത്തുക. പ്രസൂതിക്ലേശിതൻ = പ്രസൂതിയാൽക്ലേശിതൻ. പ്രസൂതി = സൂതിമാത്രതൻ. ക്ലേശിതൻ = ക്ലേശിക്കപ്പെട്ടവൻ. ക്ലേശിക്ക = തളരുക. ബലാതൈലം = ബലാതൈലമെന്നപേരോടുകൂടിയ (ധാന്വന്തരതൈലം) സേചനംചെയ്ക = കുളിപ്പിക്കുക.

സാരം ——— വൈദ്യൻ ജനിച്ചസമയത്തിങ്കൽ തന്നെബാല ഇന്തുപ്പുകൂടിയിരിക്കുന്നനെയ്യുകൊണ്ടു മഴലയുൾ ഉണ്ടെ

ട്ട അനന്തരം പ്രസൂതിപാതത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട തളൎച്ചയൊടുകൂടിയവനെ ബാഹ്യവായുസ്പൎശം ഹേതുവായിട്ട ഉണ്ടായിരിക്കുന്നദുഃഖത്തെ കളവാനായിക്കൊണ്ടും പ്രസവസമയത്തിങ്കല ഉള്ള ക്ലേശം ഹേതുവായിട്ടു തളൎന്നിരിക്കുന്ന പ്രാണവായുവിന്റെ അനുലോമനത്തിന്നായിക്കൊണ്ടും ഗൎഭവ്യാപദദ്ധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ബലാതൈലംകൊണ്ട കുട്ടിക്കു പുരട്ടുകയും വേണം-

൮- അശ്മനോൎവാദനം ചാസ്യ കൎണ്ണമൂലേ സമാചരേൽ। അസ്യ ദക്ഷിണകൎണ്ണേ മന്ത്രമുച്ചാരയേദിമം ॥

അന്വയം — അസ്യ- കൎണ്ണമൂലേ- അശ്മനോഃ- വാദനം- ച- സമാചരേൽ- അഥ- അസ്യ- ദക്ഷിണേ- കൎണ്ണേ- ഇമം- മന്ത്രം- ഉച്ചാരയേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം — ഇവന്റെ കൎണ്ണമൂലത്തിങ്കൽ അശ്മാക്കളുടെ വാദനത്തെയും സമാചരിക്കേണം- അനന്തരം ഇവന്റെ ദക്ഷിണമായിരിക്കുന്ന കൎണ്ണത്തിങ്കൽ ഈ മന്ത്രത്തെ ഉച്ചരിക്കേണം-

പരിഭാഷ — ഇവൻ=ബാലൻ- കൎണ്ണമൂലം=കൎണ്ണങ്ങളുടെ മൂലം- കൎണ്ണങ്ങൾ=ചെവികൾ- മൂലം=സമീപം- അശ്മാക്കൾ=കല്ലുകൾ- വാദനം=താഡനം- (അന്യോന്യം മുട്ടുക എന്നൎത്ഥം) സമാചരിക്ക=ചെയ്യുക- ഇവൻ=ബാലൻ- ദക്ഷിണം=വലത്തെ- കൎണ്ണം=ചെവി- ഉച്ചരിക്ക=ചൊല്ലുക-

സാരം — കുട്ടിയുടെ ചെവികളുടെ സമീപത്തിങ്കൽ പ്രസവസമയത്തുണ്ടായിരിക്കുന്ന മോഹത്തെ കളയുവാനായിക്കൊണ്ട രണ്ടുകല്ലുകളെക്കൊണ്ട അന്യോന്യം മുട്ടുകയും സംഗ്രഹത്തിങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന മറ്റുചില പ്രവൃത്തികളെയും ചെയ്തതിന്നശേഷം ആയുസ്സിന്റെ വൎദ്ധനക്കായിക്കൊണ്ട ബാലന്റെ വലത്തെ ചെവിയിൽ വക്ഷ്യമാണമായിരിക്കുന്ന മന്ത്രത്തെ ഉച്ചരിക്കുകയും വേണം-

൯- സംസ്ഥിതസ്യ നാളിം ച സൂത്രേണ ചതുരംഗുലാൽ। ബദ്ധ്വോൎദ്ധ്വം വൎദ്ധയിത്വാ തു ഗ്രീവായാമവസഞ്ജയേൽ ॥

അന്വയം — സംസ്ഥിതസ്യ- ച- നാളിം- ചതുരംഗുലാൽ- ഊൎദ്ധ്വം- സൂത്രേണ- ബദ്ധ്വാ- വൎദ്ധയിത്വാ- ഗ്രീവായാം- അവസഞ്ജയേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം — സംസ്ഥിതനായിട്ടുമിരിക്കുന്നവന്റെ നാളിയെ ചതുരംഗുലത്തിങ്കൽനിന്ന ഊൎദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കൽ കൊണ്ടുബന്ധിച്ചിട്ട വൎദ്ധിപ്പിച്ചിട്ട ഗ്രീവയിങ്കൽ അവസഞ്ജിപ്പിക്കേണം-

പദാർത്ഥം — സ്വസ്ഥീഭൂതൻ=സ്വസ്ഥനായിഭവിച്ചവൻ- സ്വസ്ഥൻ=ദുഃഖത്തോടുകൂടാത്തവൻ- നാഭി=നാഭിനാളം- (പൊക്കിൾക്കൊടി) ചതുരംഗുലം=നാലുവിരല- ഊർദ്ധ്വഭാഗം=മേൽഭാഗം- സൂത്രം=ചരട- ബന്ധിക്ക=കെട്ടുക- വർദ്ധിക്ക=മുറിക്കുക- ഗ്രീവ=കഴുത്ത- അവസജ്ജിപ്പിക്ക=കെട്ടുക-

സാരം — മന്ത്രോച്ചാരണാനന്തരം ദുഃഖത്തോടുകൂടാത്തവനായിയും സംഗ്രഹത്തിങ്കൽപറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രാണപ്രത്യാനയനത്തോടുകൂടിയവനായിയുമിരിക്കുന്നബാലന്റെ പൊക്കിൾക്കൊടിയുടെനാലുവിരലമീതെ ക്ഷൌമപ്പട്ട മുതലായവകളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന ചരടുകൊണ്ടുബന്ധിച്ചിട്ട അതിന്റെ മേൽഭാഗത്തെ തീക്ഷ്ണമായിരിക്കുന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ട വഴിപോലെ മുറിച്ചിട്ട മുറിയാനായിക്കൊണ്ടുകെട്ടിയിരിക്കുന്ന ചരടിന്റെതല കൊണ്ടുകഴുത്തിൽ അധികംമുറുകാതെയും അധികംഅയഞ്ഞിട്ടല്ലാതെയുംകെട്ടണം- ഇവിടെപ്രമാണാന്തരങ്ങളെയും പറയാം- (നാഭിനാഡീംബന്ധനാച്ചതുരംഗുലസ്യോർദ്ധ്വം ക്ഷൌമസൂത്രേണ ബദ്ധ്വാതദുപരി തീക്ഷ്ണേന ശസ്ത്രേണോർദ്ധ്വമുഖം വർദ്ധയേൽ-) എന്നസംഗ്രഹത്തിലും- നാഭിബന്ധനാൽപ്രഭൃത്യഷ്ടാംഗുലമഭിജ്ഞാനം കൃത്വാച്ഛേദനാവകാശസ്യദ്വയോരന്തരയോശ്ശനൈർഗൃഹീത്വാ തീക്ഷ്ണരൗക്മരാജതായസാനാം ഛേദനാനാമന്യതമേനാർദ്ധധാരേണ ച്ഛേദയേൽ- എന്നചരകത്തിലും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടാകയാൽ മേൽ പൊട്ടുമുഖമാകുംവണ്ണംമുറിക്കണം- ഇതിനെവെണ്ണതുപൊലെ അല്ലാതെമുറിയാൽ അസമ്യക്ഉപകല്പനേഹിനാഭ്യാആയാമോത്തുണ്ഡീപിണ്ഡലികാവിനാമികാവിജൃംഭികാബാധേഭ്യോഭയംഭവതി- എന്നചരകത്തിലും അസമ്യക്കല്പനാന്നാഭേസ്സ്യാൽപിനാമൊ വജ്രംഭികാ വാതപിത്തഹരംകർമ്മതത്രാന്തർബഹിരാചരേൽ വാതേനാദ്ധ്മാപിതാംനാഭിംസതൈലാംതുണ്ഡിസംജ്ഞിതാം മാഷതൈല്ലഃപ്രശമയേൽസ്നേഹസ്വേദോപനാഹനൈഃ- എന്നസംഗ്രഹത്തിലുംപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടാകയാൽ തുണ്ഡീ-പിണ്ഡലികാ,വിനാമികാ, വിജൃംഭികാ ഇത്യാദികളായവ്യാധികളുണ്ടാകുമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- അങ്ങിനെവന്നാൽ ആവ്യാധിയിങ്കൽവാതത്തെയും പിത്തത്തെയുംനശിപ്പിക്കുന്നതായ കർമ്മത്തെപാനവിഷയമായി അകത്തും ലേപനവിഷയമായി പുറത്തുംഉപചരിക്കുകയുംവാതത്താൽ വീർപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിയും വേദനയോടുകൂടിയതായിയും തുണ്ഡീഎന്നപേരൊടുകൂടിയതായിയുമിരിക്കുന്ന നാഭിയെവാതത്തെനശിപ്പിക്കുന്നവകളായ സ്നേഹം,സ്വേദം ഇത്യാദിദ്രവ്യ

ത്തികള്ളകൊണ്ടു ശമിപ്പിക്കകയും വെണം.-

൮- നാളിഞ്ചകുഷ്ഠതൈലെനസെചയെൽസ്നാപയെദനു। ക്ഷീരിവൃക്ഷകഷായെണസൎവ്വഗന്ധൊദകെനവാ॥

൯- കൊഷ്ണെനതപ്തരജതതപനീയനിമജ്ജനൈഃ। തതൊദക്ഷിണതജ്ജന്യാതാലുന്നാമ്യാവകുണ്ഠയെൽ॥

൧൦- ശിരസിസ്നെഹപിചുനാപ്രാശംചാസ്യപ്രയൊജയെൽ। ഹരെണുമാത്രംമെധായുൎബ്ബലാത്ഥമഭിമന്ത്രിതം॥

൧൧- ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മീവചാശംഖപുഷ്പീകല്കംഘൃതംമധു। ചാമീകരവചാബ്രാഹ്മീവാപ്യപത്ഥ്യാരജീകൃതാഃ॥

൧൨- ലിഹ്യാന്മധുഘൃതൊപെതാഹൈമധാത്രീരജൊഥവാ। ഗൎഭാംഭസ്സൈന്ധവവചാസൎപ്പിഷാവാമയെത്തതഃ॥

അന്വയം —— നാളിം- കുഷ്ഠതൈലെന- സെചയെൽ- ച- അനു- തപ്തരജതതപനീയനിമജ്ജനൈഃ- കൊഷ്ണെന- ക്ഷീരിവൃക്ഷകഷായെണ-സൎവ്വഗന്ധൊദകെന-വാ-സ്നാപയെൽ-തതഃ ദക്ഷിണതജ്ജന്യാ- താലു- ഉന്നാമ്യ- ശിരസി- സ്നെഹപിചുനാ- അവകുണ്ഠയെൽ- അസ്യ- മെധായുൎബ്ബലാത്ഥം- അഭിമന്ത്രിതം- ഹരെണുമാത്രം- ഐന്ദ്രീ ബ്രാഹ്മീവചാശംഖപുഷ്പീകല്കം- ഘൃതം- മധു- പ്രാശം- ച- പ്രയൊജയെൽ- രജീകൃതാഃ- മധുഘൃതൊപെതാഃ- ചാമീകരവചാബ്രാഹ്മീവാപ്യപത്ഥ്യാഃ- ലിഹ്യാൽ- അഥവാ- ഹൈമധാത്രീരജഃ- ലിഹ്യാൽ- തതഃ- സൈന്ധവവചാ- സൎപ്പിഷാ- ഗൎഭാംഭഃ- വാമയെൽ-

അൎത്ഥം— നാളിയെ കുഷ്ഠതൈലംകൊണ്ടു സെചനം ചെയ്കയും വെണം- അനന്തരം തപ്തരജതതപനീയനിമജ്ജനങ്ങൾകൊണ്ടു കൊഷ്ണമായിരിക്കുന്ന ക്ഷീരിവൃക്ഷകഷായംകൊണ്ടൊസൎവ്വഗന്ധൊദകംകൊണ്ടൊസ്നാപിക്കണം. അനന്തരം ദക്ഷിണതജ്ജനികൊണ്ടുതാലുവിനെ ഉന്നമിപ്പിച്ചിട്ടുശിരസ്സിങ്കൽ സ്നെഹപിചുകൊണ്ടു അവകുണ്ഠനംചെയ്യെണം ഇവനെറമെധായുൎബ്ബലത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു അഭിമന്ത്രിതമായിഹരെണുമാത്രമാമായിരിക്കുന്ന ഐന്ദ്രീ ബ്രാഹ്മീ വചാശംഖപുഷ്പീകല്കത്തെയും ഘൃതത്തെയും മധുവിനെയും പ്രാശമായിട്ടു പ്രയൊഗിപ്പിക്കണം- രജീകൃതങ്ങളായിമധുഘൃതൊപെതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചാമീകരവചാബ്രാഹ്മീവാപ്യപത്ഥ്യകളെ ലെഹനംചെയ്യെണം. എന്നിട്ടു ഹൈമധാത്രീരജസ്സിനെ ലെഹനംചെയ്യണം അനന്തരംസൈന്ധവവചായായിരിക്കുന്നസൎപ്പിസ്സുകൊണ്ടു ഗൎഭാംഭസ്സിനെവമിപ്പിക്കണം.-

പരിഭാഷ:—— നാഭി=പൊക്കിൾകൊടി- കല്ക്കതൈലം=കല്ക്കസിദ്ധമായിരിക്കുന്നതൈലം- കല്ക്കസിദ്ധം=കല്ക്കംകൊണ്ടു സിദ്ധം- കല്ക്കം=കൊട്ടം- സിദ്ധം=ഉണ്ടാക്കിയത- (കൊട്ടംകഷായം വെച്ചു കാച്ചിയതെന്നൎത്ഥം) തൈലം=എണ്ണ- സെചനംചെയ്ക=നനക്കുക- തപ്തരജതതപനീയനിമജ്ജനങ്ങൾ=തപ്തരജതതപനീയങ്ങളുടെ നിമജ്ജനങ്ങൾ- തപ്തരജതതപനീയങ്ങൾ=തപ്തങ്ങളായിരിക്കുന്നരജതതപനീയങ്ങൾ- തപ്തങ്ങൾ=തപിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ- തപിപ്പിക്ക=ചുടുണ്ടാക്കുക- (തീയിലിട്ടു പഴുപ്പിക്കുക എന്നൎത്ഥം) രജതതപനീയങ്ങൾ=രജതവും തപനീയവും- രജതം=വെള്ളി- തപനീയം=സ്വൎണ്ണം- നിമജ്ജനങ്ങൾ=മുങ്ങലുകൾ- കൊഷ്ണം=അല്പമായ ചൂടൊടുകൂടിയത- ക്ഷീരിവൃക്ഷകഷായം=ക്ഷീരിവൃക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കഷായം- ക്ഷീരിവൃക്ഷങ്ങൾ=നാല്പാമരങ്ങൾ- (അത്തിമുതലായവകൾ) സൎവ്വഗന്ധോദകം=സൎവ്വഗന്ധയുക്തമായിരിക്കുന്നുദകം- സൎവ്വഗന്ധയുക്തം=സൎവ്വഗന്ധത്തൊടുകൂടിയത- സൎവ്വഗന്ധം=സൎവ്വമായിരിക്കുന്നഗന്ധം- സൎവ്വം=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളത- ഗന്ധം=ഗന്ധദ്രവ്യം- ഉദകം=വെള്ളം- സ്നാപിപ്പിക്ക=സ്നാനംചെയ്യിപ്പിക്ക- ദക്ഷിണതൎജ്ജനി=ദക്ഷിണയായിരിക്കുന്ന തൎജ്ജനി- ദക്ഷിണാ=വലത്തെ- തൎജ്ജനി=ചൂണ്ടാണിവിരൽ- താലു=താലുപ്രദേശം- (അണ്ണാക്ക) ഉന്നമിപ്പിക്ക=പൊക്കുക- ശിരസ്സ=മൂൎദ്ധാവ- സ്നേഹപിചു=സ്നേഹയുക്തമായിരിക്കുന്നപിചു- സ്നേഹയുക്തം=സ്നേഹത്തൊടുകൂടിയത- സ്നേഹം=എണ്ണ- പിചു=ഉണ്ണി- അവധാനംചെയ്ക=ഉറെക്കുക- ഉല്വൻ=ബോളൻ- മേധായുൎബ്ബലം=മേധായുസ്സുകളുടെബലം- മേധായുസ്സുകൾ=മേധയും ആയുസ്സും- മേധാ=ബുദ്ധി- ബലം=ശക്തി- അഭിമന്ത്രിതം=അഭിമന്ത്രിക്കപ്പെട്ടത- അഭിമന്ത്രിക്ക=വഴിപൊലെമന്ത്രിക്ക- മന്ത്രിക്ക=മന്ത്രോച്ചാരണംചെയ്യിട്ടുവിശേഷത്തെപ്രാപിപ്പിക്ക- ഹരെണുമാത്രം=ഹരെണുപ്രമാണം- ഹരെണു=അരെണത്തം- ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മീവചാശംഖപുഷ്പികല്കം= ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മീവചാശംഖപുഷ്പികളുടെകല്കം- ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മീവചാശംഖപുഷ്പികൾ=ഐന്ദ്രിയും ബ്രാഹ്മിയും വചയും ശംഖപുഷ്പിയും- ഐന്ദ്രീ=കാട്ടുവെള്ളരി- ബ്രാഹ്മീ=ബ്രാഹ്മിവിശേഷം- (കരുമത്തിളെന്ന ഒരുപക്ഷമുണ്ടു) വചാ=വയമ്പ- ശംഖപുഷ്പി=ശംഖപുഷ്പം- ഘൃതം=നെയ്യ- മധു=തെൻ- പ്രാശം=അല്പമായിരിക്കുന്ന അശനം- അശനം=ഭക്ഷണം- പ്രയോജിക്ക=പാനംചെയ്ക- മജ്ജിതകം=മജ്ജ കരി

ക്കപ്പെട്ടവ- രജീകരിക്ക=രജസ്സാക്കിചെയ്യുക- രജസ്സ=പൊടി- മധുഘൃതോപേതകൾ=മധുഘൃതങ്ങളോടു കൂടിയവ- മധുഘൃതങ്ങൾ=മധുവും ഘൃതവും- മധു=തേൻ- ഘൃതം=നെയ്യ- ചാമീകരവചാബ്രാഹ്മീവാപ്യപത്ഥ്യകൾ=ചാമീകരവും വചയും ബ്രാഹ്മിയും വാപ്യവും പത്ഥ്യയും ചാമീകരം=സ്വൎണ്ണം- വചാ=വയമ്പ- ബ്രാഹ്മി=ബ്രഹ്മി- വാപ്യം=കൊട്ടം- പത്ഥ്യാ=കടുക്ക- ലെഹനം ചെയ്യ=നക്കുക- ഹേമധാത്രീരജസ്സ=ഹേമധാത്രികളുടെ രജസ്സ- ഹേമധാത്രികൾ=ഹേമവും ധാത്രിയും- ഹേമം=സ്വൎണ്ണം- ധാത്രി=നെല്ലിക്ക- രജസ്സ=പൊടി- ലെഹനം ചെയ്ക=നക്കുക- സൈന്ധവവത്ത=സൈന്ധവത്തോടുകൂടിയത- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പു- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- ഗൎഭസ്സ=ഗൎഭജലം- വമിപ്പിക്ക=ഛൎദ്ദിപ്പിക്കുക-

സാരം—— നാളിനാളച്ഛേദനം ചെയ്തുവായിട്ടുണ്ടായ വ്രണത്തെ ഉണക്കുവാനായിക്കൊണ്ടു കൊട്ടം കഷായംവെച്ചു കല്ക്കമിട്ടു കാച്ചിയ എണ്ണയെയൊ കൊട്ടം പൊടിച്ചിട്ടു ചെൎത്തിരിക്കുന്ന എണ്ണയെയൊ പൊക്കിൾ കൊടിയിൽ പുരട്ടുകയും വേണം- അനന്തരം വെള്ളികൊണ്ടൊ സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടൊ ഉണ്ടാക്കി തീയിലിട്ടു പഴുപ്പിച്ചു മുക്കുക ചെയ്തുവായിട്ടു അല്പമായ ചൂടൊടുകൂടിയ നാല്പാമരത്തൊലി ഇട്ടുവെച്ച വെള്ളംകൊണ്ടൊ രാമച്ചം ചന്ദനം കൊട്ടം ഇങ്ങിനെയുള്ള സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ ഇട്ടുവെച്ച വെള്ളംകൊണ്ടൊ ബാലനെ കുളിപ്പിക്കുകയും- അതിന്റെശെഷം വലത്തെ കയ്യിന്റെ ചൂണ്ടാണി വിരൽകൊണ്ടു ശിരസ്സിനെ സമമാക്കാനായിക്കൊണ്ടും മൂക്കിന്റെ വലിപ്പത്തിനായിക്കൊണ്ടും അണ്ണാക്കിനെ പൊങ്ങിച്ചിട്ടു ശിരസ്സിൽ എണ്ണയിൽ മുക്കിയ ശീലയിടുകയും വേണം- ഇവിടെ അണ്ണാക്കിനെ പൊക്കുക എന്ന പ്രസംഗംകൊണ്ടു ഉരാലിസ്രോതസ്സുകളില്ലെന്നു വരികിൽ അതാതിന്റെ അവസ്ഥപൊലെ ഉണ്ടാക്കേണമെന്നു കൂടി സൂചിപ്പിരിക്കുന്നു (അപാരണൈ ഉദരെസ്പൃഷ്ട്വാവ്യധയെന്മതിമാൻഛിതൽ ഘൃതെനസെകം കവീതവണ്ണെനയനോപിചാ॥ ലിംഗപ്രളെരെ കൎണ്ണചനാസായാം ചതഥൈവച തന്മാത്രലെശംസ്പൃഷ്ട്വൈവ്യധിതാനെസകമാചരെൽ) എന്ന തന്ത്രാന്തര ഉണ്ടാകയാൽ ചാരത്തൊടുകൂടാതിരിക്കുന്ന ഉരാലിയിങ്കൽ സൂചികൊണ്ടു ചാര ഉണ്ടാക്കി നെയ്യുകൊണ്ടു നനക്കുകയും വേണം- അനന്തരം ബാലന്റെ ബുദ്ധി വൎദ്ധനക്കായിക്കൊണ്ടും ആയുൎവൎദ്ധനക്കായിക്കൊണ്ടും വൈദികമന്ത്രോച്ചാരണം കൊണ്ടു ശുദ്ധിവരുത്തി

യതായിട്ടും അരെണകത്തൊടു തുല്യമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന കാട്ടു വെള്ളരി, ബ്രഹ്മി, വയമ്പ, ശംഖപുഷ്പം ഇവകളെ അരച്ചു ഉണ്ടായ കല്ക്കത്തെ തെനും നെയ്യും ചെൎത്ത അല്പാശനമായിട്ടു സെവിപ്പിക്കുകയും വെണം. സ്വൎണ്ണം, വയമ്പ, ബ്രഹ്മി, കൊട്ടം, കടുക്ക ഇവകളെ പൊടിച്ചു തെനും നെയ്യും ചെൎത്ത നക്കുകയൊ അല്ലെങ്കിൽ സ്വൎണ്ണം, നെല്ലിക്ക ഇവകളെ പൊടിച്ചു തെനും നെയ്യും ചെൎത്ത നക്കുകയൊ വെണം. അനന്തരം ഇന്തുപ്പു പൊടിച്ചതും നെയ്യും കൂട്ടി സെവിപ്പിച്ചിട്ടു ഗൎഭോദകത്തെ ഛൎദ്ദിപ്പിക്കണം. (ഗൎഭാംഭസ്സാമവമനാൽ ശ്ലിഷ്ടണ്ഠകണ്ഠോഗസ്യവാസം ഷ്ഠികതാശ്ചമയെത്വെഷ്ടാമാൎഗ്ഗാനാപൂൎണ്ണതെതസഃ ॥ ബധിരത്വമിന്ദ്രിതൊമുഖ്യന്തൊമംശാസ്ത്രാലൊളിഭ്രയതെപ്യന്ദ്രൊഗാക്ഷെപകശ്വാസകാസഹിക്കാജ്വരാദിഭിഃ) ഇങ്ങിനെ അന്യശാസ്ത്രമുണ്ടാകയാൽ ഗൎഭജലത്തെ ഛൎദ്ദിപ്പിക്കായ്ക ഹെതുവായിട്ടു ധാതുക്കളൊത്തൊ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന കഫത്തൊടുകൂടി ഹൃദയത്തിങ്കൽ ഉറച്ചിട്ടു വഴികളെ തടുക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടു കണ്ണടക്കി പിടിപ്പുവനായിട്ടും മൊഹാലസ്യത്തൊടു കൂടിയവനായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ബാലൻ ഹൃദ്രോഗം ആക്ഷെപവാതം ശ്വാസം കാസം ഛൎദ്ദി ജ്വരം ഇത്യാദികളായിരിക്കുന്ന രൊഗങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നു. എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം.

൯. പ്രാജാപത്യെനവിധിനാജാതകൎമ്മാദികാരയെൽ । സിരാണാംഹൃദയസ്ഥാനാംവിവൃതത്വാൽപ്രസൂതിതഃ ॥

൰. തൃതീയെഹ്നിചതുൎത്ഥെവാസ്ത്രീണാംസ്തന്യംപ്രവൎത്തതെ । പ്രഥമെദിവസെതസ്മാത്ത്രികാലംമധുസൎപ്പിഷീ ॥

൰൧. അനന്താമിശ്രിതെമന്ത്രപാവിതെപ്രാശയെച്ഛിശും । ദ്വിതീയെലക്ഷ്മണാസിദ്ധംതൃതീയെചഘൃതംതതഃ ॥

൰൨. പ്രാങ്നിഷിദ്ധസ്തന്യസ്യാസ്യതൽപാണിതലസംമിതം । സ്തന്യാനുപാനംദ്വൌകാലൌനവനീതംപ്രയൊജയെൽ ॥

അന്വയം —— ജാതകൎമ്മാദി- പ്രാജാപത്യെന- വിധിനാ- കാരയെൽ- സ്ത്രീണാം- പ്രസൂതിതഃ- തൃതീയെ- ചതുൎത്ഥെ- വാ- അഹനി- ഹൃദയസ്ഥാനാം- സിരാണാം- വിവൃതത്വാൽ- സ്തന്യം- പ്രവൎത്തതെ- തസ്മാൽ- ശിശും- പ്രഥമെ- ദിവസെ- അനന്താമിശ്രിതെ- മന്ത്രപാവിതെ- മധുസൎപ്പിഷീ- ത്രികാലം- പ്രാശയെൽ- ദ്വിതീയെ- തൃതീയെ- ച- ലക്ഷ്മണാസിദ്ധം- ഘൃതം- പ്രാശയെൽ- തതഃ- പ്രാക്- നിഷിദ്ധസ്തന്യസ്യ- അസ്യ- ദ്വൌ കാലൌ- തൽപാണിതലസംമിതം- നവനീതം- സ്തന്യാനുപാ

ന്നം- പ്രയോജയേൽ ॥

അന്വയാൎത്ഥം—— ജാതകൎമ്മാദിയെ പ്രാജാപത്യമായിരിക്കുന്ന വിധികൊണ്ടു ചെയ്യേണം- സ്ത്രീകൾക്കു പ്രസൂതിയിങ്കൽ നിന്നു തുടങ്ങി തൃതീയമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥിംകലോ ചതുൎത്ഥമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥിംകലോ ഹൃദയസ്ഥകളായിരിക്കുന്ന സിരകളുടെ വിവൃതത്വംഹേതുവായിട്ടു സ്തന്യം പ്രവൎത്തിക്കുന്നു- അതു ഹേതുവായിട്ടു ശിശുവിനെ പ്രഥമമായിരിക്കുന്ന ദിവസത്തിങ്കൽ അനന്താമിശ്രിതങ്ങളായി മന്ത്രപാവിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മധുസൎപ്പിസ്സുകളെ ത്രികാലത്തിങ്കൽ പ്രാശിപ്പിക്കണം- ദ്വിതീയമായിരിക്കുന്ന ദിവസത്തിങ്കലും തൃതീയമായിരിക്കുന്ന ദിവസത്തിങ്കലും ലക്ഷ്മണാസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെ പ്രാശിപ്പിക്കണം- അനന്തരം മുമ്പിൽ നിഷിദ്ധസ്തന്യനായിരിക്കുന്ന ഇവന്നു രണ്ടുകാലങ്ങളിൽ തൽപാണിതലസമ്മിതമായിരിക്കുന്ന നവനീതത്തെ സ്തന്യാനുപാനമായിട്ടു പ്രയോജിക്കണം-

പദാൎത്ഥം—— ജാതകൎമ്മാദി=ജാതകൎമ്മമാകുന്ന ആദിയോടുകൂടിയതു- ജാതകൎമ്മം=ജാതകൎമ്മം എന്ന ക്രിയ- പ്രാജാപത്യം=വൈദികം- വിധി=കൎമ്മം- പ്രസൂതി=പ്രസവം- ഹൃദയസ്ഥകൾ=ഹൃദയത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവ- ഹൃദയം=മാറിടം- സ്ഥിതിചെയ്ക=നില്ക്കുക- (മുലപ്പാലിനെ വഹിക്കുന്നവ എന്നു താല്പൎയ്യം) സിരകൾ=ഞരമ്പുകൾ- വിവൃതത്വം=വിവൃതകളാവു എന്നുള്ളതു- വിവൃതകൾ=വിടൎന്നവ- സ്തന്യം=മുലപ്പാല- പ്രവൎത്തിക്ക=ഉണ്ടാവുക- ശിശു=ബാലൻ- പ്രഥമം=മുമ്പിലത്തെ- അനന്താമിശ്രിതങ്ങൾ=അനന്തയോടു കൂടിയവ- അനന്താ=സ്വൎണ്ണം- (കറുക എന്നും കൊടുത്തൂവ എന്നും അൎത്ഥമുണ്ടു) മന്ത്രപാവിതങ്ങൾ=മന്ത്രത്താൽ പാവിതങ്ങൾ- പാവിതങ്ങൾ=ശുദ്ധങ്ങളാക്കപ്പെട്ടതു- മധുസൎപ്പിസ്സുകൾ=മധുവും സൎപ്പിസ്സും- മധു=തേൻ- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- പ്രാശിപ്പിക്ക=ഭക്ഷിപ്പിക്ക- ദ്വിതീയം=രണ്ടാമത്തെ- തൃതീയം=മൂന്നാമത്തെ- ലക്ഷ്മണാസിദ്ധം=ലക്ഷ്മണകൊണ്ടു സിദ്ധം- ലക്ഷ്മണാ=[illegible]- സിദ്ധം=സാധിക്കപ്പെട്ടതു- സാധിക്ക=സംസ്കരിക്ക- (പാകംചെയ്തുണ്ടാക്കുക) ഘൃതം=നെയ്യ- നിഷിദ്ധസ്തന്യൻ=നിഷിദ്ധമായിരിക്കുന്ന സ്തന്യത്തോടു കൂടിയവൻ- നിഷിദ്ധം=നിഷേധിക്കപ്പെട്ടതു- നിഷേധിക്ക=വിരോധിക്ക- ഇവൻ=ബാലൻ- കാലങ്ങൾ=സമയങ്ങൾ- (രാവിലെയും ഉച്ചക്കുമെന്നു താല്പൎയ്യം) തൽപാണിതലസമ്മിതം=തൽപാണിതലത്തോടു സമ്മിതം- തൽപാണിതലം=അവന്റെ പാണി

തലം- അവൻ=ബാലൻ- പാണിതലം=ഉള്ളൻകൈ. സന്ധിതം=ഉള്ള്യം- നവനീതം=പുതിയവെണ്ണ- സ്തന്യാനുപാനം=സ്തന്യമാകുന്ന അനുപാനത്തോടു കൂടിയതു- സ്തന്യം=മുലപ്പാല. അനുപാനം=ഔഷധസേവാനന്തരമുള്ളപാനം- പ്രയോജിക്ക=ഭക്ഷിപ്പിക്ക

സാരം —— ഗർഭോദകത്തെ ഛർദ്ദിപ്പിച്ചതിന്നു ശേഷം വൈദികമായിരിക്കുന്ന വിധിയെ അനുസരിച്ചു ജാതകർമ്മത്തെയും നാമകരണത്തെയും ചെയ്യേണം- സ്ത്രീകളുടെ പ്രസവ ദിവസത്തിങ്കൽനിന്നു തുടങ്ങി മൂന്നാം ദിവസമൊ നാലാംദിവസമൊ മുലപ്പാലിനെ ധരിക്കുന്നതുകളായ ഞരമ്പുകൾ വിടൎന്നു വിളങ്ങുന്നുള്ളു- അതു ഹേതുവായിട്ടു ആ ദിവസങ്ങളിലത്രെ മുലപ്പാലുണ്ടാകുന്നതു- അതു ഹേതുവായിട്ടു ബാലനെ പ്രസവ ദിവസത്തിങ്കൽ സ്വൎണ്ണത്തോടും കറുകയോടും കൊട്ടത്തൂവയോടും ചെന്നിത്തുകളായിട്ടും മന്ത്രോച്ചാരണം കൊണ്ടു ശുദ്ധിവരുത്തിയതുകളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന തേൻ നെയ്യ ഇതുകളെ ഭക്ഷിപ്പിക്കേണം- രണ്ടാം ദിവസത്തിങ്കലും മൂന്നാം ദിവസത്തിങ്കലും എരട്ടിമധുരം കഷായമായിട്ടും കല്ക്കമായിട്ടും കാച്ചിയ നെയ്യു സേവിപ്പിക്കണം- നാലാം ദിവസത്തിങ്കൽനിന്നു മുമ്പ വിരോധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മുലപ്പാലോടു കൂടിയ ബാലന്ന അവന്റെ ഉള്ളൻകയ്യിൽ അടങ്ങിയതായ വെണ്ണയെ നാലാം ദിവസത്തിങ്കൽ രാവിലെയും ഉച്ചക്കും സേവിപ്പിച്ചിട്ടു അനന്തരം മുലപ്പാലിനെ പാനം ചെയ്യിപ്പിക്കണം- ഇവിടെ മൂന്നു ദിവസം മധുസൎപ്പിസ്സുകളെ പാനം ചെയ്യിപ്പിക്കണമെന്ന പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു തന്നെ സ്തന്യ നിഷേധത്തെ ഊഹിക്കേണ്ടതാണ- ഛർദ്ദിപ്പിച്ചതിന്നു ശേഷം ബാക്കി നില്ക്കുന്ന ഗർഭജലത്തോടു കൂടീട്ടു കഫം പൊടുന്നനവെ മുലപ്പാലിനോടു ചേരുക ഹേതുവായിട്ടു കോപിച്ചിട്ടു രസധാതുവിനെ ദുഷിപ്പിച്ചിട്ടു സ്രോതൊരോധത്തെചെയ്യും- അതു ഹേതുവായിട്ടു അതിന്റെ ശോഷണത്തിന്നായികൊണ്ടാണെത്രെ സ്തന്യത്തെ മൂന്നു ദിവസം നിഷേധിച്ചതു- അതുകൊണ്ടു കേവലം മാതാവിന്നു മുലപ്പാലില്ലായ്കയാൽ തന്നെ അല്ലെന്നു അറിഞ്ഞുകൊള്ളേണം-

൫. മാതുരേവപിബേൽസ്തന്യംതൽപരംദേഹവൃദ്ധയെ। സ്തന്യധാത്ര്യാവുഭെകാൎയ്യെതദലാഭെത്ര സംപദി ॥

൬. അവ്യംഗെബ്രഹ്മചാരിണ്യൌവൎണ്ണപ്രകൃതിതസ്സമെ। നീരുജെമദ്ധ്യവയസൌജീവവത്സെനലോലുപെ ॥

അന്വയം——മാതുഃ- സ്തന്യം- ഏവ- പിബേൽ- തൽ- ദേ-ഹപുഷ്ടയെ- അലം- തദസംപത്തി- വത്സലെ- അവ്യംഗെ- ബ്രഹ്മചാരിണ്യഃ- വൎണ്ണപ്രകൃതിതത്സമെ- നീരുജെ- മദ്ധ്യവയസെഃ- ജീവദ്വത്സെ- നലോലുപെ- ഇഷ്ടെ- സ്തന്യദാത്ര്യഃ- കാൎയ്യഃ-

അന്വയാൎത്ഥം— മാതാവിന്റെ സ്തന്യത്തെതന്നെ പാനം ചെയ്യണം- അതാകട്ടെ ദെഹപുഷ്ടിക്കായിക്കൊണ്ടു പൎയ്യാപ്തമായി ഭവിക്കുന്നു- തദസംപത്തിങ്കൽ വത്സലകളായി അവ്യംഗകളായി ബ്രഹ്മചാരിണികളായി വൎണ്ണപ്രകൃതി തത്സമകളായി നീരുജകളായി മദ്ധ്യവയസ്സുകളായി ജീവദ്വത്സകളായി നാലൊലുപകളായിരിക്കുന്ന ഇഷ്ട സ്തന്യദാത്രികൾ കാൎയ്യകളായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ—— മാതാവ=അംബ- സ്തന്യം=മുലപ്പാല- പാനം ചെയ്ക=കുടിക്ക- അത=മുലപ്പാല- ദെഹപുഷ്ടി=ദെഹത്തിന്റെ പുഷ്ടി- ദെഹം=ശരീരം- പുഷ്ടി=പൊഷണം- (തടിക്കുക) പൎയ്യാപ്തം=മതിയാകുന്നത- തദസംപത്ത=അതിന്റെ അസംപത്ത- അസ=മുലപ്പാല- അസംപത്ത=അപ്രാപ്തി- വത്സലകൾ=വാത്സല്യത്തൊടുകൂടിയവർ- വാത്സല്യം=സ്നെഹം- അവ്യംഗകൾ=വ്യംഗങ്ങളില്ലാത്തവർ- വ്യംഗങ്ങൾ=ന്യൂനാംഗങ്ങൾ- (എല്ലാ അവയവങ്ങളും ഉള്ളവരെന്ന സാരം) ബ്രഹ്മചാരിണികൾ=ബ്രഹ്മചൎയ്യാനുഷ്ഠാനകൾ- (പുരുഷസംയൊഗത്തൊടു കൂടാത്തവർ) വൎണ്ണപ്രകൃതിതത്സമകൾ=വൎണ്ണപ്രകൃതിയിങ്കൽനിന്ന തൽസമകൾ- വൎണ്ണപ്രകൃതി=വൎണ്ണവും പ്രകൃതിയും- വൎണ്ണം=ബ്രാഹ്മണാദിജാതി- പ്രകൃതി=വാതാദിപ്രകൃതി- തത്സമകൾ=അവരൊടുസമകൾ- അവർ=മാതാക്കന്മാർ- സമകൾ=തുല്യകൾ- നീരുജകൾ=രുജകളൊടു കൂടാത്തവർ- രുജകൾ=രൊഗങ്ങൾ- മദ്ധ്യവയസ്സുകൾ=സംപൂൎണ്ണയൌവനകൾ- ജീവദ്വത്സകൾ=ജീവത്തുക്കളായിരിക്കുന്ന വത്സന്മാരൊടുകൂടിയവർ- ജീവത്തുകൾ=ജീവനൊടു കൂടിയവർ- ജീവൻ=പ്രാണൻ- വത്സന്മാർ=കുട്ടികൾ- നാലൊലുപകൾ=ലൊലുപകളല്ലാത്തവർ- ലൊലുപകൾ=ലുബ്ധകൾ- സ്തന്യദാത്രികൾ=സ്തന്യപ്രദകൾ- (മുലപ്പാലകൊടുക്കുന്നവർ ഉപമാതാക്കളെന്നൎത്ഥം)-

സാരം——ബാലൻ അംബയുടെ മുലപ്പാലിനെ തന്നെ കുടിക്കണം- അത ശരീരപുഷ്ടിക്കായിക്കൊണ്ടു ശ്രെഷ്ഠമായി ഭവിക്കുന്നു- അംബയുടെ മുലയിൽ പാല ഇല്ലെങ്കിലും അല്പമായപാലെ

ളുള്ള എങ്കിലും കുട്ടികളെ കുറിച്ചു സ്നേഹത്തോടു കൂടിയവരായിയും അവയവങ്ങൾക്കു കുറവു കൂടാത്തവരായിയും പുരുഷസംയോഗത്തോടു കൂടാത്തവരായിയും ജാതികൊണ്ടും പ്രകൃതികൊണ്ടും മാതാവിനോടു തുല്യകളായിയും രോഗത്തോടു കൂടാത്തവരായിയും യൌവനവയസ്സുകളായിയും ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കുട്ടികളോടു കൂടിയവരായിയും അന്നപാനാദികളിൽ അഭിശ്രദ്ധയോടുകൂടാത്തവരായിയും ഊറിക്കുന്ന മുലപ്പാല കൊടുപ്പാൻയോഗ്യത ഉള്ളവരായ രണ്ടു ഉപമാതാക്കന്മാരെ നിശ്ചയിക്കേണം. (പുരാമദ്ധ്യവയോധാത്രി തരുണീ സ്യാദവത്സപാ ക്ലേശം നസഹതെ വൃദ്ധാസ്തന്യം ചാസ്യാന്നപുഷ്ടിദം) എന്ന പ്രമാണാന്തരമുണ്ടാകയാൽ തരുണിയായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീ ബാലനെ കുറിച്ചു വാത്സല്യത്തോടു കൂടാത്തവളായിയും വൃദ്ധയായിരിക്കുന്ന ക്ലേശത്തെ സഹിക്കുന്നവളല്ലാത്തതായിയും ഭവിക്കുമെന്നതു ഹേതുവായിട്ടു അവരുടെ മുലപ്പാല ബാലന്റെ ശരീരപോഷണത്തെ ചെയ്യുന്നില്ല. അതുഹേതുവായിട്ടു യൌവന വയസ്സുകളായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ ശ്രേഷ്ഠകളായി ഭവിക്കുന്നു എന്നും ഒരു സ്ത്രീയായാൽ അവളുടെ കുട്ടിക്കു കൊടുത്തു ശേഷിച്ചു മുലപ്പാലുകൊണ്ടു ബാലന്നു തൃപ്തി ഭവിക്കുന്നില്ലാത്തതു കൊണ്ടാകുന്നു രണ്ടു മുലപ്പാല കൊടുക്കുന്നവർ വേണമെന്നു പറഞ്ഞതെന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

൧൭. ഹിതാഹാരവിഹാരെണ യത്നാദുപചരെച്ച തെ । ശുക്രൊധലംഘനായാസാസ്തന്യനാശസ്യ ഹെതവഃ ॥

അന്വയം —— തെ. ഹിതാഹാരവിഹാരെണ. യത്നാൽ. ഉപചരെൽ. ച. ശുക്രൊധലംഘനായാസാഃ. സ്തന്യനാശസ്യ. ഹെതവഃ. സ്യുഃ.

അന്വയാർത്ഥം —— അവരെ ഹിതാഹാരവിഹാരംകൊണ്ടു യത്നേന ഉപചരിക്കുകയും വേണം. ശുക്രോധലംഘനായാസങ്ങൾ സ്തന്യത്തിന്നു ഹേതുക്കളായി ഭവിക്കും.

പദാർത്ഥം —— അവർ=ഉപമാതാക്കന്മാർ. (മുലപ്പാലകൊടുക്കുന്നവർ) ഹിതാഹാരവിഹാരം=ഹിതമായിരിക്കുന്ന ആഹാരവിഹാരം. ഹിതം=ഇഷ്ടം. ആഹാരവിഹാരം. ആഹാരവും വിഹാരവും. ആഹാരം=ഭക്ഷണം. വിഹാരം=പ്രവൃത്തി. യത്നം=പ്രയത്നം. ഉപചരിക്ക=ചെല്ലിക്ക. ശുക്രോധലംഘനായാസങ്ങൾ=ശുക്കും ക്രോധവും ലംഘനവും ആയാസവും. ശുക്ക്=ദുഃഖം=ക്രോധം=കോപം. ലംഘനം=ഉപവാസാദി. ആയാസം=ശരീരക്ലേ

ശേകരമായകഷ്ടം. സ്തന്യനാശം=സ്തന്യത്തിന്റെ നാശം= സ്തന്യം=മുല്പ്പാല. ഹേതുക്കൾ=കാരണങ്ങൾ.

സാരം——വിരുദ്ധ ഭക്ഷണങ്ങളെ ഉപേക്ഷിപ്പിച്ചിട്ടു ഇഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന അന്നപാനങ്ങളെ കൊണ്ടും പുരുഷസംഗം വൈഷ്യം വ്യസനം പകലുറക്കം രാത്രി ഉറക്കമൊഴിക പട്ടിണിശരീരായാസകരമായ കർമ്മം ഇത്യാദികളെ ഉപേക്ഷിപ്പിച്ചിട്ടു അഭ്യംഗസ്നാനം മുതലായ മനസ്സിന്നു സന്തോഷകരമായ അന്യ പ്രവൃത്തികളെക്കൊണ്ടും പ്രയാസത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടു മുലകൊടുക്കുന്നവരുടെ വൃദ്ധിയെ കല്പിക്കണം—വ്യസനം വൈഷമ്യം, പട്ടിണി ശരീരായാസകരമായ കർമ്മം. ഇത്യാദികൾ മുലപ്പാലിനെ നശിപ്പിപ്പാൻ കാരണങ്ങളായി ഭവിക്കുമെന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു.

ഹന്ത. സ്തന്യസ്യശിഗ്രുവല്ലീനിമദ്യാന്യാനൂപജാരസാഃ ।
ക്ഷീരംക്ഷീരിണ്യൌഷധ്യശ്ശോകാശ്ചൈവവിപത്തയഃ ॥

അന്വയം——സ്തന്യസ്യ- ശിഗ്രുവല്ലീനി- മദ്യാനി-ആനൂപജാഃ- രസാഃ-ക്ഷീരം- ക്ഷീരിണ്യഃ- ഔഷധ്യഃ- ശോകാശ്ച- വിപത്തയഃ-ച- ഹേതവഃ ഭവന്തി.

അന്വയാൎത്ഥം——സ്തന്യത്തിന്നു ശിഗ്രുവല്ലികളായിരിക്കുന്ന മദ്യങ്ങളും ആനൂപങ്ങളായിരിക്കുന്ന രസങ്ങളും ക്ഷീരവും ക്ഷീരിണികളായിരിക്കുന്ന ഔഷധികളും ശോകാദികളുടെ വിപത്തുവും ഹേതുക്കളായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ——സ്തന്യം=മുലപ്പാല. ശിഗ്രുവല്ലികൾ=ശിഗ്രുവിങ്കൽ നിന്ന വല്ലികൾ. ശിഗ്രു=ഇക്ഷുകൃതമദ്യം. വല്ലികൾ=കൂടാത്തവ. ആനൂപങ്ങൾ=ആനൂപത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിച്ചവ. ആനൂപം=ആനൂപമാംസം. ജനിക്ക=ഉണ്ടാക. രസങ്ങൾ=ചാറുകൾ. ക്ഷീരം=പാല. ക്ഷീരിണികൾ=ക്ഷീരമുള്ളവ. ക്ഷീരം=പാല. ഔഷധികൾ=ഔഷധ വിശേഷങ്ങൾ. ശോകാദി=ശോകം ആദിയായിട്ടുള്ളത. ശോകം=ദുഃഖം. വിപത്തയഃ=വിപരീതം. സ്തന്യം=സ്തന്യവൃദ്ധി. ഹേതു=കാരണം.

സാരം——കരിമ്പകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന മദ്യങ്ങളിൽനിന്ന ഒഴികെശേഷമുള്ള മദ്യങ്ങളും ആനൂപദേശത്തിങ്കൽ സംചരിക്കുന്നവകളുടെ മാംസങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന രസങ്ങളും പാലും പാലുള്ളതായ അടപതിയൻമുതലായ ഔഷധങ്ങളും ദുഃഖാദികൾക്കുവിപരീതമായ സന്തോഷാദിയും കുട്ടികളുടെസ്പൎശനം മുതലായതന്യങ്ങളും (രസപ്രസാദമധുരഃ പക്വാഹാരനിമിത്തജഃ കൃത്സ്നാദ്ദേഹാത്സ്തനൌപ്രാപ്തഃ സ്തന്യമിത്യഭിധീയതേ!)

വിശേഷതഃ പ്രതിശ്യായശ്ലേഷ്മഗുല്മാദ്ധ്യത്തൈ ചര്യാ
വതി മരണാൽ മുന്നേ അപി ശൈത്യസംശ്രവണാദ്യാവിസംഘട്ടാ
ദ്യപ്രവർത്തതെ സുപ്രസന്നമനസ്സാസ്സ്വരത്തെന്റെ ഹേതുത ചൃതെ
ത്താഹാരത്തെ സമീപ്യപ്രതിമൈവം സ്തന്യമപിന്ത്യിയഃ സപ്തധാ
ശ്രാവതപാദ്യശ്ലേഷ്മലക്ഷണമുചൃതെ॥ മപത്യസ്യസംസ്ത്രീശേ
നാസ്തിരണാമപി ഗ്രഹണാദ്യശീതൈകൃശ്ലേഷ്മതസം പ്രവർത്തതെ॥
(ന്നു സ്ഥാനിരന്തഃ സ്തന്യാഃ പ്രസ്തൂമൈവഹേതുതചൃതെ-) എന്ന
പ്രമാണാന്തരമുണ്ടാകയാൽ മുലപ്പാലിനെ വർദ്ധിപ്പിപ്പാൻ കാര
ണങ്ങളാകുന്നു എന്നതറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം-

൧൭. വിരുദ്ധാഹാരജൈര്യാഃ ക്ഷുധിതായാഃ വിചേതസഃ । പ്ര
ദുഷ്ടധാതോർഗ്ഗർഭിണ്യാഃ സ്തന്യം രോഗകരം ശിശോഃ॥

അന്വയം —— വിരുദ്ധാഹാരജൈര്യാഃ- ക്ഷുധിതായാഃ- വി
ചേതസഃ- പ്രദുഷ്ടധാതോഃ- ഗർഭിണ്യാഃ- സ്തന്യം- ശിശോഃ-
രോഗകരം- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം —— വിരുദ്ധാഹാരജൈകളായിട്ടും ക്ഷുധിതയാ
യിട്ടും വിചേതസ്സായിട്ടും പ്രദുഷ്ടധാതുവായിട്ടും ഗർഭിണിയായിട്ടും
ഇരിക്കുന്നവളുടെ സ്തന്യം ശിശുവിന്ന രോഗകരമായി ഭവിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം —— വിരുദ്ധാഹാരജൈകൾ = വിരുദ്ധാഹാരത്തെ ഭക്ഷിച്ചവൾ- വിരുദ്ധാഹാരം = വിരുദ്ധമായിട്ടുള്ള ആഹാരം- വി
രുദ്ധം = വിരോധമുള്ളത്- ആഹാരം = ഭക്ഷണദ്രവ്യം- ക്ഷുത്ത് = വിശപ്പ്- വി
ശക്കുക- ക്ഷുധിതാ = ക്ഷുത്തോടുകൂടിയവൾ- ക്ഷുത്ത് = ...
ചേതസ്സ് = മോഹാദികളോടുകൂടിയ മനസ്സ്- പ്രദുഷ്ടധാതു = പ്രദുഷ്ട
ങ്ങളായിരിക്കുന്ന ധാതുക്കളോടുകൂടിയവൾ- പ്രദുഷ്ടങ്ങൾ = ഏ
റവും ദുഷ്ടങ്ങൾ ദുഷ്ടങ്ങൾ = ദുഷിച്ചവ- ദുഷിക്ക = സ്വസ്ഥാനത്തി
ങ്കൽനിന്ന ചലിക്ക- ധാതുക്കൾ = രസാദികൾ- ഗർഭിണി = ഗർഭമുള്ള
വൾ- സ്തന്യം = മുലപ്പാല- ശിശു = ബാലൻ- രോഗകരം = രോഗ
ത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത്-

സാരം —— ഒന്നുപരമിതം മാംസക്ഷീരക്ഷൌദ്രവിരുദ്ധ
ങ്ങൾ ഇത്യാദിവിരുദ്ധാഹാരത്തെ ഭക്ഷിച്ചവളുടെയും വിശ
പ്പോടുകൂടിയവളുടെയും മോഹാദിതുല്യത്തോടുകൂടിയവളുടെ
യും ഭക്ഷണദ്രവ്യാദ്യവൈഷമ്യവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന രസാദി
ധാതുക്കളോടുകൂടിയവളുടെയും ഗർഭമുള്ളവളുടെയും മുലപ്പാലദോഷ
ത്തോടുകൂടിയതാകയാൽ ആ മുലപ്പാലവെള്ളന്ന രോഗത്തെ ഉണ്ടാ
ക്കുന്നതാകുന്നു-

൧൮. സ്തന്യാഭാവേ പയഃ ഛാഗം ഗവ്യം വാ തദ്ഗുണം പിബേ

ൽ മൂലകൈ സ്സിദ്ധം ബൃഹത്യാദ്യൈസ്ഥിരയാവാസിതായുതം ||

അന്വയം —— സ്തന്യാഭാവെ - ക്ഷീരം - പയഃ - തൽഗുണം - ഗവ്യം - പയഃ - വാ - ബൃഹത്യാദ്യൈഃ - മൂലൈഃ - സ്ഥിരയാദ്യ - മൂലൈനവാ - സിദ്ധം - സിതായുതം - പിബെൽ:

അന്വയാർത്ഥം —— സ്തന്യാഭാവത്തിങ്കൽ ക്ഷീരമായിരിക്കുന്ന പയസ്സിനെയൊ തൽഗുണമായിഗവ്യമായിരിക്കുന്നപയസ്സിനെയൊ ബൃഹത്യാദിയുടെമൂലങ്ങളെക്കൊണ്ടൊ സ്ഥിരയുടെമൂലംകൊണ്ടൊ സിദ്ധമായി സിതായുതമായിട്ടുപാനംചെയ്യണം.

പദാർത്ഥം —— സ്തന്യാഭാവം=സ്തന്യത്തിന്റെഅഭാവം. സ്തന്യ=മുലപ്പാൽ. അഭാവം=ഇല്ലായ്ക. ക്ഷീരം=ക്ഷീരത്തെസംബന്ധിച്ചതു. ക്ഷീരം=ആട. പയസ്സ=പാല. തൽഗുണം=അതിനൊടുതുല്യമായിരിക്കുന്നഗുണത്തൊടുകൂടിയതു. അതു=ആട്ടിൻപാൽ ഗുണം=ധാതുപുഷ്ടി. ഗവ്യം=ഗോവിനെസംബന്ധിച്ചതു. ഗോവ=പശു. ബൃഹത്യാദി=ബൃഹതിതുടങ്ങിയതായിട്ടുള്ളതു. ബൃഹതി=ചെറുവഴുതിന. (പ്രസിദ്ധം ചെറുവഴുതിനയെന്നതാണിതു) സ്ഥിരാ=മൂവില. മൂലം=വെര. സിദ്ധം=ശൃതം. (കാച്ചിയ) സിതായുതം=സിതയൊടുകൂടിയതു. സിതാ=പഞ്ചസാര. പാനം=കുടിക്കുക.

സാരം —— മുലപ്പാലില്ലെങ്കിൽ ഓരിലവെര, മൂവിലവെര ചെറുവഴുതിനവെര, ചെറുവഴുതിനവെര, ഇതിനെയെല്ലാമിട്ടുകാച്ചിയൊ മൂവിലവെരതന്നെ ഇട്ടുകാച്ചിയൊ ഇരിക്കുന്ന ആട്ടിൻപാലൊ കുറച്ചുവെള്ളംകൂടികൂട്ടി കുറച്ചുശരീരാദ്ധ്യാനത്തെചെയ്തു ഏതെങ്കിലുമായിട്ടും കൈപ്പുള്ളതായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതിനെഭക്ഷിക്കാത്തതുകൊണ്ടു ആട്ടിൻപാലിനൊടുതുല്യഗുണമായ പശുവിൻപാലൊപഞ്ചസാരചേർത്തസേവിക്കണം.

ഷഷ്ഠീംനിശാംവിശേഷേണ കൃതരക്ഷാബലിക്രിയാഃ ജാഗ്രു ർബ്ബാന്ധവാസ്തസ്യദധതഃ പരമാം മുദം ||

അന്വയം —— തസ്യ - ബാന്ധവാഃ - പരമാം - മുദം - ദധതഃ - കൃതരക്ഷാബലിക്രിയാഃ - ഷഷ്ഠീംനിശാം - വിശേഷേണ - ജാഗ്രുഃ -

അന്വയാർത്ഥം —— അവന്റെ ബാന്ധവന്മാര പരമയായിരിക്കുന്നമുദത്തിനെധരിച്ചവരായി കൃതരക്ഷാബലിക്രിയന്മാരായിട്ടു ഷഷ്ഠീനിശയിങ്കൽ വിശേഷേണ ജാഗരണംചെയ്യണം.

പദാർത്ഥം —— അവൻ=ബാലൻ. ബാന്ധവന്മാര=ബന്ധുക്കൾ. പരമാ=ഉൽകൃഷ്ടം. മുദം=സന്തോഷം. ദധതഃ=ധരിച്ചിരിക്കുന്നവർ. ധരിക്ക=വഹിക്ക. കൃതരക്ഷാബലിക്രിയന്മാ

ൽ= കൃതയായിരിക്കുന്ന രക്ഷാബലിക്രിയയോടകൂടിയവര- കൃതാ=ചെയ്യപ്പെട്ടത- രക്ഷാബലിക്രിയാ=രക്ഷക്കായിക്കൊണ്ടുള്ള ബലിക്രിയാ- രക്ഷാ=ശ്രുതരക്ഷാ- ബലിക്രിയാ=ബലികൎമ്മം- ഷഷ്ഠിനിശാ=ഷഷ്ഠിയായിരിക്കുന്നനിശാ- ഷഷ്ഠി=ആറാമത്തെത- നിശാ=രാത്രി- ജാഗരണം ചെയ്ക=ഉറക്കമിളക്കുക-

സാരം— കുട്ടിയുടെഅച്ഛൻ മുതലായ ബാന്ധവന്മാർ വളരെ സന്തോഷത്തെധരിച്ചിരിക്കുന്നവരായി ശ്രുതരക്ഷക്കായിക്കൊണ്ടുള്ളബലിക്രിയയെ ചെയ്തവരായിട്ട ആറാംദിവസം രാത്രി വിശേഷിച്ചും ഉറക്കമിളക്കണം ഈവിടെവിശേഷിച്ചും എന്നപറഞ്ഞതുകൊണ്ട ദിവസേനഉറക്കമിളച്ചിരിക്കണമെന്നും ആറാംദിവസം എന്നപറഞ്ഞതുകൊണ്ട ആ ദിവസത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിക്കുന്ന ശകുനിഗ്രഹത്തിന്ന പ്രാബല്യമുണ്ടെന്നും സൂചിക്കുന്നതിനാലാകുന്നു- ആറാംദിവസം വിശേഷിച്ചും ഉറക്കമിളച്ചിരിക്കണമെന്ന പറയുന്നതെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

൩൧– ദശമേദിവസേപൂൎണ്ണേവിധിവൽസ്വകുലോചിതൈഃ।
കാരയേൽ സൂതികോത്ഥാനംനാമബാലസ്യചാഞ്ചിതം॥

൩൨– ബ്രൂതം ശൈശവം മനോഹരാലങ്കാരചന്ദ്രനം।
നക്ഷത്രദേവതായുക്തം ബാന്ധവം വാ സമാക്ഷരം॥

അന്വയം— ദശമേ- ദിവസേ- പൂൎണ്ണേ- സ്വകുലോചിതൈഃ വിധിഭിഃ- സൂതികോത്ഥാനം- കാരയേൽ- ആംശൈഃ- മനോഹരാലങ്കാരചന്ദ്രനം- ബിന്ദുംഃ- ബാലസ്യ- നക്ഷത്രദേവതായുക്തം- ബാന്ധവം- വാ- സമാക്ഷരം- അഞ്ചിതം- നാമ- ച- കാരയേൽ-

അനന്തരം— ദശമമായിരിക്കുന്നദിവസം പൂൎണ്ണമായിരിക്കുംസമയത്തിങ്കൽ സ്വകുലോചിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന വിധികളെക്കൊണ്ട സൂതികോത്ഥാനത്തെചെയ്യണം- ആംശങ്ങളെക്കൊണ്ട മനോഹരാലങ്കാരചന്ദ്രനത്തെ ബിന്ദുവായിരിക്കുന്ന ബാലന്റെനക്ഷത്രദേവതായുക്തമായിട്ടൊ ബാന്ധവമായിട്ടൊ ഇരിക്കുന്നതായി സമാക്ഷരമായി അഞ്ചിതമായിരിക്കുന്നനാമത്തെയും ചെയ്യണം-

പരിഭാഷാ— ദശമം=പത്താമത്തെ- ദിവസം=ദിനം- പൂൎണ്ണം=സംപൂൎണ്ണം- സ്വകുലോചിതങ്ങൾ=സ്വകുലത്തിങ്കൽ ഉചിതങ്ങൾ- സ്വകുലം=സ്വമായിരിക്കുന്നകുലം സ്വം=തന്നെ സംബന്ധിച്ചത- കുലം=ഗോത്രം- ഉചിതം=യോഗ്യം- വിധികൾ=കൎമ്മങ്ങൾ- സൂതികോത്ഥാനം=സൂതിയുടെഉത്ഥാനം- സൂതി

കാ=പ്രസവിച്ചവൾ- ഉത്ഥാനം=സ്നാനോത്സവം- അംഗങ്ങൾ= അവയവങ്ങൾ- മനോഹാലരോചനാഗരുചന്ദനങ്ങൾ= മനോഹയും അലവും രോചനവും അഗരുവും ചന്ദനവും മനോഹാ=മനയോല- അലം=അരിതാരം- രോചനം=ഗോരോചനം- അഗരു=അകില- ബിഭ്രൻ=ധരിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ധരിക്ക=വഹിക്ക- ബാലൻ=കുട്ടി- നക്ഷത്രദൈവതായുക്തം= നക്ഷത്രദൈവതയോടുകൂടിയത- നക്ഷത്രദൈവതാ=നക്ഷത്രത്തിന്റെ ദൈവതാ- നക്ഷത്രം=അശ്വതിമുതലായനാൾ- ദൈവതാ=അശ്വാദിദൈവതാ- ബാന്ധവം=ബന്ധുക്കളെ സംബന്ധിച്ചത- ബന്ധുക്കൾ=അച്ഛൻ മുത്തച്ഛൻ മുതലായവർ- സമാക്ഷരം=സമമായിരിക്കുന്ന അക്ഷരത്തോടുകൂടിയത- സമം=യുഗ്മം- അക്ഷരം=അകാരാദി- അർച്ചിതം=പൂജിതം- നാമം=പേര-

സാരം—— പത്തു ദിവസം പൂൎണ്ണമായാൽ അവരവരുടെ ഗോത്രത്തിന്നു യോഗ്യങ്ങളായ കൎമ്മങ്ങൾകൊണ്ട സൂതികോത്ഥാന

ദശമേദപാദശേവാഹ്നി ഗോത്രാചാരൈസ്തുതൈ
...നോത്സവംകുൎയ്യാൽ എന്നപ്രമാണമുണ്ടാകയാൽ
...രണ്ടുംകൊണ്ട അവരവരുടെ ആചാരത്തിന്നത
...പന്ത്രണ്ട ഇത്യാദി ദിവസങ്ങളിലും സൂതികൊ
...ണമെന്ന സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന ഊഹിച്ചുകൊ
...വസങ്ങളിൽതന്നെ നാമകരണത്തിന്നും യോഗ്യ
...നാമകരണത്തെയും ചെയ്യേണമെന്ന പറയുന്നു
...ൾകൊണ്ടും മനയോല, അരിതാര, ഗോരോച
...ന്ദനം ഇതിലെതെങ്കിലും ഒന്ന അരച്ചുതേച്ചിരി
...ക്കുന്നായിരിക്കുബാലന്റെ (ദൈവാസ്യ-ശപിയമാ
...ത്രോദിദിവാകപതിർഗ്ഗോശീന്ദ്രഃ പിതരൊൎയ്യമാ
...ത്വഷ്ടൃശക്രാഗ്നയഃ മൈത്രേന്ദ്രാസൃതോയവശ
...പ്രതീചൈകപാൽ വൃദ്ധിഗ്ദ്ധ്യേതി ഭവന്തിപൂഷസ
...ദാധിപാഃ) എന്നപ്രമാണാന്തരമുണ്ടാകയാൽ ജ
...ന്റെ ദൈവതയോടുകൂടിയതായിട്ടൊ അച്ഛൻ മു
...ദികളായ ബന്ധുക്കളെ സംബന്ധിച്ചതായിട്ടൊ
...യും ഒറ്റക്ഷരമല്ലാതെയും രാമൻ, കൃഷ്ണൻ, നാ
...നാഥൻ ഇത്യാദി സമാക്ഷരത്തോട കൂടിയതാ
...തോട കൂടിയതാക ഹേതുവായിട്ട പൂജിക്കപ്പെടുവാ
...തായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പേരിനെയും ചെയ്യേണം-
...ശ്രുതിളെളൊകത്രപേരായുഃപരീക്ഷണം। പ്ര

...ചെയ്യേണം-
ശ്രുതെ സൂതാസ്നാ
സപകലൊചിത
ക്കവൎണ്ണം പത്തു
ത്ഥാനത്തെ ചെയ്യ
ളെള്ളണം- ൧൦ ദിവ
തുള്ളതാകയാൽ
ല്ലാ അവയവങ്ങ
നം, അകില, ച
നെധരിക്കുന്നവ
നലാജശശിനൊ
ഗേരവിതപൂ
ഹരയൊവസപ
ഹിതാദസ്രാദിരാ
ന്നനക്ഷത്രത്തി
ത്തച്ഛൻ ഇത്യാദി
ഇരിക്കുന്നതായി
രാമണൻ, പത്മ
യിയും അത്ഥത്തെ
ൻ യോഗ്യമുള്ള
൨൫. തഃപ്ര

ഉദക്ശിരസഃ കുര്യാൽബാലസ്യ ജ്ഞാനവാൻഭിഷക് ||

അന്വയം — തതഃ- ജ്ഞാനവാൻ- ഭിഷക്- പ്രാഗുദക്ശിരസഃ- ബാലസ്യ- പ്രകൃതിഭേദോക്തതന്ത്രൈഃ- ആയുഃ- പരീക്ഷണം- കുര്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം — അനന്തരം ജ്ഞാനവാനായിരിക്കുന്ന ഭിഷക്ക പ്രാഗുദക്ശിരസ്സായിരിക്കുന്ന ബാലന്റെ പ്രകൃതിഭേദോക്തതന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ആയുഃപരീക്ഷണത്തെ ചെയ്യേണം-

പരിഭാഷ — ജ്ഞാനവാൻ=ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയവൻ ജ്ഞാനം=അറിവ- ഭിഷക്=വൈദ്യൻ- പ്രാഗുദക്ശിരസ്സ=പ്രാക്ശിരസ്സായിട്ടോ ഉദക്ശിരസ്സായിട്ടോ ഇരിക്കുന്നവൻ- പ്രാക്ശിരസ്സ=കിഴക്കോട്ട ശിരസ്സായിട്ടുള്ളവൻ- ഉദക്ശിരസ്സ=വടക്കോട്ടശിരസ്സായിട്ടുള്ളവൻ- ബാലൻ=കുട്ടി- പ്രകൃതിഭേദോക്തതന്ത്രങ്ങളും=പ്രകൃതിഭേദോക്തങ്ങളായിരിക്കുന്നതന്ത്രങ്ങളും- പ്രകൃതിഭേദോക്തങ്ങളും=പ്രകൃതിഭേദത്തിങ്കൽ ഉക്തങ്ങളും- പ്രകൃതിഭേദം=പ്രകൃതിയുടെഭേദം- പ്രകൃതി=സ്വഭാവം- ഭേദം=വിശേഷം- ഉക്തങ്ങളും=പറയപ്പെട്ടവ- തന്ത്രങ്ങളും=ലക്ഷണങ്ങളും- ആയുഃപരീക്ഷണം=ആയുസ്സിന്റെപരീക്ഷണം- പരീക്ഷണം=പരിശോധനം-

സാരം — നാമകരണാനന്തരം അറിവുള്ള വൈദ്യൻ കിഴക്കോട്ടോ വടക്കോട്ടോ തലയാക്കിയിരിക്കുന്ന ബാലന്റെ അംശവിഭാഗാദ്ധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങളുടെ കണ്ണിന്ന മുന്നരക്കണ്ണു നീളമുള്ള ശരീരം സുഖത്തിന്നും ആയുസ്സിന്നും പാത്രമായി ഭവിക്കുന്നു എന്നും മറ്റുമുള്ള ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഇവൻ അല്പായുസ്സായി ഭവിക്കും- ഇവൻ മദ്ധ്യായുസ്സായി ഭവിക്കും- ഇവൻ പൂർണ്ണായുസ്സായി ഭവിക്കും എന്നുള്ള ആയുസ്സിന്റെ വിവേകജ്ഞാനത്തെയും സുഖാസുഖങ്ങളുടെ വിവേകജ്ഞാനത്തെയും ചെയ്യേണം- പ്രകൃതിയുടെ ഭേദം വികൃതി അതിങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടാകുന്നു ആയുർവിവേകജ്ഞാനത്തെ ചെയ്യേണ്ടതെന്ന അന്വയത്തിന്റെ ഭാവമാകുന്നു-

൨൨. ശുചിധൌതോപധാനാനി നിമ്നാനി മൃദൂനി ച | ശയ്യാസ്തരണപ്രാവാരാണി രക്ഷോഘ്നൈർധൂപിതാനി ച ||

അന്വയം — ശുചിധൌതോപധാനാനി- നിമ്നാനി- മൃദൂനി- ച- രക്ഷോഘ്നൈഃ- ധൂപിതാനി- ച- ശയ്യാസ്തരണപ്രാവാരാണി- കുര്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം — ശുചിധൌതോപധാനങ്ങളായിട്ടും, നിമ്ന

ടികളായിട്ടും മൃദുക്കളായിട്ടും രക്ഷോഘ്നങ്ങൾകൊണ്ടു ധൂപിതങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ശയ്യാസ്തരണവാസസ്സുകളെ ചെയ്യണം.

പദച്ഛേദം— ശുചിധൌതോപധാനാഃ=ശുചികളായിട്ടും ധൌതങ്ങളായിട്ടും ഉപധാനങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ- ശുചികൾ=ശുദ്ധങ്ങൾ- ധൌതങ്ങൾ=തിരുമ്മി കഴുകപ്പെട്ടവ- ഉപധാനങ്ങൾ=ഉണങ്ങിയവ- നിർവ്വലികൾ=വലികളോടുകൂടാത്തവ- വലികൾ=ചുളികൾ- മൃദുക്കൾ=മാർദ്ദവത്തോടുകൂടിയവ- രക്ഷോഘ്നങ്ങൾ=രക്ഷസ്സുകളെ ഹനിക്കുന്നവ- രക്ഷസ്സുകൾ=രക്ഷോഗ്രഹങ്ങൾ- ഹനിക്കുക=ശമിപ്പിക്ക- ധൂപിതങ്ങൾ=ധൂപിച്ചവ- ധൂപിക്ക=പുകക്ക- ശയ്യാസ്തരണവാസസ്സുകൾ=ശയ്യാസ്തരണത്തിന്നായ്ക്കൊണ്ടുള്ള വാസസ്സുകൾ- ശയ്യാസ്തരണം=ശയ്യയുടെ ആസ്തരണം- ശയ്യ=കിടക്ക- ആസ്തരണം=ആച്ഛാദനം- (മറെക്ക) വാസസ്സുകൾ=വസ്ത്രങ്ങൾ-

സാരം— ശുദ്ധങ്ങളായിട്ടും തിരുമ്മി കഴുകപ്പെട്ടവകളായിട്ടും ഉണങ്ങിയവകളായിട്ടും വയമ്പ്, കടുക ഇത്യാദികളെക്കൊണ്ടു പുകച്ചവകളായിട്ടും ചുളിവോടു കൂടാത്തവകളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന കിടക്കയുടെ മേൽവിരിപ്പിന്നായിക്കൊണ്ടുള്ള വസ്ത്രങ്ങളെയും ചെയ്യണം.

൨൫. കാകോലീരസ്യശ്ലക്ഷ്ണസ്യവാപുപർണ്ണീത്രിവൃതാനാളികാളി
വർഷഗ്ഗാരീശ്രഃ ശോഭാഞ്ജനത്വാലചൂർണ്ണമണീൻ ||

൨൬. ധാരയെദൗഷധീഃ ശ്രേഷ്ഠാഃ ഛത്രാദ്യൈശ്ച ജീവകാദികാഃ । ഹസ്ത്യശ്വഗ്രീവവക്ത്രസ്ഥാപിശേഷാഃ സതതം വചാഃ ||

൨൭. ആയുർമ്മേധാസ്മൃതിസ്വാസ്ഥ്യകരീം രക്ഷോഭിവന്ദനീം । ആസ്വാദ്യമാനാം സതതം ദേഹസ്യാത്മശ്രേഷ്ഠം ||

൨൮. കസ്തൂരീഹിമഗൗരവിദ്യാധാത്രീകല്പസ്യസ്നാതുയൻ । പ്രോക്ഷിണം കുമാരസ്യ ഭിഷഗ് ദ്വാദശമുദ്ധരേത് ||

൨൯. രക്ഷിണോനമയേ തച്ച പീഠപാളീമന്ത്യനാഥേനിനാ മദ്ധ്യതഃ കല്പിതം സ്യാത് കിലേതി സർവ്വാശയം പ്രോക്തി ||

൩൦. ഭോജ്യമാത്രപ്രമാണം നവിരഗ്ദ്ധപ്രവർദ്ധാസിതേ । ധൃതസ്യ നിശ്ചലം സമ്യഗ്ദൃഢതകരസാങ്കിതേ ||

൩൧. വിദ്ധ്യൈവേദൈരിമുസത്ക്കൈവാസ്തു ബാലപവാൻ । നോദ്ധപനപാത്രയൊന്യസ്തരസ്യത്രഹിസംശ്രിതാഃ ||

൩൨. കാളികാക്ഷീരകാരസ്യൈശ്ച യാഭാഗത്രയപ്രദാഃ । സശോധ ഭാഗസംയുക്തം മന്ത്രസ്യഃ ഗോപതാം നാകാദ് ।

അന്വയം— ആവിശ്യേൾ- കാകൾ- ച- ത്രിവൃതാനാളികാഃ

ഭൂഷണേ- ശസ്യഃ- ബാലഃ- ജീവൻബന്ധാദികൃന്തനഗോത്രാൻ- ശു
ഭാൻ- മണീൻ- ബ്രാഹ്മൈന്ദ്രീജീവകാദികാഃ- ശ്രേഷ്ഠാഃ- ഔ
ഷധീഃ- ഹസ്താഭ്യാം- ഗ്രീവയാ- കണ്ഠസൂത്രം- ധാരയേൽ- വി
ശേഷാൽ- ആയുഷ്യധാതുനിസ്പാദ്യകരീം- രക്ഷോഘ്നീംവ
ർണ്ണീം- വചാം- സതതം- ധാരയേൽ- ഷഡ്രസപൂർവ്വമാസ
നേഷു- ഹിമാഗമേ- ശുഭേ- അഹനി- നീരജസ്സ- ധാത്ര്യങ്ക
സ്ഥസ്യ- കുമാരസ്യ- കർണ്ണൗ- സന്തർപ്പയൻ- വിദധ്യാൽ- ദ്വി
ജഃ- ദക്ഷിണേന- പാണിനാ- സ്രുചം- അന്യേന- പാത്രീം-
ദധൽ- കുണ്ഡപീഠസ്യ- മധ്യതഃ- കിരണൈഃ- ഗന്ധാശയം- പ്ര
തി- ജരായുമാത്രപ്രച്ഛന്നം- രവിരശ്മ്യവഭാസിതം- അലങ്കൃത
സാങ്കിതം- വൈകൃതം- ഛിദ്രേ- നിശ്ചലം- സമ്യക്ധൃതസ്യ
സ്യ- ദക്ഷിണം- കർണ്ണം- പ്രാക് ലാഘവാൽ ഉദ്ധൃ- സകൃൽ- ഏ
വം- വിദധ്യാൽ- യോജിതം- ഇ- പ്രാക്- വാമം- കർണ്ണം- വി
ദധ്യാൽ- ഇദം- ന- പശ്ചാൽ- ന- അധഃ- ന- കാ
ളികാമർദ്ദിതകരാഃ- സ്വരാഃ- തത്ര- സംസ്ഥിതാഃ ഭവന്തി- ഛി
ന്നപ്രധാനൽ- സമ്യോഗമാരംഭമേതസ്യ ഗ്രാഹ്യം- ദോഷനാകാഃ- രാ
ഗാഃ- ദോഷാഃ- സ്യുഃ-

അന്വയാർത്ഥം —— അവിശദ്ധ്യനായിരിക്കുന്ന കുഞ്ഞും ത്രി
വൃതനായിട്ടു ഭൂഷണത്തിങ്കൽ ശസ്യമായിരിക്കുന്ന ബാ
ലൻ ജീവൻ ബന്ധാദി കൃന്തനങ്ങളായി ശുഭങ്ങളായിരിക്കുന്ന
മണികളെയും ബ്രാഹ്മൈന്ദ്രീ ജീവകാദികളായി ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായി
രിക്കുന്ന ഔഷധികളെയും ഹസ്തങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഗ്രീവകൊണ്ടും
കണ്ഠാവകൊണ്ടും എല്ലായ്പോഴും ധരിക്കണം- വിശേഷേണ ആ
യുഷ്യധാതുനിസ്പാദ്യകരിയായി രക്ഷോഘ്നിവർണ്ണിയാ
യിരിക്കുന്ന വചയെയും എല്ലായ്പോഴും ധരിക്കണം- ഷഡ്രസ
പൂർവ്വമാസങ്ങളിൽ ഹിമാഗമത്തിങ്കൽ ശുഭമായിരിക്കുന്ന അ
ഹസ്സിങ്കൽ നീരജനായി ധാത്ര്യങ്കസ്ഥനായിരിക്കുന്ന കുമാര
ന്റെ കർണ്ണങ്ങളെ സന്തർപ്പയന്നായിട്ടു വെധിക്കണം- ദ്വിജൻ
ദക്ഷിണമായിരിക്കുന്ന പാണികൊണ്ടു സ്രുചിയെയും അന്യം
കൊണ്ടു പാത്രിയെയും ധരിച്ചായിട്ടു കുണ്ഡപീഠത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തി
ങ്കൽ കത്തുന്ന ഗന്ധാശയത്തെ കരിച്ചു ജരായുമാത്ര
പ്രച്ഛന്നമായി രവിരശ്മ്യവഭാസിതമായി അലങ്കൃതസാങ്കി
തമായി വൈകൃതമായിരിക്കുന്ന ഛിദ്രത്തിങ്കൽ നിശ്ചലമാകും
വണ്ണം വഴിപോലെ ധൃതനായിരിക്കുന്നവന്റെ ദക്ഷിണമാ
യിരിക്കുന്ന കർണ്ണത്തെ മുമ്പെ ലാഘവം ഹേതുവായിട്ടു ഉദ്ധൃവാ

കംപിച്ചും ഒരിക്കിൽ തന്നെ വെധിക്കണം- യൊഷിത്തിന്റെ അതുകട്ടെ മുമ്പെ വാമമായിരിക്കുന്ന കൎണ്ണത്തെ വെധിക്കണം- ഊൎദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കലും അരുത- പാൎശ്വഭാഗങ്ങളിലും അരുത- അധൊഭാഗത്തിങ്കലും അരുത- കാളികാമൎമ്മരികകളായിരിക്കുന്ന സിരകൾ അവറ്റിൽ സംശ്രിതകളായി ഭവിക്കുന്നു- എന്നത ഹെതുവായിട്ട വൈച്യധം ഹെതുവായിട്ട സശൊഫദാഹസം ങ്ങ മന്യാസ്തംഭാപതാനകങ്ങളായിരിക്കുന്ന രൊഗവൎഗ്ഗങ്ങളും ഭവിക്കും-

പരിഭാഷാ—— അവിഃസ്പൃൻ=സ്വയംമൃതൻ-(തന്നെമരിച്ചവൻ) കാകൻ=കാക- ത്രിവൃതാനാചിതൻ=ത്രിവൃതത്തൊട അനാചിതൻ- ത്രിവൃതം=ത്രിസ്നെഹം- (നെയ്യ, മജ്ജാവ, വസാ ഇതുകളും എന്ന സാരം) അനാചിതൻ=കൂടിയവൻ- ധൂപനം=പുക- ശസ്തം=ശ്രെഷ്ഠം- ബാലൻ കുട്ടി- ജീവൽഖഡ്ഗാദിശൃംഗൊത്ഥങ്ങൾ=ജീവൽഖഡ്ഗാദി ശൃംഗങ്ങളിൽനിന്ന ഉത്ഥകങ്ങൾ- ജീവൽഖഡ്ഗാദിശൃംഗങ്ങൾ=ജീവൽഖഡ്ഗാദികളുടെ ശൃംഗങ്ങൾ- ജീവൽഖഡ്ഗാദികൾ=ജീവത്തുകളായിരിക്കുന്ന ഖഡ്ഗാദികൾ- ജീവത്തുകൾ=ജീവിച്ചിരിക്കുന്നവ- ജീവൻ=പ്രാണൻ- ഖഡ്ഗാദികൾ=ഖഡ്ഗം തുടങ്ങിയുള്ളവ- ഖഡ്ഗം=പാക്കാൻ- ശൃംഗങ്ങൾ=കൊമ്പുകൾ- ഉത്ഥങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ- ഭൂതങ്ങൾ=ഗ്രഹങ്ങൾ- മണികൾ=രത്നങ്ങൾ- ബ്രാഹ്മ്യൈന്ദ്രീജീവകാദികകൾ=ബ്രാഹ്മ്യൈന്ദ്രീജീവകങ്ങൾ ആദിയായിട്ടുള്ളവ- ബ്രാഹ്മ്യൈന്ദ്രീജീവകങ്ങൾ=ബ്രാഹ്മിയും ഐന്ദ്രിയും ജീവകവും- ബ്രാഹ്മി=മുത്തിൾ- ഐന്ദ്രി=ശംഖുപുഷ്പം- ജീവകം=ചീവകം- (ആദിശബ്ദംകൊണ്ട പുഷ്പാങ്കുരങ്ങൾ മുതലായതിനെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ഔഷധികൾ=ഔഷധങ്ങൾ- ബാഹുക്കൾ=കരങ്ങൾ- ഗ്രീവാ=കഴുത്ത- മൂൎദ്ധാവ=ശിരസ്സ- ധരിക്ക=വഹിക്ക- ആയുൎമ്മെധാസ്മൃതിസ്വാസ്ഥ്യകാരി=ആയുൎമ്മെധാസ്മൃതിസ്വാസ്ഥ്യങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- ആയുൎമ്മെധാസ്മൃതിസ്വാസ്ഥ്യങ്ങൾ=ആയുസ്സും മെധയും സ്മൃതിയും സ്വാസ്ഥ്യവും- മെധാ=വെഗത്തിൽ ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള ശക്തി- സ്മൃതി=കഴിഞ്ഞതിനെ ഓൎമ്മയുണ്ടാവുക- സ്വാസ്ഥ്യം=ആരൊഗ്യം- രക്ഷൊനിബൎഹണി=രക്ഷസ്സുകളെ നിബൎഹണം ചെയ്യുന്നത- രക്ഷസ്സുകൾ=രക്ഷൊഗ്രഹങ്ങൾ- നിബൎഹണം ചെയ്ക=നശിപ്പിക്ക- ഷഷ്ഠസപ്താഷ്ടമമാസങ്ങൾ=ഷഷ്ഠസപ്താഷ്ടമങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാസങ്ങൾ- ഷഷ്ഠസപ്താഷ്ടമങ്ങൾ=ഷഷ്ഠവും സപ്തമവും അഷ്ടമവും- ഷഷ്ഠം=ആറ- സപ്തമം=എഴ- അഷ്ടമം=എട്ട- ഹിമാഗമം=

ശീതകാലം- ക്രൂരം=സമൃദ്ധന്ത്- അഹസ്സ്=ദിനം- നീരജൻ=രജസ്സൊ
ടുകൂടാത്തവൻ- രജസ്സ്=രോഗം- ധാത്ര്യങ്കസ്ഥൻ=ധാത്ര്യങ്കത്തിങ്കൽ
സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവൻ- ധാത്ര്യങ്കം=ധാത്രിയുടെഅങ്കം- ധാത്രി=
അമ്മ- അങ്കം=മടി- സ്ഥിതിചെയ്യുക=ഇരിക്കുക- കുമാരൻ=ബാ
ലൻ- കർണ്ണദ്വയം=ചെവികൾ- സാന്ത്വയതി=സാന്ത്വനംചെ
യ്യിക്കുന്നവൻ- സാന്ത്വനംചെയ്ക=ഇഷ്ടവാക്കുകൾകൊണ്ടു
സന്തോഷിപ്പിക്ക- വേധിക്ക=കുത്തുക- ഭിഷക്ക്=വൈദ്യൻ- ക
ഠിനം=വലത്തെത- പാണി=കൈ- സൂചി=കൂർത്തവേധനയ
ന്ത്രം- അന്യം=മറ്റെത (ഇടത്തെകൈയെന്നസാരം) പാളി=ക
ട്ടധരിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ധരിക്ക=പിടിക്കുക- കർണ്ണപീഠം=
കർണ്ണാധോഭാഗം- (ചെവിയുടെചോട) മധ്യം=നടു- ഗന്ധാശ
യം=ഗന്ധപ്രദേശം- ജരായുമാത്രപ്രച്ഛന്നം=ജരായുമാത്രത്താൽ
പ്രച്ഛന്നം- ജരായുമാത്രം=ജരായുതുല്യമായിനേർമ്മയായിരിക്കുന്ന
തൊലിനാൽമാത്രമെന്നർത്ഥം- ജരായുതുല്യം=ജരായുവിനോടുതു
ല്യം- ജരായു=മറുപിള്ള- സൂക്ഷ്മം=കനംകുറഞ്ഞത- തൊലി
പ്രച്ഛന്നം=മൂടിയത- രവിരശ്മ്യവഭാസിതം=രവിരശ്മിയാൽ അവ
ഭാസിതം- രവിരശ്മി=ആദിത്യരശ്മി- അവഭാസിതം=പ്രകാശി
തം- അലക്തകരസാങ്കിതം=അലക്തകരസംകൊണ്ടു അങ്കിതം-
അലക്തകരസം=ചെമ്പഞ്ഞിച്ചാറ- അങ്കിതം=അടയാളത്തോടുകൂടി
യത- ദൈവകൃതം=ദൈവത്താൽകൃതം- ദൈവം=വിധി- കൃതം=
ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടത- ച്ഛിദ്രം=ദ്വാരം-(തുള) നിശ്ചലം=ചലത്തോടുകൂ
ടാത്തത- ചലം=ഇളക്കം- ധൃതൻ=ധരിക്കപ്പെട്ടവൻ- ധരിക്ക=
പിടിക്ക- കഠിനം=വലത്തെത- കർണ്ണം=ചെവി- ലാഘവം=വേ
ഗം ഋജു=നേരെ- വേധിക്ക=കുത്തുക- യോഷിത=സ്ത്രീ- വാമം=
ഇടത്തെത- ഊർദ്ധ്വഭാഗം=മേൽഭാഗം- പാർശ്വങ്ങളും=അരുകുഭാഗ
ങ്ങളും- അധോഭാഗം=ചോട- കാളികാമർമ്മരീരക്തകൾ=കാളിക
യും മർമ്മരിയും രക്തയും- കാളികാ=കാളികഎന്നപേരോടുകൂടിയതു-
മർമ്മരീ=മർമ്മരിഎന്നപേരോടുകൂടിയത- രക്താ=രക്തഎന്ന പേ
രോടുകൂടിയതു- സിരകൾ=തന്തുകൾ- തന്തുകൾ=ഊർദ്ധ്വപാർശ്വ
അധോഭാഗങ്ങൾ- സംശ്രിതകൾ=ആശ്രിതകൾ- തദ്വ്യധം=
തന്തുകളുടെവ്യധം- തന്തുകൾ=സിരകൾ- വ്യധം=മുറി-
സശോഫദാഹസംരംഭമന്യാസ്തംഭാപതാനകങ്ങൾ= ശോഫദാഹ
സംരംഭമന്യാസ്തംഭാപതാനകങ്ങളോടുകൂടിയവ- ശോഫദാഹ
സംരംഭമന്യാസ്തംഭാപതാനകങ്ങൾ=ശോഫവും ദാഹവും സംരംഭ
വും മന്യാസ്തംഭവും അപതാനകവും- ശോഫം=വീക്കം- ദാഹം=

ശ്ലോകങ്ങളിലുംകഠിനമായിരിക്കുന്നപദ- സംഭൂതം=ഉണ്ടാക ന്നവിശേഷം-മന്ത്രാന്ത്യം=മന്ത്രാന്ത്യമെന്നവാരവേശം- ഉ പക്രമങ്ങൾ=ഉപക്രമങ്ങളെന്നുള്ളതരോഗം- രോഗങ്ങളുടെ ശമം=രോഗവും-തക്കംഉപായവും- രോഗം=ചൊല്പ- തക്കം=വൈദ്യം- ഉപക്രമം=ചികി-

സാരം—— ഹേതുകൂടാതെമരിച്ചിരിക്കുന്നകാക്കയും സർപ്പിൾ ജീവനുകളോടുകൂടിയാർപ്പണത്തിങ്കൽ ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ള ന്നു. ഇവിടെവിശേഷമായിരിക്കുന്നകാക്കയെന്നും അതിനെ കൊന്നവൻഎന്നും അർത്ഥമാകുന്നുഎന്ന അതാണ്മതത്തിന്റെമത മാകുന്നു. അനന്തരംബാലന്റെ രക്ഷക്കായിക്കൊണ്ടു ജീ വനോടുകൂടിയിരിക്കുന്നആമ,സർപ്പം മുതലായവകളുടെ കൊ മ്പുകളിൽനിന്നും പണങ്ങളിൽനിന്നും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതുകളാ യിട്ടും മംഗലത്തെ ചെയ്യുന്നതുകളായിട്ടും ഇരിക്കുന്നമാണി ക്യാദിമണികളെയും മുത്തിൾ,ശംഖ്,പവിഴം, ചീവകം, പവിഴംകറു ത്തല എന്നതുടങ്ങിയുള്ള ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങളെ യുംകയ്യുകളിലൊ കഴുത്തിലൊ തലയിലൊ എല്ലാസമയത്തിങ്കലും ധരിക്കേണം- ആയുസ്സിനെയും അഗ്നിഗ്രഹണശക്തിയെയും അതിതകാലാന്തരസ്മരണത്തെയും ആരോഗ്യത്തെയും ഉണ്ടാക്കു ന്നതായിട്ടും രക്ഷോഗ്രഹങ്ങളെനശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഇരി ക്കുന്നവയമ്പിനെവിശേഷിച്ചും എല്ലായ്പ്പൊഴുംധരിക്കേണം-വൈ ദ്യൻ പ്രസവാനന്തരം ആറാംമാസത്തിലൊ ഏഴാംമാസത്തി ലൊ എട്ടാംമാസത്തിലൊശീതകാലത്തിങ്കൽ ശുഭദിവസംപ കൽ രോഗത്തോടുകൂടാത്തവനായിട്ടും അമ്മയുടെമടിയിൽഇ രിക്കുന്നവനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നബാലന്റെ ചെവികളെ അവ നിഷ്ടമായവാക്കുകളെക്കൊണ്ടു മറ്റൊന്നത്തെ ഉഴു ക്കിട്ടുള്ളതേണം. വൈദ്യൻതന്റെവലത്തെകയ്യുകൊണ്ടുകണ്ണുവെ ക്കുന്നതിനായിക്കൊണ്ടുള്ളസൂചിയെയും ഇടത്തെകയ്യുകൊണ്ടുകാതി ന്റെതട്ടിനെയും പിടിച്ചിട്ടു തട്ടിന്റെനടുവിൽ കറുപ്പുകവിൾപ്പുറമെ ശത്തെആശ്രയിച്ചുമറ്റുപിള്ളയുടെതൊലിയോടു തുല്യമായചുറ്റു ത്തായതൊലികൊണ്ടുകൂടിയതായിട്ടും മാത്രകൊണ്ടു മാംസാ ദിയോടുകൂടാതെതന്നെ സൂചിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടും സൂക്ഷ്മമായി രിക്കുന്ന ദ്വാരത്തോടുകൂടിയതാവുന്നുള്ളഹേതുവായിട്ടു ദൂന്യ ഭാഗത്തിൽകൂടിപോകുന്നതായ ആരിത്യരശ്മിയോടുകൂടിയതായിട്ടും കുത്തിച്ചുറ്റുകൊണ്ടു വെക്കുന്നസ്ഥാനത്തിങ്കൽ അടയാള മുള്ള ഉണ്ടാക്കിയതായിട്ടും തുടരുതന്നെ ശങ്കപ്പാനാൽ ഉണ്ടാ

കപ്പെട്ടതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന വൃത്തികൾ യഥാപ്രകാരമായാൽ ഇളകുന്നില്ല. അപ്രകാരം വഴിപോലെ പിടിച്ചിരിക്കുന്നവന്റെ വചനത്തെ കാതിന്നുമ്പോൾ താമസംകൂടാതെയും വൈമനസ്യംകൂടാതെയും. അനേക പ്രാവശ്യമല്ലാതെയും വേഗത്തിൽനേരെ ചെയ്യിക്കൽ തന്നെ ഉള്ളവനും. കുട്ടി സ്ത്രീ ആണെങ്കിൽ മേൽപ്രകാരം ഇതെ കാതിന്നുമ്പോൾ ഉള്ളവനും - ഇത്തിന്റെ ഉപാധ്യായപ്പോല്പളോഗങ്ങളിൽ കാളികാഎന്നും മർമ്മരിഎന്നും രക്താഎന്നുമുള്ള സിരകൾ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു എന്നത് ഹേതുവായിട്ടു ഇത്തിന്റെ താഴെയും മേലെയും പാർശ്വഭാഗങ്ങളെയും കത്തരുതു. അതിനെ പുകച്ചറിഞ്ഞിട്ട് വീഴും. എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും ഒരുപോലെ ഉള്ള കഠിനമായ ചൂട്. കഴിഞ്ഞവേദനയും. മന്യാസ്തംഭം അപതാനകം ഇങ്ങിനെ ഉള്ള വാതരോഗം. ചൊല്ല വേദന പനി ഇതുകളുണ്ടാകുമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

ന ഹി- തേഷാം യഥായഥം കുർയ്യാദ്വിഭജ്യാശു ചികിത്സിതം ।
സ്ഥാനവ്യധാന്നരുധിരം നതദ്രാഗാദ്യസംഭവഃ ॥

അന്വയം —— തേഷാം വിഭജ്യ - യഥായഥം - ചികിത്സിതം - ആശു - കുർയ്യാൽ - സ്ഥാനവ്യധാൽ - രുധിരം - ന - തദ്രാഗാദിസംഭവഃ - ന - ഭവതി -

അന്വയാർത്ഥം —— അതുകളുടെ വിഭാഗത്തെ കല്പിച്ചിട്ട് അതിൻപ്രകാരമേ ചികിത്സിതത്തെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യേണം. സ്ഥാനവ്യധംഹേതുവായിട്ടു രുധിരവും ഭവിക്കുന്നില്ല തദ്രാഗാദിസംഭവവും ഭവിക്കുന്നില്ല-

പരിഭാഷ —— അതുകൾ=രോഗാദികൾ- വിഭാഗം=ഭേദം- ചികിത്സിതം=ചികിത്സാ- സ്ഥാനവ്യധം=സ്ഥാനത്തിന്റെവ്യധം- വ്യധം=കുത്തുക- രുധിരം=രക്തം- തദ്രാഗാദിസംഭവം=തദ്രാഗാദികളുടെ ഉത്ഭവം- തദ്രാഗാദികൾ=തദ്രാഗങ്ങൾ മുതലായുള്ളവ- തദ്രാഗങ്ങൾ= തദ്രാഗവും- തദ=വേദന- രാഗം=ചുവപ്പ്- സംഭവം=ഉൽപ്പത്തി-

സാരം —— കാളികാദികളായ ഞരമ്പുകളുടെ മുറിവ ഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടാകുന്ന രോഗാദികളുടെ ഭേദത്തെ അറിഞ്ഞിട്ടു അതാതു രോഗത്തിന്നു യോഗ്യമായ ചികിത്സയെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യണം. മേൽപറഞ്ഞ സ്ഥാനത്തു തന്നെ ഉള്ളതാൽ ചോരയും വേദനയും ചൊപ്പും ഉത്ഭവികളൊന്നും തന്നെ ഉണ്ടാവില്ലെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

ന ഹി- സ്നേഹം തസ്യ പൃഷ്ഠസ്യ തസ്യൈവ ചാന്തിനിധായ്ക്ക്
യേൽ! ഗുരുമൈ ... ഹസ്തേന ...!!

അന്വയം — അനു-സ്നേഹാക്തം- സ്വപ്യന്തസ്യൂതം- സൂത്രം- ച- നിധായ ഉഭയത:- അൎദ്ധജാനു-സിഞ്ചേൽ- ച-ബാലം ... പാളിം അതരായ- ശെ-ൽ-വിദ്ധ്യെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം — അനന്തരം സ്നേഹാക്തമായി സ്വപ്യന്തസ്യൂതമായിരിക്കുന്ന സൂത്രത്തെ നിധാനം ചെയ്യുകയും വേണം. അതുമലതെൾകൊണ്ടു സെചിക്കുകയും വെണം ബാഹല്യമായിരിക്കുന്ന പാളിയെ അതുപൊലെ വെധിക്കണം.

പരിഭാഷ — സ്നേഹാക്തം=സ്നേഹത്താൽ അക്തം. സ്നേഹം=എണ്ണ- അക്തം=നനക്കപ്പെട്ടത- സ്വപ്യന്തസ്യൂതം=സൂചിയിൽ അവലംബിച്ചസ്യൂതം- സ്യൂതം=കൊൎത്തത- സൂത്രം=ചരട- നിധാപനം ചെയ്ക=വെക്കുക- അതുമലതെൾ=... സെചനം ചെയ്കുന്നവൎക്കുക- ബാഹല്യം=വിസ്തീൎണ്ണം- പാളി=തട്ട- അതരാഗ്? അതര എന്ന പെരൊടുകൂടിയശസ്ത്രം- വെധിക്ക=കുത്തുക-

സാരം — അനന്തരം എണ്ണകൊണ്ടു നനക്കപ്പെട്ടതായിയും സൂചിയുടെ ദ്വാരത്തിങ്കൽ കൊൎക്കപ്പെട്ടതായിയും ഇരിക്കുന്ന ചരടിനെ കാതിന്റെ ദ്വാരയിൽ വെക്കയും പച്ചവെള്ളം കൂടക്കൂടെ പകരുകയും വെണം. വിസ്താരത്തൊടകൂടിയിരിക്കുന്ന തട്ടയെ അതര എന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ടു സൂചി വെധത്തെ പൊലെ കുത്തുകണം.

൨൭. വിദ്ധ്യൽപാളിം ഹിതഭുജസ്ത്ര്യഹാൽ സ്ഥവീയസീം |
വൎത്തിം സന്ധാര്യ ക്രമശ: കൎണ്ണം വൎദ്ധയെത ശനൈശ്ശനൈ: ||

അന്വയം — പാളിം വിദ്ധ്യൽ- ഏവം രണ്ടുപക്ഷങ്ങളും പൂൎവ്വാനായികളാകുന്നു. ഹിതഭുജ- ത്ര്യഹാൽ- സ്ഥവീയസീം-വൎത്തിം സന്ധാര്യ-തത:-ക്രമശ:-കൎണ്ണം-ശനൈ:-ശനൈ:-വൎദ്ധയെത-

അന്വയാൎത്ഥം — ഹിതഭുക്കിന്ന ത്ര്യഹത്തിങ്കൽ മെൽപെട്ട സ്ഥവീയസിയായിരിക്കുന്ന വൎത്തിയെ സന്ധരിപ്പിച്ചിട്ട അനന്തരം ക്രമമായിരിക്കുന്ന കൎണ്ണത്തെ പതുക്കെ പതുക്കെ വൎദ്ധിപ്പിക്കണം.

പരിഭാഷ — ഹിതഭുക്ക ഹിതത്തെ ഭുജിക്കുന്നവൻ- ഹിതം=പത്ഥ്യാന്നം- ഭുജിക്ക=ഭക്ഷിക്ക- ത്ര്യഹം=ത്രിദിനം- (മൂന്നുദിവസം) സ്ഥവീയസീ=സ്ഥൂലതരാ- (ഏറ്റവും തടിച്ചത) വൎത്തി=തിരി- സന്ധരിപ്പിക്ക-പ്രവെശിപ്പിക്ക- ക്രമം=ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന- കൎണ്ണം=ചെവി- വൎദ്ധിപ്പിക്ക=വലുതാക്കുക-

സാരം — പത്ഥ്യാന്നഭക്ഷണത്തെ ചെയ്യുന്ന ബാലന്റെ കൎണ്ണവെധത്തിങ്കൽ മൂന്നുദിവസം കഴിഞ്ഞതിന്നു മെൽ ഏറ്റവും

വസ്ത്രത്തിലുള്ള തിരിയെ കടഞ്ഞിട്ട അനന്തരം ഉണങ്ങിയാൽ അതു ചോരത്തെ ചുട്ടുക പൊത്തുക വലുതാക്കുകയും വേണം.

൩൭. അഥൈനം ജാതദശനം ക്രമശോഽപനയേൽ സ്തനാൽ । പൂ
ർവ്വോക്തം യോജയേൽ ക്ഷീരമന്നം ച ലഘു ബൃംഹണം ॥

അന്വയം — ഏനം - ജാതദശനം - സ്തനാൽ - ക്രമശഃ - അപനയേൽ - പൂർവ്വോക്തം - ക്ഷീരം - ലഘു - ബൃംഹണം - അന്നം - ച - യോജയേൽ -

അന്വയാർത്ഥം — അനന്തരം ജാതദശനനായിരിക്കുന്ന ഇവനെ സ്തനത്തിങ്കൽ നിന്നു ക്രമേണ അപനയിപ്പിക്കേണം- പൂർവ്വോക്തമായിരിക്കുന്ന ക്ഷീരത്തെയും ലഘുവായി ബൃംഹണമായിരിക്കുന്ന അന്നത്തെയും യോജിപ്പിക്കേണം-

പരിഭാഷാ — ജാതദശനൻ=ജാതമായിരിക്കുന്ന ദശനത്തോടുകൂടിയവൻ- ജാതം=ഉണ്ടായത- ദശനം=ദന്തം- (പല്ലു) ഇവൻ=ബാലൻ- സ്തനം=മുല- അപനയിപ്പിക്ക=നിവൎത്തിപ്പിക്ക- പൂർവ്വോക്തം=പൂർവ്വം ഉക്തമായിട്ടുള്ളത- പൂർവ്വം=മുമ്പെ- ഉക്തം=പറയപ്പെട്ടത- ക്ഷീരം=പാല- ലഘു=കനമില്ലാത്തത- ബൃംഹണം=ശരീരപുഷ്ടിയെ ചെയ്യുന്നത-

സാരം — അനന്തരം ബാലന്ന പല്ലു വന്നാൽ ക്രമേണ മുലപ്പാലിങ്കൽ നിന്നു നിവൎത്തിപ്പിക്കയും ഈ അദ്ധ്യായത്തിൽ തന്നെ മുമ്പെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ ആട്ടിൻപാലൊ ഗുണമായിരിക്കുന്ന പശുവിൻപാലൊ സേവിപ്പിക്കയും കനം കുറഞ്ഞതായും മാംസാദികളെ തടിപ്പിക്കുന്നതായും ഇരിക്കുന്ന അന്നത്തെ ഭക്ഷിപ്പിക്കയും വേണം.

൩൮. പ്രിയാളമജ്ജമധുകമധുലാജസിതോപലൈഃ । അപ
സ്തന്യസ്യ സംയോജ്യഃ പ്രീണനോ മോദകഃ ശിശോഃ ॥

അന്വയം — അപസ്തന്യസ്യ - ശിശോഃ- പ്രിയാളമജ്ജമധുകമധുലാജസിതോപലൈഃ- പ്രീണനഃ- മോദകഃ- സംയോജ്യഃ-

അന്വയാർത്ഥം — അപസ്തന്യനായിരിക്കുന്ന ശിശുവിന്നു പ്രിയാളമജ്ജമധുകമധുലാജസിതോപലങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രീണനമായിരിക്കുന്ന മോദകം സംയോജ്യമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ — അപസ്തന്യൻ=അപഗതമായിരിക്കുന്ന സ്തന്യത്തോടുകൂടിയവൻ- അപഗതം=നഷ്ടം- സ്തന്യം=മുലപ്പാല- ശിശു=ബാലൻ- പ്രിയാളമജ്ജ മധുക മധുലാജസിതോപലങ്ങ

ഠം= പ്രിയാളമജ്ജയും മധുകവും മധുവും ലാജവും സിതോപലവും- പ്രിയാളമജ്ജാ=പ്രിയാളത്തിന്റെ മജ്ജ- പ്രിയാളം=മുറൾപുഴം- മജ്ജാ=കഴമ്പ- മധുകം=എരട്ടിമധുരം- മധു=തേൻ- ലാജം=മലര- സിതോപലം=പഞ്ചസാര- പ്രീണനം=ശരീരപോഷണം- (ശരീരത്തെ തടിപ്പിക്കുന്നത) മോദകം=ഉരുള- സംയോജ്യ=സംയോജിപ്പിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം- സംയോജിപ്പിക്ക=വഴിപോലെ യോജിപ്പിക്ക- യോജിപ്പിക്ക=ചേൎക്കുക-

സാരം — മുലപ്പാലിങ്കൽനിന്ന നിവൎത്തിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ബാലന മുറൾപുഴത്തിന്റെ ഉള്ളിലെ കഴമ്പ ഇരട്ടിമധുരം, തേൻ, മലര, പഞ്ചസാര ഇതുകളെക്കൊണ്ട ഉണ്ടാക്കിയതായിട്ടും ശരീരത്തെ പുഷ്ടിവരുത്തുന്നതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഉരുളയെ ഭക്ഷിപ്പിക്കണം-

൩൭. ദീപനോബാലവില്വൈലാശൎക്കരാലാജസക്തുഭിഃ സംഗ്രാഹീധാതകീപുഷ്പശൎക്കരാലാജതൎപ്പണൈഃ ॥

അന്വയം — ബാലവില്വൈലാശൎക്കരാലാജസക്തുഭിഃ- ദീപനഃ- മോദകഃ- സംയോജ്യഃ- ധാതകീപുഷ്പശൎക്കരാലാജതൎപ്പണൈഃ- സംഗ്രാഹീ- മോദകഃ- സംയോജ്യഃ-

അന്വയാൎത്ഥം — ബാലവില്വൈലാശൎക്കരാലാജസക്തുക്കളെക്കൊണ്ട ദീപനമായിരിക്കുന്ന മോദകവും സംയോജ്യമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു- ധാതകീപുഷ്പശൎക്കരാലാജതൎപ്പണങ്ങളെക്കൊണ്ട സംഗ്രാഹിയായിരിക്കുന്ന മോദകവും സംയോജ്യമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം — ബാലവില്വൈലാശൎക്കരാലാജസക്തുക്കൾ= ബാലവില്വവും ഏലയും ശൎക്കരയും ലാജവും സക്തുവും- ബാലവില്വം=ഇളയകൂവളക്കായ- ഏലാ=ഏലത്തരി- ശൎക്കരാ=പഞ്ചസാര- ലാജം മലര- സക്തു=തവിട- ദീപനം=ജഠരാഗ്നിദീപ്തികരം- മോദകം=ഉരുള- ധാതകീപുഷ്പശൎക്കരാലാജതൎപ്പണങ്ങൾ= ധാതകീപുഷ്പവും ശൎക്കരയും ലാജതൎപ്പണവും- ധാതകീപുഷ്പം=താതിരിപ്പൂവ- ശൎക്കരാ=പഞ്ചസാര- ലാജതൎപ്പണം=ലാജങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നതൎപ്പണം- ലാജം=മലര- തൎപ്പണം=തരിപ്പണം- സംഗ്രാഹീ=മലബന്ധത്തെ ചെയ്യുന്നത-

സാരം — ഇളയകൂവളക്കായ, ഏലത്തരി, പഞ്ചസാര, മലര, തവിട, ഇതുകളെക്കൊണ്ട ഉണ്ടാക്കിയതായിട്ടും ജഠരാഗ്നിയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഉരുളയും താതിരിപ്പൂവ, പഞ്ചസാര, മലരകൊണ്ട ഉണ്ടാക്കിയ തരിപ്പണം, ഇതുകൾകൊണ്ട

ഉണ്ടാക്കിയതായിട്ടും മലബന്ധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന അടയെയും ഭക്ഷിപ്പിക്കണം.

൨൧. രോഗാംസ്തസ്യ ജയേൽ സൌമ്യൈ രവികാരകൈഃ। അന്യത്രാത്യയികാൽ വ്യാധേ ർവിരേകം സുതരാം ത്യജേൽ॥

അന്വയം— അസ്യ- രോഗാൻ- അവികാരകൈഃ- സൌമ്യൈഃ- ഭേഷജൈഃ- ജയേൽ- ച- ആത്യയികാൽ- വ്യാധേഃ- അന്യത്ര- വിരേകം- സുതരാം- ത്യജേൽ.

അന്വയാർത്ഥം— ഇവന്റെ രോഗങ്ങളെ അവികാരകങ്ങളായി സൌമ്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു ജയിക്കുകയും വേണം. ആത്യയികമായിരിക്കുന്ന വ്യാധിയിങ്കൽ നിന്നൊഴിച്ചു വിരേകത്തെ ഏറ്റവും ത്യജിക്കേണം.

പരിഭാഷ— ഇവൻ=ബാലൻ. രോഗങ്ങൾ=വ്യാധികൾ= അവികാരകങ്ങൾ=വികാരകങ്ങളല്ലാത്തവ. വികാരകങ്ങൾ=വികാരത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവ. വികാരം=ദുഃഖം. സൌമ്യങ്ങൾ=അതീക്ഷ്ണങ്ങൾ. ഭേഷജങ്ങൾ=ഔഷധങ്ങൾ. ആത്യയികം=നാശം. വ്യാധി=രോഗം. വിരേകം=വിരേചനം. ത്യജിക്കുക=ഉപേക്ഷിക്ക.

സാരം— അധികം എരിവും അധികം ഉപ്പുരസവും അധികം പുളിയും അധികം കൈപ്പും അധികം ചവർപ്പും അല്ലാത്തതുകളായിട്ടും ലഘുപ്രായങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു ബാലന്റെ രോഗങ്ങളെ ശമിപ്പിക്കണം. കൂടാതെകഴികയില്ല എന്നുള്ള ഉദരാദികൾ നിന്നൊഴിച്ചു ശേഷം ഉള്ള വ്യാധിയിങ്കൽ വയറിളക്കുകയും അരുതു.

൨൨. ത്രാസയന്നവിധേയം ച ത്രസ്തം ഗൃഹ്ണന്തി ഹി ഗ്രഹാഃ। വസ്ത്രപാതാൽ പരസ്പർശാൽ പാലയേല്ലംഘനാച്ചതം॥

അന്വയം— ത്രസ്തം- ഗ്രഹാഃ- ഗൃഹ്ണന്തി- ഹി- അവിധേയം- ന- ത്രാസയേൽ- ച- വസ്ത്രപാതാൽ- പരസ്പർശാൽ- ലംഘനാൽ- ച- പാലയേൽ.

അന്വയാർത്ഥം— ത്രസ്തനായിരിക്കുന്നവനെ ഗ്രഹങ്ങൾ ഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നതു ഹേതുവായിട്ടു അവിധേയനായിരിക്കുന്നവനെ ത്രസിപ്പിക്കരുതു. അവനെ വസ്ത്രപാതത്തിങ്കൽനിന്നും പരസ്പർശത്തിങ്കൽ നിന്നും ലംഘനത്തിങ്കൽനിന്നും പാലനം ചെയ്യേണം.

പരിഭാഷ— ത്രസ്തൻ=ഭയപ്പെട്ടവൻ. ഗ്രഹങ്ങൾ=പൂതനാദികൾ. ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക. അവിധേയൻ=വിധേയനല്ലാത്തവ

ൻ- വിധേയൻ=സ്വാധീനൻ ത്രസിപ്പിക്ക= ഭയപ്പെടുത്തുക. അവൻ=ബാലൻ- വസ്ത്രപാതം=വസ്ത്രത്തിന്റെപാതം- പാതം=പതനം-(വീഴ്ച) പരസ്പർശം=പരന്മാരുടെസ്പർശം-പരന്മാർ=മറ്റുള്ളവർ- സ്പർശം=തൊടുക- ലംഘനം=ചാട്ടിന്നി. പാലിക്ക=രക്ഷിക്ക.

സാരം—— ബാലനെ ഭയപ്പെടുത്തിയാൽ പൂതനാദിഗ്രഹങ്ങൾ ബാധിക്കുന്നു എന്നതുഹേതുവായിട്ട സ്വാധീനത്തോടുകൂടാതിരിക്കുന്ന ബാലനെ ഭയപ്പെടുത്തരുത്- കുട്ടിയെ മുമ്പാരികൾ അറിയാതെ വസ്ത്രംവീഴുന്നതിൽനിന്ന അരുതു. പാമാതാവ ഇവളൊഴികെ മറ്റുള്ളവരുടെ എല്ലാരെയുമുള്ള സ്പർശത്തിങ്കൽനിന്നും ഉപവാസാദികൾ നിന്നും രക്ഷിക്കുകയും വേണം.

൨൦. ബ്രഹ്മീസിദ്ധാർത്ഥകവചാശാരിബാകുഷ്ഠസൈന്ധവൈഃ । സകണൈഃ സാധിതം പീതം വാങ്മേധാസ്മൃതികൃദ്ഘൃതം ॥

൨൧. ആയുഷ്യം പാപ്മരക്ഷോഘ്നം ഭൂതോന്മാദനിബർഹണം । ത്രിഫലാലക്ഷ്മണാനന്താസമംഗാശാരിബാവചാഃ ।

൨൨. ബ്രഹ്മീപാഠാമപിബൃഹതീമപിസ്ഥിരാമപിപുനർന്നവാഃ । സഹദേവോരുവല്ലീപയസ്യാഗിരിമല്ലികാ ॥

൨൩. തോയകംസേപചേദേതൽപലാംശംപാദശേഷിതം । തേനകണാന്തിവചാകുഷ്ഠത്രിവൃത്സൈന്ധവസർഷപൈഃ ॥

൨൪. നിശാദ്വയവയസ്ഥാഭ്യാംയുക്തംപയസാചഗോഃ । പുഷ്യയോഗേഘൃതപ്രസ്ഥംസമേധശകലംശ്രുതം ॥

൨൫. പാനാദ്ദൃഷ്ടേന്ദ്രിയസ്മൃതിമേധാകരംപരം । രക്ഷോഘ്നംചവിഷഘ്നംചസാരസ്വതമിദംഘൃതം ॥

അന്വയം—— സകണൈഃ- ബ്രഹ്മീ- സിദ്ധാർത്ഥകവചാശാരിബാകുഷ്ഠസൈന്ധവൈഃ- സാധിതം- ഘൃതം- പീതം- വാങ്മേധാ- സ്മൃതികൃൽ- ആയുഷ്യം- പാപ്മരക്ഷോഘ്നം- ഭൂതോന്മാദനിബർഹണം- ഭവതി- ത്രിഫലാലക്ഷ്മണാനന്താസമംഗാശാരിബാവചാഃ- ബ്രഹ്മീപാഠാമപിബൃഹതീമപിസ്ഥിരാമപിപുനർന്നവാഃ- സഹദേവാ- ഉരുവഃ-വല്ലീ- പയസ്യാ- ഗിരിമല്ലികാ- ഏതത്- പലാംശം- തോയകംസേ-പാദശേഷിതം-പചേൽ- തേന- കണാന്തിവചാകുഷ്ഠത്രിവൃത്സൈന്ധവസർഷപൈഃ- നിശാദ്വയവയസ്ഥാഭ്യാം- ഗോഃ-പയസാ- ച- സംയുക്തം- പുഷ്യയോഗേ- സമേധശകലം- ശ്രുതം-ഘൃതപ്രസ്ഥം- പാനാദ്ദൃഷ്ടേന്ദ്രിയക്രൂ- പരിസ്തുതിമേധാകരം- സാരസ്വതം- ഇദം-ഘൃതം- രക്ഷോഘ്നം- ച- വിഷഘ്നം- ച-ഭവതി-

അർത്ഥം—— സകണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മീസിദ്ധാ

ത്ഥകവചാശാരിബാകുഷ്ഠസൈന്ധവങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിതമായിരിക്കുന്നെയ്യ് പീതമായാൽ ഏറ്റവും വാങ്മേധാസ്മൃതികൃത്തായി ആയുഷ്യമായി പാപ്മരക്ഷോഘ്നമായി ഭൂതോന്മാദനിബർഹണമായി ഭവിക്കുന്നു. ത്രിഫലാലക്ഷ്മണാനന്താസമംഗാശാരിബാവചകളും ബ്രാഹ്മീപാഠാമഞ്ജിഷ്ഠാതിക്തസ്ഥിരാമധുപുനർന്നവകളും സഹദേവിയും രവിയുടെവള്ളിയും പാരസ്യയും ഗിരിമല്ലികയും, ഇതിനെപലാംശമായിട്ടു തോയകംസത്തിംകൽ പാദശേഷിതമാകുംവണ്ണം പചിക്കണം. അതുകൊണ്ടു കൌന്തിവചാകുഷ്ഠസൈന്ധവസർഷപങ്ങളോടും നിരന്തരപേഷയായിരിക്കുന്ന ഗൊവിൻ്റെപയസ്സിനോടും സംഗതമായി പക്വ്യയോഗത്തിംകൽ സൌമ്യകലമായി ശ്രുതമായിരിക്കുന്നെയ്യ് തപ്രസാദം പാനാഭ്യഞ്ജനങ്ങളിൽ ഏറ്റവും സ്മൃതിമേധാകരമായി ഭവിക്കുന്നു. സാരസ്വതമായിരിക്കുന്ന ഈ ഘൃതം രക്ഷോഘ്നമായിട്ടും വിഷഘ്നമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ____ സകണാഖ്യം=കണയൊടുകൂടിയവ- കണാ=തിപ്പലി. ബ്രാഹ്മീസിദ്ധാർത്ഥകവചാശാരിബാകുഷ്ഠസൈന്ധവങ്ങൾ= ബ്രാഹ്മിയും സിദ്ധാർത്ഥകവും വചയും ശാരിബയും കുഷ്ഠവും സൈന്ധവവും. സിദ്ധാർത്ഥകം=വെളുത്തകടുക- വചാ=വയമ്പ. ശാരിബാ=നന്നാരി- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ. സാധിതം=സാധിച്ചത- സാധിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക- ഘൃതം=നെയ്യ. പീതം=പാനംചെയ്യപ്പെട്ടത- പാനംചെയ്ക=സെവിക്കുക- വാങ്മേധാസ്മൃതികൃത്= വാങ്മേധാസ്മൃതികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- വാങ്മേധാസ്മൃതികൾ=വാക്കും മേധയും സ്മൃതിയും- മേധാ=ഗ്രന്ഥഗ്രഹണശക്തി- സ്മൃതി=അതീതകാലാനുസ്മരണം- ആയുഷ്യം=ആയുസ്സിന്നായിക്കൊണ്ടുഹിതം. പാപ്മരക്ഷോഘ്നം= പാപ്മരക്ഷസ്സുകളെ ഹനിക്കുന്നത- പാപ്മരക്ഷസ്സുകൾ=പാപ്മാവും രക്ഷസ്സും- പാപ്മാവ=പാപം- രക്ഷസ്സുകൾ=രക്ഷോഗ്രഹങ്ങൾ- ഭൂതോന്മാദനിബർഹണം=ഭൂതോന്മാദങ്ങളെനിബർഹണംചെയ്യുന്നത- ഭൂതോന്മാദങ്ങൾ=ഭൂതങ്ങളും ഉന്മാദവും- ഭൂതങ്ങൾ=ഉന്മാദം=ഭ്രാന്ത- നിബർഹണംചെയ്ക= നശിപ്പിക്ക- ത്രിഫലാലക്ഷ്മണാനന്താസമംഗാശാരിബാവചകൾ= ത്രിഫലയും ലക്ഷ്മണയും അനന്തയും സമംഗയും ശാരിബയും വചയും- ത്രിഫലാ=കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക- ലക്ഷ്മണാ=തിരുതാളി- അനന്താ=കറുക- സമംഗാ= പച്ചൊട്ടെ- ശാരിബാ=നന്നാരിക്കിഴങ്ങ- വചാ=വയമ്പ- ബ്രാഹ്മീപാഠാമഞ്ജിഷ്ഠാതിക്തസ്ഥിരാമധുപുനർന്നവകൾ= ബ്രാഹ്മിയും പാ

യും ദ്വിബൃഹതിയും ദ്വിസ്ഥിരയും ദ്വിപുനർന്നവവും- ബ്രാഹ്മീ= ബ്രഹ്മി- പാഠാ= പാടക്കിഴങ്ങ- ദ്വിബൃഹതീ= ചെറുവഴുതിനയും വെൾവഴുതിനയും- ദ്വിസ്ഥിരാ= ഓരിലയെന്നും മൂവിലയെന്നും- ദ്വിപുനർന്നവം= ചോകന്നതഴുതാമയും വെളുത്ത തഴുതാമയും- സഹദേവാ= പൂവ്വാംകുറുന്തല- [illegible]= വെമ്പാട- പയസ്യാ= അടപതിയൻ- ഗിരിമല്ലികാ= കൊടകപ്പാല- പലാംശം= പലപ്രമാണം- തൈലകുഡം= തൈലത്തിന്റെ കുഡം- തൈലം= എണ്ണ- കുഡം= പതിനാറിടങ്ങഴി- പാദശേഷിതം= പാദശേഷിതമായിട്ടുള്ളതു- പാദം=കാൽ- ശേഷിതം= ശേഷിപ്പിച്ചതു- പചിക്ക= പാകംചെയ്ക- ഒരു കല്ക്കായ- കൌന്തീവചാകുഷ്ഠഋദ്ധിസൈന്ധവസർഷപങ്ങൾ= കൌന്തിയും വചയും കുഷ്ഠവും ഋദ്ധിയും സൈന്ധവവും സർഷപവും- കൌന്തീ= അരേണുകം- വചാ=വയമ്പ- കുഷ്ഠം= കൊട്ടം- ഋദ്ധി= ഇരട്ടിമധുരം- സൈന്ധവം= ഇന്തുപ്പ- സർഷപം= കടക- നിർഗ്ഗുണ്ഡ്യപ്സ്= നിർഗ്ഗുണ്ഡിയും സുരസയും ഇരിക്കുന്നവൾ- നിർഗ്ഗുണ്ഡി= കരിനൊച്ചി- സുരസ= തുളസി- സുരസാ= സുരസയായിരിക്കുന്ന വസ്തുക്കളാൽ- സുരസം= സമമായ രസം- പത്രം= [illegible]- ആജ്യം= നെയ്യ- സംഗ്രഹം= കൂട്ടിയതു- പൃത്ഥ്വീയോഗം= പൃത്ഥ്വത്തിന്റെ യോഗം- പൃത്ഥ്വം= പൃത്ഥ്വീസങ്ക്രമം- (പൃഥ്വം) [illegible] സമമായ ശേഷം [illegible] കൂട്ടിയതു- ഹേമശകലം= ഹേമത്തിന്റെ ശകലം- ഹേമ= സ്വർണ്ണം- ശകലം= ഖണ്ഡം- ദ്രുതം= ദ്രവിക്കപ്പെട്ടതു- ദ്രവിക്ക= ഉരുകുക- പ്രസ്ഥ= പ്രസ്ഥത്തിന്റെ പ്രസ്ഥം- [illegible]- പ്രസ്ഥം= ഇടങ്ങഴി- പാനാജ്യഭ്യഞ്ജനം= പാനവും അഭ്യഞ്ജനവും- പാനം= കുടിക്ക- അഭ്യഞ്ജനം= തേക്കുക- ഉള്ളം= കുട്ടികളുടെ- സ്മൃതിമേധാകരം= സ്മൃതിയെയും മേധയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതു- സ്മൃതിമേധകൾ= സ്മൃതിയും മേധയും- സ്മൃതി= ഓർമ്മ- മേധാ= ബുദ്ധി- [illegible]= [illegible] എന്നു പേരോടുകൂടിയതു- [illegible]- രക്ഷോഘ്നം= രക്ഷസ്സിനെ ഹനിക്കുന്നതു- രക്ഷസ്സ= രക്ഷോഗ്രഹം- ഹനിക്ക= നശിപ്പിക്ക- വിഷഘ്നം= വിഷത്തെ ഹനിക്കുന്നതു- ഹനിക്ക= നശിപ്പിക്ക-

സാരം——തിപ്പലി, ബ്രഹ്മി, ചെറുകടുക, വയമ്പ, നന്നാറി കിഴങ്ങ, കൊട്ടം, ഇന്തുപ്പ ഇവകൾ കഷായം കല്ക്കമായിട്ട ഉണ്ടാക്കിയ നെയ്യ സേവിച്ചാൽ ഏറാവും നല്ലവാക്കിനെന്നും വെഗ

ത്തിൽ ഗ്രഹിക്കാനുള്ള ശക്തിയേയും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയേയും ധൈൎയ്യത്തെയും ആയുസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കുകയും പാപത്തെയും രക്ഷോഗ്രഹങ്ങളെയും ഭൂതങ്ങളെയും ഉന്മാദത്തെയും നശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, തിരുതാളി, കറുക, പറച്ചുണ്ട, നന്നാറിക്കിഴങ്ങ, വയമ്പ, ബ്രഹ്മി, പാടക്കിഴങ്ങ, ചെറുവഴുതിന, വെൺവഴുതിന, ഓരില, മൂവില, വെളുത്തതഴു താമ, ചെറുതേക്കിഴങ്ങ, പെരുങ്കുറുന്തൽ, വെൺപാടത്താളി, അടപതിയൻ, കൊടകപ്പാല, ഇവകൾ ഓരോ പലം പതിനാറിടങ്ങഴി വെള്ളത്തിൽ കഷായം വെച്ച് നാലൊന്നായാൽ ആ കഷായംകൊണ്ട് അരച്ചെടുത്ത, വയമ്പ, കൊട്ടം, തിപ്പലി, ഇരുപ്പ, കടുക ഇവകൾ കൽക്കമായിട്ടും ഒരോന്നാൽക്കൂടത്തെയും നെയ്യും നിറംപോലെ ഇരിക്കുന്ന കുട്ടിയോടുകൂടിയും ഇരിക്കുന്ന പശുവിന്റെ പാലോടും സപ്തശകലത്തോടും കൂടി പൂയത്തിന്നാൾ കാച്ചിയ നെയ്യിനെ സേവിക്കുകയൊ തേക്കുകയൊ ചെയ്തു ഉണ്ണികളെ ചെയ്താൽ ഏറ്റവും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയേയും വേഗത്തിൽ ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള ശക്തിയേയും ഉണ്ടാക്കും സാരസ്വതമെന്ന പേരോടുകൂടിയ ഈ നെയ്യ് രക്ഷോഗ്രഹങ്ങളെയും വിഷത്തെയും ഹരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

൩൭. വചാമൃതാശംഖപുഷ്പീശതാവരീഃ । ബ്രഹ്മസോമലതാബ്രാഹ്മീകല്ക്കിതൈഃ പലമാംശികൈഃ ॥

൩൮. അഷ്ടാംശാവിപചേൽസൎപ്പിഃ പ്രസ്ഥംക്ഷീരചതുൎഗ്ഗുണം । തൽപിബംധന്യമായുൎമ്മേധാവൎദ്ധനമുത്തമം ॥

അന്വയം —— പലാംശികാഃ- വചാമൃതാശംഖപുഷ്പീശതാവരീഃ- ബ്രഹ്മസോമലതാബ്രാഹ്മീഃ- കല്ക്കിതൈഃ- ക്ഷീരചതുൎഗ്ഗുണം- പ്രസ്ഥം- സൎപ്പിഃ- വിപചേൽ- അഷ്ടാംശം- തൽ- പീതം- പരം- ധന്യം- ആയുൎമ്മേധാവൎദ്ധനം-

അന്വയാൎത്ഥം —— പലാംശികകളായിരിക്കുന്ന വചാമൃതാശംഖപുഷ്പീശതാവരികളെയും ബ്രഹ്മസോമലതാബ്രാഹ്മികളെയും കല്ക്കിച്ചിട്ട ക്ഷീരചതുൎഗ്ഗുണമായി പ്രസ്ഥമായിരിക്കുന്ന സൎപ്പിസ്സിനെ പചിക്കണം അഷ്ടാംശമായിരിക്കുന്ന അത പീതമായാൽ ഏറ്റവും ധന്യമായിട്ടും ആയുൎമ്മേധാവൎദ്ധനമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ —— പലാംശികകളും കല്ക്കപ്രമാണകളും വചാമൃതാശംഖപുഷ്പീശതാവരികളും= വയമ്പും ഇരട്ടിമധുരവും ശംഖുപുഷ്പിയും ശതാവരിയും- വചാ=വയമ്പ-

ഇന്ദുരേഖാ=കാർപ്പോകിലരി- മസ്തകീ=മുത്തിൾ- ശംഖപുഷ്പീ= ശംഖപുഷ്പം- ബ്രഹ്മസോമലതാബ്രാഹ്മികൾ= ബ്രഹ്മസോമയും ലതയും ബ്രാഹ്മിയും= ബ്രഹ്മസോമാ=കടുക- ലതാ= കിറുതേ- ഷ്ഠീകരിക്ക= ഖണ്ഡമാക്കിച്ചെയ്ക- ക്ഷീരചതുർഗ്ഗുണം=ചതുർഗ്ഗുണമായിരിക്കുന്നക്ഷീരത്തൊടുകൂടിയത- ചതുർഗ്ഗുണം= നാലിരട്ടി- ക്ഷീരം=പാല- പ്രസ്ഥം=ഇടങ്ങഴി- സർപ്പിസ്സ=നെയ്യ- പചിക്ക=പാകംചെയ്ക- അഷ്ടാംഗം=എട്ടു അംഗങ്ങളൊടുകൂടിയത= അംഗങ്ങൾ=ഉപാദാനികൾ- (അഷ്ടാംഗമെന്ന പെരൊടുകൂടിയത എന്നർത്ഥം) ഘൃതം=നെയ്യ- പീതം=പാനംചെയ്യപ്പെട്ടതു- പാനംചെയ്ക=സേവിക്ക- ധന്യം=ശ്രേഷ്ഠം- ആയുർബ്ബുദ്ധിവാഗ്മേധാസ്മൃതികൃത= ആയുർബ്ബുദ്ധിവാഗ്മേധാസ്മൃതികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- ആയുർബ്ബുദ്ധിവാഗ്മേധാസ്മൃതികൾ= ആയുസ്സും ധീയും വാക്കും മേധയും സ്മൃതിയും- ധീ=ബുദ്ധി- മേധാ=അർത്ഥഗ്രഹണശക്തി- സ്മൃതി=അതീതകാലാനുസ്മരണം-

സാരം —— വയമ്പ, കാർപ്പോകിലരി, മുത്തിൾ, ശംഖപുഷ്പം- ശതാവരി, കടുക, കിറുതേ, ബ്രഹ്മി, ഇതുകളെ അരച്ചുകലക്കി നാലിടങ്ങഴിപ്പാലും ഇടങ്ങഴി നെയ്യും കൂട്ടി കാച്ചുന്ന അഷ്ടാംഗമെന്ന പെരൊടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഘൃതം സെവിച്ചാൽ ആരോഗ്യത്തെയും ആയുസ്സിനെയും ബുദ്ധിയെയും നല്ല വാക്കിനെയും വെഗം ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള സാമർത്ഥ്യത്തെയും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓർമ്മയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നു-

൨൨. അജാക്ഷീരെഭയാവ്യാഘ്രീപാഠോഗ്രാശിഗ്രുസൈന്ധവൈഃ । സിദ്ധംസാരസ്വതംസർപ്പിർവ്വാഗ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികൃത ॥

അന്വയം —— അജാക്ഷീരെ- അഭയാവ്യാഘ്രീപാഠോഗ്രാശിഗ്രുസൈന്ധവൈഃ സിദ്ധം- സർപ്പിഃ- സാരസ്വതം- വാഗ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികൃത-

അന്വയാർത്ഥം —— അജാക്ഷീരത്തിങ്കൽ അഭയാവ്യാഘ്രീപാഠോഗ്രാശിഗ്രുസൈന്ധവങ്ങൾകൊണ്ട സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സ സാരസ്വതമായിട്ടും വാഗ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികൃത്തായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ —— അജാക്ഷീരം=ആട്ടിൻപാൽ- അഭയാവ്യാഘ്രീപാഠോഗ്രാശിഗ്രുസൈന്ധവങ്ങൾ= അഭയയും വ്യാഘ്രിയും പാഠയും ഉഗ്രയും ശിഗ്രുവും സൈന്ധവവും- അഭയാ=കടുക്ക- വ്യാഘ്രീ=ചുക്ക മുളക തിപ്പലി- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- ഉഗ്രാ=വയമ്പ- ശിഗ്രു=മുരിങ്ങ- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ- സിദ്ധം=സാധി

തം- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- സാരസ്വതം=സാരസ്വതമെന്ന പെരൊടുകൂടിയതു- വാങ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികൃത്ത=വാങ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു- വാങ്മേധാസ്മൃതിവഹ്നികൾ=വാക്കും മെധയും സ്മൃതിയും വഹ്നിയും- മെധാ=ഗ്രന്ഥഗ്രഹണശക്തി- സ്മൃതി=അതീതകാലാനുസ്മരണം- വഹ്നി=ജഠരാഗ്നി-

സാരം—— കടുക്ക,ചുക്ക,മുളക, തിപ്പലി, പാടക്കിഴങ്ങ, വയമ്പ,മുരിങ്ങത്തൊലി,ഇന്തുപ്പ ഇവ ആട്ടിൻപാലിൽ അരച്ചുകലക്കികാച്ചിയരിക്കുന്ന നെയ്യ സാരസ്വതമെന്ന പെരെടുകൂടിയതും നല്ലവാക്കിനെയും ഗ്രന്ഥഗ്രഹണശക്തിയെയും അതീതകാലാനുസ്മരണത്തെയും അഗ്നിദീപ്തിയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതുമാകുന്നു-

൫൯- വചാമൃതാവരീപത്ഥ്യാശംഖിനീവെല്ലനാഗരൈഃ। അപാമാൎഗ്ഗേണ ച ഘൃതം സാധിതം പൂൎവ്വവൽഗുണൈഃ॥

അന്വയം—— വചാമൃതാവരീപത്ഥ്യാശംഖിനീവെല്ലനാഗരൈഃ- അപാമാൎഗ്ഗേണ- ച- സാധിതം- ഘൃതം- ഗുണൈഃ- പൂൎവ്വവൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— വചാമൃതാവരീപത്ഥ്യാശംഖിനീവെല്ലനാഗരങ്ങളെക്കൊണ്ടും അപാമാൎഗ്ഗംകൊണ്ടും സാധിതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂൎവ്വവത്തായിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— വചാമൃതാവരീപത്ഥ്യാശംഖിനീവെല്ലനാഗരങ്ങൾ=വചയും അമൃതയും വരിയും പത്ഥ്യയും ശംഖിനിയും വെല്ലവും നാഗരവും- വചാ=വയമ്പ- അമൃതാ=ചിററമൃത- വരീ=ശതാവരിക്കിഴങ്ങ- പത്ഥ്യാ=കടുക്ക-ശംഖിനീ=ശംഖപുഷ്പം- വെല്ലം=വിഴാലരി- നാഗരം=ചുക്ക- അപാമാൎഗ്ഗം=ചെറുകടലാടി- സാധിതം=പാചിതം- ഘൃതം=നെയ്യ- പൂൎവ്വവത്ത=മുമ്പിലത്തെപ്പൊലെ ഉള്ളതു-

സാരം—— കടുക്ക, ചിററമൃത, ശതാവരിക്കിഴങ്ങ, വയമ്പ, ശംഖപുഷ്പം, വിഴാലരി,ചുക്ക, ചെറുകടലാടി ഇവകൾ കഷായംകല്കമായികാച്ചിയ നെയ്യ, വാക്കിനെയും പൊടുന്നനവെ ഗ്രഹിപ്പാനുള്ളശക്തിയെയും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയെയും ജഠരാഗ്നിദീപനത്തെയും ഉണ്ടാക്കുന്നു.

൬൦- ഹെമശ്വേതവചാകുഷ്ഠമൎക്കപുഷ്പീസകാഞ്ചനാ। ഹെമമത്സ്യാക്ഷകശ്ശംഖഃ കൈഡൎയ്യഃ കനകം വചാ॥

൬൧- ചത്വാരഏതെപാദൊക്താഃപ്രാശാമധുഘൃതപ്ലുതാഃ। വൎഷം ലീഢാവപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണകരാശ്ശിവാഃ॥

അന്വയം—— ഹെമശ്വേതവചാകുഷ്ഠം- സകാഞ്ചനാ- അ

ൎക്കപുഷ്പീ- ഹേമമത്സ്യാക്ഷകഃ- ശംഖഃ=കൈഡൎയ്യഃ- കനകം- വചാ- പാദികാഃ- ഏതേ- ചത്വാരഃ- പ്രാശാഃ- മധ്വാജ്യഘൃതാഃ- വൎഷം- ലീഢാഃ- വപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണകരാഃ- ശിവാഃ-

അന്വയാൎത്ഥം___ ഹേമശ്വേതവചാകുഷ്ഠവും സകാഞ്ചനയായിരിക്കുന്ന അൎക്കപുഷ്പിയും ഹേമമത്സ്യാക്ഷകവും ശംഖവും കൈഡൎയ്യവും കനകവും വചയും പാദികങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈ നാലപ്രാശങ്ങൾ മധ്വാജ്യഘൃതങ്ങളായി വൎഷംമുഴുവൻ ലീഢങ്ങളായി വപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണകരങ്ങളായി ശിവങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ___ ഹേമശ്വേതവചാകുഷ്ഠ=ഹേമവും ശ്വേതവചയും കുഷ്ഠവും- ഹേമം=സ്വൎണ്ണം- ശ്വേതവചാ=വെളുത്തവയമ്പ- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- സകാഞ്ചനാ= കാഞ്ചനത്തോടുകൂടിയത- കാഞ്ചനം=സ്വൎണ്ണം- അൎക്കപുഷ്പീ=ശംഖപുഷ്പീ- ഹേമമത്സ്യാക്ഷകം=ഹേമവും മത്സ്യാക്ഷകവും- ഹേമം=സ്വൎണ്ണം- മത്സ്യാക്ഷകം=മീനങ്ങാണി=കൈഡൎയ്യം=കമിഴ- കനകം=പൊന്ന- വചാ=വയമ്പ- പാദികങ്ങൾ=പാദംകൊണ്ടുളകങ്ങൾ- പാദം=നാലിലൊന്ന- ളകങ്ങൾപറയപ്പെട്ടവ- മധ്വാജ്യഘൃതങ്ങൾ= മധുകൊണ്ടും ആജ്യംകൊണ്ടും ഘൃതങ്ങൾ- മധു=തേൻ- ആജ്യം=നെയ്യ- ഘൃതങ്ങൾ=ദ്രവിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ- ദ്രവിപ്പിക്ക= ആൎദ്രമാക്കുക- വൎഷം=കൊല്ലം- ലീഢങ്ങൾ=ലേഹനംചെയ്യപ്പെടുന്നവ- ലേഹനംചെയ്ക=നക്കുക- വപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണകരങ്ങൾ=വപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നവ- വപുൎമ്മേധാബലവൎണ്ണങ്ങൾ=വപുസ്സും മേധയും ബലവും വൎണ്ണവും- വപുസ്സ=ശരീരം- മേധാ=ആശുഗ്രഹണശക്തി- ബലം=ശക്തി- വൎണ്ണം=കാന്തി- ശിവങ്ങൾ=ശുഭങ്ങൾ-

സാരം___ സ്വൎണ്ണം, വെളുത്തവയമ്പ, കൊട്ടം ഇതുകളും സ്വൎണ്ണം, ശംഖപുഷ്പം ഇതുകളും സ്വൎണ്ണം, മീനങ്ങാണി, ശംഖ ഇതുകളും കമിഴ, സ്വൎണ്ണം, വയമ്പ ഇതുകളും ഇങ്ങിനെ ഒരോരൊ ശ്ലോകപാദംകൊണ്ടു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആ പ്രാശനങ്ങൾ തേനും നെയ്യും ചേൎത്താൎദ്രമാക്കി ഒരുകൊല്ലം നക്കിസേവിച്ചാൽശരീരപുഷ്ടിയെയും ആശുഗ്രഹണശക്തിയെയും ശരീരബലത്തെയും കാന്തിവിശേഷത്തെയും ഉണ്ടാക്കുന്ന ശുഭങ്ങളാകയുമുണ്ടു-

ശ്ലോ- വചായഷ്ട്യാഹ്വസിന്ധൂത്ഥപത്ഥ്യാനാഗരദീപ്യകൈഃ ।
ശുദ്ധ്യതെവാഗ്ഘവിൎല്ലീഢൈസ്സകുഷ്ഠകണജീരകൈഃ ।

അന്വയം___ ഹവിൎല്ലീഢൈഃ= സകുഷ്ഠകണജീരകൈഃ-വചായഷ്ട്യാഹ്വസിന്ധൂത്ഥപത്ഥ്യാനാഗരദീപ്യകൈഃ- വാക്- ശു

ദ്ധ്യതേ-

അന്വയാൎത്ഥം—— ഹവിൎല്ലിഹങ്ങളായി സകുഷ്ഠകണാജീരകങ്ങളായിരിക്കുന്ന വചായഷ്ട്യാഹ്വസിന്ധൂത്ഥപത്ഥ്യാനാഗരദീപ്യകങ്ങളാൽ വാക്കു ശോധിക്കപ്പെടുന്നു-

പരിഭാഷ—— ഹവിൎല്ലിഹങ്ങൾ=ഹവിസ്സിനോടുകൂടെ ലിഹങ്ങൾ- ഹവിസ്സ്=നെയ്യ്- ലിഹങ്ങൾ=ലേഹനംചെയ്യപ്പെടുന്നവ- ലേഹനംചെയ്ക=നക്കുക- സകുഷ്ഠകണാജീരകങ്ങൾ=കുഷ്ഠകണാജീരകങ്ങളോടുകൂടിയവ- കുഷ്ഠകണാജീരകങ്ങൾ=കുഷ്ഠവും, കണയും, ജീരകവും- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- കണാ=തിപ്പലി. വചായഷ്ട്യാഹ്വസിന്ധൂത്ഥപത്ഥ്യാനാഗരദീപ്യകങ്ങൾ= വചയും യഷ്ട്യാഹ്വവും സിന്ധൂത്ഥവും പത്ഥ്യയും നാഗരവും ദീപ്യകവും- വചാ=വയമ്പ- യഷ്ട്യാഹ്വം=ഇരട്ടിമധുരം- സിന്ധൂത്ഥം= ഇന്തുപ്പ-പത്ഥ്യ=കടുക്ക- നാഗരം=ചുക്ക- ദീപ്യകം=അയമോദകം- ശോധിക്ക=ശുദ്ധിയെപ്രാപിക്ക-

സാരം—— വയമ്പ, ഇരട്ടിമധുരം ഇന്തുപ്പ, കടുക്ക, ചുക്ക അയമോദകം, കൊട്ടം, തിപ്പലി, ജീരകം ഇതുകൾ പൊടിച്ചു നെയ്യിൽ ചേൎത്തു നക്കിസേവിച്ചാൽ വാക്കിന്നു ശുദ്ധിയും പാഠം വേദാദ്ധ്യയനം ഇത്യാദികളിൽ സാമൎത്ഥ്യവും ഉണ്ടാകുന്നു.

ഇതി വാശാമസ്വാപനാമകരാമാനന്ദ നാഥപണ്ഡിത പാരശവേൻ കൃതേ അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനെ സാരാൎത്ഥദൎപ്പണാഖ്യാനെ ബാലോപചരണീയം പ്രഥമോദ്ധ്യായഃ-

ദ്വിതീയാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാതോ ബാലാമയപ്രതിഷേധം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹൎഷയഃ-

൧. ത്രിവിധഃ കഥിതോ ബാലഃ ക്ഷീരാന്നോഭയവൎത്തനഃ।
സ്വാസ്ഥ്യം താഭ്യാമദുഷ്ടാഭ്യാം ദുഷ്ടാഭ്യാം രോഗസംഭവഃ॥

അന്വയം—— ബാലഃ ക്ഷീരാന്നോഭയവൎത്തനഃ- ത്രിവി

ധഃ- കഥിതഃ- അദുഷ്ടാഭ്യാം- താഭ്യാം- സ്വാസ്ഥ്യം- ദുഷ്ടാഭ്യാം രോഗസംഭവഃ- ച- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം —— ബാലൻ ക്ഷീരാന്നോഭയവൎത്തനനായിട്ടു ത്രിവിധനായിട്ടു കഥിതനായി അതുകളെക്കൊണ്ടു സ്വാസ്ഥ്യവും ദുഷ്ടങ്ങളെക്കൊണ്ടു രോഗസംഭവവും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ=ബാലൻ=കുട്ടി- ക്ഷീരാന്നോഭയവൎത്തനൻ=ക്ഷീരാന്നോഭയങ്ങൾകൊണ്ടു വൎത്തിക്കുന്നവൻ- ക്ഷീരാന്നോഭയങ്ങൾ=ക്ഷീരവും അന്നവും ഉഭയവും- ക്ഷീരം=പാൽ- അന്നം=ഭക്ഷണം- ഉഭയം=രണ്ടു- വൎത്തിക്ക=ജീവിക്ക- ത്രിവിധൻ=മൂന്നുപ്രകാരത്തിലുള്ളവൻ- കഥിതൻ=കഥിക്കപ്പെട്ടവൻ- കഥിക്ക=പറക- അദുഷ്ടങ്ങൾ=ദുഷ്ടങ്ങളല്ലാത്തവ- ദുഷ്ടങ്ങൾ=ദുഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ ദുഷിപ്പിക്ക=രോഗകരങ്ങളാക്കിച്ചെയ്ക- അതുകൾ=ക്ഷീരാന്നങ്ങൾ- സ്വാസ്ഥ്യം=അരോഗത-, ദുഷ്ടങ്ങൾ=ദോഷാധിഷ്ഠിതങ്ങൾ- രോഗസംഭവം=രോഗോൽപത്തി-

സാരം —— ബാലൻ പാലുകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നവനായിട്ടും അന്നംകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നവനായിട്ടും ക്ഷീരാന്നങ്ങൾകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നവനായിട്ടും ഇങ്ങിനെ മൂന്നു പ്രകാരമെന്നു ഋഷികളാൽ പറയപ്പെട്ടു. വാതാദി ദോഷങ്ങളോടു കൂടിയതല്ലാത്തതുകളായ ക്ഷീരാന്നങ്ങൾകൊണ്ടു ബാലന്നു ആരോഗ്യവും ദോഷങ്ങളോടുകൂടിയതുകളായ ക്ഷീരാന്നങ്ങൾകൊണ്ടു രോഗോൽപത്തിയും ഉണ്ടാകുന്നു-

൨. യദപ്സ്വേകതാംയാതിനചദോഷൈരധിഷ്ഠിതം । തദ്വിശുദ്ധംപയോവാതാദ്ദുഷ്ടംപ്ലവതേംഭസി ॥
൩. കഷായംഫേനിലംരൂക്ഷംവൎച്ചോമൂത്രവിബന്ധകൃൽ । പിത്താദുഷ്ണാമ്ലകടുകംപീതരാജ്യസ്രദാഹകൃൽ ॥

അന്വയം —— യൽ- അപ്സു- ഏകതാം- യാതി- ദോഷൈശ്ച- ന- അധിഷ്ഠിതം- ച- തൽ- പയഃ- വിശുദ്ധം- വാതാൽ- ദുഷ്ടം- തു- അംഭസി- ഉൽപ്ലവതേ- കഷായം- ഫേനിലം- രൂക്ഷം- വൎച്ചോമൂത്രവിബന്ധകൃൽ- പിത്താൽ- അസ്രപീതരാജി- ഉഷ്ണാമ്ലകടുകം- ദാഹകൃൽ-

അന്വയാൎത്ഥം — യാതൊന്നു അപ്പുകളോടുള്ള സംമേളനത്തിങ്കൽ ഏകതയെ യാനം ചെയ്യുന്നു- ദോഷങ്ങളാൽ അധിഷ്ഠിതമല്ലാതെയും ഭവിക്കുന്നു- ആ പയസ്സു വിശുദ്ധമായി ഭവിക്കുന്നു. വാതത്താൽ ദുഷ്ടമായിട്ടുള്ളതാകട്ടെ അംഭസ്സിങ്കൽ ഉൽപ്ലവിക്കുന്നു- കഷായമായിട്ടും ഫേനിലമായിട്ടും രൂക്ഷമായിട്ടും വൎച്ചോ

മൂത്രവിബന്ധകൃത്തായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. പിത്തത്താൽ അല്പകളിൽ പീതരാജിയായിട്ടും ഉഷ്ണാമ്ലകടുകമായിട്ടും ദാഹകൃത്തായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ—— യാതൊന്ന=യാതൊരുപാല. അല്പകം=ജലങ്ങളും. സമൈരുനം=ചെല്ലു ഏകതാ=ഏകമാവൂ എന്നുള്ളതു. ഏകം ഒന്നു. ദോഷങ്ങളും=വാതാദികളും. അധിഷ്ഠിതം=അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ടതു. അധിഷ്ഠാനം ചെയ്ക=ആക്രമിക്ക. പയസ്സ=പാല. വിശുദ്ധം=വിശേഷേണ ശുദ്ധം. ദുഷ്ടം=ദുഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടതു. അംഭസ്സ=ജലം. ഉൽപ്ലവിക്ക=പൊങ്ങുക. കഷായം=കഷായരസത്തോടുകൂടിയതു. ഫേനിലം=നുരയോടുകൂടിയതു. രൂക്ഷം=അലിന്നതു. വർച്ചോമൂത്രവിബന്ധകൃത്തു=വർച്ചോമൂത്രവിബന്ധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു. വർച്ചോമൂത്രവിബന്ധം=വർച്ചോമൂത്രങ്ങളുടെ വിബന്ധം. വർച്ചോമൂത്രങ്ങളും=വർച്ചസ്സും മൂത്രവും. വർച്ചസ്സ=പുരീഷം. വിബന്ധം=കെട്ടു. അല്പകം=ജലങ്ങളും. പീതരാജി=പീതയായിരിക്കുന്ന രാജിയോടുകൂടിയതു. പീത=പീതവർണ്ണ (മഞ്ഞളിച്ചതു) രാജി=രേഖ. ഉഷ്ണാമ്ലകടുകം=ഉഷ്ണമായിട്ടും അമ്ലമായിട്ടും കടുകമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതു. ഉഷ്ണം=ഉഷ്ണവീര്യം. അമ്ലം=പുളി. കടുകം=എരു. ദാഹകൃത്തു=ദാഹത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു. ദാഹം=എല്ലാ അംഗങ്ങളിലുമുള്ള കഠിനമായ ചൂടു.

സാരം—— യാതൊരു പാല ജലത്തോടു ചേൎന്നാൽ ഒരുപോലെ ആവുകയും വാതാദിദോഷങ്ങളാൽ ആക്രമിക്കാത്തതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നുവോ ആ പാല ഏറ്റവും നല്ലതായി ഭവിക്കുന്നു. വാതം ഹേതുവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന പാല വെള്ളത്തിൽ വീഴ്ത്തിയാൽ മേൽപൊട്ടു പൊങ്ങുകയും ചവൎപ്പു രസത്തോടു കൂടിയതായിട്ടും നുരയോടുകൂടിയതായിട്ടും അലച്ചിലോടു കൂടിയതായിട്ടും ബാലന്റെ മൂത്രത്തെയും മലത്തെയും തടയുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. പിത്തം ഹേതുവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന പാല വെള്ളത്തിലായാൽ വെള്ളത്തിന്റെ മീതെ മഞ്ഞളിച്ച വരയോടുകൂടിയതായിട്ടും സ്പൎശത്തിങ്കലും വീൎയ്യത്തിങ്കലും ഉഷ്ണമായിട്ടും പുളിരസത്തോടും എരുരസത്തോടും കൂടിയതായിട്ടും എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും ഒരുപോലെ കഠിനമായ ചൂടിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

൪. കഫാൽസലവണം സാന്ദ്രം ജലേ മജ്ജതി പിച്ഛിലം । സംസൃഷ്ടലിംഗം സംസൃഷ്ടൈസ്ത്രിലിംഗം സാന്നിപാതികം ॥

അന്വയം—— കഫാൽ. ജലേ. മജ്ജതി. സലവണം. സാ

ന്ദ്രം- പിച്ഛിലം- സംസർഗ്ഗാൽ- സംസൃഷ്ടലിംഗം- സാന്നിപാതികം- ത്രിലിംഗം- ച- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം—— കഫത്താൽ ജലത്തിങ്കൽ മജ്ജിക്കുന്നു- സലവണമായിട്ടും സാന്ദ്രമായിട്ടും പിച്ഛിലമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- സംസർഗ്ഗത്താൽ സംസൃഷ്ടലിംഗമായിട്ടും സാന്നിപാതികം ത്രിലിംഗമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിയായം—— ജലം=വെള്ളം- മജ്ജിക്കുന്നു=മുങ്ങുക- സലവണം=ലവണരസം- സാന്ദ്രം=കൊഴുത്തത- പിച്ഛിലം=വഴുവഴുപ്പ്- സംസർഗ്ഗം=സംയോഗം- സംസൃഷ്ടലിംഗം=സംസൃഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലിംഗങ്ങളോടുകൂടിയത- സംസൃഷ്ടങ്ങൾ=ചേർന്നവ- ലിംഗങ്ങൾ=ലക്ഷണങ്ങൾ- സാന്നിപാതികം=സന്നിപാതങ്ങളോടുകൂടിയത- സന്നിപാതങ്ങൾ=സമൂഹങ്ങൾ- ത്രിലിംഗം=മൂന്നുലിംഗങ്ങളോടുകൂടിയത- ലിംഗങ്ങൾ=ലക്ഷണങ്ങൾ-

സാരം—— കഫം ഹേതുവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന പാല വെള്ളത്തിലായാൽ താഴുകയും കറുത്തതായ ഉപ്പുരസത്തോടും കൊഴുപ്പോടും വഴുവഴുപ്പോടും കൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നു- രണ്ടു ദോഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന പാല രണ്ടു ദോഷങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയതായിട്ടും മൂന്നു ദോഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടു ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന പാല മൂന്നു ദോഷങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളോടു കൂടിയതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

൭. യഥാസ്വലിംഗാന്വ്യാധീംശ്ച ജനയത്യുപയോജിതം ।
ശിശോസ്തീക്ഷ്ണമതീക്ഷ്ണം ച തദ്ദോഷാന്ലക്ഷയേദ്ബുധഃ ॥

അന്വയം — ഉപയോജിതം- തൽ- യഥാസ്വലിംഗാൻ- വ്യാധീൻ- ജനയതി- ശിശോഃ-തീക്ഷ്ണം- അതീക്ഷ്ണം- ച- ബുധഃ- ദോഷാൻ- ലക്ഷയേൽ-

അന്വയാർത്ഥം—— ഉപയോജിതമായിരിക്കുന്ന അതു യഥാസ്വലിംഗങ്ങളായിരിക്കുന്ന വ്യാധികളെ ജനിപ്പിക്കുന്നു- ശിശുവിന്റെ തീക്ഷ്ണമായിട്ടും അതീക്ഷ്ണമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന അറിയുന്നവൻ ദോഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടു ലക്ഷിക്കണം-

പരിയായം—— ഉപയോജിതം=ഉപയോഗിക്കപ്പെട്ടത- ഉപയോജിപ്പിക്കപ്പെട്ടത=കുടിപ്പിക്ക- അതു=പാല- യഥാസ്വലിംഗങ്ങൾ=സ്വലിംഗങ്ങളെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടുള്ളവ- സ്വലിംഗങ്ങൾ=സ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലിംഗങ്ങൾ- സ്വങ്ങൾ=തനിയങ്ങൾ- ലിംഗങ്ങൾ=ലക്ഷണങ്ങൾ- വ്യാധികൾ=രോഗങ്ങൾ- ജനിപ്പിക്കുന്നു=ഉണ്ടാക്കുക- ശിശു=ബാലൻ- തീക്ഷ്ണം=മൂർച്ചയി

കാഞ്ചതി ശിരോ=മന്ദാ- രുക്ക=വേദനാ- രോദനം=കരച്ചിൽ ലക്ഷിക്കാ=അറിക-

സാരം—— പറഞ്ഞു വെച്ചപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഈ മുലപ്പാല ഈ താത ദോഷങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന വ്യാധികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു- ബാലന്റെ അധികയായിട്ടും അല്പയായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന വേദനയെ അധികം കരയുന്നതു ഹേതുവായിട്ടും അല്പം കരയുന്നതു ഹേതുവായിട്ടും അറിയേണം-

൬. സ്വയം സ്പൃശേൽ ഭൃശം ദേഹം യത്ര ച സ്പർശനാക്ഷമഃ । തത്ര വിദ്യാദ്രുജം, മൂർദ്ധ്നി രുജം ചാക്ഷിനിമീലനാൽ ॥

അന്വയം—— സ്വയം- ദേഹം- യത്ര- ഭൃശം- സ്പൃശേൽ-യത്ര- സ്പർശനാക്ഷമഃ- ച- തത്ര- രുജം- വിദ്യാൽ- അക്ഷിനിമീലനാൽ-മൂർദ്ധ്നി- രുജം- ച-വിദ്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം—— താൻ തന്നെ ദേഹത്തെ യാതൊരെടത്തു പിന്നെയും പിന്നെയും സ്പർശിക്കും- യാതൊരെടത്തു സ്പർശനാക്ഷമമായി ഭവിക്കുന്നു- അവിടെ രുക്കിനെ അറിയേണം- അക്ഷിനിമീലനം ഹേതുവായിട്ടു മൂർദ്ധാവിങ്കൽ രുക്കിനെ അറിയേണം-

പരിഭാഷാ—— ദേഹം=ശരീരം- സ്പർശിക്ക=തൊടുക- സ്പർശനാക്ഷമം=സ്പർശനത്തിങ്കൽ അക്ഷമം- സ്പർശനം=തൊടുക- അക്ഷമം=ക്ഷമമല്ലാത്തതു- ക്ഷമം=ശക്തം- രുക്ക=വേദനാ അക്ഷിനിമീലനം=അക്ഷികളുടെ നിമീലനം- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- നിമീലനം=ചിമ്മുക- മൂർദ്ധാവ=ശിരസ്സ- രുക്ക=വേദനാ-

സാരം—— ബാലൻ തന്റെ ശരീരത്തെ എവിടെ എവിടെ പിന്നെയും പിന്നെയും തൊടും അവിടെ അവിടെ വേദനയുണ്ടെന്നറിയണം- എവിടെ എവിടെ തൊട്ടാൽ സഹിച്ചു കൂടായ്ക ഭവിക്കുന്നുവോ അവിടെ അവിടെ വേദനയുണ്ടെന്നറിയണം- കണ്ണുകൾ ചിമ്മുക ഹേതുവായിട്ടു തലയിൽ വേദനയുണ്ടെന്നറിയണം-

൭. ഹൃദി ജിഹ്വോഷ്ഠദംശനശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനൈഃ । കോഷ്ഠേ വിബന്ധവമഥുസ്തനദംശാന്ത്രകൂജനൈഃ ॥

൮. ആധ്മാനപൃഷ്ഠനമനജഠരോന്നമനൈരപി । വസ്തൌ ഗുഹ്യേ ച വിൺമൂത്രസംഗോത്രാസദിഗീക്ഷണൈഃ ॥

അന്വയം—— ജിഹ്വോഷ്ഠദംശനശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനൈഃ- ഹൃദി- രുജം- വിദ്യാൽ- വിബന്ധവമഥുസ്തനദംശാന്ത്രകൂജനൈഃ- ആധ്മാനപൃഷ്ഠനമനജഠരോന്നമനൈഃ അപി

കൊഷ്ഠെ- രുജം- വിദ്യാൽ- വിണ്മൂത്രസംഗൊത്രാസദിഗീക്ഷണൈഃ- വസ്തൗ- ഗുഹ്യെ- ച- രുജം- വിദ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— ജിഹ്വൊഷ്ഠദശനശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനങ്ങളം ഹെതുവായിട്ട ഹൃത്തിങ്കൽ രുക്കിനെ അറിയണം. വിബന്ധവമഥുസ്തന്യദ്വെഷാന്ത്രകൂജനങ്ങളം ഹെതുവായിട്ടും ആദ്ധ്മാനപൃഷ്ഠനമനജഠരൊന്നമനങ്ങളം ഹെതുവായിട്ടും കൊഷ്ഠത്തിങ്കൽ രുക്കിനെ അറിയെണം. വിണ്മൂത്രസംഗൊത്രാസദിഗീക്ഷണങ്ങളം ഹെതുവായിട്ടുവസ്തിയിങ്കലും ഗുഹ്യത്തിങ്കലും രുക്കിനെ അറിയെണം.

പരിഭാഷാ —— ജിഹ്വൊഷ്ഠദശനശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനങ്ങളം= ജിഹ്വൊഷ്ഠദശനവും ശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനവും- ജിഹ്വൊഷ്ഠദശനം=ജിഹ്വൊഷ്ഠങ്ങളുടെദശനം- ജിഹ്വൊഷ്ഠങ്ങളം= ജിഹ്വയും ഓഷ്ഠവും- ജിഹ്വാ=നാവ- ഓഷ്ഠം=ചുണ്ടു. ദശനം= ദംശം- ശ്വാസമുഷ്ടിനിപീഡനം=ശ്വാസ നിപീഡനവും മുഷ്ടി നിപീഡനവും- ശ്വാസനിപീഡനം= ശ്വാസത്തിന്റെ നിപീഡനം- ശ്വാസം=വായു- നിപീഡനം=തടവ- മുഷ്ടിനിപീഡനം=മുഷ്ടിബന്ധം= (കയ്യുമടക്കിപിടിക്കുക) ഹൃത്ത=ഹൃദയം- വിബന്ധവമഥുസ്തന്യദ്വെഷാന്ത്രകൂജനങ്ങളം= വിബന്ധവും വമഥുവും സ്തന്യദ്വെഷവും- ആന്ത്രകൂജനവും- വിബന്ധം=മലബന്ധം- വമഥു=ഛൎദ്ദി- സ്തന്യദ്വെഷം=മുലയുണ്ണായ്ക- ആന്ത്രകൂജനം=വയറിരക്കുക- ആദ്ധ്മാനപൃഷ്ഠനമനജഠരൊന്നമനങ്ങളം= ആദ്ധ്മാനവും പൃഷ്ഠനമനവും ജഠരൊന്നമനവും- ആദ്ധ്മാനം= മെൽ വയറവീൎക്കുക- പൃഷ്ഠനമനം=മുതുകവളയുക- ജഠരൊന്നമനം=ഞെളിക. കൊഷ്ഠം=വയറ- രുക്ക=വെദന- വിണ്മൂത്രസംഗൊത്രാസദിഗീക്ഷണങ്ങളം= വിണ്മൂത്രസംഗവും ഉത്രാസവും ദിഗീക്ഷണവും- വിണ്മൂത്രസംഗം=വിണ്മൂത്രങ്ങളുടെസംഗം- വിണ്മൂത്രങ്ങളം=വിട്ടും മൂത്രവും- സംഗം=തടവ- ഉത്രാസം=നടുങ്ങുക- ദിഗീക്ഷണം=അമ്പരന്നുനൊക്കുക- വസ്തി=മൂത്രാശയം- ഗുഹ്യം=ഗുഹ്യപ്രദെശം- രുക്ക=വെദന-

സാരം—— നാവകടിക്കുക, ചുണ്ടുകടിക്കുക, ശ്വാസംപൊവായ്ക, മുഷ്ടിചുരുട്ടിപിടിക്കുക, ഇതുകൾ കണ്ടാൽ മാറത്തവെദനയുണ്ടെന്നറിയണം- മലബന്ധം, ഛൎദ്ദി, മുലകുടിക്കായ്ക, വയറിരക്കുക, മെൽ വയറ വീൎക്കുക, വളയുക, ഞെളിയുക, ഇതുകൾ കണ്ടാൽ വയററിൽ ശൂലാദികളുണ്ടെന്നറിയണം- മലവും മൂത്രവും പൊവായ്ക ഞെട്ടുക അമ്പരന്ന എല്ലാദിക്കുകളിലും നൊക്കു

കുഞ്ഞുകൾക്കുണ്ടാവാൻ മൂത്രാശയത്തിങ്കൽ (വിപ്പു)മുതലായതിനെയും ഹൃൽപ്രദേശത്തിങ്കൽ വേദനാദികളെയും അറിയണം.-

൯. അഥധാത്ര്യാഃക്രിയാംകുൎയ്യാദ്യഥാദോഷംയഥാമയം । ത
ത്രവാതാത്മകെസ്തന്യെദശമൂലംത്ര്യഹംപിബേൽ ॥

൧൦. അഥവാഽഗ്നിവചാപാഠാകടുകാകുഷ്ഠദീപ്യകം । സഭാ
ൎങ്ഗീദാരുസരളവൃശ്ചികാളീകണോഷണം ॥

അന്വയം —— അഥ-വൈദ്യഃ-ധാത്ര്യാഃ-യഥാദോഷം-യഥാമയം-ക്രിയാം-കുൎയ്യാൽ-തത്ര-വാതാത്മകെ-സ്തന്യെ-ത്ര്യഹം-ദശമൂലം-പിബേൽ-അഥവാ- സഭാൎങ്ഗീദാരുസരളവൃശ്ചികാളീകണോഷണൈഃ- അഗ്നിവചാപാഠാകടുകാകുഷ്ഠദീപ്യകം-പിബേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— അനന്തരം വൈദ്യൻ ധാത്രിക്കു യഥാദോഷമാകുംവണ്ണവും യഥാമയമാകുംവണ്ണവും ക്രിയയെ ചെയ്യേണം- അതുകളിൽ വാതാത്മകമായിരിക്കുന്ന സ്തന്യത്തിങ്കൽ ത്ര്യഹത്തിങ്കൽ ദശമൂലത്തെ പാനംചെയ്യേണം- അല്ലെങ്കിൽ സഭാൎങ്ഗീദാരുസരളവൃശ്ചികാളീകണോഷണമായിരിക്കുന്ന അഗ്നിവചാപാഠാകടുകാകുഷ്ഠദീപ്യകത്തെ പാനം ചെയ്യണം.

പരിഭാഷാ —— ധാത്രീ=അമ്മ- യഥാദോഷം=ദോഷത്തെ അതിക്രമിക്കാതെകണ്ടുള്ളത- യഥാമയം=ആമയത്തെ അതിക്രമിക്കാതെകണ്ടുള്ളത- ആമയം=വ്യാധി- ക്രിയാ=ചികിത്സാ- അതുകൾ=വാതപിത്തകഫ സംകരസന്നിപാതദുഷ്ടപയസ്സുകൾ- വാതാത്മകം=വാതദുഷ്ടം- സ്തന്യം=മുലപ്പാല- ത്ര്യഹം=ത്രിദിനം- ദശമൂലം=ദശമൂലം കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നകഷായം- ദശമൂലം=ദശമൂലമെന്നപേരോടുകൂടിയഗണം- പാനംചെയ്യ=സേവിക്കുക- സഭാൎങ്ഗീദാരുസരള വൃശ്ചികാളീ കണോഷണങ്ങൾ=ഭാൎങ്ഗീദാരുസരളവൃശ്ചികാളീകണോഷണങ്ങളോടുകൂടിയത- ഭാൎങ്ഗീദാരുസരളവൃശ്ചികാളീകണോഷണങ്ങൾ=ഭാൎങ്ഗിയും ദാരുവും സരളവും വൃശ്ചികാളിയും കണയും ഊഷണവും- ഭാൎങ്ഗീ=ചെറുതേക്ക- ദാരു=ദേവതാരം- സരളം=ചരളം- വൃശ്ചികാളീ=തേക്കട- കണാ=തിപ്പലി- ഊഷണം=മുളക- അഗ്നിവചാപാഠാകടുകാകുഷ്ഠദീപ്യകം=അഗ്നിയും വചയും പാഠയും കടുകയും കുഷ്ഠവും ദീപ്യകവും- അഗ്നി=കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ- വചാ=വയമ്പ- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- കടുകാ=കടുകരോഹിണി- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- ദീപ്യകം=അയമോദകം-

സാരം—— രോഗങ്ങളെ അറിഞ്ഞതിന്ന ശേഷം വൈദ്യൻ ദോഷത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടും രോഗത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടും അം, ബെക്ക ചികിത്സയെ ചെയ്യണം. വാതംകൊണ്ടും, പിത്തംകൊണ്ടും കഫംകൊണ്ടും രണ്ടു രണ്ടു ദോഷങ്ങൾകൊണ്ടും മൂന്നദോഷംകൊണ്ടും ദുഷിച്ചിരിക്കുന്ന മുലപ്പാലുകളിൽവെച്ചു വാതത്താൽ ദുഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മുലപ്പാലിങ്കൽ മൂന്ന ദിവസം കമിഴ, കൂവളം, പുപ്പാതിരി, പലകപ്പയ്യാനി, മുഞ്ഞ, ഓരില, മൂവില, ചെറുവഴുതിന, ചെറുവഴുതിന, ഞെരിഞ്ഞൽ, ഇതുകളുടെവേരുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന കഷായത്തെ സേവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ കൊട്ടുവേലിക്കിഴങ്ങ, വയമ്പ, പാടക്കിഴങ്ങ, കടുകരോഹിണി, കൊട്ടം, അയമോദകം ചെറുതേക്ക, ദേവതാരം ചാളം, തെക്കട തിപ്പലി, മുളക, ഇതുകളെക്കൊണ്ടുള്ള കഷായാദിയെ പാനം ചെയ്യണം.

൧൧. തതഃപിബേദന്യതമംവാതവ്യാധിഹിതംഘൃതം । അനുപാച്ഛസുരാമേവംസ്നിഗ്ദ്ധാംമൂത്രവിരേചയേൽ ॥

അന്വയം—— തതഃ- വാതവ്യാധിഹിതം- അന്യതമം- ഘൃതം- പിബേൽ- അനു- അച്ഛസുരാം- ച- പിബേൽ- ഏവം- സ്നിഗ്ദ്ധാം- മൂത്ര- വിരേചയേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— അനന്തരം വാതവ്യാധി ഹിതമായി അന്യതമമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെ പാനം ചെയ്യണം- അനന്തരം അച്ഛസുരയെയും പാനം ചെയ്യണം- ഈ വണ്ണം സ്നിഗ്ദ്ധയായിരിക്കുന്നവളെ മൂത്രവാകംവണ്ണം വിരേചിപ്പിക്കണം-

പരിഭാഷ—— വാതവ്യാധിഹിതം=വാതവ്യാധിയിങ്കൽ ഹിതം- വാതവ്യാധി=വാതവ്യാധിചികിത്സാ- ഹിതം=പത്ഥ്യം. അന്യതമം=അപരതമം- ഘൃതം=നെയ്യ- പാനംചെയ്ക=സേവിക്ക- അച്ഛസുരാ=തെളിമദ്യം- സ്നിഗ്ദ്ധാ=സ്നേഹഗുണയുക്താ- മൂത്ര=മൂത്രം- വിരേചിപ്പിക്ക=വയറിളക്കുക.

സാരം—— അനന്തരം വാതവ്യാധി ചികിത്സിതത്തിങ്കൽ പറയപ്പെട്ട ഏതെങ്കിലും ഒരു ഘൃതത്തെ സേവിക്കണം- അനുപാനമായിട്ട തെളിമദ്യത്തെയും സേവിക്കണം- ഈ വണ്ണം ചെയ്ത സ്നിഗ്ദ്ധയായിരിക്കുന്ന ഉപമാതാവിനെ മൂത്രദ്രവ്യംകൊണ്ടു വയറിളക്കുകയും വേണം-

൧൨. വസ്തികൎമ്മതതഃകുൎയ്യാദ്ദശമൂലീംശ്വാനിലാപഹാൻ । ആസ്ഥാപ്യമൊദ്യസരളദേവദാരുഭഗോന്വിതം ॥

൧൩. ബാലോലിഹ്യാൽഘൃതംദ്വൈത്രൗവിപക്വംപഞ്ചസസിന്ധു

ഫലം । പിത്തഘ്നേഷ്ഠമൃതാളീതപടോലീനിംബചന്ദനം ॥

൩൭. ധാത്രീകുമാരയോഃ ശ്വാപിബെൽകഥായിതാഃ സശാരിബം । അഥവാ ത്രിഫലാമുസ്തഗുഡൂചീനിംബകടുരോഹിണീഃ ॥

൩൮. ശാരിബാദിം പടോലാദിം പത്മകാദിം തഥാഗണം । ഘൃതാന്യേഭിശ്ച സിദ്ധാനി പിത്തഘ്നം ച വിരേചനം ॥

൩൯. ശീതാംശ്ചാഭ്യംഗലേപാദീന്യുഞ്ജ്യാൽ ശ്ലേഷ്മാത്മകേ പുനഃ । യഷ്ടിപ്രായമസൈന്ധവയുതം കുമാരം പായയേൽ ഘൃതം ॥ സ

൪൦. സിന്ധൂത്ഥപിപ്പലീത്ര്യൂഷവാപിബേൽ ക്ഷൗദ്രയുതൈരഥ । ഗോപുഷ്പസ്യ ഫലിം പെഷ്ടി ശിരോശ്ചമശനശ്ലൈഷ്മണൈ ।

അന്വയം —— തതഃ- വസ്തികർമ്മ- അനിലാപഹാൻ- സ്വേദ- ലേപാൻ- ച- കുർയ്യാൽ- ബാലഃ- രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുരജോന്വിതം- ഘൃതം- ലിഹ്യാൽ- തൈഃ- വിപക്വം- സസിതോപലം- ഘൃതം- വാ- പിത്തഘ്നേഷ്ഠ- ധാത്രീ- കുമാരക്ക- ച- സശാരിബം- അമൃതാളീതപടോലീനിംബചന്ദനം- കഥായിതം- പിബേൽ- അഥവാ- ത്രിഫലാമുസ്തഗുഡൂചീനിംബകടുരോഹിണീഃ- തഥാ- ശാരിബാദിം- പടോലാദിം- പത്മകാദിം- ഗണം- എഭിഃ- സിദ്ധാനി- ഘൃതാനി- ച- പിബേൽ- പിത്തഘ്നം- വിരേചനം- ച- ശീതാൻ- അഭ്യംഗലേപാദീൻ- ച- യുഞ്ജ്യാൽ- ശ്ലേഷ്മാത്മകേ- പുനഃ- കുമാരം- യഷ്ടിപ്രായമസൈന്ധവയുതം- ഘൃതം- പായയേൽ- സിന്ധൂത്ഥപിപ്പലീത്ര്യൂഷയുതം- ഘൃതം- വാ- പായയേൽ- അഥ- പിബേൽ- ക്ഷൗദ്രയുതൈഃ- ഗോപുഷ്പസ്യ- ശിരോഃ- മശനശ്ലൈഷ്മണൈ- ച- ലിംപേൽ-

അന്വയാർത്ഥം —— അനന്തരം വസ്തികർമ്മത്തെയും അനിലാപഹങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്വേദാദികളെയും ചെയ്യണം- ബാലൻ രാസ്നാജമോദസരള ദേവദാരുരജോന്വിതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെ ലേഹനം ചെയ്യണം- അവകളെക്കൊണ്ടു വിപക്വമായി സസിതോപലമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെയൊ ലേഹനം ചെയ്യേണം പിത്തഘ്നേഷ്ഠത്തിങ്കൽ ധാത്രിയും കുമാരനും സശാരിബമായിരിക്കുന്ന അമൃതാളീതപടോലീനിംബചന്ദനത്തെ കഷായിച്ചിട്ടു പാനം ചെയ്യണം- അല്ലെങ്കിൽ ത്രിഫലാമുസ്തഗുഡൂചീനിംബകടുരോഹിണികളെയൊ അപ്രകാരം ശാരിബാദിയായിട്ടും പടോലാദിയായിട്ടും പത്മകാദിയായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഗണത്തെയൊ കഷായിച്ചിട്ടൊ ഇവകളെക്കൊണ്ടു സിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഘൃതങ്ങളെയൊ പാനം ചെയ്യണം- പിത്തഘ്നമായിരിക്കുന്ന വിരേചനത്തെയും ശീതങ്ങളായിരിക്കുന്ന അഭ്യംഗലേപാദികളെയും യൊ

ജിക്കണം- ഉഷ്ണാന്തകത്തിങ്കലാകട്ടെ കുമാരനെ യഷ്ട്യാഹ്വ സൈന്ധവയുതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെ പാനം ചെയ്യിപ്പിക്കണം- സിന്ധൂത്ഥപിപ്പലികളൊടു യുതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെയൊ പാനം ചെയ്യിപ്പിക്കണം- അനന്തരം പിഷ്ടങ്ങളായി ക്ഷൌദ്രയുതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭാഃപുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടു സ്തനങ്ങളെയും ശിശുവിന്റെ ഓഷ്ഠങ്ങളെയും ലേപനം ചെയ്യണം-

പരിഭാഷാ — വസ്തികൎമ്മം=വസ്തിക്രിയാ- അനിലാപഹങ്ങൾ=അനിലനെ അപഹനിക്കുന്നവ- അനിലൻ=വായു- അപഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക- സ്വേദാദികൾ=സ്വേദം തുടങ്ങിയുള്ളവ- സ്വേദം=വിയൎപ്പ്- ബാലൻ=കുട്ടി- രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുരജോന്വിതം=രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുരജസ്സുകളോട അന്വിതം- രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുരജസ്സുകൾ=രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുക്കളുടെ രജസ്സുകൾ- രാസ്നാജമോദസരളദേവദാരുക്കൾ=രാസ്നയും അജമോദവും സരളവും ദേവദാരുവും- രാസ്നാ=അരത്ത- അജമോദം=അയമോദകം- സരളം=ചരളം- ദേവദാരു=ദേവതാരം- രജസ്സ=പൊടി- അന്വിതം=കൂടിയത- ഘൃതം=നെയ്യ- ലേഹനംചെയ്ക=നക്കിസ്സേവിക്ക- രാസ്നാദികൾ=രാസ്നാദികൾ- വിപക്വം=പാചിതം- സസിതോപലം=സിതോപലത്തോടു കൂടിയത- സിതോപലം=പഞ്ചസാര- ഘൃതം=നെയ്യ- പിത്തദുഷ്ടം=പിത്തത്താൽ ദുഷ്ടം- ദുഷ്ടം=ദുഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടത- ധാത്രീ=മാതാവ- കുമാരൻ=ബാലൻ- സശാരിബം=ശാരിബയൊടുകൂടിയത- ശാരിബാ=നന്നാറി- അമൃതാഭീരുപടോലീനിംബചന്ദനം=അമൃതയും അഭീരുവും പടോലിയും നിംബവും ചന്ദനവും- അമൃതാ=ചിറ്റമൃത- അഭീരു=ശതാവരി- പടോലീ=പടവലം- നിംബം=വേപ്പ- കഥിക്ക=കഷായമാക്കുക- കഷായം=കഷായം പാനംചെയ്ക=കുടിക്കുക- ത്രിഫലാമുസ്തഭൂനിംബകടുരോഹിണികൾ=ത്രിഫലയും മുസ്തയും ഭൂനിംബവും കടുരോഹിണിയും- ത്രിഫലാ= കടുക്ക താന്നിക്ക നെല്ലിക്ക- മുസ്താ=മുത്തങ്ങാ- ഭൂനിംബം=പുത്തരിച്ചുണ്ട- കടുരോഹിണി=കടുകരോഹിണി- ശാരിബാദി=ശാരിബാദിയെന്ന പെരൊടുകൂടിയത- പടോലാദി=പടോലാദിഎന്ന പെരൊടുകൂടിയത- പത്മകാദി=പത്മകാദിഎന്ന പെരൊടുകൂടിയത- കഥിക്ക=കഷായമാക്കുക- ഇതുകൾ=ത്രിഫലാദികളും ശാരിബാദികളും- സിദ്ധങ്ങൾ=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടവ- ഘൃതങ്ങൾ=നെയ്യുകൾ- പാനംചെയ്ക=സേവിക്കുക- പിത്തഘ്നം=പിത്തത്തെ ഹനിക്കുന്നത- ഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക- വിരേചനം=

വയറിളക്കുക- ശീതങ്ങൾ=ശീതവീൎയ്യങ്ങൾ- അഭ്യംഗലെപാദികൾ=അഭ്യംഗലെപങ്ങൾതുടങ്ങിയുള്ളവ- അഭ്യംഗലെപങ്ങൾ=അഭ്യംഗവും ലെപവും- അഭ്യംഗം=എണ്ണതെക്കുക- ലെപം=അനുലെപം- ശ്ലെഷ്മാത്മകം=കഫരൂപം- കുമാരൻ=ബാലൻ- യഷ്ട്യാഹ്വസൈന്ധവയുതം=യഷ്ട്യാഹ്വ സൈന്ധവങ്ങളൊടു യുതം- യഷ്ട്യാഹ്വസൈന്ധവങ്ങൾ=യഷ്ട്യാഹ്വവും സൈന്ധവവും- യഷ്ട്യാഹ്വം=ഇരട്ടിമധുരം- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ- യുതം=കൂടിയത- ഘൃതം=നെയ്യ- സിന്ധൂത്ഥപിപ്പലികൾ=സിന്ധൂത്ഥവും പിപ്പലിയും- സിന്ധൂത്ഥം=ഇന്തുപ്പ- പിപ്പലി=തിപ്പലി- യുതം=കൂടിയത- ഘൃതം=നെയ്യ- പാനംചെയ്ക=സെവിക്കുക- പിഷ്ടങ്ങൾ=പൊടിക്കപ്പെട്ടവ- പൊടിചെയ്ക=അരക്കുക- ക്ഷൌദ്രയുതങ്ങൾ=ക്ഷൌദ്രത്തൊടുകൂടിയവ- ക്ഷൌദ്രം=തെൻ- ധാതുപുഷ്പങ്ങൾ=മലങ്കാരപ്പൂക്കൾ- സ്തനം=മുല- ശിശു=ബാലൻ- ദശനച്ഛദം=ചുണ്ട- ലെപനംചെയ്ക=പുരട്ടുക-

സാരം —— വിരെചനത്തിന്നും വസ്തികൎമ്മത്തിന്നും വാതത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതായ സ്വെദം അഭ്യംഗം ഇത്യാദികളെയും ചെയ്യെണം- അനന്തരം ബാലൻ അരത്ത, അയമൊദകം, ചരളം, ദെവദാരം ഇതുകളെ പൊടിച്ചു നെയ്യിൽ ചെൎത്ത നക്കിസെവിക്കണം- ഇതുകൾ കഷായം കല്ക്കമായി കാച്ചിയ നെയ്യ പഞ്ചൊസാര കൂട്ടി സെവിക്കയൊ ചെയ്യെണം- പിത്തം ഹെതുവായിട്ട ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്ന മുലപ്പാലിൽ ബാലന്നും ഉപമാതാവും നന്നാരികിഴങ്ങ, ചിറ്റമൃത, ശതാവരികിഴങ്ങ, പടവലം, വെപ്പിൻതൊലി, ചന്ദനം, ഇതുകളെ കഷായം വെച്ച സെവിക്കണം- അല്ലെങ്കിൽ കടുക്കാ താന്നിക്കാ നെല്ലിക്കാ, മുത്തങ്ങകിഴങ്ങ പുത്തരിച്ചുണ്ടവെര, കടുകരോഹിണി. സൂത്രസ്ഥാനത്തിൽ പറയപ്പെട്ട ശാരിബാദിഗണം പടൊലാദിഗണം പത്മകാദിഗണം ഇതുകളെ കഷായം വെച്ച സെവിക്കുകയൊ ഇതുകളെകൊണ്ട കഷായം വെച്ചു കല്ക്കമായി കാച്ചിയ നെയ്യിനെയൊ സെവിക്കെണം- പിത്തത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതായ ദ്രവ്യം കൊണ്ട വയറിളക്കുകയും സ്പൎശത്തിങ്കലും വീൎയ്യത്തിങ്കലും ശീതങ്ങളായ എണ്ണ മുതലായതുകളെ തെക്കുകയും ചന്ദനാദികളരച്ചു തെക്കുകയും ധാരമുതലായതിനെ ചെയ്യുകയും വെണം- കഫം ഹെതുവായിട്ട ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്ന മുലപ്പാലിൽ ഇരട്ടിമധുരം ഇന്തുപ്പ ഇവ പൊടിച്ചു നെയ്യിൽ ചെൎത്ത ബാലനെ സെവിപ്പിക്കെണം- ഇന്തുപ്പ, തിപ്പലി ഇതുകൾ പൊടിച്ചു നെയ്യിൽ ചെ

ത്തു സേവിപ്പിക്കുകയോ വേണം. മലങ്കാരയുടെ പൂവു് അരച്ചു തേനിൽ ചേൎത്ത മുലയിലും ബാലന്റെ ചുണ്ടത്തും പുരട്ടുകയും വേണം.

൧൪. സുഖമേവം വമേൽ ബാലസ്തീക്ഷ്ണൈൎദ്ധാത്രീം തു വാമയേൽ । അഥാചരിതസംസൎഗ്ഗീം ഗ്രസ്താലീം കഥിതം പിബേൽ ॥

അന്വയം—— ഏവം - ബാലഃ - സുഖം - വമേൽ - ധാത്രീം - തു - തീക്ഷ്ണൈഃ - വാമയേൽ - അഥ - ആചരിതസംസൎഗ്ഗീം - ഗ്രസ്താലീം - കഥിതം - പിബേൽ.

അന്വയാൎത്ഥം—— ഇപ്രകാരമായാൽ ബാലൻ സുഖമാകുംവണ്ണം വമിക്കും. ധാത്രിയെ തീക്ഷ്ണങ്ങളെക്കൊണ്ടു വമിപ്പിക്കണം. അനന്തരം ആചരിത സംസൎഗ്ഗിയായിട്ടു ഗ്രസ്താലിയെ കഥിതമായിട്ടു പാനം ചെയ്യണം.

പദാൎത്ഥം—— ബാലൻ=കുട്ടി. വമിക്ക=ഛൎദ്ദിക്ക. ധാത്രീ=മാതാവ്. തീക്ഷ്ണം=തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങൾ. വമിപ്പിക്ക=ഛൎദ്ദിപ്പിക്ക. ആചരിതസംസൎഗ്ഗീ=ആചരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സംസൎഗ്ഗിയോടുകൂടിയവൾ. ആചരിതം=ആചരിക്കപ്പെട്ടതു. ആചരിക്ക=ചെയ്ക. സംസൎഗ്ഗീ=പേയാദിക്രമം. ഗ്രസ്താലി=ഗ്രസ്താലി എന്ന പേരായ ഗണം. കഥിതം=കഥിക്കപ്പെട്ടതു. കഥിക്ക=കഷായം വെക്ക. പാനം ചെയ്ക=കുടിക്ക.

സാരം——ബാലൻ സുകുമാരത്വം ഹേതുവായിട്ടു മലപ്പൊടി ചേൎന്നതായ മുലക്കണ്ണുകളിലും ബാലന്റെ ചുണ്ടുകളിലും പുരട്ടിയിരിക്കുന്ന ഔഷധവീൎയ്യം ഹേതുവായിട്ടു വഴിപോലെ ഛൎദ്ദിക്കും. മാതാവിനെ തീക്ഷ്ണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഛൎദ്ദിപ്പിക്കേണം. അനന്തരം സൂത്രസ്ഥാനോക്തമായിരിക്കുന്ന പേയാദിക്രമത്തെ ചെയ്തവളായിട്ടു ഗ്രസ്താലി ഗണത്തെ കഷായം വെച്ചു സേവിക്കുകയും വേണം.

൧൫. ദേ. അഗരുവ്യാഘ്രീകാസ്വരോതകലിംഗകാൻ । അഥവാതിവിഷാമുസ്താഷഡ്ഗ്രന്ഥാപാഠാകൊലകം ॥

അന്വയം—— അഗരുവ്യാഘ്രീകാസ്വരോതകലിംഗകാൻ - തഥാ - അഥവാ - അതിവിഷാ - മുസ്താ - ഷഡ്ഗ്രന്ഥാ - പാഠാകൊലകം - കഥിതം - പിബേൽ.

അന്വയാൎത്ഥം—— ദേവദാരുവ്യാഘ്രീകാസ്വരോതകലിംഗകങ്ങളെ അതുപോലെ പാനം ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ അതിവിഷാമുസ്താഷഡ്ഗ്രന്ഥാപാഠാകൊലകങ്ങളെ കഥിതമായിട്ടു പാനം ചെയ്യണം.

പരിഭാഷ — തഗരാപൃഥ്വീകാസുരദാരുകലിംഗകാഃ = തഗരവും പൃഥ്വീകയും സുരദാരുവും കലിംഗകവും — തഗരം = തകരം. പൃഥ്വീകാ = അരേണുകം. സുരദാരു = ദേവതാരം. കലിംഗകം = കൊടകപ്പാലയരി. അതിവിഷാമുസ്താസംഗ്രന്ഥാപഞ്ചകോലകം = അതിവിഷയും മുസ്തയും സംഗ്രന്ഥയും പഞ്ചകോലകവും — അതിവിഷാ = അതിവിടയം. മുസ്താ = മുത്തങ്ങ. സംഗ്രന്ഥാ = വയമ്പ. പഞ്ചകോലകം = കാട്ടുമുളക കാട്ടുതിപ്പലി കൊടുവേലി ചുക്ക തിപ്പലി. ക്വഥിതം = ക്വഥിക്കപ്പെട്ടത. ക്വഥിക്ക = കഷായം വെക്കുക. പാനം ചെയ്ക = സേവിക്കുക.

സാരം — തകരം, അരേണുകം, ദേവതാരം, കൊടകപ്പാലയരി, ഇതുകളും മെൽപ്രകാരം കഷായം വെച്ചു സേവിക്കുകയും വേണം. അതിവിടയം, മുത്തങ്ങ, വയമ്പ, കാട്ടുമുളകിൻവേര, കാട്ടുതിപ്പലിവേര, കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ, ചുക്ക, തിപ്പലി ഇതുകളും കഷായം വെച്ചു സേവിക്കേണം.

൨൦. സ്യന്ദിത്രിദോഷമലിനംഗ്രന്ഥ്യാമംജലോപമം । വിബദ്ധമച്ഛംവിച്ഛിന്നംഫേനിലംചോപവേശ്യതെ ॥

൨൧. ശകൃന്നാനാവ്യഥാവൎണ്ണംമൂത്രംപീതംസിതംഘനം । ജ്വരാരൊചകതൃൾഛൎദ്ദിശുഷ്കൊൽഗാരവിജൃംഭികാഃ ॥

൨൨. അംഗഭംഗാംഗവിക്ഷേപഃകൂജനംവേപഥുൎഭ്രമഃ । ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകാദ്യാജായന്തെന്യേപിതംഗദം ॥

൨൩. ക്ഷീരാലസകമിത്യാഹുരത്യയംചാതിദാരുണം । തത്രാശുധാത്രീംബാലംചവമനേനോപപാദയെൽ ॥

അന്വയം — സ്യന്ദിത്രിദോഷമലിനെ- ഗ്രന്ഥി- ആമം- ജലോപമം- വിബദ്ധം- അച്ഛം- വിച്ഛിന്നം- ഫേനിലം- ച- ശകൃൽ- നാനാവ്യഥാ- വൎണ്ണം- ഉപവേശ്യതെ- മൂത്രം- പീതം- സിതം- ഘനം- സ്യാൽ- ജ്വരാരൊചകതൃൾഛൎദ്ദിശുഷ്കൊൽഗാരവിജൃംഭികാഃ- അംഗഭംഗഃ- അംഗവിക്ഷേപഃ- കൂജനം- വേപഥുഃ- ഭ്രമഃ- ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകാദ്യാഃ- അന്യേ ഗദാഃ- അപി- ജായന്തെ- അതിദാരുണം- അത്യയം- ച- തം- ഗദം- ക്ഷീരാലസകം- ഇതി- ആഹുഃ- തത്ര- ധാത്രീം- ബാലം- ച- ആശു- വമനേന- ഉപപാദയെൽ.

അന്വയാൎത്ഥം — സ്യന്ദിയും ത്രിദോഷമലിനമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ഗ്രന്ഥിയായിട്ടും ആമമായിട്ടും ജലോപമമായിട്ടും, വിബദ്ധമായിട്ടും അച്ഛമായിട്ടും വിച്ഛിന്നമായിട്ടും ഫേനിലമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ശകൃത്ത നാനാവ്യഥാവൎണ്ണമാകുംവ

ട്ടും ഉപവേശിക്കപ്പെടുന്നു- മൂത്രം പീതമായിട്ടും സിതമായിട്ടും ഘനമായിട്ടും പോകും- ജ്വരാരോചകതൃൾഛർദ്ദിശുഷ്കോൽഗാരവിജൃംഭികകളും അംഗഭംഗവും അംഗവിക്ഷേപവും കൂജനവും വേപഥുവും ഭ്രമവും ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകാദ്യങ്ങളായി അന്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗദങ്ങളും ജനിക്കുന്നു- അതിദാരുണമായിട്ടും അത്യയമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന രോഗത്തെ ക്ഷീരാലസകമെന്നു പറയുന്നു- അതിങ്കൽ ധാത്രിയെയും ബാലനെയും പൊടുന്നനവെ വമനംകൊണ്ടു ഉപപാദിക്കേണം-

പരിഭാഷാ—സ്തന്യം=മുലപ്പാല- ത്രിദോഷമലിനം=ത്രിദോഷത്താൽമലിനം- ത്രിദോഷം=സന്നിപാതം- മലിനം=ദുഷ്ടം- ദുർഗ്ഗന്ധി=ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതു- അമ്ലം=അമ്ലകം- (പുളിയാണതു) ജലോപമം=ജലതുല്യം- വിബന്ധഃ=വിബന്ധത്തോടുകൂടിയതു- വിബന്ധം=തടവ- അല്പം=നിഷ്ഫലം- വിച്ഛിന്നം=മുറിഞ്ഞതു- ഫേനിലം=ഫേനത്തോടുകൂടിയതു- ഫേനം=നുര- ശകൃത്തു=പുരീഷം- നാനാവ്യഥാവർണ്ണം=നാനാവ്യഥയോടും നാനാവർണ്ണത്തോടും കൂടിയതു- നാനാവ്യഥാ=നാനാപ്രകാരത്തിലുള്ള വ്യഥ- വ്യഥ=വേദന- നാനാവർണ്ണം=നാനാപ്രകാരത്തിലുള്ള വർണ്ണം- വർണ്ണം=നിറം- ഉപവേശിക്ക=അതിസരിക്ക- പീതം=മഞ്ഞളിച്ചതു- സിതം=വെളുത്തതു- ഘനം=കൊഴുത്തതു- ജ്വരാരോചകതൃൾഛർദ്ദിശുഷ്കോൽഗാരവിജൃംഭിക=ജ്വരവും അരോചകവും തൃട്ടും ഛർദ്ദിയും ശുഷ്കോൽഗാരവും വിജൃംഭികയും- ജ്വരം=പനി- അരോചകം=രുചിയില്ലായ്ക- തൃട്ട=തണ്ണീർദാഹം- ശുഷ്കോൽഗാരം=ശുഷ്കമായിരിക്കുന്ന ഉൽഗാരം- ശുഷ്കം=ഉണങ്ങിയതു- ഉൽഗാരം=ഏമ്പക്കം- വിജൃംഭിക=കോട്ടുവായിടുക- അംഗഭംഗം=മേൽനുറുങ്ങിനോക- അംഗവിക്ഷേപം=അംഗങ്ങളുടെ വിക്ഷേപം- അംഗങ്ങൾ=കരചരണാദ്യവയവങ്ങൾ- വിക്ഷേപം=എറിയല- കൂജനം=ഞെരങ്ങൽ- വേപഥു=വിറയൽ- ഭ്രമം=ചുഴൽച്ച- ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകാദ്യങ്ങൾ=ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- ഘ്രാണാക്ഷിമുഖപാകങ്ങൾ=ഘ്രാണപാകവും അക്ഷിപാകവും മുഖപാകവും- ഘ്രാണപാകം=നാസാരോഗവിശേഷം- അക്ഷിപാകം=സർവ്വാക്ഷിരോഗം- മുഖപാകം=മുഖരോഗവിശേഷം- അന്യങ്ങൾ=മറ്റുള്ളവ- ഗദങ്ങൾ=വ്യാധികൾ- ജനിക്ക=ഉണ്ടാക- അതിദാരുണം=ഏററവും ദാരുണം- ദാരുണം=ഭയങ്കരം- അത്യയം=നാശഹേതു- ക്ഷീരാലസകം=ക്ഷീരാലസകമെന്ന പേരോടുകൂടിയതു- അതു=ക്ഷീരാല

സകം- ധാത്രീ=മാതാവ- ബാലൻ=കുട്ടി- വമനം=ഛർദ്ദി- ഉപചാരികം=ചികിത്സിക്ക-

സാരം — മുലപ്പാല ത്രിദോഷത്താൽ ദുഷ്ടമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ബാലൻ ജ്വരത്തൊട കൂടിയതായിട്ടും മഥിയ്യാത്തതായിട്ടും പച്ച വെള്ളം പൊലെയും ഇടക്കിടക്ക തടവൊടുകൂടിയതായിട്ടും തെളിഞ്ഞതായിട്ടും പൊട്ടി പൊട്ടിയതായിട്ടും നുരയൊടു കൂടിയതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന മലത്തെ അനെകം വിധമുള്ള വെദനയൊടും അനെകം വിധമുള്ള നിറത്തൊടും കൂടി അതിസരിക്കുന്നു- മൂത്രം മഞ്ഞളിച്ചിട്ടൊ വെളുത്തിട്ടൊ കൊഴുപ്പൊടുകൂടെ പ്രവൃത്തിക്കും- പനി, അരുചിയില്ലായ്മ, തണ്ണീർദാഹം, ഛർദ്ദി, തെട്ടൽ, കൊട്ടുവായയിടുക, തെന്നുറ്റുവരിന്നൊക, കഴു, കാല, ഇവകളെ കടയുക, ഞെരക്കൽ, വിറയൽ, ചുഴൽച്ച, മൂക്കിൽപഴുപ്പ, കണ്ണുപഴുപ്പ വായക്കുപഴുപ്പ- ഇത്യാദികളും സന്നിപാതംകൊണ്ടുണ്ടായിരിക്കുന്ന മറെറല്ലാ രൊഗങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്നു- നാശത്തിന്ന ഹെതുവായിട്ടും ആമമഹെതുവായിട്ട അതിഭയങ്കരമായിട്ടും, ഇരിക്കുന്ന ഈ രൊഗത്തെ ക്ഷീരാലസകമെന്ന പറയുന്നു- ക്ഷീരാലസകത്തിങ്കൽ മാതാവിനെയും ബാലനെയും വെഗത്തിൽഛർദ്ദിപ്പിക്കണം-

൩൮. വിരിക്തയൊഃ ച സംസർഗ്ഗം വചാദിം യോജയെൽഗണം । നിശാദിമഥവാ മാഗധീപാഠാതിക്താഘനാമയാൻ ॥

അന്വയം—— സംസർഗ്ഗം- വിരിക്തയൊഃ- വചാദിം- നിശാദിം- ച- ഗണം- യൊജയെൽ- അഥവാ- മാഗധീപാഠാതിക്താഘനാമയാൻ- യൊജയെൽ-

അന്വയാർത്ഥം—— സംസർഗ്ഗീ വിധിതയായിരിക്കുംസമയത്തിങ്കൽ വചാദിയായിട്ടും നിശാദിയായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഗണത്തെ യൊജിപ്പിക്കണം- എന്നിയെ മാഗധീപാഠാതിക്താഘനാമയങ്ങളെ യൊജിപ്പിക്കണം-

പരിഭാഷ—— സംസർഗ്ഗീ=പെയാദിക്രമം- വിരിക്ത=ചെയ്യപ്പെട്ടത- വചാദി=വചാദിഎന്ന പെരൊടുകൂടിയത- നിശാദി=നിശാദിഎന്ന പെരൊടുകൂടിയത- മാഗധീപാഠാതിക്താഘനാമയങ്ങൾ=മാഗധിയും പാഠയും തിക്തയും ഘനവും ആമയവും- മാഗധീ=തിപ്പലി- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- തിക്താ=പുത്തരിച്ചുണ്ട- ഘനം=മുത്തങ്ങ- ആമയം=കൊട്ടം-

സാരം—— ഛർദ്ദിപ്പിച്ചതിന്ന ശെഷം പെയാദി ക്രമത്തെ ചെയ്തിട്ട വചാദിഗണത്തെയും നിശാദിഗണത്തെയും പാനമാ

യിട്ടോ ലേപനമായിട്ടോ യോജിപ്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ തിപ്പലി, പാടക്കിഴങ്ങ്, പുത്തരിച്ചുണ്ടവേര്, മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ്, കൊട്ടം, ഇതുകളെ കഷായംവെച്ചു സേവിക്കുകയോ അരച്ചു തേക്കുകയോ വേണ്ടു.

൨൫. പാഠാശുണ്ഠ്യമൃതാതിക്താദേവാഹ്വകണശാരിബാഃ । സമുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവാഃ സ്തന്യദോഷഹരാഃ പരം ॥

അന്വയം — സമുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവാഃ- പാഠാശുണ്ഠ്യമൃതാതിക്താദേവാഹ്വകണശാരിബാഃ- പരം- സ്തന്യദോഷഹരാഃ-

അന്വയാർത്ഥം — സമുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവങ്ങളായിരിക്കുന്ന പാഠാശുണ്ഠ്യമൃതാതിക്താദേവാഹ്വകണശാരിബകൾ ഏററവും സ്തന്യദോഷഹരങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — സമുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവങ്ങൾ=മുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവങ്ങളോടുകൂടിയവ. മുസ്തമൂർവ്വേന്ദ്രയവങ്ങൾ=മുസ്തയും മൂർവ്വയും ഇന്ദ്രയവവും. മുസ്താ=മുത്തങ്ങ. മൂർവ്വാ=പെരുംകുരുമ്പ. ഇന്ദ്രയവം=കൊടകപ്പാലയരി. പാഠാശുണ്ഠ്യമൃതാതിക്താദേവാഹ്വകണശാരിബകൾ=പാഠയും ശുണ്ഠിയും അമൃതയും തിക്തയും ദേവാഹ്വവും കണയും ശാരിബയും. പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ്. ശുണ്ഠി=ചുക്ക്. അമൃത=ചിററമൃത്. തിക്താ=പുത്തരിച്ചുണ്ട. ദേവാഹ്വം=ദേവതാരം. കണാ=തിപ്പലി. ശാരിബാ=നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്. സ്തന്യദോഷഹരങ്ങൾ=സ്തന്യദോഷത്തെ ഹനിക്കുന്നവ. സ്തന്യദോഷം=സ്തന്യത്തിന്റെ ദോഷം. സ്തന്യം=മുലപ്പാൽ. ദോഷം=കേട്. ഹരിക്ക=നശിപ്പിക്ക.

സാരം — മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ്, പെരുംകുരുമ്പവേര്, കൊടകപ്പാലയരി, പാടക്കിഴങ്ങ്, ചുക്ക്, ചിററമൃത്, പുത്തരിച്ചുണ്ടവേര്, ദേവതാരം, തിപ്പലി, നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്, ഇതുകൾ പാനവിഷയമായിട്ടോ ലേപനവിഷയമായിട്ടോ ചെയ്താൽ ഏററവും മുലപ്പാലിന്നു ശുദ്ധിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതുകളാകുന്നു.

൨൬. അന്തബന്ധേദ്ധ്യ ഗ്രഹവ്യാധി പ്രതികുർവ്വീത കാലവിൽ । ദന്തോൽഭേദശ്ച സർവ്വേഷാം രോഗാണാമപി കാരണം ॥

൨൭. വിശേഷാജ്ജ്വരവിഡ്ഭേദകാസച്ഛർദ്ദിശിരോരുജാം । അഭിഷ്യന്ദസ്യ പോഥക്യാ വിസർപ്പസ്യ ച ജായതേ ॥

അന്വയം — അന്തബന്ധേദ്ധ്യ- കാലവിൽ- ഗ്രഹവ്യാധീ- പ്രതികുർവ്വീത- ദന്തോൽഭേദഃ- ച- സർവ്വേഷാം- രോഗാണാം- അപി- കാരണം- ജായതേ- ജ്വരവിഡ്ഭേദകാസച്ഛർദ്ദിശിരോരുജാം- അഭിഷ്യന്ദസ്യ പോഥക്യാഃ- വിസർപ്പസ്യ- ച- വിശേ

ഷ്ഠാൻ- ജായതേ-

അന്വയാത്ഥം—— അനുബന്ധത്തിങ്കൽ കാലവിത്ത വ്യാധിയെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടു പ്രതികരിക്കേണം- ദന്തോൽഭേദവും സവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന രോഗങ്ങൾക്കും കാരണമായിട്ടു ജനിക്കുന്നു- ജ്വരവിഡ്ഭേദകാസഛർദ്ദിശിരോരുക്കുകൾക്കും അഭിഷ്യന്ദത്തിന്നും പോതകിക്കും വിസപ്പത്തിന്നും വിശേഷിച്ചും ജനിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— അനുബന്ധം=പിന്നെയും പിന്നെയും പ്രവൃത്തിക്കുന്നതു- കാലവിത്=കാലത്തെ അറിയുന്നവൻ- (വൈദ്യനെന്നസാരം) പ്രതികരിക്ക=പ്രതീകാരത്തെ ചെയ്ക- ദന്തോൽഭേദം=ദന്തോൽഗമം- (പല്ലുവരിക) സവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- രോഗങ്ങൾ=വ്യാധികൾ- കാരണം=ഹേതു- ജനിക്ക=ഭവിക്ക- ജ്വരവിഡ്ഭേദകാസഛർദ്ദിശിരോരുക്കുകൾ=ജ്വരവും വിഡ്ഭേദവും കാസവും ഛർദ്ദിയും ശിരോരുക്കും- ജ്വരം=പനി- വിഡ്ഭേദം=വിരേചനം- കാസം=കുര- ശിരോരുക്ക=തലവേദന- അഭിഷ്യന്ദം=സവ്വാക്ഷിരോഗവിശേഷം- പോതകി=വർത്മരോഗവിശേഷം- വിസപ്പം=വിസപ്പമെന്ന രോഗം-

സാരം—— പിന്നെയും പിന്നെയും മാറുകയും പിന്നെയും പിന്നെയും പ്രവൃത്തിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിങ്കൽ വൈദ്യൻ വ്യാധിയെ അനുസരിച്ചു ചികിത്സയെ ചെയ്യേണം- കുട്ടികളുടെ പല്ലു വരവു എല്ലാരോഗങ്ങൾക്കും കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു- പനി, അതിസാരം, കുര, ഛർദ്ദി, തലവേദന, അഭിഷ്യന്ദം, പോതകി, വിസപ്പം, ഇവകൾക്കു വിശേഷിച്ചും കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു-

ആസ്ത്രയിണൌകഫപവനൌ സാസ്ത്രൌമജ്ജാസ്ഥിസംഭവം
ദന്തംശ്രോത്രീസ്യന്ദനമൂലമന്ദോൽപന്നൌ കരോതികണ്ഡൂതിം
ഭേനചാവൊല സ്സുതശ്ചമാതുസ്തനച്ചൂചുകംദശതി ഉത്ഥാ
യെന്നാരഞ്ജാവയൊമേലിജ്ജൂലൊൽഘട്ടനാച്ചൂഹപ്രാപി ഭവതിശി
ശൊഃസ്സൃനമതനൂഷ്ഠതിമൂലെതത്ക്കഫാനുഗൌഃ മജ്ജാസ്ഥിപിത്ത
സഹിതസ്സ്മലാനയാതും തൃഷ്ണയാൻവിചരൻ തേനാശിരോസ്സ്യ
കപഗൌരവമന്ദോൽപത്തൌ വിശേഷതസ്സ്യാത്- എന്ന ഗ്രന്ഥാന്തരമുണ്ടാകയാൽ ദന്തോൽപത്തിയിങ്കൽ വാതകഫങ്ങൾ തങ്ങളുടെ ആശ്രയങ്ങളായിരിക്കുന്ന മജ്ജാസ്ഥികളുടെ ദൃഢം ആവൃതമായ മന്തത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടു മന്തമൂലത്തിൽ ചൊറിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നു- അതു ഹേതുവായിട്ടു ബാലൻ മാതാവിന്റെ മുലക്കണ്ണിനെ കടി

ൿകയും ഊൎദ്ധ്വാധോഭാഗങ്ങളിലുള്ള വീഴ്ച ഹേതുവായിട്ടും ക
ണ്ഠമൂലത്തിങ്കലുള്ള കുത്തൽഹേതുവായിട്ടും തരിപ്പും ഉണ്ടാകുന്നു.
ഇതു ഹേതുവായിട്ടു വായു കോപിച്ചിട്ടു കഫത്തോടും രക്തത്തി
നോടും അസ്ഥിയോടും പിത്തത്തോടും കൂടി ശേഷം ധാതുക്കളെ
ദുഷിപ്പിച്ചിട്ടു സഞ്ചരിക്കും. അതുഹേതുവായിട്ടു ബാലന്മാരെന്നാ
ൽ പലവ്യാധികൾ വിശേഷിച്ചും രോഗങ്ങളുണ്ടാകുന്നു. എന്ന അ
റിഞ്ഞുകൊൾക. അഷ്ടമഷഷ്ഠചതുൎമ്മാസങ്ങളെന്നാൽ ഉവെന
ബാലദന്തം ഉത്തമമദ്ധ്യമഹീനജീവനകാലസൂചകമാകുന്നതെ
യും. എന്നും പ്രമാണാന്തരമുണ്ടാകയാൽ എട്ടാംമാസത്തിൽ പ
ല്ലുവന്നാൽ ഉത്തമമായിരിക്കുന്ന ജീവനകാലമെന്നും ആറാമാ
സത്തിൽ പല്ലുവന്നാൽ മദ്ധ്യമമായിരിക്കുന്ന ജീവനകാലമെ
ന്നും നാലാംമാസത്തിലായാൽ അധമമായിരിക്കുന്ന ജീവന
കാലമെന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

൨൩. പൃഷ്ഠാംഗവിലാളനാം ബൎഹിണാം ശിഖിപോൽഗ
മേ । മന്ദോൽസേകബാലാനാം നഖികൎപ്പിനസൂത്രതേ ॥

അന്വയം —— വിലാളനാം പൃഷ്ഠാംഗേ ബൎഹിണാം ശി
ഖിപോൽഗമേ ച ബാലാനാം മന്ദോൽസേകേ ച നഖിൎപ്പി
നം ദ്വയം തേ നഹി.

അന്വയാൎത്ഥം —— വിലാളങ്ങൾക്കു പൃഷ്ഠാംഗത്തിങ്കലും ബൎഹി
കൾക്കു ശിഖിപോൽഗമത്തിങ്കലും ബാലന്മാൎക്കു മന്ദോൽസേകത്തി
ങ്കലും കരഞ്ഞൊന്ന ദ്വന്ദം ചെയ്യുന്നില്ലെന്നില്ല എന്നു.

പദാൎത്ഥം —— വിലാളങ്ങൾ = മാൎജ്ജാരങ്ങൾ. പൃഷ്ഠാംഗം = പൃ
ഷ്ഠത്തിന്റെ അംഗം പൃഷ്ഠാംഗം. അംഗം = ഭാഗം. ബൎഹികൾ =
മയിലുകൾ. ശിഖിപോൽഗമം = ശിഖകളുടെ ഉൽഗമം. ശിഖകൾ = ചൂ
ഡകൾ. ഉൽഗമം = ഉൽപത്തി. ബാലന്മാർ = കുട്ടികൾ. മന്ദോൽ
സേകം = ദന്തോൽഗമം. ദ്വന്ദം = ചെയ്യുന്നില്ല.

സാരം —— മാൎജ്ജാരങ്ങൾക്കു പൃഷ്ഠാംഗത്തിന്റെ ഉന്നമനത്തി
ങ്കലും മയിലുകൾക്കു ചൂഡയുടെ ഉൽപത്തിയിങ്കലും ബാലന്മാരുടെ
ദന്തോല്പത്തിയിങ്കലും വളരെ ദുഃഖമുണ്ടാകുന്നു എന്ന പ്രസിദ്ധ
മാകുന്നു.

൨൪. യഥാദേശം യഥാരോഗം യഥാദിനം യഥാബലം । വിദ
ദ്ധ്യാദ്ദേശകാലാദീന്യുത്തമയോജ്യംഭിഷഗ്വിതം ।

അന്വയം —— അത്ര യഥാദേശം. യഥാരോഗം. യഥാദേ
ഹം. യഥാബലം. ദേശകാലാദീൻ. വിദദ്ധ്യാൽ. ഭിഷഗ്വിതം. യോ
ജ്യം.

അന്വയാർത്ഥം — അതുകളിൽ യഥാദോഷമാകുംവണ്ണവും യഥാരോഗമാകുംവണ്ണവും യഥാഗ്നികമാകുംവണ്ണവും യഥാബലമാകുംവണ്ണവും ദേശകാലാദികളെ വിചാരിച്ചിട്ട ഭിഷഗ്ജിതം യോജ്യമായി ഭവിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം — അതുകൾ=കഷായങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടുള്ള രോഗങ്ങൾ- യഥാദോഷം= ദോഷത്തെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടുള്ളത- യഥാത്രിദോഷം- യഥാരോഗം= രോഗത്തെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടുള്ളത- യഥാഗ്നികം= ഉദ്രേകത്തെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടുള്ളത- ഉദ്രേകം= ആധിക്യം- യഥാബലം=ബലത്തെ അതിക്രമിക്കാതെകണ്ടുള്ളത- ബലം=ശക്തി- ദേശകാലാദി= ദേശകാലങ്ങൾമുതലായിട്ടുള്ളവ-ദേശകാലങ്ങൾ=ദേശവും കാലവും-ദേശം=ജാംഗലാദി-കാലം=ശിശിരാദി-വിചാര്യ=വഴിപോലെ വിചാരിക്ക- ഭിഷഗ്ജിതം=ഔഷധം- യോജ്യം=യോജിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം- യോജിക്കപ്പെടുന്നു-

സാരം — മദ്യാദികൾ ഹേതുവായിട്ട ഉണ്ടാകുന്ന രോഗങ്ങളിൽ ദോഷത്തെ അനുസരിച്ചും രോഗത്തെ അനുസരിച്ചും ദോഷരോഗങ്ങളുടെ ആധിക്യത്തെ അനുസരിച്ചും ശക്തിയെ അനുസരിച്ചും ദേശം, കാലം മുതലായ, അവസ്ഥകളെ വഴിപോലെ അറിഞ്ഞ ഔഷധത്തെ പ്രയോഗിക്കണം-

നം-തേഷുചദോഷദൃഷ്യാദിസാമ്യേവ്യാധയശ്ചയൽ । അ
തസ്തുഭൈഷജ്യമേവാസ്യമാത്രാതുകനീയസീ ॥

അന്വയം — ദോഷാഃ-ദൃഷ്യാഃ- ച- ജ്വരാദ്യാഃ- വ്യാധയഃ- ച- തേ-ഏവ- യൽ- അതഃ- ഭൈഷജ്യം-ഏവ- ഏവ- അസ്യ-മാത്രാ-തു- കനീയസീ-

അന്വയാർത്ഥം — ദോഷങ്ങളും ദൃഷ്യങ്ങളും ജ്വരാദ്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന വ്യാധികളും അതുകൾതന്നെയാകുന്നു എന്നതുകൊണ്ട ഇതു ഹേതുവായിട്ട ഔഷധവും അതുതന്നെ ഇവന്റെ മാത്രയാകട്ടെ കനീയസിയായി ഭവിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം — ദോഷങ്ങൾ= വാതപിത്തകഫങ്ങൾ- ദൃഷ്യങ്ങൾ= രസാദിധാതുക്കൾ- ജ്വരാദ്യങ്ങൾ= ജ്വരംമുതലായിട്ടുള്ളവ- ജ്വരം= പനി- വ്യാധികൾ=രോഗങ്ങൾ- അതുകൾ= മുമ്പെപറഞ്ഞവ- ഭൈഷജ്യം= ഔഷധം- ഇവൻ=പാനാത്യയമുള്ളവൻ-മാത്രാ= കനീയസി=ഏറ്റവും കനിമാൻ- കനിമാൻ=അല്പം-

സാരം — പാനാത്യയത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന ദോഷങ്ങളും രസാദികളാകുന്ന ദൃഷ്യങ്ങളും പനിമുതലായ രോഗങ്ങളും മു

പ്പെസ്ഥാനങ്ങളിൽ പറഞ്ഞതുതന്നെയാകഹെതുവായിട്ട ചികിത്സയും കായചികിത്സയിംകൽ പറഞ്ഞതുതന്നെചെയ്യെണം- മാത്രയാകട്ടെകുറച്ചാക്കകയും വെണം-

൩൧. സൌകുമാൎയ്യാല്പകായത്വാൽ സൎവ്വാന്നാനുപസെവനാൽ। സ്നിഗ്ദ്ധാഎവസദാബാലാഘൃതക്ഷീരനിഷെവണാൽ॥

൩൨- സദ്യസ്താൻവമനംതസ്മാൽപായയെന്മതിമാൻമൃദു । സ്തന്യസ്യതൃപ്തിംവമയെൽക്ഷീരക്ഷീരാന്നസെവിതം ॥

അന്വയം—— സൌകുമാൎയ്യാല്പകായത്വാൽ- സൎവ്വാന്നാനുപസെവനാൽ- ബാലാഃ-സദാ- ഘൃതക്ഷീരനിഷെവണാൽ- സ്നിഗ്ദ്ധാഃ- എവ- തസ്മാൽ- മതിമാൻ- താൻ- സദ്യഃ-മൃദു- വമനം- പായയെൽ- ക്ഷീരക്ഷീരാന്നസെവിതം- സ്തന്യസ്യ-തൃപ്തം- വ

ല്പകായത്വം ഹെതുവായിട്ടും
ിട്ടും, കനീയസിയായിഭവി
തക്ഷീരനിഷെവണം ഹെ
- തന്നെ എന്നത യാതൊ
രവരെ വെഗത്തിൽ മൃദുവാ
പ്പിക്കണം- ക്ഷീരക്ഷീരാ
ായിട്ട വമിപ്പിക്കെണം
യത്വം= സൌകുമാൎയ്യവും
കുമാരതാ- അല്പകായത്വം=
യൻ=അപചിതശരീരൻ-
ങ്ങളുടെ അനുപസെവനം-
ന അന്നങ്ങൾ- സൎവങ്ങ
ൾ=ഭക്ഷണങ്ങൾ-അനുപ
ള്ള) ബാലന്മാർ=കുട്ടികൾ-
രങ്ങളുടെ നിഷെവണം-
- ഘൃതം=നെയ്യ- ക്ഷീരം=
സ്നിഗ്ദ്ധന്മാർ = സ്നെഹഗുണ
ഗകല്പത്തെ അറിയുന്നവ
ബാലന്മാർ- മൃദു=അതീക്ഷ്ണം-
ന്നസെവി=ക്ഷീരക്ഷീരാന്ന
രാന്നങ്ങൾ=ക്ഷീരവും ക്ഷീ
ക്ഷീരവും അന്നവും- സെ
തൃപ്തൻ=തൃപ്തിയെ പ്രാപി

അന്വയാൎത്ഥം—— സൌകുമാൎയ്യാ
സൎവ്വാന്നാനുപസെവനം ഹെതുവായി
കുന്നു- ബാലന്മാർ എല്ലായ്പൊഴും ഘൃ
തുവായിട്ട സ്നിഗ്ദ്ധന്മാരായി ഭവിക്കുന്
ന്ന അതഹെതുവായിട്ട മതിമാൻ അ
യിരിക്കുന്ന വമനത്തെ പാനംചെയ്യി
ന്നസെവിയെ സ്തന്യംകൊണ്ടതൃപ്തന
പരിഭാഷാ—— സൌകുമാൎയ്യാല്പകാ
അല്പകായത്വവും-സൌകുമാൎയ്യം= സു
അല്പകായനാവു എന്നുള്ളത- അല്പകാ
സൎവ്വാന്നാനുപസെവനം= സൎവ്വാന്ന
സൎവ്വാന്നങ്ങൾ= സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന
ൾ= ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- അന്നങ്ങ
സെവനം= അഭക്ഷണം- (ഭക്ഷിക്കാ
ഘൃതക്ഷീരനിഷെവണം= ഘൃതക്ഷീ
ഘൃതക്ഷീരങ്ങൾ= ഘൃതവും ക്ഷീരവും
പോലെ- നിഷെവണം= ഭക്ഷണം- സ്
ഹത്തൊടുകൂടിയവർ- മതിമാൻ=പ്രയോഗ
ൻ- (വൈദ്യനെന്നസാരം) അവർ=
വമനം=വമനദ്രവ്യം- ക്ഷീരക്ഷീരാന്ന
ങ്ങളെസെവിക്കുന്നവൻ- ക്ഷീരക്ഷീ
ളുന്നവ- ക്ഷീരം=പാൽ-ക്ഷീരാന്നം=
വിക്കു= ഭക്ഷിക്ക- സ്തന്യം=മുലപ്പാല-

ച്ചവൻ- വമിക്കണം- ഛർദ്ദിപ്പിക്കണം-

സാരം—— ബാലൻ ക്ലേശത്തെ സഹിപ്പാൻ ശക്തിയില്ലാത്തവനാവു എന്നുള്ള ഹേതുവായിട്ടും എല്ലാ അവയവങ്ങൾക്കും പുഷ്ടിയില്ലാത്തവനാവു എന്നുള്ള ഹേതുവായിട്ടും പഥ്യമായിരിക്കുന്ന അന്നത്തെ ഭക്ഷിക്കായ്ക ഹേതുവായിട്ടും ഇവന്റെ ഔഷധമാത്ര ഏറ്റവും കുറച്ചാകണം-ബാലന്മാർ എല്ലാസമയങ്ങളിലും നെയ്യിനെയും പാലിനെയും ശീലിക്കുന്നവരാക ഹേതുവായിട്ട സ്നേഹങ്ങളെക്കൊണ്ടു കൂടിയവരാകുന്നു. അത ഹേതുവായിട്ട അറിവുള്ള വൈദ്യൻ ബാലന്മാരെ പെട്ടന്നവെ തീക്ഷ്ണമല്ലാതെ കണ്ടുള്ള വമനൌഷധത്തെ സേവിപ്പിക്കണം-പാൽകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നവനെയും പാല, ചോറ, ഇവ രണ്ടുകളെയും ശീലിച്ചു ജീവിക്കുന്നവനെയും മുലപ്പാലുകൊണ്ടു തൃപ്തിവരുത്തിട്ട ഛർദ്ദിപ്പിക്കണം—

൩൩- പീതവന്തം തനും പേയാമന്നാദം ഘൃതസംയുതാം। വസ്തിം സാദ്ധ്യ വിരെകെണ മൃദുനാ പ്രതിമർശനം ।

൩൪- യുഞ്ജ്യാദ്വിരെചനാദീംസ്തു ധാത്ര്യാ ഏവ യഥോദിതാൻ ॥ ദുഷ്ട്വാവൈദ്യാഷ്ടവരാൾകൊടജജംബൂതപോദൌതസിദ്ധ്യപാദ്ഃ ।

൩൫. സപാഠാമധുനാലീഢാഃസൂക്ഷ്മാഃമോചനിവെഷ്ഠനാഃ । ദന്തപാളീംസമധുനാചൂർണ്ണേനപ്രതിസാരയെൽ ॥

൩൬- പിപ്പല്യാധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലകൃതേന വാ । ലാവതിത്തിരിവല്ലൂരരജഃപുഷ്പരസാന്വിതം ॥

൩൭- ദ്രുതംകരൊതിബാലാനാംദന്തകെസരവൽസുഖം । വചാദ്വിബൃഹതീപാഠാകട്കാതിവിഷാഘനൈഃ ॥

൩൮- മധുരൈശ്ച ഘൃതംസിദ്ധംസിദ്ധംദശനജന്മനി । രജനീദാരുസരളശ്രെയസീബൃഹതീദ്വയം ॥

൩൯- പൃശ്നിപർണ്ണീശതാഹ്വാചലീഢംമാക്ഷികസർപ്പിഷാ ഗ്രഹണീദീപനംശ്രെഷ്ഠംമാരുതസ്യാനുലൊമനം ॥

൪൦. അതീസാരജ്വരശ്വാസകാമിലാപാണ്ഡുകാസജിൽ ബാലസ്യസർവ്വരൊഗെഷുപൂജിതംബലവർണ്ണദഃ ॥

അന്വയം—— അന്നാദം- ഘൃതസംയുതാം- തനും- പേയാം- പീതവന്തം- വമയെൽ- വിരെകെണ- സാദ്ധ്യം- വസ്തിം- ശലേന- സാദ്ധ്യം- പ്രതിമർശനം- യുഞ്ജ്യാൽ- യഥോദിതാൻ- വിരെചനാദീൻ- തു- ധാത്ര്യാഃ-ഏവ-യുഞ്ജ്യാൽ- മധുനാ- ലീഢാഃ- സപാഠാഃ- ദുഷ്ട്വാവൈദ്യാഷ്ടവരാൾകൊടജജംബൂതപോദൌതസിദ്ധ്യപാദ്ഃ- സൂക്ഷ്മാഃമോചനിവെഷ്ഠനാഃ-ദന്തപാളീം- സമധുനാ- പിപ്പല്യാദി

ചൂൎണ്ണേന- പ്രതിസാരയേൽ- ധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലകൃതേന- സമധുനാ- ചൂൎണ്ണേന- വാ-പ്രതിസാരയേൽ- പുഷ്പരസാഹ്വം- ലാജതിത്തിരിവൎത്തകരജഃ- ബാലാനാം- മുഖം-ഗതം- മന്തകേസരവൽ- കരോതി- പാഠാമഞ്ജിഷ്ഠിപാഠാകട്ടുകാതിവിഷാഫലൈഃ- മധുരൈശ്ച- സിദ്ധം-ഘൃതം- മന്ദാഗ്നിം-സിദ്ധം- ഭവതി- മാക്ഷികസൎപ്പിഷാ- ലീഢം-രജനീമാതസരളശ്രേയസീബൃഹതീമപയം- പ്രശ്നിപൎണ്ണീശതാഹ്വാ- ച-ഗ്രഹണീദീപനം- ശ്രേഷ്ഠം- മാരുതസ്യ- അനുലോമനം- അതിസാരജ്വരശ്വാസകാമിലാപാണ്ഡുകാസജിൽ- ബാലസ്യ- സൎവ്വരോഗേഷു- പൂജിതം- ബലവൎണ്ണദം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം—— അന്നമാണെഘൃതസംയുതയായി അരുചായിരിക്കുന്ന പെയ്യയെ പീതവാനാക്കിട്ട വമിപ്പിക്കെണം- വിരെചംകൊണ്ടെസാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതിംകൽ വസ്തിയെയും മൎശംകൊണ്ടെസാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതിംകൽ പ്രതിമൎശനത്തെയും യൊജിപ്പിക്കെണം- യഥൊചിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന വിരെചനാദികളെ ധാത്രിക്കതന്നെയൊജിപ്പിക്കെണം മധുവിനൊടുകൂടെലീഢങ്ങളായിസപാഠങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൂവാവ്യൊഷവരാകൊലജംബൂതചൊരസൂക്ഷ്മങ്ങളും സൂക്ഷ്മചൂൎണ്ണിതങ്ങളാകുന്ന മന്ദപാളിയെ സമധുവായിരിക്കുന്ന പിപ്പലിയുടെ ചൂൎണ്ണംകൊണ്ടു പ്രതിസാരണം ചെയ്യെണം- ധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലകൃതമായി സമധുവായിരിക്കുന്ന ചൂൎണ്ണംകൊണ്ടു പ്രതിസാരണം ചെയ്യുന്നു- പുഷ്പരസാഹ്വമായിരിക്കുന്ന ലാജതിത്തിരിവൎത്തകരജസ്സ ബാലന്മാരുടെ മുഖത്തെവെഗത്തിൽ മന്തകെസരവത്താക്കി ചെയ്യുന്നു- പാഠാമഞ്ജിഷ്ഠിപാഠാകട്ടുകാതിവിഷാഫലങ്ങളും കൊണ്ടും മധുരങ്ങളുംകൊണ്ടും സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം മന്ദാഗ്നിതിംകൽ സിദ്ധമായി ഭവിക്കുന്നു- മാക്ഷികസൎപ്പിസ്സൊടുകൂടെ ലീഢമായിരിക്കുന്ന രജനീമാതസരളശ്രേയസീ ബൃഹതീമപയവും പ്രശ്നിപൎണ്ണീശതാഹ്വയും ഗ്രഹണീദീപനമായിട്ടും ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടും മാരുതന്റെ അനുലൊമനമായിട്ടും അതിസാരജ്വരശ്വാസകാമിലാപാണ്ഡുകാസജിത്തായിട്ടും ബാലന്റെ സൎവ്വരൊഗങ്ങളിലും പൂജിതമായിട്ടും ബലവൎണ്ണദമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— അന്നാമൻ=അന്നത്തെ അശിക്കുന്നവൻ- അന്നം=ചൊറ-അശിക്ക=ഭക്ഷിക്കുക- ഘൃതസംയുതാ=ഘൃതത്തൊടുസംയുതാ- ഘൃതം=നെയ്യ- സംയുതാ=കൂടിയത- അരുചിതെ- പെ

യാ=കണ്ടു- പീതവാൻ=പാനംചെയ്തിരിക്കുന്നവൻ- പാനംചെയ്ക=കുടിക്കുക- വമിപ്പിക്ക=ഛർദ്ദിപ്പിക്ക- വിരേകം=വിരേചനം- സാദ്ധ്യം=സാധിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം- സാധിക്ക=ചികിത്സിക്ക- മദം=മദമെന്നപേരൊടുകൂടിയതു- പ്രതിമദം=പ്രതിമദമെന്നപേരൊടുകൂടിയതു- യഥോദിതങ്ങൾ=യഥാപ്രകാരമെന്നു ഉദിതങ്ങൾ- ഉദിതങ്ങൾ=പറയപ്പെട്ടവ- വിരേചനാദികൾ=വിരേചനംതുടങ്ങിയുള്ളവ- വിരേചനം=വയറിളക്കുക- ധാത്രീ=ഉപമാതാവു- മധു=തേൻ- ലീഢങ്ങൾ=ലേഹനംചെയ്യപ്പെട്ടവ- ലേഹനംചെയ്ക=സേവിക്ക- സപാഠങ്ങൾ=പാഠയോടുകൂടിയവ- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- മൂർവ്വാവ്യോഷവരാകോലജംബൂത്വഗ്ദാരുസർഷപങ്ങൾ=മൂർവ്വയും വ്യോഷവും വരയും കോലവും ജംബൂത്വക്കും ദാരുവും സർഷപവും- മൂർവ്വാ=പെരുങ്കുരുമ്പ- വ്യോഷം=ത്രികടു- വരാ=ത്രിഫല- കോലം=ലന്തക്കുരു- ജംബൂത്വൿ=ഞാവൽതൊലി- ദാരു=ദേവതാരം- സർഷപം=കടുക- സ്തന്യദോഷനിബർഹണങ്ങൾ=സ്തന്യദോഷത്തെ നിബർഹണംചെയ്യുന്നവ- സ്തന്യദോഷം=സ്തന്യത്തിന്റെ ദോഷം- സ്തന്യം=മുലപ്പാല- ദോഷം=കേട- നിബർഹണംചെയ്ക=നശിപ്പിക്ക- മന്ദപാളീ=ഊന- സമധു=മധുവിനൊടുകൂടിയതു- മധു=തേൻ- പിപ്പലി=തിപ്പലി- ചൂർണ്ണം=പൊടി- പ്രതിസാരണംചെയ്ക=തീർപ്പാക്കുക- ധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലകൃതം=ധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലങ്ങൾകൊണ്ടുകൃതം- ധാതകീപുഷ്പധാത്രീഫലങ്ങൾ=ധാതകീപുഷ്പവും ധാത്രീഫലവും- ധാതകീപുഷ്പം=താതിരിപ്പൂ- ധാത്രീഫലം=നെല്ലിക്ക- കൃതം=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു- സമധു=മധുവിനൊടുകൂടിയതു- മധു=തേൻ- പുഷ്പരസദ്രുതം=പുഷ്പരസംകൊണ്ടു ദ്രുതം- പുഷ്പരസം=തേൻ- ദ്രുതം=ദ്രവമാക്കപ്പെട്ടതു- ദ്രവം=അയഞ്ഞതു- ലാവതിത്തിരിവല്ലൂരരജസ്സ്=ലാവതിത്തിരിവല്ലൂരംകൊണ്ടുള്ള രജസ്സ്- ലാവതിത്തിരിവല്ലൂരം=ലാവതിത്തിരികളുടെ വല്ലൂരം- ലാവതിത്തിരികൾ ലാവവും തിത്തിരിയും- ലാവം=ചീവൽ- തിത്തിരി=തെത്തിരിപ്പുള്ളു- വല്ലൂരം=ശുഷ്കമാംസം- രജസ്സ്=പൊടി- ബാലന്മാർ=കുട്ടികൾ- മുഖം=മുഖാന്തർഭാഗം- ദന്തകേസരവത്=ദന്തകേസരങ്ങളോടുകൂടിയതു- ദന്തകേസരങ്ങൾ=ദന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന കേസരങ്ങൾ- ദന്തങ്ങൾ=പല്ലുകൾ- കേസരങ്ങൾ=അല്ലികൾ- വചാതേജോവതീപാഠാകടുകാതിവിഷാഖ്യങ്ങൾ=വചയും തേജോവതിയും പാഠയും കടുകയും അതിവിഷയും എന്നവ- വചാ=വയമ്പ- തേജോവതീ=ചെറുവ

ഴതിനയും വെൾവഴുതിനയും- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- കടുകാ=കടു
കരോഹിണി- അതിവിഷാ=അതിവിടയം- ഫലനാ=മുത്തങ്ങ- മ
ധുരങ്ങൾ=മധുരദ്രവ്യങ്ങൾ- സിദ്ധം=പക്വം- ഘൃതം=നെയ്യ-
ദശനജന്മം=ദശനങ്ങളുടെജന്മം- ദശനങ്ങൾ=ദന്തങ്ങൾ- ജന്മം=
ഉൽപത്തി- സിദ്ധം=പ്രസിദ്ധം- മാക്ഷികസൎപ്പിസ്സ=മാക്ഷിക
വും സൎപ്പിസ്സും- മാക്ഷികം=തെൻ- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ-ലീഢം=
ലെഹനംചെയ്യപ്പെട്ടത- ലെഹനംചെയ്ക=നക്കുക- രജനീദാരു
സരളശ്രെയസീബൃഹതിദ്വയം=രജനിയും ദാരുവും സരളവും
ശ്രെയസിയും ബൃഹതീദ്വയവും- രജനീ=മഞ്ഞൾ- ദാരു=തെവ
താരം- സരളം=ചരളം- ശ്രെയസി=അത്തിത്തിപ്പലി- ബൃഹതീ
ദ്വയം=ചെറുവഴുതിനയും വെൾവഴുതിനയും- പ്രശ്നിപൎണ്ണീശതാ
ഹ്വാ=പ്രശ്നിപൎണ്ണികളും ശതാഹ്വയും- പ്രശ്നിപൎണ്ണികൾ=കാട്ടുഴ
ന്നും കാട്ടുപയറും- ഗ്രഹണീദീപനം=അഗ്നിദീപനം- മാരുത
ൻ=വായു- അനുലൊമനം=സ്വമാൎഗ്ഗപ്രാപണം- അതീസാരജ്വ
രശ്വാസകാമിലാപാണ്ഡുകാസജിത്ത=അതീസാരജ്വരശ്വാസ
കാമിലാപാണ്ഡുകാസങ്ങളെജയിക്കുന്നത- അതീസാരജ്വരശ്വാ
സകാമിലാപാണ്ഡുകാസങ്ങൾ=അതീസാരവും ജ്വരവും ശ്വാസ
വും കാമിലയും പാണ്ഡുവും കാസവും- ജ്വരം=പനി- ശ്വാ
സം=ഏക്കം- കാസം=കുര- ബാലൻ=കുട്ടി- സൎവ്വരൊഗങ്ങൾ=
സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന രൊഗങ്ങൾ- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ
ഉള്ളവ- പൂജിതം=ശ്രെഷ്ഠം- ബലവൎണ്ണദം=ബലവൎണ്ണങ്ങളെദാ
നം ചെയ്യുന്നത- ബലവൎണ്ണങ്ങൾ=ബലവും വൎണ്ണവും- ബലം=
ശക്തി- വൎണ്ണം=നിറം- ദാനംചെയ്ക=കൊടുക്കുക-

സാരം — അന്നംകൊണ്ട ജീവിക്കുന്ന ബാലനെ നെയ്യിട്ട
കഞ്ഞികുടിപ്പിച്ചിട്ട ഛൎദ്ദിപ്പിക്കെണം വയറിളക്കിയാൽമാറുന്ന
വ്യാധിയിങ്കൽ വസ്തിയെയും മൎശംകൊണ്ട മാറുന്നവ്യാധിയിങ്ക
ൽ പ്രതിമൎശത്തെയും യൊജിപ്പിക്കെണം- മൎശത്തിന്റെയും പ്ര

സേവിച്ചാൽ മുലപ്പാലിന്റെ കേടിനെ നശിപ്പിക്കും. (യദാ സ്വയം സപിത്തോവാ രക്തമാംസാശ്രയോ മരുൽ ശോഷയേ ദസ്ഥിമജ്ജാനൌ ദന്തമന്ദയസ്യതദാ) എന്ന തന്ത്രാന്തരമുണ്ടാകയാൽ വായു പിത്തത്തോടുകൂടീട്ടു രക്തമാംസത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നവനായിട്ടു അപ്പോൾ അസ്ഥിയെയും മജ്ജാവിനെയും ശോഷിക്കും. അപ്പോൾ പല്ലുകളുണ്ടാകുന്നില്ല. അതുഹേതുവായിട്ടു പല്ലുണ്ടായാൽ അതുനിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന വ്യാധികൾ ശമനം വരുന്നതാകകൊണ്ടു വേഗത്തിൽ പല്ലുവരുവാനുള്ള ഉപായത്തെ പറയുന്നു. തേൻ കൂട്ടിയ തിപ്പലിയുടെ പൊടികൊണ്ടൊ താതിരിപ്പൂ, നെല്ലിക്ക. ഇതുകളുടെ പൊടികൊണ്ടൊ പല്ലിന്റെ ഊന്നിങ്കലിട്ടു നീർ വാക്കേണം. ഷീവൽ തിത്തിരി പുള്ള ഇവറ്റകളുടെ ഉണക്കിയ മാംസങ്ങളെ കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പൊടി തേൻ ചേർത്ത അരവു വരുത്തി ഊന്നിന്മേൽ വെച്ചാൽ ബാലന്മാരുടെ മുഖത്തെ വേഗത്തിൽ പല്ലുകളാകുന്ന അല്ലികളോടു കൂടിയതാക്കി ചെയ്യുന്നു. ഇവിടെ പല്ലുകളാകുന്ന അല്ലികളെന്ന പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു മുഖമാകുന്ന പത്മത്തെ എന്ന ഊഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. വയമ്പ, ചെറുവഴുതിനവേര, വെൺവഴുതിനവേര, പാടക്കിഴങ്ങ, കടുകരോഹിണി, അതിവിടയം, മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ, ഇതുകളെക്കൊണ്ടും മേമഗ്ളൂരകിഷോളാദികളായ മധുരദ്രവ്യങ്ങളൊന്നും കഷായം കൽക്കമായി കാച്ചിയനെയ്യു ബാലന്റെ ദന്തോല്പത്തിയിങ്കൽ പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ഞെരുഴ, ദേവതാരം, ചരളം, അത്തിത്തിപ്പലി, ചെറുവഴുതിനവേര, വെൺവഴുതിനവേര. കാട്ടുഴുന്നിൻവേര, കാട്ടുപയറിൻവേര, ചതകുപ്പ. ഇതുകളെപ്പൊടിച്ചു തേനും നെയ്യും കൂട്ടി ചേർത്ത നക്കി സേവിച്ചാൽ അഗ്നിദീപനത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടും വായുവിന്റെ ഗതിയെ നേരെ ആക്കുന്നതായിട്ടും വയറിളക്കം, പനി, ഏക്കം, കാമില എന്ന രോഗം, പാണ്ഡുകര ഇതുകളെ ശമിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ബാലന്റെ എല്ലാ രോഗങ്ങളിലും വിശേഷിച്ചും നന്നായിട്ടുള്ളതായിട്ടും ശക്തിയെയും കാന്തിയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കും.

൪൭. സമംഗാധാതകീലോധ്രകടന്നടബലാമപൈയ്ഃ മഹാസഹാക്ഷുദ്രസഹാമുൽഗവില്ല്വശലാടുഭിഃ ॥

൪൮. സകാർപ്പാസീഫലൈസ്ത്യാജ്യ.സാധിതൈസ്സ്വാധിതം ഘൃതം । ക്ഷീരമസ്തുയുതംഹന്തിശ്ലേഷ്മംദന്തോത്ഭവോത്ഭവാൻ ॥

൪൯. വിവിധാനാമയാനേതൽ വൃദ്ധകാശ്യപനിർമ്മിതം। ദന്തോ

ൽഭിര്യോത്ഥമരോഗേ ദ്യുനബാലമതിയന്ത്രയേൽ ॥

൫൩. സപായമപ്യുപശാന്ത്യർത്ഥം ജാതമന്യസ്യ വാശിശോഃ । അത്യുഗ്രസപ്തരാത്രം വൈ ക്രിമികന്യസ്യ സേവിതഃ ॥

൫൪. ശിരോഭാഗേ ധൂമവേലായാം ശ്രോതസ്സു രസവാഹിഷു । അരോചകപ്രതിശ്യായജ്വരകാസിതബാധകേ ॥

൫൫. കുമാരസ്തന്യതിക്തസ്യ സ്നിഗ്ദ്ധവൈകല്യണോഃ । സൈന്ധവവ്യോഷശാർങ്ഗേഷ്ടാപാഠാശിരികമേവ കാൻ ॥

൫൬. ശ്രേഷ്ഠ്യതാമപ്യുസപ്തിത്രാമതച്ഛ്രാവിഷ്ടുയോജയേൽ । അശോകരോഹിണീയുക്തം പഞ്ചകോലം ചൂർണ്ണിതം ॥

൫൭. ബലമീയാതകീധാത്രീചൂർണ്ണം വാ സപ്പിഷാ ദ്രുതം । സ്ഥിരാവചാദേ ബൃഹതീകാകോളീപിപ്പലീനതൈഃ ॥

൫൮. നിചുളോൽപലവർഷാഭൂഭാർങ്ഗീമുന്ന്യൈഃ പാകഷിദ്ധൈഃ । സിദ്ധം പ്രസാദം മന്ത്യസ്യ ശ്രോതസാം ശോധനം പരം ॥

അന്വയം — തോയം - സാധിതൈഃ - സകപ്പ്രസിപതൈഃ - സമംശാധാതകീപുഷ്പകടന്നടബലാമലകൈഃ - ച - ഹാസഹാകണ്ഠുസഹാമുൽഗപിപ്പലീശടാദ്യൈഃ - ക്ഷീരമന്ന്യൂഷം - സാധിതം - വൃഷകാശ്യപനിഷിദ്ധം - ഏതൽ - ചൂർണ്ണം - മന്തോൽപ്പലൈഃ പോൻവിവിധാൻ - ആമയാൻ - ശിരസ്സു - ഹന്തി - ജാതമന്യസ്യ - ശിശോഃ - ഏവ - ഉപശാന്ത്യർത്ഥം - യൽ - അന്യസ്മാൽ - മന്തോൽഭിർയ്യോത്ഥരോഗേഷു - ബാലം - അതി - നയന്ത്രയേൽ - അത്യുഗ്രസപ്തരാത്രം വൈ ക്രിമികന്യസ്യ സേവിതഃ - ശിരോഭാഗേ - കിടെധൂ - രസവാഹിഷു - ശ്രോതസ്സു - തദേവ - അരോചകം - പ്രതിശ്യായം - ജ്വരഃ - കാസഃ - ച - ജായതേ - തദാ - കുമാരം - സ്നിഗ്ദ്ധവൈകല്യണോഃ - ശ്രേഷ്ഠ്യതി - ശ്രേഷ്ഠ്യതഃ - വാമനസ്യ - അത്യുഷ്ണം - സൈന്ധവവ്യോഷശാർങ്ഗേഷ്ടാപാഠാശിരികമേവകാൻ - മപ്യുസപ്പിത്രം - യോജയേൽ - അശോകരോഹിണീയുക്തം - ചൂർണ്ണിതം - പഞ്ചകോലം - ച - യോജയേൽ - സപ്പിഷാ - ദ്രുതം - ബലമീയാതകീധാത്രീചൂർണ്ണം - വാ - യോജയേൽ - കാഷിതൈഃ - സ്ഥിരാവചാദേ ബൃഹതീകാകോളീപിപ്പലീനതൈഃ - നിചുളോൽപലവർഷാഭൂഭാർങ്ഗീമുന്ന്യൈഃ - ച - സിദ്ധം - അജ്യസ്യ - പ്രസാദം - പരം - ശ്രോതസാം - ശോധനം - ഭവതി.

അന്വയാർത്ഥം — തോയത്തിൽ സാധിതങ്ങളായി. സകപ്പ്രസിപതങ്ങളായിരിക്കുന്ന സമംശാധാതകീപുഷ്പകടന്നടബലാമലകങ്ങളെക്കൊണ്ടു, മഹാസഹാ കണ്ഠുസഹാമുൽഗപിപ്പലീശടാദ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടും ക്ഷീരമന്ന്യൂഷമായി - സാധിതമായി വൃഷ

കാശ്യപനിർമ്മിതമായിരിക്കുന്ന ഈ ഘൃതം മന്ദന്മാർ ഉറവൊൻ ഉ
പായങ്ങളായി വിവിധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആമയങ്ങളെ പൊറുന്നതു
ഉപഹനിക്കുന്നു. ജാതന്മാരുടെ ഗ്രഹങ്ങളും താനേതന്നെ ഉപ
ശമിക്കുന്നു എന്നതു കൊണ്ടാണ് ഇതു ഹേതുവായിട്ടു മന്ദന്മാർക്കു
ബോധ രോഗങ്ങളിൽ ബാലനെ അറിയാതവണ്ണം യത്നം
ചെയ്യുന്നു. അത്യഹസപ്ത്യദിനാവു ഒന്നിരണ്ടു സേ
വിതമായിരിക്കുന്ന ശിശുവിന്റെ കഫത്താൽ അസാധ്യമാക
ടിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകൾ ബദ്ധങ്ങളായിരിക്കും. സമയത്തിങ്ക
ൽ അരോചകവും പ്രതിശ്യായവും ജ്വരവും കാസവും ജനിക്കു
ന്നു. ഇതു ഹേതുവായിട്ടു ബാലൻ സ്ഥിരബുദ്ധിയാകേണമെന്നാ
യിട്ടു ശേഷിക്കുന്നു ശുദ്ധനായിരിക്കുന്ന ബാലന്റെ അന്ത
ഃപ്രാണികളിൽ സൈന്ധവവ്യോഷങ്ങൾ കൂട്ടി ചാലിക്കു
ന്നതുകൊണ്ടു സർപ്പിസ്സുകളോടുകൂടെ യോജിപ്പിക്കണം. അരോഗ
ഹേതുവിനായി കൃത്തിതമായിരിക്കുന്ന പയോധാരത്തെ
യും യോജിപ്പിക്കണം. സർപ്പിസ്സുകളെ ദൃഢമായിരിക്കുന്ന ബ
ലിയാതകിയാൽ കുന്നത്തെയും യോജിപ്പിക്കണം. കഫിക
ങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്വാദുദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു പക്വരി
നങ്ങളെക്കൊണ്ടും സിദ്ധങ്ങളായി ശ്രവർത്തിയുളളവകളെക്കൊ
ണ്ടും സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തിന്റെ പ്രസാദംകൊണ്ടും
സ്രോതസ്സുകളുടെ ശോധനമായി ഭവിക്കുന്നു.

പദാർത്ഥം— തൈലം=എണ്ണ. സാധിതങ്ങൾ=സാധിക്കപ്പെ
ട്ടവ. സാധിക്ക=പചിക്ക. സർപ്പിസ്സുകൾ=കാച്ചിയനെ
യ്യതോടുകൂടിയവ. സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ്. പചതിക്കുക. സംശ
യാതകിപ്പിക്കുന്ന ബോധപാങ്ങൾ=സംശയവും ധാതകിപ്പി
വും കടന്നടവും ബോധപായവും. സംശാ=പറച്ചുണ്ട. ധാതകി
പ്പു=താതിരിപ്പൂ. കടന്നട=പലകപ്പയ്യാനം. ബോധപായം=തെ
റ്റന്താട്ടിയും ഉതരവും. മഹാസഹാക്ഷുദ്രസഹാമുൽഗവിഡംഗ
ടാലുകൾ=മഹാസഹയും ക്ഷുദ്രസഹയും മുൽഗവും വിഡംഗടാലു
വും. മഹാസഹാ=മുള്ളില. ക്ഷുദ്രസഹാ=ഓരില. മുൽഗാ=ചെ
റുപയറ. വിഡംഗടാലു=എളയകൂവളകായ. ക്ഷീരമസ്തുവോ=
ക്ഷീരമസ്തുക്കളോടുകൂടിയത. ക്ഷീരമസ്തുക്കൾ=ക്ഷീരവും മസ്തുവും.
ക്ഷീരം=പാൽ. മസ്തു=തെളിനീർ. സാധിതം=പചിതം. വൃദ്ധ
കാശ്യപനിർമ്മിതം=വൃദ്ധകാശ്യപനാൽനിർമ്മിതം. വൃദ്ധകാശ്യപ
ൻ=വൃദ്ധനായിരിക്കുന്ന കാശ്യപൻ. വൃദ്ധൻ=പരമ്പരാസംബ
ന്ധവൈദ്യൻ. കാശ്യപൻ=കാശ്യപമഹർഷി. നിർമ്മിതം=നിർമ്മി

ക്കപ്പെട്ടത=നിർമ്മിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക- ഘൃതം=നെയ്യ്- ദന്തോൽഭവോ
ത്ഥങ്ങളും=ദന്തോൽഭവം ഹേതുവായിട്ടുൽഭവങ്ങളും- ദന്തോൽഭ
വം=ദന്തോത്പത്തി- ഉൽഭവങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ- വ്യാധികൾ=
രോഗങ്ങൾ- ഹനിക്ക=നശിപ്പിക്കുക- ജാതദന്തൻ=ജാതങ്ങളാ
യിരിക്കുന്ന ദന്തങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- ജാതങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ- ദ
ന്തങ്ങൾ=പല്ലുകൾ- ഗദങ്ങൾ=വ്യാധികൾ- ഉപശമിക്ക=നശി
ക്കുക- ദന്തോൽഭവോത്ഥരോഗങ്ങൾ=ദന്തോൽഭവോത്ഥങ്ങളാ
യിരിക്കുന്ന രോഗങ്ങൾ- ദന്തോൽഭവോത്ഥങ്ങൾ=ദന്തോൽഭ
വം ഹേതുവായിട്ടു ഉത്ഥാനം. ദന്തോൽഭവം=ദന്തോത്പത്തി- ഉ
ത്ഥങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ. ബാലൻ=കുട്ടി. യന്ത്രണം=ചെയ്യേണ്ടു നിയമി
ക്കുക- അത്യഹസ്പർശശീതാംബുശ്ലേഷ്മികസ്തന്യസേവി=അ
ത്യഹസ്പർശശീതാംബുശ്ലേഷ്മികങ്ങളെ സേവിക്ക ശീലമായിട്ടു
ള്ളവൻ- അത്യഹസ്പർശശീതാംബുശ്ലേഷ്മികസ്തന്യങ്ങൾ=അ
ത്യഹസ്പർശവും ശീതാംബുവും ശ്ലേഷ്മികസ്തന്യവും- അത്യഹ
സ്പർശം=അതിയായിരിക്കുന്ന അഹസ്പർശം- അതി=അധി
കം=അഹസ്പർശം=പല്ലുകൾ- ശീതാംബു=തണുത്ത വെള്ളം-
ശ്ലേഷ്മികസ്തന്യം=ശ്ലേഷ്മിക ദോഷിക്കുന്നസ്തന്യം- ശ്ലേഷ്മി
കം ശ്ലേഷ്മാത്മകം- (കഫത്താൽ ദുഷിക്കപ്പെട്ടതെന്നസാരം) സ്ത
ന്യം=മുലപ്പാല- ശിശു=ബാലൻ- ദ്രവപായികൾ=ദ്രവത്തെ പ
ചിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവ- ദ്രവം=ദ്രവധാതു- വഹിക്ക=ധരിക്ക-
സ്രോതസ്സുകൾ=സ്രോതോമാർഗ്ഗങ്ങൾ- രുദ്ധങ്ങൾ=രോധിക്കപ്പെ
ട്ടവ- രോധിക്ക=തടുക്കുക- അരോചകം=അരുചി- പ്രതിശ്യായം=
പീനസം എന്ന നാസാരോഗം- ജ്വരം=പനി- കാസം=കുര-ജ
നിക്ക=ഉണ്ടാക്ക- കുമാരൻ=ബാലൻ സ്നിഗ്ദ്ധശുക്ലമുഖേക്ഷണ
ൻ=സ്നിഗ്ദ്ധമുഖനായും ശുക്ലേക്ഷണനായും ഇരിക്കുന്നവൻ-
സ്നിഗ്ദ്ധമുഖൻ=സ്നിഗ്ദ്ധമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവൻ=സ്നി
ഗ്ദ്ധം=സ്നേഹഗുണയുക്തം- ശുക്ലേക്ഷണൻ ശുക്ലദൃഷ്ടി- ശോധി
ക്ക=ശുദ്ധമായിവരിക. ശുദ്ധൻ=ശോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൻ-ബാ
ലൻ-കുട്ടി- വചാദികൾ=വചതുടങ്ങിയുള്ളവ- വചാ
ദികം=സൈന്ധവ വ്യോഷശാർങ്ഗേഷ്ടാപാഠാഗിരികർണ്ണി
കങ്ങൾ=സൈന്ധവവും വ്യോഷവും ശാർങ്ഗേഷ്ടയും പാഠയും ഗി
രികർണ്ണികവും- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ- വ്യോഷം=ത്രികടു- ശാ
ർങ്ഗേഷ്ടാ=കറുച്ചൂലി-ഗിരികർണ്ണിക=മലങ്കുടകൻ- ധൃതസർപ്പിസ്സ്=
ധൃതവും സർപ്പിസ്സും- ധൃതൻ- യോജിപ്പിക്ക=ചേർക്കുക-അ
ശോകരോഹിണീയുക്തം=അശോകരോഹിണിയോടു കൂടിയത-

ആരശോകരോഹിണീ=കടുകരോഹിണി- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- ചൂ
ൎണ്ണിതം=ചൂൎണ്ണിക്കപ്പെട്ടത- ചൂൎണ്ണിക്ക=പൊടിക്ക- പയ്യകൊലം=
പയ്യകൊലം എന്ന പെരൊടുകൂടിയത- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- ദ്രുതം=
ദ്രവീകരിക്കപ്പെട്ടത- ദ്രവീകരിക്ക= അലിയിക്കുക- ബദരീധാതകീ
ധാത്രീചൂൎണ്ണം=ബദരീധാതകീധാത്രികളുടെ ചൂൎണ്ണം- ബദരീധാത
കീധാത്രികൾ=ബദരിയും ധാതകിയും ധാത്രിയും- ബദരി=ലന്ത
ക്കുരു- ധാതകി=താതിരിപ്പൂവ- ധാത്രി=നെല്ലിക്ക- ചൂൎണ്ണം=പൊ
ടി- കൎഷികങ്ങൾ=കൎഷപ്രമാണങ്ങൾ- (മുമ്പു കഴിഞ്ഞു) സ്ഥി
രാവചാദ്വിബൃഹതീകാകൊളീപിപ്പലീനതങ്ങൾ- സ്ഥിരയും വച
യും ദ്വിബൃഹതിയും കാകൊളിയും പിപ്പലിയും നതവും- സ്ഥി
രാ=ഓരില- വചാ=വയമ്പ ദ്വിബൃഹതി=ചെറുവഴുതിനയും വെ
ൾവഴുതിനയും- കാകൊളി=കാകൊളിതന്നെ-പിപ്പലി=തിപ്പലി-
നതം=തകരം- നിചുളൊല്പലവൎദ്ധ്രഭാൎഗ്ഗീമുസ്തങ്ങൾ=നിചുള
വും ഉല്പലവും വൎദ്ധ്രവും ഭാൎഗ്ഗിയും മുസ്തവും- നിചുളം=പുഴ
വഞ്ഞി- ഉൽപലം=ചെങ്ങഴിനീർകിഴങ്ങ- വൎദ്ധ്ര=തമിഴാമ-
ഭാൎഗ്ഗീ=ചെറുതെക്ക- മുസ്തം=മുത്തങ്ങ- സിദ്ധം=പാകം- ആ
ജ്യം=നെയ്യ- പ്രസ്ഥാൎദ്ധം=പ്രസ്ഥത്തിന്റെ അൎദ്ധം,- പ്രസ്ഥം=
ഇടങ്ങാഴി- അൎദ്ധം=പകുതി- സ്രൊതസ്സുകൾ=സ്രൊതൊമാൎഗ്ഗങ്ങ
ൾ- ശൊധനം=ശുദ്ധി-

സാരം——പരുത്തിക്കുരു, പറച്ചുണ്ടവെര, താതിരിപ്പൂവ, പല
കപ്പയ്യാനവെര, കറുന്തൊട്ടിവെര, ഈരകത്തിൻവെര, മുഞ്ഞില
വെര, ഓരിലവെര, ചെറുപയറ, എളയ കൂവളക്കായ ഇവക
ളെകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കഷായത്തിൽ നെയ്യിനൊട സമമാകും വ
ണ്ണം കൂട്ടിയ തൈരിൻ വെള്ളത്തൊടും പാലൊടും കൂട്ടികാച്ചിയ
വൃദ്ധകാശ്യപനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഈ നെയ്യ ദന്തൊൽപത്തി
നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന പലപ്രകാരം ഉള്ള രൊഗങ്ങളെ വെഗ
ത്തിൽ നശിപ്പിക്കുന്നു- ബാലന്റെ വ്യാധികൾ പല്ലുവന്നാ
ൽ ഉടനെ ചികിത്സയൊടുകൂടാതെ നശിക്കുന്നു- എന്നു ഹെ
തുവായിട്ട ദന്തൊൽപത്തി നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന രൊഗങ്ങളിൽ
ബാലനെ പത്ഥ്യഭൊജനാദികൊണ്ട അധികം പീഡിപ്പിക്കരു
ത- പകൽഉറക്കം, തണുത്തവെള്ളം, കഫത്താൽ ദുഷിക്കപ്പെട്ട മു
ലപ്പാല- ഇവകളെ അധികം സെവിക്കശീലമായിട്ടുള്ള ബാ
ലന്റെ ഏഴമത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ധാതുക്കളുടെ സ്രൊ
തസ്സുകൾ കഫത്താൽ തടുക്കപ്പെട്ടതായ സമയത്തിങ്കൽ അരു
ചി, പീനസം, പനി, ചുമ ഇത്യാദികൾ ഉണ്ടാകുന്നു- അതു ഹെതു

വായിട്ടു ബാലൻ കിരുമിരുത്ത കുചത്തോടും ശുഷ്കനയനത്തോടും കൂടിയവനായിട്ടു കൃശതയെ പ്രാപിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ കൃശതയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ബാലന്ന ജ്വരം, പീനസം, ഇത്യാദികൾ ഉണ്ടായാൽ ഈ ത്രികടു, ചുക്കു, മുളക, തിപ്പലി, [illegible], ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈവകകളെ പൊടിച്ചു തേനും നെയ്യും ചേർത്തു സേവിപ്പിക്കണം- കടുകരോഹിണി, കാട്ടുമുളകിൻവേര, കാട്ടുതിപ്പലിവേര, കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ, ചുക്ക, തിപ്പലി ഇതുകളെ പൊടിച്ചു തേനും നെയ്യും ചേർത്തു സേവിപ്പിക്കുകയോ വേണം. [illegible], രാമതിപ്പലി, നെല്ലിക്ക ഇതുകളെ പൊടിച്ചു നെയ്യിൽ ചേർത്തു സേവിപ്പിക്കുകയോ വേണം- ഓരിലവേര, വയമ്പ, ചെറുവഴുതിന വേര, വെൺവഴുതിനവേര, കാകോളി തിപ്പലി [illegible] പുഴവഞ്ഞി, ചെങ്ങഴിനീർക്കിഴങ്ങ, [illegible]വേര, മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ- ഇതുകൾ മുമ്മൂന്ന കഴഞ്ചു കൊണ്ട കഷായം കൽക്കമായി ഉണ്ടാക്കിയ ഇടങ്ങഴി നെയ്യ് സേവിക്കുന്നതായാൽ ഏറ്റവും ശുദ്ധി വരുത്തുന്നതാകുന്നു-

൧- [illegible] പിപ്പലീലോദ്ധ്രപത്മകാൽ പലചന്ദനൈഃ ॥

൨- [illegible] ശ്വേതാഗ്നിപിപ്പലീ [illegible] ॥

൩- [illegible] ॥

൪- [illegible] ॥

൫- [illegible] ॥

൬- [illegible] ॥

൭- [illegible] ॥

൮- [illegible] ॥

൯- [illegible] ॥

൧൦- [illegible] ॥

൧൦- തലപ്ലീഹഹൃത്തഗ്രാവൃദ്ധ്യോഷം മധൂകംവാരൈരാമചണ്ടിനാം|
ലാരേശ്ശല്യകശാവിൽഗോധശ്ശ്രശിഖിജാമനാം||

അന്വയം——സിംഹശ്വഗന്ധാസ്വരസകണ്ണോഗൾ--ച- ത
ൽഗ്ഗുണം- യഷ്ട്യാഹ്വപിപ്പലീലൊദ്ധ്രപത്മകൊല്പ്പചന്ദനൈഃ-
താലീസശാരിബൊദ്യാ-ച- സാധിതം- ഘൃതം- ശോഷജിൽ- ക
ൽക്കിതൈഃ- ശൃംഗീമധൂലികാളർജ്ജിപിപ്പലീദേവദാരുഭിഃ- അ
ശ്വഗന്ധാമ്ലികാകൊളിരാസ്നാഷ്ടകജീവകൈഃ- സുപ്രപർണ്ണീവി
ളംഗൈഃ- ച- ശതാവരീമാംഗനിഷ്ഠഹേ- സാധിതം- ഘൃതം-
ശ്രേഷ്ഠ്യതം-പരം- പുഷ്ടികൃൽ- വചാവയസ്ഥാതകരകയസ്ഥാചൊ
രകൈഃ- ബസ്തമൂത്രസുരാദ്യം- ച -ശൃതം- തൈലം- അഭ്യഞ്ജ
നേ- ഹിതം- ലാക്ഷാരസസമം- തൈലം- തൈലാൽ- ചതു
ർഗ്ഗുണംമസ്തു- സമൈഃ- സുദ്ധ്വാരൊഘിണീരാസ്നാശതാഹ്വാമധു
കൈഃ- അശ്വഗന്ധാനിശാമാരകൈന്ദ്രീകുഷ്ഠസ്പൃക്ചന്ദനൈഃ-
സിദ്ധം- ലാക്ഷാദികം-നാമ തൈലം-അഭ്യഞ്ജനാൽ-ബലം-
ജ്വരക്ഷയോന്മാദശ്വാസാപസ്മാരപാശ്ചജിൽ- യക്ഷരാക്ഷസഭൂ
താഘ്നം-ഗർഭിണീനാം-ച- ശസ്തം-കാസജ്വരക്ഷിതപ്ര്യൊം- ശി
ശ്രു-അതിവിഷാശൃംഗിപിപ്പലീഃ- മധുനാലേഹയേൽ-ഏകാം-അ
തിവിഷാം-വാ-ലേഹയേൽ-ഛർ-പീതം- പീതം-സ്തന്യം- വമതി-
തം-ദ്വിവാൎത്താകീഫലരസം-പഞ്ചകൊലം-ച-മധുസർപ്പിഷാ-ലേ
ഹയേൽ-പിപ്പലീ- പഞ്ചലവണം- കൃമിജിൽപാരിഭദ്രകം-തപേൽ
ലിഹ്യാൽ- തഥാ- ദ്രാക്ഷാം- ലിഹ്യാൽ- ലാരേഃ- ശല്യകലാ
വിഗോധശ്ശ്രശിഖിജാമനാം- രോമചണ്ടിനാം- മധൂം- വാ-
ലിഹ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— സിംഹശ്വഗന്ധാസ്വരസകണ്ണോഗങ്ങളാ
യിരിക്കുന്നതിൽ നാലിരട്ടിയായിട്ടുള്ള ചാറ്റും യഷ്ട്യാഹ്വപിപ്പ
ലീലൊദ്ധ്രപത്മകൊല്പചന്ദനങ്ങളെക്കൊണ്ടും താലീസശാരി
ബകളെക്കൊണ്ടും സാധിതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം ശോഷജിത്തായിട്ട
ഭവിക്കുന്നു. കൽക്കിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശൃംഗീമധൂലികാളർജ്ജിപി
പ്പലീദേവദാരുക്കളെക്കൊണ്ടും അശ്വഗന്ധാമ്ലികാകൊളിരാസ്നാ
ഷ്ടകജീവകങ്ങളെക്കൊണ്ടും സുപ്രപർണ്ണീവിളംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശ
താവരീമാംഗനിഷ്ഠഹത്തിങ്കൽ സാധിതമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം ശ്രേ
ഷ്ഠ്യമായുള്ളതും പുഷ്ടികൃത്തായിട്ടുഭവിക്കുന്നു. വചാവയസ്ഥാതഗര
കയസ്ഥാചൊരകങ്ങളെക്കൊണ്ടും ബസ്തമൂത്രസുരകളെക്കൊണ്ടും ശൃ
തമായിരിക്കുന്ന തൈലം അഭ്യഞ്ജനത്തിങ്കൽ ഹിതമായിട്ടുഭവിക്കു
ന്നു. ലാക്ഷാരസസമമായിരിക്കുന്ന തൈലത്തെയും തൈല

ത്തിങ്കൽനിന്ന ചതുൎഗ്ഗുണമായിരിക്കുന്ന മസ്തുവിനെയും സമ
ങ്ങളായി സൎവ്വാരോഹിണീമഞ്ജിഷ്ഠാശതാഹ്വാമധുകങ്ങളായിരിക്കു
ന്നശ്വഗന്ധാനിശാമൂൎത്തികൈന്തികുഷ്ഠാബൃഹചന്ദനങ്ങളും കൊ
ണ്ടും പചിക്കണം. സിദ്ധമായിരിക്കുമെന്നപ്രസിദ്ധമാ
യിരിക്കുന്നീതൈലം അഭ്യംഗംഹേതുവായിട്ട ബല്യമായിട്ടും
ജ്വരക്ഷയോന്മാദശോഷാപസ്മാരാപഹിതമായിട്ടും. രക്ഷോ
ക്ഷസത്രാൎത്തിമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ഗൎഭിണികൾക്കും ശസ്തമായി
ഭവിക്കുന്നു. കാസജ്വരഛൎദ്ദിതനായിരിക്കുന്ന ശിശുവിനെ
അതിവിഷാശൃംഗീപിപ്പലികളെ മധുവിനോടുകൂടെ ലേഹനംചെ
യ്യിപ്പിക്കേണം. ഏകയായിരിക്കുന്ന അതിവിഷയെ ലേഹനം
ചെയ്യിപ്പിക്കേണം. യാവനൊരുത്തൻ പീതമായിപീതമായിരി
ക്കുന്ന സ്തന്യത്തെ വമിക്കുന്നു. അവനെ ചിഞ്ചാത്വക്ഫലരസ
ത്തെയും, പഞ്ചകോലത്തെയും മധുസൎപ്പിസ്സിനോടുകൂടെ ലേഹനം
ചെയ്യിപ്പിക്കേണം. പിപ്പലിയെയും പഞ്ചലവണത്തെയും ക്രിമി
ജിത്തിനെയും പാഠികയെയും അതുപോലെ ലേഹനംചെയ്യി
പ്പിക്കേണം. അപ്രകാരം വ്യോഷത്തെയും ലേഹനംചെയ്യിപ്പി
ക്കേണം. ലാജത്തിന്നക കമ്പളം ശല്യകശലാവിൽഗോധൃശി
ഖിജന്മാക്കളായിരിക്കുന്നരോമചൎമ്മങ്ങളുടെ മഷിയെയും ലേഹനം
ചെയ്യിപ്പിക്കേണം.

പരിഭാഷ — സിംഹ്യശ്വഗന്ധാസുരസകണാഗാം=സിം
ഹ്യശ്വഗന്ധാസുരസകണകൾ ഗാമായിട്ടുള്ളതു. സിംഹ്യശ്വഗ
ന്ധാസുരസകണകൾ=സിംഹിയും അശ്വഗന്ധയും സുരസ
വും കണയും. സിംഹി=ചെറുവഴുതിനങ്ങ. അശ്വഗന്ധാ=
അമുക്കുരം. സുരസം=തുളസി. കണാ=തിപ്പലി. ഗാം=കല്ക്കം.
തൽഗുണം=അതിന്റെഗുണംപോലെഉരിക്കുന്ന ഗുണത്തോടു
കൂടിയതു. അതു=മേലിൽപറയുന്നതു. യഷ്ട്യാഹ്വപിപ്പലീ
ലോദ്ധ്രപത്മകോല്പലചന്ദനങ്ങൾ=യഷ്ട്യാഹ്വവും പിപ്പലിയും
ലോദ്ധ്രവുംപത്മകവും ഉല്പലവുംചന്ദനവും. യഷ്ട്യാഹ്വം=ഇരട്ടിമ
ധുരം. പിപ്പലി=തിപ്പലി. ലോദ്ധ്രം=പാച്ചോറ്റിത്തൊലി. പത്മ
കം=പതിമുകം. ഉല്പലം=ചെങ്ങഴിനീർക്കിഴങ്ങു. താലീസശാരി
വകൾ=താലീസവും ശാരിബയും. താലീസം=താലീസപത്രം.
ശാരിബാ=നന്നാരിക്കിഴങ്ങു. സാധിതം=സാധിക്കപ്പെട്ടതു. സാ
ധിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക. ഘൃതമെന്നതു. ശോഷജിത്ത ശോഷത്തെ
ജയിക്കുന്നതു. ശോഷം=ക്ഷയം. കല്കിതങ്ങൾ=കല്ക്കമാക്കപ്പെട്ട
വ. ശൃംഗീമധൂലികാഭിൎപിപ്പലീദേവദാരുക്കൾ=ശൃംഗിയും ദ്ര

ധൂലികയും ഭാർങ്ഗിയും പിപ്പലിയും ദെവദാരുവും- ശൃംഗി=കക്കട ശൃംഗി- മധൂലികാ=കുറ്റുപുല്ലി- ഭാർങ്ഗി=ചെറുതെക്ക- പിപ്പലി=തിപ്പലി- ദെവദാരു=ദെവതാരം- അശ്വഗന്ധാദ്വികാകൊളിരാസ്നർഷഭകജീവകങ്ങൾ=അശ്വഗന്ധയും ദ്വികാകൊളിയും രാസ്നയും ഋഷഭകവും ജീവകവും- അശ്വഗന്ധ=അമുക്കുരം- ദ്വികാകൊളി=കാകൊളിയും ക്ഷീരകാകൊളിയും- രാസ്ന=അരത്ത- ഋഷഭകം=ഇടവകം- ജീവകം=ചീവകം- സൂപ്യപർണ്ണീവിഡംഗങ്ങൾ=സൂപ്യപർണ്ണികളും വിഡംഗവും- സൂപ്യപർണ്ണികൾ=കാട്ടുഴുന്നും കാട്ടുപയറും വിഡംഗം=വിഴാലരി- ശശൈണോത്തമാംഗനിർയ്യൂഹം=ശശൈണോത്തമാംഗംകൊണ്ടുള്ള നിർയ്യൂഹം- ശശൈണോത്തമാംഗം=ശശത്തിന്റെ ഉത്തമാംഗം- ശശം=മുയൽ- ഉത്തമാംഗം=ശിരസ്സ- നിർയ്യൂഹം=കഷായം- സാധിതം=പാചിതം- ഘൃതം=നെയ്യ- ശോഷിൻ=ശോഷിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ശോഷിക്ക=ഉണങ്ങുക- ശിശു=ബാലൻ- പുഷ്ടികൃത്ത=പുഷ്ടിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- പുഷ്ടി=പോഷം- (തടി)=വചാവയസ്ഥാശഠീകായസ്ഥാചോരകങ്ങൾ= വചയും വയസ്ഥയും ശഠിയും കായസ്ഥയും ചോരകവും- വചാ=വയമ്പ- വയസ്ഥാ=നെല്ലിക്ക- ശഠീ=തക്കിതം- കായസ്ഥാ=കടുക്ക- ചോരകം=കച്ചൂരികിഴങ്ങ- ബസ്തമൂത്രസുരകൾ=ബസ്തമൂത്രവും സുരയും- ബസ്തമൂത്രം=ബസ്തത്തിന്റെ മൂത്രം- ബസ്തം=കറിയാട- സുരാ=മദ്യവിശെഷം- ശൃതം=പകം- അഭ്യഞ്ജനം=അഭ്യംഗം- (തെക്കുക) ഹിതം=പത്ഥ്യം- ലാക്ഷാരസസമം=ലാക്ഷാരസത്തൊടസമം- ലാക്ഷാരസം=ലാക്ഷയുടെ രസം- ലാക്ഷാ=അരക്ക- തൈലം=എണ്ണ- ചതുർഗ്ഗുണം=നാലിരട്ടിച്ചത- മസ്തു=തൈർവെള്ളം- സമങ്ങൾ=തുല്യങ്ങൾ- സമൂർവ്വാരോഹിണീരാസ്നാശതാഹ്വാമധുകങ്ങൾ=മൂർവ്വാരോഹിണീരാസ്നാശതാഹ്വാമധുകങ്ങളോടുകൂടിയവ- മൂർവ്വാരോഹിണീരാസ്നാശതാഹ്വാമധുകങ്ങൾ=മൂർവ്വയും രോഹിണിയും രാസ്നയും ശതാഹ്വയും മധുകവും- മൂർവ്വ=പെരുങ്കുരമ്പ- രോഹിണീ=കടുകരോഹിണി- രാസ്നാ=അരത്ത- ശതാഹ്വാ=ശതകുപ്പ- മധുകം=ഇരട്ടിമധുരം- അശ്വഗന്ധാനിശാദാരുകൌന്തീകുഷ്ഠാബ്ദചന്ദനങ്ങൾ= അശ്വഗന്ധയും നിശയും ദാരുവും കൌന്തിയും കുഷ്ഠവും അബ്ദവും ചന്ദനവും- അശ്വഗന്ധാ=അമുക്കുരം- നിശാ=മഞ്ഞൾ- ദാരു=ദെവതാരം- കൌന്തി=അരെണുകം- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- അബ്ദം=മുത്തങ്ങ- പചിക്ക=കാച്ചുക- സിദ്ധം=സാധിക്കപ്പെട്ടത- സാധിക്ക=കാച്ചുക- ലാക്ഷാദികം=ലാക്ഷാദി എന്ന പെരൊടുകൂടിയത- അഭ്യഞ്ജനം=പുരട്ടുക- ബല്യം=ബലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- ബലം=ശ

കതി- ജ്വരക്ഷയോന്മാദശ്വാസാപസ്മാരപാണ്ഡുജിത്ത=ജ്വരക്ഷ
യോന്മാദശ്വാസാപസ്മാരപാണ്ഡുക്കളെജയിക്കുന്നതു- ജ്വരക്ഷ
യോന്മാദശ്വാസാപസ്മാരപാണ്ഡുക്കൾ=ജ്വരവും ക്ഷയവും ഉ
ന്മാദവും ശ്വാസവും അപസ്മാരവും പാണ്ഡുവും- ജ്വരം=പനി
ക്ഷയം=രാജയക്ഷ്മാവ- ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്നരോഗം- ശ്വാ
സം=ഏക്കം- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്നരോഗം- പാണ്ഡുവ=
പാണ്ഡു- യക്ഷരാക്ഷസഭൂതഘ്നം= യക്ഷരാക്ഷസഭൂതങ്ങളെഹ
നിക്കുന്നതു- യക്ഷരാക്ഷസഭൂതങ്ങൾ=യക്ഷന്മാരും രാക്ഷസ
ന്മാരും ഭൂതങ്ങളും- യക്ഷന്മാർ=യക്ഷഗ്രഹങ്ങൾ- രാക്ഷസന്മാ
ർ=രക്ഷസ്സുകൾ- ഭൂതങ്ങൾ=ഭൂതഗ്രഹങ്ങൾ- ഹനിക്ക=നശി
പ്പിക്ക- ശംഖിനികൾ=ശംഖുപുഷ്പികൾ- ശസ്തം= പ്രശസ്തം-കാ
സജ്വരഛൎദ്ദിരുപദ്രുതൻ= കാസജ്വരഛൎദ്ദിസ്സുകളാൽഉപദ്രുതൻ-
കാസജ്വരഛൎദ്ദിസ്സുകൾ=കാസവും ജ്വരവും ഛൎദ്ദിസ്സും- കാസം=
കുര- ജ്വരം=പനി- ഛൎദ്ദിസ്സ=ഛൎദ്ദി- ഉപദ്രുതൻ= പീഡി
തൻ= (ദുഃഖിക്കപ്പെട്ടവനെന്നു സാരം) ശിശു= ബാലൻ-
അതിവിഷാശൃംഗീപിപ്പലികൾ=അതിവിഷയും, ശൃംഗിയും പി
പ്പലിയും- അതിവിഷാ=അതിവിടയം- ശൃംഗീ=കക്കടശൃംഗി-
പിപ്പലി=തിപ്പലി- മധു=തേൻ- ലെഹനംചെയ്യിപ്പിക്ക=നക്കി
സെവിപ്പിക്കുക- ഏകാ=ഒന്നു- അതിവിഷാ അതിവിടയം- യാ
വനൊരുത്തൻയാതൊരുബാലൻ- പീതം=പാനംചെയ്യപ്പെട്ടതപാ
നംചെയ്ക=കുടിക്കുക-സ്തന്യം=മുലപ്പാല-വമിക്ക ഛൎദ്ദിക്ക-ചിവാ
ത്ഥാകീഫലരസം=ചിവാത്ഥാകീഫലങ്ങളുടെരസം- ചിവാത്ഥാ
കീഫലങ്ങൾ=ചിവാത്ഥാകികളുടെ ഫലങ്ങൾ- ചിവാത്ഥാകി
കൾ=ചെറുവഴുതിനയും വെൾവഴുതിനയും- ഫലങ്ങൾ=കായക
ൾ- രസം=സ്വരസം= പഞ്ചകോലം=പഞ്ചകോലമെന്ന പൊടിയൊ
ടുകൂടിയതു- മധുസൎപ്പിസ്സ=മധുവും സൎപ്പിസ്സും- മധു=തേൻ- സ
ൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- പിപ്പലി=തിപ്പലി- പഞ്ചലവണം=(അഞ്ചുഉപ്പ)
ക്രിമിജിത്ത=വിഴാലരി- പാരിഭദ്രകം=പെണ്മുരിങ്ങ- വ്യൊഷം=
ത്രികടു- ശല്യകശ്വാവിൽഗൊധൎശ്യശിഖിജന്മാക്കൾ=ശല്യക
ശ്വാവിൽഗൊധൎശ്യശിഖികളിൽനിന്ന ജന്മത്തൊടുകൂടിയവ-
ശല്യകശ്വാവിൽഗൊധൎശ്യശിഖികൾ=ശല്യകവും ശ്വാവിട്ടും ഗൊ
ധയും ഋശ്യവും ശിഖിയും- ശല്യകം=എയ്യൻ- ശ്വാവിട്ട=മുള്ളൻ-
ഗൊധാ=ഉടുമ്പ- ഋശ്യം=വരിമാൻ- ശിഖി=മയിൽ=ജന്മം=ജന
നം-രോമചൎമ്മങ്ങൾ=രോമവും ചൎമ്മവും- ചൎമ്മം=തൊലി-ലെഹ
നംചെയ്ക= നക്കിസെവിക്കുക

സ്വരം—— ചെറുവഴുതിനവെര, അമുക്കരം, ഞത്താവ, തിപ്പലി- ഇവകൾ കല്ക്കമായി കാച്ചിയ നെയ്യ് എരട്ടിമധുരം, തിപ്പലി, പാച്ചോറ്റിത്തൊലി, പതിമുകം, ചെങ്ങഴിനീർകിഴങ്ങ, ചന്ദനം, താലീസപത്രം, നന്നാരിക്കിഴങ്ങ- ഇവ എട്ട മരുന്നുകൾ കല്ക്കമായി കാച്ചിയ നെയ്യ് ശരീരത്തെ പുഷ്ടി വരുത്തുന്നതാകുന്നു- കൎക്കടകശൃംഗി, കറുച്ചൂലി, ചെറുതെക്കിൻവെര, തിപ്പലി, ദെവദാരം, അമുക്കരം, കാകൊളി, ക്ഷീരകാകൊളി, അരത്ത, ഇടവകം, ജീവകം, കാട്ടുഴുന്നിൻവെര, കാട്ടുപയറ്റിൻവെര, വിഴാലരി- ഇവകൾ മുയലിന്റെ തല കഷായം വെച്ചതിൽ കല്ക്കമായിട്ട കാച്ചിയ നെയ്യ് മെലിഞ്ഞ ശരീരത്തൊട കൂടിയ ബാലനെ എറ്റവും തടിപ്പിക്കുന്നു- വയമ്പ, നെല്ലിക്ക, തകരം, കടുക്ക, കച്ചൂരിക്കിഴങ്ങ, ഇവകൾ കുറിയാടിന്റെ മൂത്രത്തിലൊ മസ്തുവിങ്കലൊ അരച്ച കലക്കി കാച്ചിയ എണ്ണയും തെപ്പാൻ നല്ലതാകുന്നു- എണ്ണയൊളം അരക്കുകഷായവും അതിൽ നാലിരട്ടിച്ച തൈരവെള്ളവും കൂട്ടിയതിൽ പെരുംകുരുമ്പവെര, കടുകരൊഹണി, അരത്ത, ചതകുപ്പ, എരട്ടിമധുരം, അമുക്കരം, വരട്ടുമഞ്ഞൾ, ദെവതാരം, അരെണുകം, കൊട്ടം, മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ, ചന്ദനം- ഇവകൾ തുല്യങ്ങളായി കല്ക്കമിട്ടകാച്ചിയ ലാക്ഷാദി എന്നപെരൊടുകൂടിയ എണ്ണ തെച്ചാൽ ശരീരത്തിന്ന ബലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും പനിയെയും, രാജയക്ഷ്മാവിനെയും, ഉന്മാദമെന്ന രൊഗത്തെയും, ഏക്കത്തെയും, അപസ്മാരത്തെയും യക്ഷഗ്രഹത്തെയും രക്ഷൊഗ്രഹത്തെയും ഭൂതഗ്രഹത്തെയും നശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഗൎഭമുള്ള സ്ത്രീകൾക്ക എറ്റവും നല്ലതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- കഫപനി, ഛൎദ്ദി- ഇവകളെക്കൊണ്ട ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ട ബാലനെ അതിവിടയം, കൎക്കടശൃംഗി, തിപ്പലി, ഇവകൾ പൊടിച്ച തെനിൽ ചെൎത്ത സെവിപ്പിക്കെണം- അതിവിടയം മാത്രം പൊടിച്ചതെനിൽ ചെൎത്ത സെവിപ്പിക്കുകയൊ വെണം- യാതൊരു ബാലൻ മുലപ്പാല കുടിച്ചാൽ അപ്പൊൾ തന്നെ അതിനെ കഫത്താൽ തടുക്കപ്പെട്ട സ്രോതൊമാൎഗ്ഗത്തൊട കൂടിയവനാകുന്നു എന്നുള്ളത ഹെതുവായിട്ട പിന്നെയും പിന്നെയും ഛൎദ്ദിക്കുന്നു- ആ ബാലനെ ചെറുവഴുതിന, വെൾവഴുതിന, ഇവകളുടെ കായ ചതച്ച പിഴിഞ്ഞ നീരിൽ തെനും നെയ്യും ചെൎത്ത സെവിപ്പിക്കുകയൊ കാട്ടുതിപ്പലിവെര, കാട്ടുമുളകിൻവെര, കൊടുവെലിക്കിഴങ്ങ, ചുക്ക, തിപ്പലി- ഇവകൾ പൊടിച്ച തെനും നെയ്യും ചെൎത്ത സെവിപ്പിക്കുകയൊ വെണം- തിപ്പലി, ഇന്തുപ്പ, തുവൎച്ചിലയുപ്പ, കാര

പ്പ്. വിളയുപ്പ്. ഇന്തുപ്പ്.വിഴാലരി വെണ്ടുരിങ്ങ- ഇതുകളെ പൊടിച്ച് തേനും നെയ്യും ചേൎത്ത സേവിപ്പിക്കേണം- ഈപ്രകാരം തന്നെ ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി- ഇതുകൾ പൊടിച്ച് തേനും നെയ്യും ചേൎത്ത സേവിപ്പിക്കേണം. എയ്യൻ, മുള്ളൻ, ഉടുമ്പ, വരിമാൻ, മയിൽ- ഇതുകളുടെ രോമങ്ങളെയോ തോലികളെയോ കരിട്ടിയതിന്റെ അവസ്ഥപോലെ ശീലയിൽ കിഴിത്ത എണ്ണയിൽ നനച്ചു കത്തിച്ച് ഒരു കപാലയിൽ നിന്നുണ്ടായ മഷി തേനും നെയ്യും ചേൎത്ത സേവിപ്പിക്കുകയോ വേണം.

൩൫. ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനജൈരസൈ । സക്ഷീരം സാധിതം സൎപ്പിൎവമഥും വിനിയച്ഛതി ॥

അന്വയം— ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനജൈ- രസൈ- സക്ഷീരം- സാധിതം- സൎപ്പിഃ- വമഥും- വിനിയച്ഛതി-

അന്വയാൎത്ഥം— ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനജമായിരിക്കുന്ന രസത്തിങ്കൽ സക്ഷീരമായി സാധിതമായിരിക്കുന്ന സൎപ്പിസ്സ വമഥുവിനെ വിനിയമനം ചെയ്യുന്നു-

പരിഭാഷ— ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനജം=ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനങ്ങളിൽ നിന്നുണ്ടാക്കപ്പെട്ട- ഖദിരാൎജ്ജുനതാലീസകുഷ്ഠസ്യന്ദനങ്ങൾ=ഖദിരവും അൎജ്ജുനവും താലീസവും കുഷ്ഠവും സ്യന്ദനവും- ഖദിരം=കരിങ്ങാലി- അൎജ്ജുനം=നീർമരുത- താലീസം=താലീസപത്രം- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- സ്യന്ദനം=തൊടുകാര- ജനിക്ക=ഉണ്ടാക- രസം=കഷായം- സക്ഷീരം=ക്ഷീരത്തൊടുകൂടിയത- ക്ഷീരം=പാല- സാധിതം=സാധിക്കപ്പെട്ടത- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- വമഥു=ഛൎദ്ദി- വിനിയമനം ചെയ്ക=ശമിപ്പിക്കുക-

സാരം— കരിങ്ങാലിക്കാതല, നീർമരുതിന്റെതൊലി, താലീസപത്രം, കൊട്ടം തൊടുകാരത്തൊലി- ഇവകളുടെ കഷായത്തിങ്കൽ പാലോടു കൂടി കാച്ചിയ നെയ്യ ഛൎദ്ദിയെ ശമിപ്പിക്കുന്നു-

൩൬. സമന്തോജ്വരതൈഃ സൂൎയ്യന്താൽ പ്രാദുൎഭാവേ ചോദിതാഃ । ക്ഷീരതൎപ്പിൎന്നിലപ്പെരാന്തിം തം ചപലിതാമയെ ॥

൩൭. ഒപ്പാൽസക്ഷീരിണാംപെലംതൈൎജ്ജമെഷിംചപൃജയെൽ । താലുമാംസെകഫഃ കൃദ്ധഃ കുരുതെ താലുകണ്ടകം ॥

൩൮. തേനതാലു പ്രദേശസ്യ നിമ്നതാമൂൎദ്ധ്നിജായതെ । താലുപാതസ്തനദ്വേഷഃ കൃച്ഛ്രാൽ പാനംശകൃദ്ദ്രവം ॥

൩൯. തൃഡാസ്യകംഠാക്ഷിരുജാഗ്രീവാദുൎദ്ധരതാവമിഃ । തത്രോൽക്ഷിപ്യയവക്ഷാരക്ഷൌദ്രാഭ്യാംപ്രതിസാരയെൽ ॥

൩൩. താലുന്നതേ കണാശുണ്ഠീഗോശകൃദ്രസസൈന്ധവൈഃ ।
ശൃംഗിവേരനിശാഭൃംഗൈഃ കല്കിതൈർവടപല്ലവൈഃ ॥

൩൪. ബദ്ധ്വാ ഗോശകൃതാലിപ്യ കുക്കൂലേ സ്വേദയേത്തതഃ ।
രസേന ലിമ്പേത്താല്വാസ്യം നേത്രം ച പരിഷേചയേൽ ॥

അന്വയം —— യഃ- തു- സദന്തഃ- ജായതെ- യസ്യ- ഉത്തരാഃ- ദന്താഃ- പ്രാക്- ജായന്തെ- തസ്യ- ഉൽപാതെ- ശാന്തിം- കുർവീത- ച- ബാലം- ചികിത്സായൈ- സദക്ഷിണം- ദദ്യാൽ- നൈഗമേഷം- പൂജയേൽ- ച- താലുമാംസെ- ക്രുദ്ധഃ- കഫഃ- താലുകണ്ടകം- കുരുതെ- തെന- താലുപ്രദേശസ്യ- മൂർദ്ധ്നി- നിമ്നതാ- താലുപാതഃ- സ്തനദ്വേഷഃ- കൃച്ഛ്രാൽ- പാനം- ദ്രവം- ശകൃൽ- തൃഡാസ്യകണ്ഠാക്ഷിരുജഃ- ഗ്രീവാദുർദ്ധരതാ- വമിഃ- ജായതെ- തത്ര- താലു- ഉൽക്ഷിപ്യ യവക്ഷാരക്ഷൌദ്രൈഃ- പ്രതിസാരയെൽ- കണാശുണ്ഠീഗോശകൃദ്രസസൈന്ധവൈഃ- തഥാ- പ്രതിസാരയെൽ- കൽക്കിതം- ശൃംഗിവെരനിശാഭൃംഗം- വടപല്ലവൈഃ- ബദ്ധ്വാ- ഗോശകൃതാ- ലിപ്യ- കുക്കൂലെ- സ്വേദയെൽ- തതഃ- രസേന- താല്വാസ്യം- ലിംപെൽ- നെത്രം- പരിഷേചയെൽ- ച-

അന്വയാർത്ഥം —— ആവനൊരുത്തനാകട്ടെ സദന്തനായിട്ടു ജനിക്കുന്നു ആവനൊരുത്തന്റെ ഉത്തരദന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദന്തങ്ങൾ മുമ്പെ ജനിക്കുന്നു- അവന്റെ ഉൽപാതത്തിങ്കൽ ശാന്തിയെ ചെയ്യേണം- ആ ബാലനെ ചികിത്സിക്കായ്കൊണ്ടു സദക്ഷിണമായിട്ട ദാനം ചെയ്യേണം. നൈഗമേഷനെ പൂജിക്കയും വെണം. താലുമാംസത്തിങ്കൽ ക്രുദ്ധനായിരിക്കുന്ന കഫം താലുകണ്ടകത്തെ ചെയ്യുന്നു- അതുഹേതുവായിട്ടു താലുപ്രദേശത്തിന്റെ മൂർദ്ധാവിങ്കൽ നിമ്നതയും താലുപാതവും സ്തനദ്വേഷവും പണിപ്പെട്ടു പാനവും ദ്രവമായിരിക്കുന്ന ശകൃത്തും തൃഡാസ്യകണ്ഠാക്ഷിരുജയും ഗ്രീവാദുർദ്ധരതയും വമിയും ജനിക്കുന്നു- അതിങ്കൽ താലുവിനെ ഉൽക്ഷെപിച്ചിട്ടുയവക്ഷാരക്ഷൌദ്രങ്ങൾ കൊണ്ടു പ്രതിസാരണം ചെയ്യേണം- കണാശുണ്ഠീഗോശകൃദ്രസസൈന്ധവങ്ങൾ കൊണ്ടും അതുപോലെ പ്രതിസാരണം ചെയ്യേണം. കൽക്കിതമായിരിക്കുന്ന ശൃംഗിവെരനിശാഭൃംഗങ്ങളെ വടപല്ലവങ്ങൾകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിട്ടു ഗോശകൃത്തു കൊണ്ടു ലിപ്തമായിട്ടു കുക്കൂലത്തിങ്കൽ സ്വേദിക്കേണം- അതിങ്കൽനിന്നുള്ള രസം കൊണ്ടു താല്വാസ്യത്തെ ലേപനം ചെയ്യേണം. നേത്രത്തെ പരിഷേചിക്കയും വേണം.

പരിഭാഷാ—— യാവനൊരുത്തൻ=യാതൊരുബാലൻ- സഗണൻ=ഗണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ഗണങ്ങൾ=പുള്ളുകൾ- ജനിക്കു=പിറക്കുക- ഉത്തരങ്ങൾ=ഉപരിഭാഗത്തിങ്കൽ വെച്ചിരിക്കുന്നവ- ഉപരിഭാഗം=മേൽഭാഗം- (മുകളിലെ വരിയിൽ എന്ന സാരം) ജനിക്കു=ഉണ്ടാക- ഉൽപാതം=ദോഷസൂചകം- (മേലിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ഒരു ഫലത്തിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതെന്ന സാരം) ശാന്തി=ശാന്തിഹോമാദി- ബാലൻ=കുട്ടി- ദ്വിജാതി=ബ്രാഹ്മണൻ- സദക്ഷിണൻ=ദക്ഷിണയോടുകൂടിയവൻ- ദാനംചെയ്യു=കൊടുക്കുക- നൈജമേഷൻ=നൈജമേഷനെന്ന പേരായ ഗ്രഹം- പൂജിക്കു=അർച്ചിക്ക- താലുമാംസം=അണ്ണാക്ക- ക്രുദ്ധൻ=കോപിക്കപ്പെട്ടവൻ- താലുകണ്ടകം=താലുകണ്ടകമെന്ന പേരൊടുകൂടിയത- ചെയ്യു=ഉണ്ടാക്കുക- അത=താലുകണ്ടകം- താലുപ്രദേശം=അണ്ണാക്ക- മൂർദ്ധാവ=ഉപരിഭാഗം- നിമ്നതാ=നിമ്നത്വം- (താഴ്ച) താലുപാതം=താലുവിങ്കൽപാതം- താലു=അണ്ണാക്ക- പാതം=പഴുപ്പ- സ്തനദ്വേഷം=മുലകുടിയായ്ക- പാനം=കുടിക്കുക- ദ്രവം=അയഞ്ഞത- ശകൃത്ത=മലം- തൃഡാസ്യകണ്ഠാക്ഷിരുജാ=തൃട്ടും ആസ്യകണ്ഠവും അക്ഷിരുജയും- തൃട്=തണ്ണീർദാഹം- ആസ്യകണ്ഠം=ആസ്യത്തിങ്കൽകണ്ഠം-ആസ്യം=മുഖാന്തർഭാഗം-കണ്ഠം=തൊണ്ട- അക്ഷിരുജാ=അക്ഷികളിൽരുജാ- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- രുജാ=വേദനാ- ഗ്രീവാദുർധരതാ=ഗ്രീവയുടെദുർധരതാ- ഗ്രീവാ=കഴുത്ത- ദുർധരതാ=ദുർവ്വഹത്വം- (എടുപ്പാൻ വയ്യായ്ക) വമി=ഛർദ്ദി- താലു=അണ്ണാക്ക- ഉൽക്ഷേപിക്ക=പൊക്കുക- യവക്ഷാരക്ഷൗദ്രങ്ങൾ=യവക്ഷാരവും ക്ഷൗദ്രവും- യവക്ഷാരം=ചവർക്കാരം- ക്ഷൗദ്രം=തേൻ- പ്രതിസാരണംചെയ്യു=നീർവാക്കുക- കണാശുണ്ഠീഗോശകൃദ്രസസൈന്ധവങ്ങൾ=കണയും ശുണ്ഠിയും ഗോശകൃദ്രസവും സൈന്ധവവും- കണാ=തിപ്പലി- ശുണ്ഠീ=ചുക്ക- ഗോശകൃദ്രസം=ഗോശകൃത്തിന്റെരസം- ഗോശകൃത്ത=ഗോവിന്റെ ശകൃത്ത- ഗോവ=പശു- ശകൃത്ത=പുരീഷം- രസം=നീര- (ചാണകനീരെന്നസാരം) സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ- കല്കിതം=കല്കമാക്കപ്പെട്ടത- ശൃംഗിവേരനിശാഭൃംഗം=ശൃംഗിവേരവും നിശയും ഭൃംഗവും- ശൃംഗിവേരം=ഇഞ്ചി- നിശാ=മഞ്ഞൾ- ഭൃംഗം=കയ്യുണ്ണി- വടപല്ലവങ്ങൾ=വടത്തിന്റെ പല്ലവങ്ങൾ- വടം=പേരാല- പല്ലവങ്ങൾ=തളിരുകൾ- ബന്ധിക്ക=കെട്ടുക- ഗോശകൃത്ത=ചാണകം- ലിപ്തം=ലേപിക്കപ്പെട്ടത- ലേപിക്ക=തേക്കുക- ഭസ്മം=വെണ്ണീറ്റതിളു- സേചിക്ക=ചിയറ്റി

ക- താലപാസ്യം=താലുവും ആസ്യവും- താലു=അണ്ണാക്ക- ആസ്യം=മുഖാന്തൎഭാഗം-(വായ) ലെപനംചെയ്ക=പുരട്ടുക- നേത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- പരിഷെചനംചെയ്ക=നനക്കുക-

സാരം—— യാതൊരുകുട്ടി പല്ലുകളോടുകൂടി ജനിക്കുകയൊ യാതൊരു കുട്ടിക്കു മുമ്പെ മെൽഭാഗത്ത വരിയിൽ പല്ലുണ്ടാകുകയൊ ചെയ്യുന്നു- അമംഗലത്തെ തൊന്നിക്കുന്നതായ ആ ദൊഷത്തിങ്കൽ ശാന്തി ഹൊമം മുതലായതിനെ ചെയ്യണം- ആകുട്ടിയെ സ്വൎണ്ണം മുതലായ ദ്രവ്യങ്ങളോടു കൂടിട്ട ബ്രാഹ്മണനായിക്കൊണ്ട ദാനം ചെയ്യുകയൊ വെണം- നൈഗമെഷഗ്രഹത്തെ ബലി ഹൊമാദികളെക്കൊണ്ട പൂജിക്കുകയും വെണം- അണ്ണാക്കിങ്കൽ കഫം മധുരാദിദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ട കൊപിച്ചിട്ട താലുകണ്ടകമെന്ന രൊഗത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു- അതു ഹെതുവായിട്ട ബാലന്റെ അണ്ണാക്കിന്റെ മെൽഭാഗമായ ശിരസ്സിങ്കൽ കുഴിയും അണ്ണാക്കിൽ പുഴുപ്പും മുലകുടിക്കായ്കയും വളരെ പ്രയാസത്തൊടുകൂടെ കുടിക്കുകയും മലം അയഞ്ഞുപൊകയും തണ്ണീർദാഹവും വായയിൽ ചൊറിയും കണ്ണിൽ വെദനയും തലക്കകം അധികമുണ്ടാകയാൽ കഴുത്തിന്ന തലയെ എടുപ്പാൻ വയ്യായ്കയും ഛൎദ്ദിയും ഉണ്ടാകുന്നു- താലുകണ്ടകമെന്ന രൊഗത്തിങ്കൽ അണ്ണാക്കിനെ പൊക്കിട്ട തെനും ചവൎക്കാരവും കൂട്ടി അണ്ണാക്കിലിട്ട നീർ വാൎക്കുകയും വെണം- അതുപൊലെ തന്നെ തിപ്പലി, ചുക്ക, ഇന്തുപ്പു- ഇതുകൾ പൊടിച്ചു ചാണകനീര ചെൎത്ത നീർവാൎക്കുകയൊ വെണം- ഇഞ്ചി, മഞ്ഞൾ, കയ്യുണ്ണി- ഇതുകൾ അരച്ചു പെരാലിന്റെ കൂമ്പ ഇലകൾകൊണ്ട ചുററി ചാണകംകൊണ്ട പൊതിഞ്ഞു ഉമിത്തീയിലിട്ട കരിച്ചു വെച്ചിച്ച എടുത്ത പിഴിഞ്ഞു അരിച്ച നീരകൊണ്ട അണ്ണാക്കിലും വായയിലും വിശെഷിച്ചു പുരട്ടുകയും കണ്ണിൽ ധാരയിടുകയും വെണം-

മൂലം. ഹരീതകീവചാകുഷ്ഠകല്ക്കംമാക്ഷികസംയുതം । പീ
ത്വാകുമാരസ്സ്തന്യെന മുച്യതെതാലുകണ്ടകാൽ ॥

അന്വയം—— കുമാരഃ- മാക്ഷികസംയുതം- ഹരീതകീവചാകുഷ്ഠകല്ക്കം- സ്തന്യെന- പീത്വാ- താലുകണ്ടകാൽ- മുച്യതെ-

അന്വയാൎത്ഥം—— കുമാരൻ മാക്ഷിക സംയുതമായിരിക്കുന്ന ഹരീതകി വചാകുഷ്ഠകല്ക്കത്തെ സ്തന്യംകൊണ്ട പാനംചെയ്തിട്ട താലുകണ്ടകത്തിങ്കൽ നിന്ന മൊചിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം—— കുമാരഃ=ബാലൻ- മാക്ഷികസംയുതം=മ

ക്ഷീരതൈലസംയുതം- രാക്ഷീരം=തേൻ- സംയുതം=കൂടിയതു.
ഹരീതകീവചാകുഷ്ഠകല്ക്കം=ഹരീതകീവചാകുഷ്ഠങ്ങളുടെ കല്ക്കം- ഹരീതകീവചാകുഷ്ഠങ്ങൾ=ഹരീതകിയും വചയും കുഷ്ഠവും- ഹരീതകീ=കടുക്ക- വചാ=വയമ്പ- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- കല്ക്കം=അരച്ചുതട്ടിയതു- സ്തന്യം=മുലപ്പാൽ- പാനം=ചെയ്യു=കുടിക്കുക- താലുകണ്ടകം=താലുകണ്ടകമെന്ന പെരൊടുകൂടിയതു- മൊചിക്കും=ഉപെക്ഷിക്കുക-

സാരം— ബാലൻ കടുക്ക, വയമ്പ, കൊട്ടം ഇതു അരച്ചു തെൻ കൂട്ടിചെൎത്ത മാതാവിന്റെ മുലക്കണ്ണിന്മെൽ തെച്ചു മുലപ്പാലൊടു കൂടി പാനം ചെയ്യുമ്പോൾ താലുകണ്ടകമെന്ന രൊഗത്തിൽനിന്ന വെർവിടുന്നു-

൩൯. മലൊപലെപാൽസ്വെദാദ്വാഗുദെരക്തകഫൊൽഭവഃ । താമ്രൊവ്രണൊന്തഃകണ്ഡൂമാൻ ജായതെഭൂൎയ്യുപദ്രവഃ ॥

൪൦. കെചിത്തംമാതൃകാദൊഷംവദന്ത്യന്യെഇഹപൂതനം । പൃഷ്ഠാരുൎഗ്ഗുദകുട്ടംകെചിച്ചാനാമകം ॥

അന്വയം— മലൊപലെപാൽ- സ്വെദാൽ- വാ- ഗുദെ- രക്തകഫൊൽഭവഃ- താമ്രഃ- അന്തഃ- കണ്ഡൂമാൻ- ഭൂൎയ്യുപദ്രവഃ- വ്രണഃ- ജായതെ- കെചിൽ- തം- മാതൃകാദൊഷം- വദന്തി- അന്യെ- ഇഹ- പൂതനം- പൃഷ്ഠാരുഃ- ഗുദകുട്ടം- ച- വദന്തി- കെചിൽ- തം- അനാമകം- ച- വദന്തി-

അന്വയാൎത്ഥം— മലൊപലെപം ഹെതുവായിട്ടും സ്വെദം ഹെതുവായിട്ടും ഗുദത്തിങ്കൽ രക്തകഫൊൽഭവമായി താമ്രമായി അന്തഃകണ്ഡൂമാനായി ഭൂൎയ്യുപദ്രവമായിരിക്കുന്ന വ്രണം ജനിക്കുന്നു- ചിലർ അതിനെ മാതൃകാദൊഷമെന്ന വദിക്കുന്നു- അന്യന്മാർ ഇഹ പൂതനമെന്നും പൃഷ്ഠാരുസ്സെന്നും ഗുദകുട്ടമെന്നും വദിക്കുന്നു- ചിലർ അതിനെ അനാമകമെന്നും വദിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ:— മലൊപലെപം=മലത്തിന്റെ ഉപലെപം- മലം=പുരീഷം- ഉപലെപം=പറ്റുക- സ്വെദം=വിയൎപ്പ- ഗുദം=പുരീഷഗമനമാൎഗ്ഗം- (മലദ്വാരം) രക്തകഫൊൽഭവം=രക്തകഫങ്ങളിൽനിന്ന ഉൽഭവത്തൊടുകൂടിയതു- രക്തകഫങ്ങൾ=രക്തവും കഫവും- ഉൽഭവം=ഉണ്ടാവുക- താമ്രം=താമ്രവൎണ്ണം- അന്തഃകണ്ഡൂമാൻ=അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ കണ്ഡുവിനൊടുകൂടിയതു- അന്തൎഭാഗം=ഉള്ള- കണ്ഡു=ചൊറി- ഭൂൎയ്യുപദ്രവം=ഭൂരിയായിരിക്കുന്ന ഉപദ്രവത്തൊടുകൂടിയതു- ഭൂരി=വളരെ- ഉപദ്രവം=ഉപദ്രവവ്യാധി.

മാതൃകാദോഷം=മാതൃകകളാൽ കൃതമായിരിക്കുന്ന ദോഷം- മാതൃകകളും=മാതൃകകൾ എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഗ്രഹവിശേഷങ്ങളും- കൃതം=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു- വദിക്ക=പറക- പൌതനം=പൂതനാകൃതം (പൂതനാ എന്ന പേരായ ഗ്രഹത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട രോഗമെന്ന സാരം) പൃഷ്ഠാരുസ്സ്=പൃഷ്ഠാരുസ്സെന്ന പേരോടുകൂടിയതു- ഉദകട്ടം=ഉദകട്ടകമെന്ന പേരോടുകൂടിയതു- അനാമകം=അനാമകമെന്ന പേരോടുകൂടിയതു- വദിക്ക പറക-

സാരം—— മലത്തിന്റെ പററൽ ഹേതുവായിട്ടും വിയർപ്പു ഹേതുവായിട്ടും മലദ്വാരത്തിങ്കൽ രക്തകഫങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉണ്ടായതായിട്ടും ചെമ്പിന്റെ നിറം പോലെ ഇരിക്കുന്ന നിറത്തോടുകൂടിയതായിട്ടും, ഉള്ളിൽ ചൊറിയുള്ളതായിട്ടും, വളരെ ഉപദ്രവത്തോടുകൂടിയതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന വ്രണം ഉണ്ടാകുന്നു- ചില ആചാര്യന്മാർ ആ വ്രണത്തെ മാതൃകാ എന്ന പേരായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട രോഗമാണെന്നും ചിലർ പൂതനയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട രോഗമാണെന്നും ചിലർ പൃഷ്ഠാരുസ്സെന്ന പേരായ വ്യാധിയെന്നും ചിലർ ഉദകട്ടകമെന്ന വ്യാധിയെന്നും ചിലർ അനാമകമെന്ന വ്യാധിയെന്നും പറയുന്നു- (ശകൃന്മലിതേ ഗുദപ്രദേശേ ഹ്യസ്നാപിതേ । ശിശൂനാം പിടകാ വ്യന്ത്രോപി കണ്ഡൂയയാ ദുർവ്വഞ്ചികാ ।। പിത്തേന രക്താഗ്നിയുതാഃ സ്ഫിരൈര്യാസ്താവന്ത്യാശു ലയം പ്രയാന്തി । താംസ്തൂർണ്ണമിവാരെ ചപുനർഭവന്തി പ്രായസ്ത്രിശൂനാം സനിച്ചൂലികാഖ്യാഃ ।। തൈ നൈവ തേഷാം പിടകാസ്സമാനാഃ സ്യുർവ്വാതശ്ലേഷ്മ സമുച്ചിതാഃ । മുഖേ ശിശൂനാം മുഖദൂഷികാഖ്യാ ।। ഹിമാലയാ ... ।। ...)

എന്നത്രോക്തമുണ്ടാകയാൽ ബാലന്മാരുടെ മുഖത്തിങ്കൽ വാതകഫങ്ങളും കൊണ്ടു ഉണ്ടായ പുളുമുത്തു പോലെ ഉള്ള കുരുക്കളും ഉണ്ടാകുന്നു- അതിന്നു മുഖദൂഷികാ എന്നും പിത്തംകൊണ്ടു ബാലന്മാരുടെ ശരീരത്തിങ്കൽ ചൂടോടും വേദനയോടും കൂടിയ പൊള്ളകളും ഉണ്ടാകുന്നു- അതുകളും രാത്രി വേഗത്തിൽ മറുകയും പകൽ പിന്നെയും ഉണ്ടാകയും ചെയ്യുന്നു- അതിന്നു നിശാവികാ

എന്നും ആ രോഗത്തോടുകൂടെ തന്നെ കുട്ടികൾക്ക ചൂടോടും ചൊറിച്ചിലൊടും കൂടിയ ചിരങ്ങുകൾ ഉണ്ടാകുന്നു അതിന്നു വിഷവല്ലുമെന്നും പേരാകുന്നു. കണ്ഡലമെന്ന രോഗം വാതം കൊണ്ടും പിത്തംകൊണ്ടും കഫംകൊണ്ടും ഇങ്ങിനെ മൂന്നു വിധമെന്നു പറകപ്പെടുന്നു. അതുകൾ ശരീരത്തിങ്കൽ എല്ലാടത്തോ അതോ ശരീരത്തിങ്കലൊരെടത്തോ ഉണ്ടാകുന്നു. അതുകൾ മുന്പെ ഗ്രന്ഥിയെ പോലെ ഉയൎന്നിട്ടും പിന്നെ കാലംകൊണ്ടു രക്തമാംസങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നവരായിട്ട കണ്ഡത്തെപൊലെ വലുതായ കുഴിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. വാതം കൊണ്ടുള്ള കണ്ഡലകം കറുത്തിട്ടും കുത്തിനോവുകളോടുകൂടിട്ടും പനിയോടുകൂടിട്ടും ഭവിക്കും. എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും കഠിനമായ ചൂടോടുകൂടിയതായിട്ടും പഴുപ്പോടും ചുവപ്പോടും കൂടിയതായിട്ടും വേഗത്തിൽ പഴുക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അത പിത്തം കൊണ്ടുള്ളതെന്നും. ചൊറിച്ചിലോടും കനത്തോടും വെളുപ്പോടും മിനുമിനുപ്പോടും സ്ഥിരതയോടും കൂടിയതായിട്ടും കുറപ്പിട്ടിട്ടായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അത കഫം കൊണ്ടുള്ളതെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അതുകൾ എററവും ഉഗ്രങ്ങളായിട്ടും അതു ഹേതുവായിട്ട തന്നെ ചികിത്സിച്ചാൽ മാറുവാൻ പ്രയാസമുള്ളതായിട്ടും ബാലന്മാൎക്കു വിശേഷിച്ചും പ്രയാസമുള്ളതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട ൟ തന്ത്രത്തിൽ പറയാത്തതുകളായ അനേക വ്യാധികൾ കൂടി ഉണ്ടാകുമെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

൫൭. അത്രധാത്ര്യാഃപയശ്ശോധ്യംപിത്തശ്ലേഷ്മഹരൌഷധൈഃ ।
ശ്രുതശീതംചശീതാംബുയുക്തമന്തഃപാനകം ॥

അന്വയം —— അത്ര. പിത്തശ്ലേഷ്മഹരൌഷധൈഃ. ധാത്ര്യാഃ. പയഃ. ശോധ്യം. ശ്രുതശീതാംബു. ച. അന്തഃപാനകം. യുക്തം.

അന്വയാൎത്ഥം —— അതിങ്കൽ പിത്തശ്ലേഷ്മഹരൌഷധങ്ങൾ കൊണ്ടു ധാത്രിയുടെ പയസ്സ ശോധ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. ശ്രുതശീതമായിരിക്കുന്ന ശീതാംബുവും അന്തഃപാനകമായിട്ടു യുക്തമായി ഭവിക്കുന്നു.

പദ —— അൎത്ഥങ്ങൾ. പിത്തശ്ലേഷ്മഹരൌഷധങ്ങൾ = പിത്തശ്ലേഷ്മഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങൾ. പിത്തശ്ലേഷ്മഹരങ്ങൾ = പിത്തശ്ലേഷ്മാക്കളെ ഹരിക്കുന്നവ. പിത്തശ്ലേഷ്മാക്കൾ = പിത്തവും ശ്ലേഷ്മാവും. ശ്ലേഷ്മ വാചകം. ഹരിക്ക = നശിപ്പിക്ക. ധാത്രി = മാതാവ. പയസ്സ് = മുലപ്പാല. ശോധ്യം = ശോ

ധിക്കപ്പെട്ടവൻ യോഗ്യം. ശോധിക്ക=ശുദ്ധിവരുത്തുക. ശൃതശീതം=ശൃതമായിട്ടും ശീതമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതു. ശൃതം=കറുക്കിയതു. ശീതം=തണുത്തതു. ശീതാംബു=ചന്ദനവെള്ളം. അന്തരപാനകം=അന്തരത്തിങ്കൽ പാനകം. അന്തരം=മദ്ധ്യം. പാനകം=കുടിനീർ. യുക്തം=യോഗ്യം.

സാരം —— ഇളകുന്ന ദോഷത്തിങ്കൽ പിത്തത്തെയും കഫത്തെയും നശിപ്പിക്കുന്നതായ ഔഷധംകൊണ്ടു രോഗിയുടെ കുടൽപ്പുഴുവിനെ ശുദ്ധിവരുത്തണം. കറുക്കിതണുപ്പിച്ച ചന്ദനംകൊണ്ടുള്ള കഷായവെള്ളത്തെ തണ്ണീർദാഹം മാറുന്നതിനു കൊണ്ടു ഇടക്കിടക്കു കുടിനീരായിട്ടും യോജിപ്പിക്കണം.

൧൭. സക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലേന വ്രണാംസ്തേന ച ലേപയേൽ। ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായപരിഷേചിതാൻ॥

൧൮. കാസീസരോചനാതുത്ഥമനോഹ്വാലരസാഞ്ജനൈഃ। ലേപയേദല്പിശേഷ്ഠ്വാ ചൂർണ്ണിതൈർവ്വാവചൂർണ്ണയേൽ॥

അന്വയം —— സക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലേന-തേന-ച-വ്രണാൻ-ലേപയേൽ- ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായപരിഷേചിതാൻ. വ്രണാൻ അല്പിശേഷ്ഠാൻ- കാസീസരോചനാതുത്ഥമനോഹ്വാലരസാഞ്ജനൈഃ- ലേപയേൽ- വാ- അവചൂർണ്ണിതൈഃ- ഏതൈഃ- ചൂർണ്ണയേൽ-വാ.

അന്വയാർത്ഥം —— സക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലമായിരിക്കുന്ന അതുകൊണ്ടു വ്രണത്തെ ലേപനം ചെയ്യണം. ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായപരിഷേചിതമായിരിക്കുന്ന വ്രണത്തെ അല്പിഷ്ഠങ്ങളായിരിക്കുന്ന കാസീസരോചനാതുത്ഥമനോഹ്വാലരസാഞ്ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു ലേപനം ചെയ്യുകയോ വേണം. അവചൂർണ്ണിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഇവകളെക്കൊണ്ടു അവചൂർണ്ണനത്തെ ചെയ്കയുമാം.

പദാർത്ഥം —— സക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലം=ക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലങ്ങളോടുകൂടിയതു. ക്ഷൌദ്രതാർക്ഷ്യശൈലങ്ങൾ=ക്ഷൌദ്രവും താർക്ഷ്യവും ശൈലവും. ക്ഷൌദ്രം=തേൻ. താർക്ഷ്യം=മാക്കിരം. ശൈലം=കാവിമണ്ണ്. അതു=ചന്ദനവെള്ളം. ലേപനം ചെയ്ക=പുരട്ടുക. ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായപരിഷേചിതം=ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായംകൊണ്ടു പരിഷേചിതം. ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കഷായം= ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കുകളുടെ കഷായം. ത്രിഫലാബദരീപ്ലക്ഷത്വക്കുകൾ=ത്രിഫലയും ബദരിത്വക്കും പ്ലക്ഷത്വക്കും. ത്രിഫല=കടുക്കാ താന്നിക്കാ നെല്ലിക്കാ. ബദ

ലീതകം=ചന്ദനത്തൊലി - നന്ദിതകം=ഇത്തിത്തൊലി - കഷായ കഷായം- പരിഷേചിതഃ=പരിഷേചനം ചെയ്യപ്പെട്ടവ- പരിഷേചനം ചെയ്ക=തെളിച്ചുകഴുകുക- അമ്ലപിഷ്ടൈഃ=അമ്ലദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ടു പിഷ്ടങ്ങൾ- അമ്ലദ്രവ്യങ്ങൾ=പുളിച്ചകാടിമുതലായവ- പിഷ്ടങ്ങൾ=പൊടിക്കപ്പെട്ടവ= പൊടിക്ക=അരക്കുക- കാസീസരോചനാതുത്ഥമനോഹ്വാലസൈന്ധവങ്ങൾ= കാസീസവും രോചനയും തുത്ഥവും മനോഹ്വയും ആലവും സൈന്ധവവും= കാസീസം=കാരിയം- രോചനാ=ഗോരോചനം- തുത്ഥം=തുത്ത- മനോഹ്വാ=മനയോല- ആലം=അരിതാരം- ലേപനം ചെയ്ക=പുരട്ടുക- ചൂർണ്ണിതങ്ങൾ=ചൂർണ്ണങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ- ചൂർണ്ണങ്ങൾ=പൊടികൾ- അവചൂർണ്ണനം ചെയ്ക=പൊടിയിടുക-

സാരം — ശർക്കരക്കല്ലും കാവിമണ്ണും ഇതുകൾ പൊടിച്ചു തേനും ചെറുനാരങ്ങാനീരും ചേർത്ത വ്രണത്തിൽ പുരട്ടുകയും വേണം- കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, ചന്ദനത്തൊലി, ഇത്തിത്തൊലി ഇവകളുടെ കഷായംകൊണ്ടു തെളിച്ചുകഴുകിയിരിക്കുന്ന വ്രണത്തിൽ പുളിച്ചകാടിയിൽ അരച്ചു കാരിയം, ഗോരോചനം, തുത്ത, മനയോല, അരിതാരം, ഇന്തുപ്പ് ഇതുകളെ പുരട്ടുകയും വേണം- അല്ലെങ്കിൽ ഈ മരുന്നുകളും തന്നെ പൊടിച്ചു വ്രണത്തിൽ പൊടിയിടുകയോ വേണം-

൭൪. സൂക്ഷ്മൈരഥവാ യഷ്ടീശംഖസൗവീരകാഞ്ജനൈഃ।
ശാരിവാശംഖനാളിഭ്യാമസനസ്യ ത്വചാഥവാ॥

അന്വയം — അഥവാ-സൂക്ഷ്മൈഃ- യഷ്ടീശംഖസൗവീരകാഞ്ജനൈഃ അവചൂർണ്ണയേൽ- ശാരിവാശംഖനാളിഭ്യാം- അഥവാ- അസനസ്യ-ത്വചാ-അവചൂർണ്ണയേൽ-

അന്വയാർത്ഥം — എന്നിയെ സൂക്ഷ്മങ്ങളായിരിക്കുന്ന യഷ്ടീശംഖസൗവീരകാഞ്ജനങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവചൂർണ്ണനം ചെയ്യണം ശാരിവാശംഖനാളികളെക്കൊണ്ടോ എന്നിയെ അസനത്തിന്റെ തോലുകൊണ്ടോ അവചൂർണ്ണനം ചെയ്യണം-

പരിഭാഷ — സൂക്ഷ്മങ്ങൾ= ഏറ്റവും സൂക്ഷ്മങ്ങൾ- സൂക്ഷ്മങ്ങൾ=പൊടിച്ചവ. യഷ്ടീശംഖസൗവീരകാഞ്ജനങ്ങൾ=യഷ്ടിയും ശംഖവും സൗവീരകാഞ്ജനവും- യഷ്ടി=ഇരട്ടിമധുരം= ശംഖം=ശംഖ്- സൗവീരകാഞ്ജനം=സൗവീരാഞ്ജനം- ശാരിവാശംഖനാളികൾ=ശാരിവയും ശംഖനാളിയും ശാരിവാ=നന്നാറി- ശംഖനാളി=ശംഖ- അസനം=വേങ്ങ- ത്വക്=തൊലി- അവചൂർണ്ണനം ചെയ്ക=പൊടിയിടുക-

സാരം — ഇരട്ടിമധുരം, ശംഖ, സൗവീരാഞ്ജനം ഇതുകൾ വഴിപോലെ പൊടിച്ചു വ്രണത്തിൽ പൊടിയിടണം. അല്ലെങ്കിൽ ഇരട്ടിമധുരം, ശംഖ ഇതുകൾ പൊടിച്ചുകൊണ്ടോ വെണ്ണയുടെ തൊലി പൊടിച്ചുകൊണ്ടോ പൊടിയിടണം.

൧൭. രാഗകണ്ഡൂൽക്കടേ കുര്യാദ്രക്തസ്രാവം ജളൂകസാ । സർവ്വേ പിത്തവ്രണേ ജിഹ്വസ്യ തദ്ഗുളികെട്ടകെ ॥

അന്വയം — രാഗകണ്ഡൂൽക്കടേ — ഗുളികെട്ടകെ — ജളൂകസാ — രക്തസ്രാവം — കുര്യാൽ — പിത്തവ്രണജിതേ — സർവ്വം — ച — ശസ്യതെ.

അന്വയാർത്ഥം — രാഗകണ്ഡൂൽക്കടമായിരിക്കുന്ന ഗുളികെട്ടകത്തിൽ ജളൂകസ്സുകൊണ്ടു രക്തസ്രാവത്തെ ചെയ്യണം. പിത്തവ്രണജിത്തായിരിക്കുന്ന സർവ്വവും ശസ്തമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — രാഗകണ്ഡൂൽക്കടം = രാഗകണ്ഡുക്കൾ ഉൽക്കടമായിട്ടുള്ളത്. രാഗകണ്ഡുക്കൾ = രാഗവും കണ്ഡുവും. രാഗം = ചുവപ്പ്. കണ്ഡു = ചൊറി. ഉൽക്കടം = അധികം. ഗുളികെട്ടകം = ഗുളികെട്ടകമെന്ന പേരോടുകൂടിയത്. ജളൂകസ്സ് = അട്ട. രക്തസ്രാവം = രക്തമോക്ഷം (ചോരകളയുക) പിത്തവ്രണജിത്ത് = പിത്തവ്രണത്തെ ജയിക്കുന്നത്. പിത്തവ്രണം = പിത്തംകൊണ്ടുള്ള വ്രണം. സർവ്വം = ഒട്ടൊഴിയാതെകണ്ടുള്ളത്. ശസ്തം = പ്രശസ്തം.

സാരം — ചുവപ്പ്, ചൊറി ഇതുകൾ അധികമായ ഗുളികെട്ടകമെന്ന രോഗത്തിങ്കൽ അട്ടയിട്ടു ചോരകളയണം. പിത്തം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടായ വ്രണത്തിനുള്ള എല്ലാക്രിയകളും ഏറ്റവും നല്ലതായി ഭവിക്കുന്നു.

൧൮. പാരാവെല്ലമലിജനീമുസ്താരോഗ്ധ്രപുന്നാഗവൈഃ । സവില്പത്രൂഷണൈസ്സർപ്പിശ്ചിച്ചികാഖ്യയുതം ശ്രുതം ॥

൧൯. വിഡംഗനാമാത്രയാഹന്താലൈശത്തു പൃതെക്കൂത്തികൊൾളുവൈദ്യ വ്യാധയുൾകൃഷ്ണാസ്യന്ത്രവലേപിതഃ ॥

൨൦. സ്ഥിരാമൂഢത്തോയേനാപിതസ്യംസജളെൽഗളഃ ॥

അന്വയം — സവില്പത്രൂഷണൈഃ — വൃശ്ചികാഖ്യയുതൈഃ — പാരാവെല്ലമലിജനീമുസ്താരോഗ്ധ്രപുന്നാഗവൈഃ — ശ്രുതം — സർപ്പിഃ — മാത്രയാ — വിഡംഗ — ഉത്തികാൽക്കവൈഃ — തൈശ — ശ്രുതം — യസ്യ — വ്യാധയഃ — ഉൽ — ഷൈശ്ചസ്യ — തെന — പ്രവലേപിതഃ സ്യാൽ — മൂഢത്ത — സ്ഥിരം — അംസ — പെരുക്ക — പീതം — തം — തം — ഗളം — ജയെൽ.

അന്വയാർത്ഥം — സവില്പത്രൂഷണങ്ങളായി വൃശ്ചികാഖ്യയുതങ്ങളായിരിക്കുന്ന പാരാവെല്ലമലിജനീമുസ്താരോഗ്ധ്രപുന്നാഗവങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശ്രുതമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സു മാത്രയോടുകൂടെ മ

ഹാനനായിരിക്കുന്ന ബാലൻ ഊത്തികോൽഭവങ്ങളായിരിക്കുന്ന രോഗങ്ങളാൽ മോചിക്കപ്പെടുന്നു. യാതൊരു വ്യാധികൾ യാതൊന്നു ഭൈഷജ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു പ്രലേപിതമായിരിക്കുന്ന സ്തനം മുഹൂർത്തം സ്ഥിതമായി അനന്തരം ധൌതമായിട്ടു പീതമായാൽ അതാത ഗദത്തെ ജയിക്കും.

പരിഭാഷാ ___ സവില്വത്ര്യൂഷണങ്ങൾ= വില്വത്ര്യൂഷണങ്ങളോടുകൂടിയവ. വില്വത്ര്യൂഷണങ്ങൾ=വില്വവും ത്ര്യൂഷണവും. വില്വം=കൂവളം. ത്ര്യൂഷണം=ത്രികടു. വൃശ്ചികാളീദ്യങ്ങൾ= വൃശ്ചികാളിയോടുകൂടിയവ. വൃശ്ചികാളി=തേക്കട. പാഠാവെള്ളച്ചിരജനീമുസ്താഭാർങ്ഗീപുനർന്നവങ്ങൾ= പാഠയും വെള്ളവും ചിരജനിയും മുസ്തയും ഭാർങ്ഗിയും പുനർന്നവയും. പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ. വെള്ളം=വിഴാലരി. ചിരജനി=മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും. മുസ്താ=മുത്തങ്ങ. ഭാർങ്ഗി=ചെറുതേക്ക. ശ്രുതം=ശ്രവിക്കപ്പെട്ടത. ശ്രവിക്ക=കാച്ചുക. സർപ്പിസ്സ=നെയ്യ. ലിഹാനൻ=ലെഹനം ചെയ്യുന്നവൻ. ലെഹനം ചെയ്ക=സെവിക്കുക. ഊത്തികോൽഭവങ്ങൾ= ഊത്തികം ഹെതുവായിട്ടുൽഭവങ്ങളാം. ഊത്തികം=മുല്ലെ. ഉൽഭവങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ. മൊചിക്ക=വേർവിടുക. ഭൈഷജ്യം=ഔഷധം. അഗദം=ഔഷധം. പ്രലെപിതം=പ്രലെപനം ചെയ്യപ്പെട്ടത. പ്രലെപനം ചെയ്ക=തെക്കുക. സ്തനം=മുല. മുഹൂർത്തം=രണ്ടുനാഴിക. സ്ഥിതം=സ്ഥിതിചെയ്യുത. സ്ഥിതിചെയ്ക=നില്ക്കുക. ധൌതം=കഴുകിയത. പീതം=പാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത. പാനം ചെയ്ക=കുടിക്കുക. ഗദം=വ്യാധി. ജയിക്ക=നശിപ്പിക്ക.

സാരം ___ കൂവളത്തിൻവേര, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, തേക്കട വേര, പാടക്കിഴങ്ങ, വിഴാലരി, മഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾത്തൊലി, മുത്തങ്ങാക്കിഴങ്ങ, ചെറുതേക്കിൻവേര, തമിഴാമവേര ഇതുകൾ കഷായം കല്ക്കമായി കാച്ചിയനെയ്യ വഴിപോലെ ദഹിക്കത്തക്കതായ മാത്രയോടുകൂടെ സെവിച്ചിരിക്കുന്ന ബാലനെ മുലക്ഷീരഹെതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന രോഗങ്ങൾ ഉപെക്ഷിക്കുന്നു. പനി മുതലായ വ്യാധികൾ യാതൊന്ന ഔഷധമാകുന്നു. ആ ഔഷധത്തെ അരച്ചു മുലയിൽതേച്ചു രണ്ടുനാഴികനേരം കഴിഞ്ഞു പിന്നെ കഴുകി ആ മുല ബാലൻ കുടിച്ചാൽ പനി മുതലായ അതാതരൊഗങ്ങൾ നശിക്കുമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക.

ഇതി വാഗ്ഭടസോപാനകരാമാനന്ദനാഥപ്രണീതപാരശേ വൈദ്യരത്നത്തെ അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനേ സാരാർത്ഥദർപ്പണാഖ്യാനേ ബാലോപചരണീയ ദ്വിതീയോദ്ധ്യായഃ

ബാലോപചരണീയം

തൃതീയാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാതോ ബാലഗ്രഹപ്രതിഷേധം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ ഇതിഹസ്മാഹുരാത്രേയാദയോമഹർഷയഃ-

൧- പുരാഗുഹസ്യരക്ഷാർത്ഥംനിർമ്മിതാശ്ശൂലപാണിനാ। മനുഷ്യവിഗ്രഹാഃപഞ്ചസപ്തസ്ത്രീവിഗ്രഹാഗ്രഹാഃ॥

൨- സ്കന്ദോവിശാഖോമേഷാഖ്യശ്ശ്വഗ്രഹഃപിതൃസംജ്ഞിതഃ। ശകുനിഃ പൂതനാശീതപൂതനാദൃഷ്ടിപൂതനാ॥

൩- മുഖമണ്ഡിതികാതദ്വദ്രേവതീശുഷ്കരേവതീ। തേഷാംഗ്രഹീഷ്യതാംരൂപംപ്രതതംരോദനംജ്വരഃ।

അന്വയം ___ പുരാ- ശൂലപാണിനാ- ഗുഹസ്യ- രക്ഷാർത്ഥം- സ്കന്ദഃ- വിശാഖഃ- മേഷാഖ്യഃ- ശ്വഗ്രഹഃ-പിതൃസംജ്ഞിതഃ- ഇതി- പഞ്ചമനുഷ്യവിഗ്രഹാഃ- ശകുനിഃ- പൂതനാ- ശീതപൂതനാ- അദൃഷ്ടിപൂതനാ- മുഖമണ്ഡിതികാ- തദ്വൽ- രേവതീ- ശുഷ്കരേവതീ- ഇതി- സ്ത്രീവിഗ്രഹാഃ- സപ്തഗ്രഹാഃ- നിർമ്മിതാഃ- പ്രതതം- രോദനം- ജ്വരഃ- ഗ്രഹീഷ്യതാം- തേഷാം- രൂപം- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം ___ പണ്ടു ശൂലപാണിയാൽ ഗുഹന്റെരക്ഷക്കായിക്കൊണ്ടു സ്കന്ദൻഎന്നും വിശാഖൻഎന്നും മേഷാഖ്യൻ എന്നും ശ്വഗ്രഹംഎന്നും പിതൃസംജ്ഞിതംഎന്നും ഇങ്ങിനെ അഞ്ചുമനുഷ്യവിഗ്രഹങ്ങളും ശകുനിഎന്നും പൂതനാഎന്നും അദൃഷ്ടിപൂതനാഎന്നും മുഖമണ്ഡിതികാഎന്നും അതുപോലെരേവതീഎന്നും ശുഷ്കരേവതീഎന്നും ഇങ്ങിനെസ്ത്രീവിഗ്രഹങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഏഴുഗ്രഹങ്ങളും നിർമ്മിതങ്ങളായി എല്ലായിപ്പോഴും ഉള്ളരോദനവും ജ്വരവും ഗ്രഹിഷ്യത്തുകളായിരിക്കുന്ന അതുക

ളുടെ രൂപമായിഭവിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം ___ ശൂലപാണി=പരമെശ്വരൻ- ഇവൻ=സുബ്രഹ്മണ്യൻ- സ്കന്ദൻ=സ്കന്ദൻഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- വിശാഖം=വിശാഖമെന്നപെരൊടുകൂടിയതു- മെഷാസ്യൻ=മെഷാസ്യനെന്നപെരൊടുകൂടിയതു- ശ്വഗ്രഹം= ശ്വഗ്രഹമെന്നപെരൊടുകൂടിയതു- പിതൃസംജ്ഞിതഃ=പിതൃവെന്നസംജ്ഞയൊടുകൂടിയതു- പിതാഖ്യ=പിതൃഗ്രഹം- മനുഷ്യവിഗ്രഹങ്ങൾ=പുരുഷഗ്രഹങ്ങൾ ശകുനി=ശകുനിഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- പൂതനാ=പൂതനാഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- ശീതപൂതനാ=ശീതപൂതനാഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- അദൃഷ്ടിപൂതനാ=അന്ധപൂതനയെന്നപെരൊടുകൂടിയതു- മുഖമണ്ഡിതികാ=മുഖമണ്ഡിതികാഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- രെവതീ=രെവതിഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- ശുഷ്കരെവതീ=ശുഷ്കരെവതിഎന്നപെരൊടുകൂടിയതു- സ്ത്രീവിഗ്രഹങ്ങൾ=സ്ത്രീരൂപങ്ങൾ- നിൎമ്മിതങ്ങൾ=നിൎമ്മിക്കപ്പെട്ടവ- നിൎമ്മിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക- രൊദനം=കരയുക- ക്ഷപാ=പനി- ഗ്രഹിഷ്യന്തുകൾ=ഗ്രഹിപ്പാൻഭാവിക്കുന്നവ- ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക- ഏതുകൾ= സ്കന്ദാദിഗ്രഹങ്ങൾ- രൂപം=ലക്ഷണം-

സാരം ___ പണ്ടുപരമെശ്വരൻ സുബ്രഹ്മണ്യനെരക്ഷിപ്പാൻവെണ്ടി സ്കന്ദൻഎന്നും സ്കന്ദാപസ്മാരമെന്നും നൈഗമെഷൻഎന്നും ശ്വഗ്രഹമെന്നും പിതൃഗ്രഹമെന്നും ഇങ്ങിനെപുരുഷസ്വരൂപങ്ങളായിരിക്കുന്ന അഞ്ചുഗ്രഹങ്ങളെയും ശകുനിഎന്നും പൂതനാഎന്നും ശീതപൂതനാഎന്നും അന്ധപൂതനാഎന്നും മുഖമണ്ഡിതികാഎന്നും രെവതിഎന്നും ശുഷ്കരെവതീഎന്നും ഇങ്ങിനെസ്ത്രീരൂപങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഏഴുഗ്രഹങ്ങളെയും ഉണ്ടാക്കി- അവകൾ ബാധിപ്പാൻഭാവിക്കുമ്പൊൾ എല്ലായ്പൊഴും കരയുകയുംപനിയും ഉണ്ടാകും-

൪- സാമാന്യരൂപമുത്ത്രാസജൃംഭാഭ്രൂക്ഷെപദീനതാഃ | ഫെനസ്രാവൊൎദ്ധ്വദൃഷ്ട്യൊഷ്ഠദന്തദംശപ്രജാഗരാഃ ||

൫- രൊദനംകൂജനംസ്തന്യവിദ്വെഷസ്വരവൈകൃതം | നഖൈരകസ്മാൽപരിതസ്സ്വധാത്ര്യംഗവിലെഖനം ||

അന്വയം ___ ഉത്ത്രാസജൃംഭാഭ്രൂക്ഷെപദീനതാഃ- ഫെനസ്രാവൊൎദ്ധ്വദൃഷ്ട്യൊഷ്ഠദന്തദംശപ്രജാഗരാഃ- രൊദനം- കൂജനം- സ്തന്യവിദ്വെഷഃ- സ്വരവൈകൃതം- അകസ്മാൽ- നഖൈഃ- പരിതഃ- സ്വധാത്ര്യംഗവിലെഖനം- സാമാന്യരൂപം-

അന്വയാൎത്ഥം ___ ഉത്ത്രാസജൃംഭാഭ്രൂക്ഷെപദീനതകളും ഫെന

സ്രാവോർദ്ധ്വദൃഷ്ട്യോഷ്ഠദന്തദംശപ്രജാഗരങ്ങളും രോദനവും കൂജനവും സ്തന്യവിദ്വേഷവും സ്വരവൈകൃതവും ഹേതുകൂടാതെ നഖങ്ങൾകൊണ്ടു എല്ലാടത്തും സ്വധാത്ര്യംശവിലേഖനവും സാമാന്യരൂപമാകുന്നു.

പരിഭാഷാ —— ഉത്രാസജൃംഭാഭ്രൂക്ഷേപദീനതകൾ = ഉത്രാസവും ജൃംഭയും ഭ്രൂക്ഷേപവും ദീനതയും - ഉത്രാസം = ഞെട്ടുക - ജൃംഭ = കോട്ടുവായ - ഭ്രൂക്ഷേപം = ഭ്രൂക്കളുടെ ക്ഷേപം - ഭ്രൂക്കൾ = പിരികക്കൊടികൾ - ക്ഷേപം = എറിയുക - ദീനത = ദൈന്യം - ഫേനസ്രാവോർദ്ധ്വദൃഷ്ട്യോഷ്ഠദന്തദംശപ്രജാഗരങ്ങൾ = ഫേനസ്രാവവും ഊർദ്ധ്വദൃഷ്ടിയും ഓഷ്ഠദന്തദംശവും പ്രജാഗരവും - ഫേനസ്രാവം = വായയിൽനിന്നു നുരഞ്ഞവെള്ളം വരിക - ഊർദ്ധ്വദൃഷ്ടി = മേല്പോട്ടുനോക്കുക - ഓഷ്ഠദന്തദംശം = ഓഷ്ഠദന്തങ്ങളുടെ ദംശം - ഓഷ്ഠദന്തങ്ങൾ = ഓഷ്ഠവും ദന്തവും - ഓഷ്ഠം = ചുണ്ടു - ദന്തം = പല്ലു - ദംശം = കടിക്കുക - പ്രജാഗരം = ഉറക്കിളക്കുക - രോദനം = കരയുക - കൂജനം = ഞെരങ്ങുക - സ്തന്യവിദ്വേഷം = മുലകുടിക്കായ്ക - സ്വരവൈകൃതം = സ്വരത്തിന്റെ വൈകൃതം - സ്വരം = ശബ്ദം - വൈകൃതം = മറെറാരുപ്രകാരമാവുക - ഹേതു = കാരണം - സ്വധാത്ര്യംശവിലേഖനം = സ്വധാത്ര്യംശത്തിങ്കൽ വിലേഖനം - സ്വധാത്ര്യംശം = സ്വാംശവും ധാത്ര്യംശവും - സ്വാംശം = തന്റെ അംശം - അംശം = ശരീരം - ധാത്ര്യംശം = ധാത്രിയുടെ അംശം - ധാത്രി = മാതാവ് - അംശം = ശരീരം - വിലേഖനം = മാന്തുക - സാമാന്യരൂപം = സാമാന്യലക്ഷണം -

സാരം —— ഞെട്ടുകയും കോട്ടുവായിടുകയും ശരീരത്തെ വളക്കുകയും പിരികമിളക്കുകയും തളർച്ചയും വായയിൽനിന്നു നുരഞ്ഞ വെള്ളം വരികയും മേല്പോട്ടുനോക്കുകയും ചുണ്ടു കടിക്കുകയും പല്ലിറുമ്മുകയും ഉറക്കമില്ലായ്മയും കരകയും ഞെരങ്ങുകയും മുലകുടിക്കായ്മയും ഒച്ചയടക്കുകയും കാരണംകൂടാതെ തന്റെ ശരീരത്തിങ്കലും അമ്മയുടെ ശരീരത്തിങ്കലും എല്ലാടത്തും മാന്തുകയും എല്ലാഗ്രഹങ്ങളും ബാധിച്ചാലുള്ള സാമാന്യലക്ഷണമാകുന്നു.

൩- ഏകനയനസ്രാവീ ശിരശ്ചാലനതല്പരഃ। ഹ
തൈകപക്ഷസ്തബ്ധാംഗസ്സസ്വേദോ നതകന്ധരഃ॥

൪- ദന്തഖാദീ സ്തനദ്വേഷീ ത്രസ്യൻ രോദിതി വിസ്വരഃ। വക്ര
വക്ത്രോ വമൻലാലാം ഭൃശമൂർദ്ധ്വം നിരീക്ഷതെ॥

൫- വസാസൃഗ്ഗന്ധിരുദ്വിഗ്നോ ബദ്ധമുഷ്ടിശകൃച്ഛിശുഃ। ച
ലിതൈകാക്ഷിഗണ്ഡഭ്രൂഃ സംരക്തോഭയലോചനഃ॥

൯- സ്കന്ദാൎത്തസ്യ നവൈകല്യം മരണം വാ ഭവേദ്ധ്രുവം। സം ജ്ഞാനാശോ മുഹുഃ കേശലുഞ്ചനം കന്ധരാനതിഃ।

൧൦- വിനമ്യ ജൃംഭമാണസ്യ ശകൃന്മൂത്രപ്രവൎത്തനം। ഫേനോ ദ്വമനമൂൎദ്ധ്വാക്ഷം ഹസ്തഭ്രൂപാദനൎത്തനം॥

൧൧- സ്തനസ്വജിഹ്വാസന്ദംശസ്സംരംഭജ്വരജാഗരാഃ। പൂയ ശോണിതഗന്ധശ്ചസ്കന്ദാപസ്മാരലക്ഷണം॥

അന്വയം —— തത്ര- സ്കന്ദാൎത്തഃ- ശിശുഃ- ഏകനയനസ്രാവീ- ശിരഃ- മുഹുഃ-വിക്ഷിപതി- ഹതൈകപക്ഷഃ- സ്തബ്ധാംഗഃ- സസ്വേദഃ- നതകന്ധരഃ- ദന്തഖാദീ- സ്തനദ്വേഷീ- ത്രസ്യൻ- വിസ്വരം- രോദിതി- വക്രവക്ത്രഃ- ലാലാം- വമേൽ- ഭൃശം- ഊൎദ്ധ്വം- നിരീക്ഷതേ- വസാസൃഗ്ഗന്ധിഃ- ഉദ്വിഗ്നഃ- ബദ്ധമുഷ്ടിശകൃൽ- ചലിതൈകാക്ഷിഗണ്ഡഭ്രൂഃ- സംരക്തോഭയലോചനഃ. തേന- വൈകല്യം- മരണം- വാ- ഭവേൽ- ധ്രുവം- മുഹുഃ- സംജ്ഞാനാശഃ- കേശലുഞ്ചനം- കന്ധരാനതിഃ- വിനമ്യ- ജൃംഭമാണസ്യ- ശകൃന്മൂത്രപ്രവൎത്തനം- ഫേനോദ്വമനം-, ഊൎദ്ധ്വാക്ഷം- ഹസ്തഭ്രൂപാദനൎത്തനം- സ്തനസ്വജിഹ്വാസന്ദംശഃ- സംരംഭജ്വരജാഗരാഃ- പൂയശോണിതഗന്ധഃ- ച- സ്കന്ദാപസ്മാരലക്ഷണം-

അന്വയാൎത്ഥം —— അതുകളിൽവെച്ച സ്കന്ദാൎത്തനായിരിക്കുന്നശിശു ഏകനയനസ്രാവിയായിട്ട ശിരസ്സിനെ പിന്നെയും വിക്ഷേപിക്കുന്നു- ഹതൈകപക്ഷനായി സ്തബ്ധാംഗനായിസസ്വേദനായിനതകന്ധരനായിദന്തഖാദിയായിസ്തനദ്വേഷിയായിത്രസ്യനായിട്ട വിസ്വരമാകുംവണ്ണം രോദിക്കുന്നു. വക്രവക്ത്രനായി ലാലയെവമനായിട്ട ഏറവും ഊൎദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കലെക്കുനിരീക്ഷണംചെയ്യുന്നു. വസാസൃഗ്ഗന്ധിയായി ഉദ്വിഗ്നനായി ബദ്ധമുഷ്ടിശകൃത്തായി ചലിതൈകാക്ഷിഗണ്ഡഭ്രൂവായിസംരക്തോഭയലോചനനായിട്ടഭവിക്കുന്നു- അതുകൊണ്ടു വൈകല്യമൊ മരണമൊഭവിക്കുംനിശ്ചയം. പിന്നെയുംപിന്നെയുമുള്ളസംജ്ഞാനാശവും കേശലുഞ്ചനവും കന്ധരാനതിയുംതിവിനമനംചെയ്തിട്ട ജൃംഭമാണന്ന ശകൃന്മൂത്രപ്രവൎത്തനവുംഫേനോദ്വമനവും ഊൎദ്ധ്വാക്ഷിയും ഹസ്തഭ്രൂപാദനൎത്തനവും സ്തനസ്വജിഹ്വാസന്ദംശവും സംരംഭജ്വരജാഗരങ്ങളും പൂയശോണിതഗന്ധവും സ്കന്ദാപസ്മാരലക്ഷണമാകുന്നു-

വിമൎശം —— അതുകൾ-സ്കന്ദാദിഗ്രഹങ്ങൾ- സ്കന്ദാൎത്തൻ-സ്കന്ദഗ്രഹത്താൽ അൎദ്ദിതൻ- അൎദ്ദിതൻ=പീഡിതൻ- (സ്ക

ദുർഗ്രഹത്താൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവനെന്നു സാരം) ശീഘ്ര=വേഗൻ- ഏകനയനസ്രാവി=ഏകനയനത്തിങ്കൽ സ്രവത്തോടുകൂടിയവൻ- ഏകനയനം=ഏകമായിരിക്കുന്ന നയനം- ഏകം=ഒന്ന്- നയനം=കണ്ണ്- സ്രവം=ഒഴുക്ക്- ശിരസ്സ്=തല- വിക്ഷേപിക്ക=എറിയുക- ഹതൈകപക്ഷൻ=ഹതമായിരിക്കുന്ന ഏക പക്ഷത്തോടുകൂടിയവൻ- ഹതം=നിശ്ചേഷ്ടം- (ചേഷ്ടയില്ലാത്തത്-) ഏകപക്ഷം=ഏകമായിരിക്കുന്ന പക്ഷം- ഏകം=ഒന്ന്- പക്ഷം=ഭാഗം- സ്തബ്ധാംഗൻ=സ്തബ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- സ്തബ്ധങ്ങൾ=നിശ്ചലങ്ങൾ- (ഇളക്കമില്ലാത്തവ) അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ- സവേപഥു=വേപഥുവോടുകൂടിയവൻ- വേപഥു=വിറയൽ- നതകന്ധരൻ=നതയായിരിക്കുന്ന കന്ധരയോടുകൂടിയവൻ- നതം=കുനിഞ്ഞത്- കന്ധര=കഴുത്ത്- മത്സ്യഖാദി=മത്സ്യങ്ങളെ ഖാദിക്കുന്നവൻ- മത്സ്യങ്ങൾ=പുഴുക്കൾ ഖാദിക്ക=കടിക്കുക- സ്നാനപക്ഷി=സ്നാനപക്ഷമുള്ളവൻ- സ്നാനപക്ഷം=ഉപകടിയാസ്യ- ത്രസ്യൻ=ത്രാസത്തോടുകൂടിയവൻ- ത്രാസം=ഞെട്ടുക- വിസ്വരൻ=മറ്റൊരുപ്രകാരം ഒച്ചയോടുകൂടിയവൻ- രോദിക്ക=കരക- വക്രവക്ത്രൻ=വക്രമായിരിക്കുന്ന വക്ത്രത്തോടുകൂടിയവൻ- വക്രം=വളഞ്ഞത്- വക്ത്രം=വായ- ലാലാ=നൊഴല- വമൻ=വമിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- വമിക്ക=ഛർദ്ദിക്ക- ഊർദ്ധ്വഭാഗം=മേൽഭാഗം- നിരീക്ഷണം=നോക്കുക- വസാസൃഗ്ഗന്ധി=വസയോടും അസൃക്കോടും തുല്യമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയവൻ- വസാ=നെയ്വല- അസൃക്ക്=രക്തം- ഗന്ധം=നാറ്റം- ഉദ്വിഗ്നൻ=ഉദ്വേഗത്തോടുകൂടിയവൻ- ഉദ്വേഗം=നടുക്കം- ബദ്ധമുഷ്ടിശകൃത്ത്=ബദ്ധമുഷ്ടിയായിട്ടും, ബദ്ധശകൃത്തായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവൻ- ബദ്ധമുഷ്ടി=കയ്യുമടക്കിപ്പിടിക്കുക- ബദ്ധശകൃത്ത്=ബദ്ധമായിരിക്കുന്ന ശകൃത്ത്- ബദ്ധം=കെട്ടപ്പെട്ടത്- ശകൃത്ത്=മലം- ചലിതൈകാക്ഷിഗണ്ഡകൻ=ചലിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഏകാക്ഷിഗണ്ഡകങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ചലിതങ്ങൾ=ഇളക്കമുള്ളവ- ഏകാക്ഷിഗണ്ഡകങ്ങൾ=ഏകങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷിഗണ്ഡകങ്ങൾ- ഏകങ്ങൾ=ഏകപാർശ്വഭാഗത്തെവ- (ഒരുഭാഗത്തുള്ളവ) അക്ഷിഗണ്ഡകങ്ങൾ=അക്ഷിയും ഗണ്ഡവും [illegible]- അക്ഷി=കണ്ണ്- ഗണ്ഡം=കവിൾത്തടം- ഉ=പൂതികം- സംരക്തോഭയലോചനൻ=സംരക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഉഭയലോചനങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- സംരക്തങ്ങൾ=ഏറ്റവും രക്തങ്ങൾ- രക്തങ്ങൾ=രക്തവർണ്ണങ്ങൾ- ഉഭയലോചനങ്ങൾ=ര

ങ്ങളായിരിക്കുന്നശോഫനങ്ങളും- ഉളുമ്പുകൾ=കുരുക്കളും- ശോഫനങ്ങൾ=കുരുക്കൾ- വൈകല്യം=വികലത- (ചെവി കേൾക്കായ്ക മുതലായതെന്ന സാരം) സംജ്ഞാനാശം = സംജ്ഞയുടെ നാശം- സംജ്ഞാ=ബുദ്ധി- നാശം=ഭ്രംശം- കേശലുഞ്ചനം=കേശങ്ങളുടെ ലുഞ്ചനം- കേശങ്ങൾ=തലമുടികൾ- ലുഞ്ചനം=വലിക്കുക- കന്ധരാനതി=കന്ധരയുടെ നതി- കന്ധരാ=കഴുത്ത- നതി=താഴ്ച- വിനാമം ചെയ്യു=കുനിവുക- ജൃംഭമാണൻ=ജൃംഭയെ ചെയ്യുന്നവൻ- ജൃംഭാ=കോട്ടുവാ- ശകൃന്മൂത്രപ്രവർത്തനം=ശകൃന്മൂത്രങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനം- ശകൃന്മൂത്രങ്ങൾ=ശകൃത്തും മൂത്രവും- ശകൃത്ത=മലം- പ്രവർത്തനം=പ്രവൃത്തി- ഫേനോദ്വമനം=ഫേനത്തിന്റെ ഉദ്വമനം- ഫേനം=നുര- ഉദ്വമനം=ഉൽഗമം (വായിൽനിന്ന നുര വരിക എന്ന സാരം) ഊർദ്ധ്വപ്രേക്ഷാ=ഊർദ്ധ്വയായിരിക്കുന്ന പ്രേക്ഷാ- ഊർദ്ധ്വാ=മേൽഭാഗം- പ്രേക്ഷാ=ദർശനം- ഹസ്തപാദനർത്തനം=ഹസ്തപാദങ്ങളുടെ നർത്തനം- ഹസ്തപാദങ്ങൾ=ഹസ്തങ്ങളും പാദങ്ങളും- ഹസ്തങ്ങൾ=കയ്യുകൾ- പാദങ്ങൾ=കാലുകൾ- നർത്തനം=നൃത്തംചെയ്യുന്നതുപോലെ തുള്ളുന്നത- സ്തനസ്വജിഹ്വാസന്ദംശം=സ്തനസ്വജിഹ്വകളുടെ സന്ദംശം- സ്തനസ്വജിഹ്വകൾ=സ്തനവും സ്വജിഹ്വയും- സ്തനം=മുല- സ്വജിഹ്വാ=തന്റെ ജിഹ്വാ- ജിഹ്വാ=നാവ- സന്ദംശം=കടിക്കുക- സംരംഭജ്വരജാഗരങ്ങൾ=സംരംഭവും ജ്വരവും ജാഗരവും- സംരംഭം=കോപം- ജ്വരം=പനി- ജാഗരം=ഉറക്കമില്ലായ്മ- പൂയശോണിതഗന്ധം=പൂയശോണിതങ്ങളെ പോലെ ഉള്ള ഗന്ധം- പൂയശോണിതങ്ങൾ=പൂയവും ശോണിതവും- പൂയം=ചലം- ശോണിതം=ചോര- സ്കന്ദാപസ്മാരലക്ഷണം=സ്കന്ദാപസ്മാരത്തിന്റെ ലക്ഷണം- സ്കന്ദാപസ്മാരം=വിശാഖഗ്രഹം-

സാരം —— സ്കന്ദാദിഗ്രഹങ്ങളിൽ വെച്ച സ്കന്ദഗ്രഹത്താൽ ബാധിക്കപ്പെട്ടബാലൻ ഒരു കണ്ണിൽനിന്നവരുന്ന വെള്ളത്തോടു കൂടിയവനായിട്ട തലയെ പിന്നെയും പിന്നെയും അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും എറിയുന്നതുപോലെ ഇളക്കുന്നു- ശരീരത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം മുഴുവനും ചേഷ്ടയോടു കൂടാത്തവനായിട്ടും കയ്യു കാലു മുതലായ അംഗങ്ങളെ എടുക്കുവാൻ വഹിയാത്തവനായിട്ടും എല്ലായ്പോഴും വിയർപ്പോടു കൂടിയവനായിട്ടും കമ്പിട്ടിരിക്കുന്ന കഴുത്തോടു കൂടിയവനായിട്ടും പല്ലിറുമ്മുന്നവനായിട്ടും മുലകുടിക്കാത്തവനായിട്ടും പേടിയോടു കൂടിയവനായിട്ടും സ്വതെ ഉള്ള ശബ്ദത്തിങ്ക

ൽ നിന്ന മാറിയ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയവനായിട്ട കരയുന്നു. ചൊടിയവാരെയൊട്ട കൂടിയവനായിട്ടും കൊഴുത്തവെള്ളത്തെ ഛർദ്ദിക്കുന്നവനായിട്ടും മേൽഭാഗത്തിംകലെക്ക നൊക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. തൈലവുമടെയും ചോരയുടെയും ഗന്ധമുണ്ടാകയും നടുങ്ങുകയും കയ്യ ചുരുട്ടി പിടിക്കുകയും മലം പൊവാതെയും ഒരു കണ്ണും ഒരു കവിൾതടവും ഒരു പുരികവും ഇളക്കുകയും ഞെളുകളും ചുക്കിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഈ ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ ഉണ്ടായി വന്നാൽ ആ ബാലൻ ആ ങ്ങളിൽ എതിനെങ്കിലും മടക്കം വരുന്നവനായിട്ട ജീവിക്കുകയൊ മരിക്കുകയൊ ചെയ്യും നിശ്ചയം. പിന്നെയും പിന്നെയും ചുഴിച്ചുമവും തലമുടി വലിക്കുകയും കഴുത്ത താഴ്ത്തുകയും കൊച്ചുകയും കൊട്ടുവായിടുകയും മലമൂത്രങ്ങൾ എല്ലായ്പോഴും പൊവുകയും വായയിൽനിന്ന നുരവരികയും മേൽഭാഗത്തേക്ക നൊക്കുകയും കയ്യ കാല പുരികം ഇതുകളെ എല്ലായ്പോഴും ഇളക്കുകയും ചുണ്ടുകടിക്കുകയും തന്റെ നാവു കടിക്കുകയും ചെത്തുവും പനിയും ഉറക്കമില്ലായ്മയും ഉണ്ടാകയും ശരീരത്തിന്ന ചലത്തിന്റെയും ചോരയുടെയും ഗന്ധം ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. ഇതുകൾ സ്കന്ദാപസ്മാരത്തിന്റെ ലക്ഷണമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

൧൯. ആസ്ഫോടനം പാണിപാദസ്യ സ്വേദനം ഫേനനിസ്സൃതിഃ ।
ദന്തക്ലീബോധാതിസാരസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതാഃ ॥

൨൦. കൂജനം സ്തനനം ഛർദ്ദിഃ കാസഹിക്കാപ്രജാഗരാഃ । ഓഷ്ഠ
സംശോഷസംകോചസ്തംഭശ്ചൈവാമഗന്ധതാഃ ॥

൨൧. ഊർദ്ധ്വം നിരീക്ഷ്യ ഹസനം മദ്ധ്യേ വിനമനം ജ്വരഃ ।
മൂർച്ഛൈകനേത്രശോഫശ്ച നൈഗമേഷഗ്രഹാകൃതിഃ ॥

അന്വയം — ആസ്ഫോടനം- പാദപാദസ്യ സ്വേദനം- ഫേന നിസ്സൃതിഃ- ദന്തക്ലീബോധാതിസാരസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതാഃ- കൂജനം- സ്തനനം- ഛർദ്ദിഃ- കാസഹിക്കാപ്രജാഗരാഃ- ഓഷ്ഠശോഷസങ്കോചസ്തംഭശ്ചൈവാമഗന്ധതാഃ- ഊർദ്ധ്വം- നിരീക്ഷ്യ ഹസനം- മദ്ധ്യേ- വിനമനം- ജ്വരഃ- മൂർച്ഛാ- ഏകനേത്രശോഫഃ- ച- നൈഗമേഷഗ്രഹാകൃതിഃ.

അർത്ഥം — ആസ്ഫോടനവും പാണിപാദസ്യ സ്വേദനവും ഫേനനിസ്സൃതിയും ദന്തക്ലീബോധാതിസാരസ്വര ദൈന്യ വിവർണ്ണതകളും കൂജനവും സ്തനനവും ഛർദ്ദികാസഹിക്കാപ്രജാഗരങ്ങളും ഓഷ്ഠശോഷസങ്കോച സ്തംഭശ്ചൈവാമഗന്ധതകളും ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തെ നിരീക്ഷണം ചെയ്തിട്ട ഹസനവും മദ്ധ്യ

ക്കിടക്ക വിനമനവും ജ്വരവും മൂർച്ഛയും ഏകനേത്ര ശോഫവും നൈഗമേഷഗ്രഹാകൃതിയാകുന്നു.

പദാർത്ഥം—— ആദ്ധ്മാനം=മേൽ വയർവീക്കുക. പാണിപാദാസ്യസ്പന്ദനം=പാണിപാദാസ്യങ്ങളുടെ സ്പന്ദനം. പാണിപാദാസ്യങ്ങൾ=പാണികളും പാദങ്ങളും ആസ്യവും. പാണികൾ=കൈയ്യുകൾ. പാദങ്ങൾ=കാലുകൾ. ആസ്യം=മുഖം. സ്പന്ദനം=ഇളക്കം. ഫേനനിർവ്വമി=ഫേനത്തിന്റെ നിർവമി. ഫേനം=നുര. നിർവമി=ഛർദ്ദി. തൃണ്മുഷ്ടിബന്ധാതിസാരസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതകൾ=തൃട്ടും മുഷ്ടിബന്ധവും അതിസാരവും സ്വരദൈന്യവും വിവർണ്ണതയും. തൃട്=തണ്ണീർദാഹം. മുഷ്ടിബന്ധം=കൈമടക്കിപ്പിടിക്കുക. അതിസാരം=അതിസാരം. സ്വരദൈന്യം=ഒച്ചയടക്കുക. വിവർണ്ണത=വിവർണ്ണഭാവം. (നിറംപകരുക) കൂജനം=ഞെരങ്ങുക. സ്തനനം=ഉറക്കെശബ്ദിക്കുക. ഛർദ്ദികാസഹിക്കാപ്രജാഗരങ്ങൾ=ഛർദ്ദിയും കാസവും ഹിക്കയും പ്രജാഗരവും. ഛർദ്ദി=ഛർദ്ദി. കാസം=കുര. ഹിക്ക=എക്കിട്ടം. പ്രജാഗരം=ഉറക്കമില്ലായ്മ. ഓഷ്ഠശോഷാംഗസംകോചസ്തംഭബസ്തഗന്ധതകൾ=ഓഷ്ഠശോഷവും അംഗസംകോചവും സ്തംഭവും ബസ്തഗന്ധതയും. ഓഷ്ഠശോഷം=ചുണ്ടുകടിക്കുക. അംഗസംകോചം=അംഗത്തിന്റെ സംകോചം. അംഗം=ശരീരം. സംകോചം=കോച്ചുക. സ്തംഭം=അനക്കമില്ലായ്മ. ബസ്തഗന്ധത=ബസ്തഗന്ധമാവുക എന്നുള്ളത്. ബസ്തഗന്ധം=ബസ്തത്തോട് തുല്യമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധം. ബസ്തം=കറിയാട്. ആഭം=തുല്യം. ഊർദ്ധ്വഭാഗം=മേൽഭാഗം. നിരീക്ഷണംചെയ്യുക=നോക്കുക. ഹസനം=ചിരി. വിനമനം=മൂരിനിവരുക. ജ്വരം=പനി. മൂർച്ഛ=മോഹം. ഏകനേത്രശോഫം=ഏകനേത്രത്തിങ്കൽ ശോഫം. ഏകനേത്രം=ഏകമായിരിക്കുന്ന നേത്രം. ഏകം=ഒന്ന്. നേത്രം=കണ്ണ്. ശോഫം=വീക്കം. നൈഗമേഷഗ്രഹാകൃതി=നൈഗമേഷഗ്രഹത്തിന്റെ ആകൃതി. നൈഗമേഷഗ്രഹം=നൈഗമേഷമാകുന്ന ഗ്രഹം. നൈഗമേഷം=മേഷാസ്യം. ആകൃതി=ലക്ഷണം.

സാരം. മേഷാസ്യഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ മേൽ വയറു വീക്കുകയും കയ്യിളക്കുകയും കാലിളക്കുകയും മുഖം ചുളിക്കുകയും വായയിൽനിന്നു നുരവരികയും തണ്ണീർദാഹമുണ്ടാകയും കയ്യുചുരുട്ടിപ്പിടിക്കയും, അതിസാരമുണ്ടാകയും ഒച്ച അടക്കുകയും നിറംപകരുകയും ഞെരങ്ങുകയും ഉറക്കെ കരയുകയും ഛർദ്ദി, കുര, എക്കിട്ടം

ഇളക്കളുണ്ടാകയും ഉറക്ക മില്ലാതിരിക്കുകയും ചുണ്ടു കടിക്കുകയും ശരീരം കൊച്ചുകയും എണീക്കവാൻ വയ്യാഴികയും കറിയാടിന്റെ ഗന്ധംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടു കൂടിയിരിക്കുകയും മെൽപ്പോട്ടുനോക്കി ചിറിക്കുകയും എടക്കിടെ ശ്രതി നിവരുകയും പനിയുണ്ടാകയും മൊഹാത്സ്യമുണ്ടാകയും ഒരുകണ്ണിൽ നീരുണ്ടാകയും ചെയ്യും—

൧൫. സ്യാൽ ഹൃഷിതരോമത്വം സ്വേദശ്ചക്ഷുർന്നിമീലനം। ബഹിരായമനം ജിഹ്വാഗ്രദംശോന്തഃ കണ്ഠകൂജനം ॥

൧൬. വാഹാനാംവിംസഗന്ധത്വം ക്രോശനം ശപവച്ഛുനി। രോമഹർഷോമുഹുസ്ത്രാസസ്സഹസാരോദനംജ്വരഃ ॥

൧൭. കാസാതിസാരവമഥുജൃംഭാതൃഡ്വസഗന്ധിതാ। അംഗേഷ്വാക്ഷേപവിക്ഷേപശോഫസ്തംഭവിവർണ്ണതാഃ ॥

൧൮. മുഷ്ടിബന്ധഃ സ്രുതിശ്ചാക്ഷ്ണോർബ്ബാലസ്യസ്യാൽ പിതൃഗ്രഹെ। സ്രസ്താംഗതാമതീസാരോ ജിഹ്വാതാലുഗളെ വ്രണാഃ ॥

൧൯. സ്ഫോടാസ്സദാഹതോദാസ്സന്ധിഷു സ്യുഃ പുനഃ പുനഃ। നിശ്യഹ്നി പ്രവിലീയന്തേ പാകോ വക്ത്രേ ഗുദേപി വാ ॥

൨൦. ഭയംശകുനിഗന്ധത്വംജ്വരശ്ച ശകുനിഗ്രഹെ। പൂതനായാംവമിഃകമ്പസ്തന്ദ്രാരാത്രൗപ്രജാഗരഃ ॥

൨൧. ഹിക്കാധ്മാനംശകൃൽഭേദഃപിപാസാമൂത്രനിഗ്രഹഃ। സ്രസ്തഹൃഷ്ടാംഗരോമത്വംകാകവൽപൂതിഗന്ധിതാ ॥

അന്വയം—— ശുനി- സ്യാൽ- ഹൃഷിതരോമത്വം- സ്വേദഃ- ചക്ഷുർന്നിമീലനം- ബഹിഃ- ആയമനം- ജിഹ്വാഗ്രദംശഃ- അന്തഃകണ്ഠകൂജനം- വാഹാനാം- വിംസഗന്ധത്വം- ശപവൽ- ക്രോശനം- ച- സ്യാൽ- പിതൃഗ്രഹെ- ബാലസ്യ രോമഹർഷഃ- മുഹുഃ- ത്രാസഃ- സഹസാ- രോദനം ജ്വരഃ- കാസാതിസാരവമഥുജൃംഭാതൃഡ്വസഗന്ധിതാഃ- അംഗേഷു- ആക്ഷേപ വിക്ഷേപശോഫസ്തംഭവിവർണ്ണതാഃ- മുഷ്ടിബന്ധഃ- അക്ഷ്ണോഃ- സ്രുതിഃ- ച- സ്യുഃ- ശകുനിഗ്രഹെ- സ്രസ്താംഗതാ- അതീസാരഃ- ജിഹ്വാതാലുഗളെ- വ്രണാഃ- സന്ധിഷു- സദാഹതോദാഃ- സ്ഫോടാഃ- നിശി- പുനഃ- പുനഃ- സ്യു- അഹ്നി- പ്രവിലീയന്തേ- വക്ത്രേ- ഗുദേ- അപി- വാ- പാകഃ- ഭയം- ശകുനിഗന്ധത്വം- ജ്വരശ്ച- സ്യുഃ- പൂതനായാം- വമിഃ- കമ്പഃ- തന്ദ്രാ- രാത്രൗ- പ്രജാഗരഃ- ഹിക്കാ- ആധ്മാനശകൃൽഭേദഃ- പിപാസാ- മൂത്രനിഗ്രഹഃ- സ്രസ്തഹൃഷ്ടാംഗരോമത്വം- കാകവൽ- പൂതിഗന്ധിതാ- സ്യുഃ-

അന്വയാൎത്ഥം — ശ്വാവിങ്കൽ സ്ഫുരണവും ഹൃഷിതരോമത്വവും സ്വേദവും ചക്ഷുൎന്നിമീലനവും ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ ആയമനവും ജിഹ്വാദംശവും അന്തഃകണ്ഠകൂജനവും വാഹങ്ങളുടെ വിൾസഗന്ധത്വവും ശ്വാവിനെപ്പോലെ ക്രോശനവും ഭവിക്കും. പിതൃഗ്രഹത്തിങ്കൽ ബാലന്ന രോമഹൎഷവും പിന്നെയും പിന്നെയും ത്രാസവും വേഗത്തിൽ രോദനവും ജ്വരവും കാസാതിസാരവമഥുജൃംഭാതൃൾശവഗന്ധിതകളും അംഗങ്ങളിൽ ആക്ഷേപ വിക്ഷേപ ശോഷസ്തംഭ വിവൎണ്ണതകളും മുഷ്ടിബന്ധവും അക്ഷികളിൽ സ്രുതിയും ഭവിക്കും. ശകുനിഗ്രഹത്തിങ്കൽ സ്രസ്താംഗതവും അതിസാരവും ജിഹ്വാതാലുഗളത്തിങ്കൽ വ്രണങ്ങളും സന്ധികളിൽ സമുദ്ഗതക്ഷോടകങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്ഫോടങ്ങളും നിശയിങ്കൽ പിന്നെയും പിന്നെയും ഭവിക്കും. അഹസ്സിങ്കൽ പ്രവിലയനം ചെയ്യുന്നു വക്ത്രത്തിങ്കലൊ ഗുദത്തിങ്കലൊ പാകവും ഭയവും ശകുനിഗന്ധത്വവും ജ്വരവും ഭവിക്കും. പൂതനയിങ്കൽ വമിയും കമ്പവും തന്ദ്രിയും, രാത്രിയിങ്കൽ പ്രജാഗരവും ഹിധ്മയും ആദ്ധ്മാനവും ശകൃൽഭേദവും പിപാസയും മൂത്രനിഗ്രഹവും സ്രസ്തഹൃഷ്ടാംഗരോമത്വവും കാകനെ പോലെ പൂതിഗന്ധിതകളും ഭവിക്കും.

പരിഭാഷ — ശ്വാവ=ശ്വഗ്രഹം. സ്ഫുരണം=ഇളകുവാൻ പാടില്ലായ്ക. ഹൃഷിതരോമത്വം=ഹൃഷിതരോമനാവു എന്നുള്ളത്. ഹൃഷിതരോമം=കൊൾമയിർകൊൾക. സ്വേദം=വിയൎപ്പ്. ചക്ഷുൎന്നിമീലനം=ചക്ഷുസ്സുകളുടെ നിമീലനം. ചക്ഷുസ്സുകൾ=കണ്ണുകൾ. നിമീലനം=ചിമ്മുക. ആയമനം=ഞെളിക. ജിഹ്വാദംശം=നാവുകടിക്ക. അന്തഃകണ്ഠകൂജനം=അന്തഃകണ്ഠത്തിങ്കൽ കൂജനം. അന്തഃകണ്ഠം=കണ്ഠാന്തൎഭാഗം. (കഴുത്തിന്റെ ഉള്ളിലെന്ന സാരം) കൂജനം=ശബ്ദവിശേഷം. വാഹങ്ങൾ=കുതിരകൾ. വിൾസഗന്ധത്വം=വിട്ടിനോടുസമാനഗന്ധത്വം. വിട്ട=മലം. സമാനഗന്ധത്വം=സമാനഗന്ധമാവു എന്നുള്ളത്. സമാനഗന്ധം=സമാനമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധം. സമാനം=തുല്യം. ക്രോശനം=കരയുക. രോമഹൎഷം=രോമാഞ്ചം. ത്രാസം=നടുങ്ങുക. രോദനം=കരയുക. ജ്വരം=പനി. കാസാതിസാരവമഥുജൃംഭാതൃൾശവഗന്ധിതകൾ=കാസവും അതിസാരവും വമഥുവും ജൃംഭയും തൃട്ടും ശവഗന്ധിതയും. കാസം=കുര. അതിസാരം=അതിസാരം. വമഥു=ഛൎദ്ദി. ജൃംഭ=കോട്ടുവായ. തൃട്ട=തണ്ണീർദാഹം. ശവഗന്ധിത=ശവഗന്ധമാവു എന്നുള്ളത്. ശവഗന്ധം=ശവത്തിന്റെ ഗ

ന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധം- അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ- (കയ്യ് കാല മുതലായവ) ഉൽക്ഷേപ വിക്ഷേപ ശോഫസ്തംഭ വിവൎത്തകൾ=ഉൽക്ഷേപവും വിക്ഷേപവും ശോഫവും സ്തംഭവും വിവൎത്തതയും- ഉൽക്ഷേപം=പൊക്കുക- വിക്ഷേപം=നീട്ടുക- ശോഫം=വീക്കം- സ്തംഭം=എളകുവാൻവയ്യായ്ക- വിവൎത്തതാ=നിറംപകരുക- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- സ്രുതി=ഒഴുകം-സ്രസ്താംഗതാ=സ്രസ്താംഗനാവുഎന്നുള്ളത- സ്രസ്താംഗൻ=സ്രസ്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- സ്രസ്തങ്ങൾ=അയഞ്ഞവ- അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ- അതീസാരം=അതിസാരം- ജിഹ്വാതാലുഗളങ്ങൾ= ജിഹ്വയും താലുവും ഗളവും- ജിഹ്വാ=നാവ- താലു=അണ്ണാക്ക- ഗളം=കഴുത്ത- സന്ധികൾ=സന്ധിപ്രദേശങ്ങൾ- സദാഹതൿപാകങ്ങൾ=ദാഹതൿപാകങ്ങളോടുകൂടിയവ-ദാഹതൿപാകങ്ങൾ=ദാഹവും,തക്കും പാകവും.ദാഹം=ചുട- തൿ=വെളനാ- പാകം=പഴുപ്പ- സ്ഫോടങ്ങൾ=പൊളുകങ്ങൾ- നിശാ=രാത്രി- അഹസ്സ=പകൽ- പ്രവിലീയനം=ചൈകനശിക്കുക- വക്ത്രം=മുഖം- ഭ്രമം=മലമപാരം- ഭയം=പേടി- ശകുനിഗന്ധതാ=ശകുനിഗന്ധനാവുഎന്നുള്ളത- ശകുനിഗന്ധം=ശകുനിയുടെഗന്ധംപോലെഇരിക്കുന്നഗന്ധത്തോടുകൂടിയവൻ. ശകുനി=ശകുനിഗ്രഹം- വമി=ഛൎദ്ദി- കമ്പം=വിറയൽ- മൂൎച്ഛാ=മടി- പ്രജാഗരം=ഉറക്കമില്ലായ്ക- ഹിക്കാ=എക്കിട്ടം- ആദ്ധ്മാനശകൃൽഭേദം=ആദ്ധ്മാനവും ശകൃൽഭേദവും- ആദ്ധ്മാനം=മെത്ത വയർവീൎക്കു- ശകൃൽഭേദം=ശകൃത്തിന്റെ ഭേദം- ശകൃത്ത=മലം- ഭേദ=അയവ- പിപാസാ=തണ്ണീർദാഹം- മൂത്രനിഗ്രഹം=മൂത്രം പോവായ്ക- സ്രസ്തഹൃഷ്ടാംഗരോമതാ=സ്രസ്താംഗതാവും ഹൃഷ്ടരോമതാവും- സ്രസ്താംഗതാ=സ്രസ്താംഗനാവു എന്നുള്ളത- സ്രസ്താംഗൻ=സ്രസ്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- സ്രസ്തങ്ങൾ=അയഞ്ഞവ- അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ- ഹൃഷ്ടരോമതാ=ഹൃഷ്ടരോമനാവുഎന്നുള്ളത-ഹൃഷ്ടരോമം=രോമാഞ്ചം- കാകൻ=കാക്ക- പൂതിഗന്ധികാ=പൂതിഗന്ധിയാവുഎന്നുള്ളത- പൂതിഗന്ധി=പൂതിഗന്ധത്തോടു കൂടിയവൻ- പൂതിഗന്ധം=ദുൎഗ്ഗന്ധം.

സാരം—— ശകുനിഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ശരീരം എളകുവാൻ വയ്യായ്കയും രോമാഞ്ചവും വിയൎപ്പും ഉണ്ടാകയും കണ്ണു ചിമ്മുകയും തെളിയുകയും നാവുകടിക്കുകയും കഴുത്തിന്റെ ഉള്ളിൽനിന്ന ശബ്ദവിശേഷത്തെ പുറപ്പെടുവിക്കുകയും കതിരയുടെ മലത്തിന്റെ

ഗന്ധംപോലെ ഉള്ള ഗന്ധമുണ്ടാകയും ശ്വാവിനെപ്പോലെ ഒറക്കെ ശബ്ദിക്കകയും ചെയ്യും- പിതൃഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ബാലന്ന കൂടെക്കൂടെ രോമാഞ്ചമുണ്ടാകയും കൂടെക്കൂടെ ഞെട്ടുകയും എല്ലായ്പൊഴും കരയുകയും പനി, കാസം, അതിസാരം, ഛർദ്ദി, കോട്ടുവായിടുക, തണ്ണീർദ്ദാഹം, ഇതുകളുണ്ടാകയും ശവത്തിന്റെ ഗന്ധംപോലെ ഉള്ള ഗന്ധമുണ്ടാകയും കയ്യും കാലുമിതുകളെ നീട്ടുകയൊ ചുരുക്കുകയൊ ചെയ്കയും നീരിറക്കാൻ വയ്യായ്ക നിറപ്പകർച്ച ഇതുകളുണ്ടാകയും കയ്യു ചുരുട്ടി പിടിക്കുകയും കണ്ണുനീർ ഒലിക്കുകയും ചെയ്യും- ശകുനിഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ അംഗങ്ങൾ അഴഞ്ഞിരിക്കുകയും അതിസാരമുണ്ടാകയും നാവിന്മേലും അണ്ണാക്കിലും കഴുത്തിലും വ്രണങ്ങളുണ്ടാകയും സന്ധികളിൽ ചൂട്, വേദന, പഴുപ്പ്, ഇതുകളോട കൂടിയ പൊളകളും ഉണ്ടാകയും അതുകൾ രാത്രി പിന്നെയും പിന്നെയും ഉണ്ടാകയും പകൽ മാറുകയും മുഖത്തൊ മലദ്വാരത്തിലൊ പഴുപ്പുണ്ടാകയും നടുങ്ങുകയും ശകുനി ഗ്രഹത്തിന്റെ ഗന്ധമുണ്ടാകയും പനിയുണ്ടാകയും ചെയ്യും- പൂതനാ ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ, ഛർദ്ദിയും വിറയലും ഞെട്ടലും ഉത്സാഹമില്ലായ്കയും രാത്രി ഒറക്കമില്ലായ്കയും എക്കിട്ടമുണ്ടാകയും മെൽവയറവീർക്കയും വയറിളകുകയും തണ്ണീർദാഹമുണ്ടാകയും മൂത്രം പൊവാതിരിക്കയും അംഗങ്ങൾക്ക അയവ വരികയും രോമാഞ്ചമുണ്ടാകയും കാക്കയെ പോലെ ഗന്ധമുണ്ടാകയും ചെയ്യും-

൨൭- ശീതപൂതനയാ കമ്പൊ രോദനം തിര്യഗീക്ഷണം। തൃഷ്ണാന്ത്രകൂജോതിസാരൊ വസാസൃഗ്ഗന്ധിതാ।

൨൮- പാർശ്വസ്യൈകസ്യ ശീതത്വമുഷ്ണത്വമപരസ്യ ച। അന്ധപൂതനയാ ഛർദ്ദിർജ്ജ്വരഃ കാസോല്പനിദ്രതാ॥

൨൯- വർച്ചസോ ബഹുവൈവർണ്ണ്യം ദൌർഗ്ഗന്ധ്യമംഗശോഷണം। ദൃഷ്ടിസ്രാവോക്ഷികണ്ഡൂശ്ച പോഥകീജ്വരശ്രാന്തതാഃ॥

൩൦- ഹിക്കോദ്വേഗസ്തനദ്വേഷവൈവർണ്ണ്യസ്വരതീക്ഷ്ണതാഃ। വെപഥുർമ്മത്സ്യഗന്ധിത്വമഥവാ സാമ്ലഗന്ധിതാ॥

അന്വയം____ ശീതപൂതനയാ- കമ്പഃ- രോദനം- തിര്യഗീക്ഷണം- തൃഷ്ണാ- അന്ത്രകൂജഃ- അതിസാരഃ- വസാസൃഗ്ഗന്ധിതാ- ഏകസ്യ- പാർശ്വസ്യ- ശീതത്വം- അപരസ്യ- ഉഷ്ണത്വം- ച- സ്യാൽ- അന്ധപൂതനയാ- ഛർദ്ദിഃ- ജ്വരഃ- കാസഃ- അല്പനിദ്രതാ- വർച്ചസഃ- ബഹുവൈവർണ്ണ്യം- ദൌർഗ്ഗന്ധ്യം- അംഗശോഷണം- ദൃഷ്ടിസ്രാവഃ- അക്ഷികണ്ഡൂഃ- പോഥകീ- ജ്വരശ്രാന്തതാഃ- ഹിക്കോദ്വേഗസ്തനദ്വേഷവൈവർണ്ണ്യസ്വരതീക്ഷ്ണതാഃ- വെപ

ഗ്ധഃ- മത്സ്യഗന്ധിതാ- അഥവാ- സാസ്രഗന്ധിതാ സ്യുഃ=

അന്വയാൎത്ഥം ____ ശീതപൂതനയാൽ കമ്പവും രോദനവും തിൎയ്യഗീക്ഷണവും തൃഷ്ണാന്ത്രകൂജവും അതിസാരവും വസാസൃഗ്വിസ്രഗന്ധിതയും ഏകമായിരിക്കുന്നപാൎശ്വത്തിന്ന ശീതതവും അപരത്തിന്ന ഉഷ്ണതാപവും ഭവിക്കും. അന്ധപൂതനയാൽ ഛൎദ്ദിസ്സും ജ്വരവും കാസവും അല്പനിദ്രതയും വൎച്ചസ്സിന്നു ഭേദവൈവൎണ്ണ്യദൗൎഗ്ഗന്ധ്യങ്ങളും അംഗശോഷണവും ദൃഷ്ടിസാദവും അക്ഷിതക്കണ്ഡൂപോതകീജന്മശൂനതകളും ഹിദ്ധ്മോദ്വേഗസ്തനദ്വേഷവൈവൎണ്ണ്യസ്വരദീനതകളും വേപഥുവും മത്സ്യഗന്ധിതവും അല്ലെങ്കിൽ സാസ്രഗന്ധിതയും ഭവിക്കും.

പരിഭാഷാ ____ ശീതപൂതനാ=ശീതപൂതനാ എന്ന പേരൊടുകൂടിയഗ്രഹം. കമ്പം=വിറയൽ- രോദനം=കരയുക- തിൎയ്യഗീക്ഷണം=തിൎയ്യക്കാകുംവണ്ണമുള്ള ഈക്ഷണം- തിൎയ്യക്=വിലങ്ങത്തിൽ- ഈക്ഷണം=ദൎശനം- (നോക്കുക-) തൃഷ്ണാന്ത്രകൂജം=തൃഷ്ണയും അന്ത്രകൂജവും- തൃഷ്ണാ=അധികം ദാഹം- അന്ത്രകൂജം=വയറിരക്കുക- അതിസാരം=അതിസാരം- വസാസൃഗ്വിസ്രഗന്ധിതാ=വസാസൃഗ്വിസ്രഗന്ധിയാവു എന്നുള്ളതു- വസാസൃഗ്വിസ്രഗന്ധ=വസാസൃക്കുകൾപോലെ വിസ്രഗന്ധി- വസാസൃക്കുകൾ=വസയും അസൃക്കും- വസാ=നൈവല- അസൃക്=രക്തം- വിസ്രഗന്ധി=ആമഗന്ധി- (ദുൎഗ്ഗന്ധം) ഏകം=ഒന്നു- പാൎശ്വം=ഭാഗം. ശീതതാ=ശീതമാവു എന്നുള്ളതു- ശീതം=തണുപ്പ്- അപരം=അന്യം- ഉഷ്ണതാ=ഉഷ്ണമാവു എന്നുള്ളതു- ഉഷ്ണം=ചൂട- അന്ധപൂതനാ=അന്ധപൂതനാ എന്ന പേരൊടുകൂടിയഗ്രഹം= ഛൎദ്ദിസ്സ=ഛൎദ്ദി- ജ്വരം=പനി- കാസം=കുര- അല്പനിദ്രതാ= അല്പനിദ്രനാവു എന്നുള്ളതു- അല്പനിദ്രൻ=അല്പമായിരിക്കുന്ന നിദ്രയൊടുകൂടിയവൻ- നിദ്രാ=ഉറക്കം- വൎച്ചസ്സ=മലം- ഭേദവൈവൎണ്ണ്യദൗൎഗ്ഗന്ധ്യങ്ങൾ=ഭേദവും, വൈവൎണ്ണ്യവും- ദൗൎഗ്ഗന്ധ്യവും- ഭേദം=അയവ- വൈവൎണ്ണ്യം=നിറം പകരുക- ദൗൎഗ്ഗന്ധ്യം=ദുൎഗ്ഗന്ധത- അംഗശോഷണം=അംഗത്തിന്ന ശോഷണം- അംഗം=ശരീരം- ശോഷണം=മെലിക- ദൃഷ്ടിസാദം=ദൃഷ്ടിയുടെ സാദം- ദൃഷ്ടി=കണ്ണ- സാദം=തളൎച്ച- അക്ഷിതക്കണ്ഡൂപോതകീജന്മശൂനതകൾ=അക്ഷികളിൽ തക്കം കണ്ഡൂവും പോതകീജന്മവും ശൂനതയും- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- തക്കം=വെദനാ- കണ്ഡൂ=ചൊറി- പോതകീജന്മം=പോതകിയുടെ ജന്മം- പോതകീ=പോതകി എന്ന പേരായ വൎത്മരോഗം- ജന്മം=ഉൽപത്തി- ശൂനതാ=വീക്കം- ഹിദ്ധ്മാ

ദ്വേഗസ്തനദ്വേഷവൈവൎണ്യസ്വരതീക്ഷ്ണതകൾ=ഛൎദ്ദിയും ഉദ്വേഗവും സ്തനദ്വേഷവും വൈവൎണ്യവും സ്വരതീക്ഷ്ണതയും- ഛൎദ്ദി=ഏക്കിട്ടം- ഉദ്വേഗം=നടുങ്ങുക- സ്തനദ്വേഷം=മുലകുടിക്കായ്ക- വൈവൎണ്യം=നിറംപകൎച്ച- സ്വരതീക്ഷ്ണതാ= സ്വരത്തിന്നു തീക്ഷ്ണതാ- സ്വരം=ശബ്ദം തീക്ഷ്ണതാ=ക്രൂരതാ- വെപഥു വിറയൽ- മത്സ്യഗന്ധിതാ= മത്സ്യഗന്ധിയാവുകയെന്നുള്ളതു മത്സ്യഗന്ധി=മത്സ്യത്തിന്റെ ഗന്ധംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതു- സാസ്രഗന്ധിതാ=സാസ്രഗന്ധിയാവുകയെന്നുള്ളതു- സാസ്രഗന്ധി=സാസ്രത്തിന്റെ ഗന്ധംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതു- സാസ്രം=കറന്നൊരു ക്ഷീരസമമായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യം-

സാരം —— ശീതപൂതനാഗ്രഹത്താൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുവെങ്കിൽ വിറയലുണ്ടാകയും കരയുകയും വിലങ്ങത്തിൽനോക്കുകയും തണ്ണീർദാഹമുണ്ടാകയും വയറിരക്കുകയും അതിസാരമുണ്ടാകയും നൈവലപോലെയൊ രക്തംപോലെയൊ ദുൎഗ്ഗന്ധമുണ്ടാകയും ശരീരത്തിന്റെ ഒരുഭാഗത്തിന്നു തണുപ്പും മറെറ്റാഭാഗത്തിന്നു ചൂടുമുണ്ടാവുകയും ചെയ്യും. അന്ധപൂതനയാൽ ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ഛൎദ്ദിയും പനിയും കാസവും ഉണ്ടാകയും ഉറക്കംകുറയുകയും മലം അഴത്തിട്ടും നിറംമാറീട്ടും ദുൎഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടീട്ടും പോവുകയും, ശരീരം മെലിയുകയും കണ്ണിന്നു ശക്തിയില്ലായ്കയും കണ്ണുകളിൽ വെള്ളയും ചൊറിയും പോളകീഴന്നാം രോഗവും വീക്കവും ഉണ്ടാകയും ഏക്കിട്ടമുണ്ടാകയും നടുങ്ങുകയും മുലകുടിക്കായ്കയും ശരീരത്തിന്നു നിറംമാറുകയും ക്രൂരമായി ശബ്ദിക്കുകയും മത്സ്യത്തെപോലെയൊ പുളിച്ചകാടിമുതലായ ദ്രവ്യംപോലെയൊ ഉള്ള ഗന്ധത്തോടു കൂടിയിരിക്കുകയൊ ചെയ്യും-

൨൩- മുഖമണ്ഡിതയാപാണിപാദാസ്യരമണീയതാ। സിരാളിതസിതാളിരാചിതോദരതാജ്വരഃ ॥

൨൪. അരോചകോംഗശ്വപനം ഗോമൂത്രസമഗന്ധിതാ। വൈവൎണ്യം ശ്യാവനീലതാം കൎണ്ണനാസാക്ഷിമൎദ്ദനം॥

൨൫. കാസഹിക്കാക്ഷിവിക്ഷേപവക്ത്രവക്രതപരക്തതാഃ। വെന്യഗന്ധോജ്വരശ്ലേഷ്മാപ്രീതിഃ ഫലിതം ധ്രുവം॥

അന്വയം —— മുഖമണ്ഡിതയാ- പാണിപാദാസ്യരമണീയതാ- സിരാളിഃ-സിരാളിഃ-ആചിതോദരതാ-ജ്വരഃ- അരോചകഃ- അംഗശ്വപനം- ഗോമൂത്രസമഗന്ധിതാ- വൈവൎണ്യം-ശ്യാവനീലതാ- കൎണ്ണനാസാക്ഷിമൎദ്ദനം- കാസഹിക്കാക്ഷിവിക്ഷേപവക്ത്ര-

ത്രതാരക്തതാഃ-വെസ്തഗന്ധഃ-ജ്വരഃ-ശോഷം-ഹരിതം-ദ്രവം-പുരീഷം-ച-സ്യാഃ-

അന്വയാൎത്ഥം — മുഖമന്ധിതയാൽ പാണിപാദാസ്യരമണീയതയും അസിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന സിരകളാൽ ആചിതോദരതയും ജ്വരവും അരോചകവും അംഗപ്ലവനവും ഗോമൂത്രസമഗന്ധിതയും രേവതിയിങ്കൽ ശ്യാവനീലത്വവും കൎണ്ണനാസാക്ഷിമൎദ്ദനവും കാസഹിദ്ധ്മാക്ഷിവിക്ഷേപ വക്രവക്ത്രതാരക്തതകളും വെസ്തഗന്ധവും ജ്വരവും ശോഷവും ഹരിതമായിട്ടും ദ്രവമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പുരീഷവും ഭവിക്കും.

പരിഭാഷാ____ മുഖമന്ധിതാ=മുഖമന്ധിതമെന്നപെരൊട് കൂടിയഗ്രഹം - പാണിപാദാസ്യരമണീയതാ= പാണിപാദാസ്യരമണീയമാവുകയെന്നുള്ളതു - പാണിപാദാസ്യരമണീയം=പാണിപാദാസ്യങ്ങളിൽരമണീയം= പാണിപാദാസ്യങ്ങൾ= പാണികളും പാദങ്ങളും ആസ്യവും- പാണികൾ=കരങ്ങൾ- പാദങ്ങൾ=കാലുകൾ- ആസ്യം=മുഖം- രമണീയം=മനോഹരം- അസിതങ്ങൾ=കൃഷ്ണവൎണ്ണങ്ങൾ- (കറുത്തനിറമായവ) സിരകൾ=ഞരമ്പുകൾ- ആചിതോദരതാ=ആചിതോദരമാവുകയെന്നുള്ളതു- ആചിതോദരം=ആചിതമായിരിക്കുന്നഉദരത്തോടുകൂടിയവൻ- ആചിതം=വ്യാപ്തം- ഉദരം=വയറ- ജ്വരം=പനി- അരോചകം=അരുചി- അംഗപ്ലവനം=അംഗത്തിന്റെപ്ലവനം- അംഗം=ശരീരം- പ്ലവനം=ചാട്ടം- ഗോമൂത്രസമഗന്ധിതാ=ഗോമൂത്രസമഗന്ധിയാവുകയെന്നുള്ളതു- ഗോമൂത്രസമഗന്ധി=ഗോമൂത്രതുല്യമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതു- ഗോമൂത്രതുല്യം=ഗോമൂത്രത്തോടുതുല്യം- രേവതീ=രേവതിയെന്നപെരായഗ്രഹം- ശ്യാവനീലത്വം=ശ്യാവത്വവും നീലത്വവും- ശ്യാവത്വം=കരുവാളിച്ച- നീലത്വം=നീലനിറമാവുകയെന്നുള്ളതു- കൎണ്ണനാസാക്ഷിമൎദ്ദനം= കൎണ്ണനാസാക്ഷികളുടെമൎദ്ദനം- കൎണ്ണനാസാക്ഷികൾ=കൎണ്ണവും നാസയും അക്ഷിയും- കൎണ്ണം=ചെവി- നാസാ=മൂക്ക- അക്ഷി=കണ്ണ- മൎദ്ദനം=തിരുമ്മുക- കാസഹിദ്ധ്മാക്ഷിവിക്ഷേപവക്രവക്ത്രതാരക്തതകൾ=കാസവും ഹിദ്ധ്മയും അക്ഷിവിക്ഷേപവും വക്രവക്ത്രതയും രക്തതയും- കാസം=കുര- ഹിദ്ധ്മാ=എക്കിട്ട- അക്ഷിവിക്ഷേപം= മിഴിഉരുട്ടുക- വക്രവക്ത്രതാ= വക്രവക്ത്രമാവുകയെന്നുള്ളതു- വക്രവക്ത്രം=വായ്കൊട്ടുക- രക്തതാ=മെലൊക്കചുവപ്പു- വെസ്തഗന്ധം= വെസ്തത്തിന്റെഗന്ധംപൊലെഇരിക്കുന്ന ഗന്ധം- വെസ്തം=കരിയാട- ജ്വരം=പനി- ശോഷം=മെലിച്ചു

ൽ- ഹരിതം=പച്ചളിച്ചതു- ദ്രവം=അയഞ്ഞതു- പുരീഷം=മലം-

സാരം.—— മുഖമണ്ഡിതയെന്നപേരായ ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കയ്യും കാലും മുഖവും മനോഹരമായിരിക്കുകയും വയറ്റത്തു കറുത്ത ഞരമ്പുകൾ വ്യാപിച്ചിരിക്കുകയും പനിയുണ്ടാകയും രുചിയില്ലാതിരിക്കുകയും ശരീരത്തെ ചാടിക്കുകയും ശരീരത്തിന്നു ഗോമൂത്രത്തിന്റെ ഗന്ധമുണ്ടാകയും ചെയ്യും. രേവതി ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ശരീരത്തിന്റെ ചില ഭാഗം കറുത്തുവാളിച്ചും ചില ഭാഗം നീലനിറത്തിലുമിരിക്കുകയും കുട്ടി കൈകൊണ്ടു കണ്ണു ചെവി മൂക്ക ഇതുകളെ തിരുമ്പുകയും കാസവും എക്കിട്ടവുമുണ്ടാകയും കണ്ണുരുട്ടുകയും വായകോട്ടുകയും ചുവപ്പുനിറമുണ്ടാകയും ശരീരത്തിന്നു കറിയാടിന്റെ ഗന്ധമുണ്ടാകയും പനിയും മെലിച്ചിലുമുണ്ടാകയും മലം പച്ചളിച്ചു അയഞ്ഞുപോകയും ചെയ്യും-

൨൯- ജായതേ ശുഷ്കരേവത്യാം ക്രമാൽ സർവ്വാംഗസംക്ഷയഃ।
കേശശാതോന്നവിദ്വേഷസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതാഃ।

൩൦- നാനാവർണ്ണപുരീഷത്വമുദരേ ഗ്രന്ഥയസ്സിരാഃ। രോദനം
ഗൃദ്ധ്രഗന്ധിതാ ദീർഘകാലാനുബന്ധനം॥

അന്വയം.—— ശുഷ്കരേവത്യാം- ക്രമാൽ- സർവ്വാംഗസംക്ഷയഃ- കേശശാതഃ- അന്നവിദ്വേഷസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതാഃ- നാനാവർണ്ണപുരീഷത്വം- ഉദരേ- ഗ്രന്ഥയഃ- സിരാഃ- രോദനം- ഗൃദ്ധ്രഗന്ധിതാ- ദീർഘകാലാനുബന്ധനം- ച- ജായതേ-

അന്വയാർത്ഥം.—— ശുഷ്കരേവതിയിങ്കൽ ക്രമേണ സർവ്വാംഗസംക്ഷയവും കേശശാതവും അന്നവിദ്വേഷ സ്വരദൈന്യ വിവർണ്ണതകളും നാനാവർണ്ണ പുരീഷതയും ഉദരത്തിങ്കൽ ഗ്രന്ഥികളും സിരകളും രോദനവും ഗൃദ്ധ്രഗന്ധിതയും ദീർഘകാലാനുബന്ധനവും ജനിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം.—— ശുഷ്കരേവതീ=ശുഷ്കരേവതി എന്ന പേരോടു കൂടിയ ഗ്രഹം- സർവ്വാംഗസംക്ഷയഃ=സർവ്വാംഗങ്ങളുടെ സംക്ഷയം- സർവ്വാംഗങ്ങൾ=സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങൾ- സർവ്വങ്ങൾ ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- അംഗങ്ങൾ അവയവങ്ങൾ- സംക്ഷയം=നാശം- കേശശാതഃ=കേശങ്ങളുടെ ശാതം- കേശങ്ങൾ=തലമുടികൾ- ശാതം=കൊഴിയുക- അന്നവിദ്വേഷസ്വരദൈന്യവിവർണ്ണതാഃ=അന്നവിദ്വേഷവും സ്വരദൈന്യവും വിവർണ്ണതയും- അന്നവിദ്വേഷം=ചോറുവെറുപ്പു- സ്വരദൈന്യം=ഒച്ചയടവു- വിവർണ്ണതാ=വിവർണ്ണമാവു എന്നുള്ളതു- വിവർണ്ണം=നിറം മാറിയതു- നാനാവർണ്ണപുരീഷതാ=നാനാവർണ്ണപുരീഷമാ

വു എന്നുള്ളത- നാനാവൎണ്ണപുരീഷം=നാനാവൎണ്ണമായിരിക്കുന്ന പുരീഷം- നാനാവൎണ്ണം=അനേകനിറം- പുരീഷം=മലം- ഉദരം=വയറ- ഗ്രന്ഥികം=മുഴകം- സിരകം=ഞരമ്പുകം- ഭൊദനം=കരയുക- ഗൃദ്ധ്രഗന്ധിതം=ഗൃദ്ധ്രഗന്ധിയാവു എന്നുള്ളത- ഗൃദ്ധ്രഗന്ധി=ഗൃദ്ധ്രത്തിന്റെ ഗന്ധം പൊലെ ഇരിക്കുന്നഗന്ധത്തൊടു കൂടിയത- ഗൃദ്ധ്രം=കഴു- ദീൎഘകാലാനുബന്ധനം=ദീൎഘകാലത്തിന്റെ അനുബന്ധനം- ദീൎഘകാലം=ദീൎഘമായിരിക്കുന്നകാലം- ദീൎഘം=നീളുത- കാലം=സമയം- അനുബന്ധനം=അനുഷംഗം- (പററിനില്ക്കുക)

സാരം—— ശുഷ്കരെവതി എന്ന പെരായ ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കാലംകൊണ്ടു വിരല, കാലിന്റെ തട്ട മുതലായ എല്ലാ അംഗങ്ങളും ഉവിച്ചുപൊകയും തലമുടി കൊഴിഞ്ഞുപൊകയും ചൊററിന്ന് രുചിയില്ലായ്മയും ഒച്ചയടപ്പും ശരീരത്തിന്ന നിറപ്പകച്ചയും മഞ്ഞളിച്ചിട്ടും കറുത്തിട്ടും ചുകന്നിട്ടും പച്ചനിറത്തിലുമുള്ള മലത്തെ അനുസരിക്കുകയും വയിററത്ത മുഴകളും ഞരമ്പുകളും ഉണ്ടാകയും കരയുകയും കഴുവിന്റെ ഗന്ധമുണ്ടാകയും വളരെ കാലം നില്ക്കുകയും ചെയ്യും-

൩൫. ഉദരെഗ്രന്ഥയൊവൃത്തായസ്യനാനാവിധംശകൃൽ ।
ജിഹ്വായാനിമ്നതാമദ്ധ്യെശ്യാവംതാലുചതംത്യജെൽ ॥

അന്വയം—— യസ്യ- ഉദരെ- വൃത്താഃ- ഗ്രന്ഥയഃ- നാനാവിധം- ശകൃൽ- ജിഹ്വായാഃ- മദ്ധ്യെ- നിമ്നതാ- ശ്യാവം- താലു- തം- ത്യജെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— യാവനൊരുത്തന്ന ഉദരത്തിങ്കൽ വൃത്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രന്ഥികളും നാനാവിധമായിരിക്കുന്ന ശകൃത്തും ജിഹ്വയുടെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ നിമ്നതയും ശ്യാവമായിരിക്കുന്ന താലുവും ഭവിക്കുന്നു- അവനെ ത്യജിക്കണം-

പരിഭാഷ—— യാവനൊരുത്തന്റെ=യാതൊരുബാലന്റെ- ഉദരം=വയറ- വൃത്തങ്ങൾ=വട്ടത്തിലുള്ളവ- ഗ്രന്ഥികൾ=മുഴകൾ- നാനാവിധം=നാനാപ്രകാരം- ശകൃത്ത=മലം- ജിഹ്വാ=നാവ- മദ്ധ്യം=നടു- നിമ്നതാ=നിമ്നത- (കുഴി) ശ്യാവം=കരവാളിച്ചത- താലു=അണ്ണാക്ക- അവൻ=ആ ബാലൻ- ത്യജിക്ക=ഉപെക്ഷിക്ക-

സാരം—— യാതൊരു ബാലന്റെ വയററത്ത വട്ടത്തിലുള്ള മുഴകളും മലം നാനാപ്രകാരമായിരിക്കുകയും നാവിന്റെ നടുവിൽ കുഴിയുണ്ടാകയും അണ്ണാക്ക കരവാളിച്ചിരിക്കുകയും ചെയ്യു

ന്നു- ആ ബാലനെ ചികിത്സിക്കരുത്-

൩൨. ഉച്ഛൂനോന്നംബഹുവിധംയോബാലഃപരിഹീയതേ।
തൃഷ്ണാഗൃഹീതഃക്ഷാമാക്ഷോഹന്തിതംശുഷ്കരേവതി ॥

അന്വയം—— യഃ- ബാലഃ- ബഹുവിധം- അന്നം- ഉച്ഛൂനഃ- പരിഹീയതേ- തൃഷ്ണാഗൃഹീതഃ - ക്ഷാമാക്ഷഃ- ഭവതി- തം- ശുഷ്കരേവതീ- ഹന്തി-

അന്വയാർത്ഥം—— യാതൊരു ബാലൻ ബഹുവിധമായിരിക്കുന്ന അന്നത്തെ ഉച്ഛൂനൻ എങ്കിലും പരിഹീനനായി ഭവിക്കുന്നു. തൃഷ്ണാഗൃഹീതനായിട്ടും ക്ഷാമാക്ഷനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- അവനെ ശുഷ്കരേവതി ഹനിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം—— ബഹുവിധം=അനേകപ്രകാരം- അന്നം=ഭക്ഷണസാധനം- ഉച്ഛൂനൻ=ഭുജിച്ചിട്ടുള്ളവൻ- ഭുജിക്ക=ഭക്ഷിക്ക- പരിഹീനൻ=പരിക്ഷീണൻ- (ഏറ്റവും ക്ഷീണിക്കുന്നവൻ) തൃഷ്ണാഗൃഹീതൻ=തൃഷ്ണയാൽ ഗൃഹീതൻ- തൃഷ്ണ=തണ്ണീർദാഹം- ഗൃഹീതൻ=ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക- ക്ഷാമാക്ഷൻ=ക്ഷാമങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ക്ഷാമങ്ങൾ=സ്വവിഷയഗ്രഹണാസമർത്ഥങ്ങൾ- (അവരവരുടെ വിഷയത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ ശക്തിയില്ലാത്തവ എന്ന സാരം) അക്ഷങ്ങൾ=ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ- (നശിച്ചിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളെന്നുമാം) ശുഷ്കരേവതി=ശുഷ്കരേവതി എന്ന പേരായ ഗ്രഹം- ഹനിക്ക=കൊല്ലുക-

സാരം—— അപ്പം, അട, ചോറ മുതലായ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ വഴിപോലെ ഭക്ഷിക്കുന്നവനാണെങ്കിലും ശരീരം ക്ഷയിക്കുകയും ക്ഷീണം വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- തണ്ണീർദാഹത്തോടും അവരവരുടെ പ്രവൃത്തിയിങ്കൽ ശക്തിയില്ലാത്ത കണ്ണു മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളോടും അല്ലെങ്കിൽ പൊയിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടും കൂടി ഭവിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നു- അവനെ ശുഷ്കരേവതി എന്ന പേരായ ഗ്രഹം നശിപ്പിക്കുന്നു-

൩൩. ഹിംസാരത്യർച്ചനാകാംക്ഷാഗ്രഹഗ്രഹണകാരണം ।
തത്രഹിംസാത്മകേബാലോമഹാൻവാസ്രുതനാസികഃ ॥

൩൪. ക്ഷതജിഹ്വഃക്വണേദ്ബാഢമസുഖീസാസ്രലോചനഃ ।
ദ്വേഷൊഹീനവചനഃപൂതിഗന്ധശ്ചജായതേ ॥

൩൫. ക്ഷാമോമൂത്രപുരീഷംസ്വംമൃദ്നാതിനജുഗുപ്സതേ । ഹസ്തൌചോദ്യമ്യസംരബ്ധോഹന്ത്യാത്മാനംതഥാപരം ॥

൩൬. തദ്വച്ചശസ്ത്രകാഷ്ഠാദ്യൈരഗ്നിംവാദീപ്തമാവിശേത് ।

അപ്സുമജ്ജേൽപതേൽകൂപെകുർയ്യാദന്യച്ചതാദൃശം ॥
നഖൈഃ ത്വങ്മാംസരോമാൻപൂയസ്യ ഛർദ്ദനംചപ്രവർത്തയേൽ ।
രക്തംചസർവ്വമാർഗ്ഗേഭ്യോരിഷ്ടോൽപത്തിശ്ചതംത്യജേൽ ॥

അന്വയം—— ഹിംസാരത്യർച്ചനാകാംക്ഷാ- ഗ്രഹഗ്രഹണകാരണം- തത്ര- ഹിംസാത്മകേ- ബാലഃ- മഹാൻ- വാ- സ്രുതനാസികഃ- ക്ഷതജിഹ്വഃ- ബാഢം- ക്വണേൽ- അസുഖീ- സാശ്രുലോചനഃ- ദുർവ്വർണ്ണഃ- ഹീനവചനഃ- പൂതിഗന്ധിഃ- ച- ജായതേ- ക്ഷാമഃ- സ്വം- മൂത്രപുരീഷം- മൃദ്നാതി- ന- ജുഗുപ്സതേ- സംരബ്ധഃ- ഹസ്തൗ- ഉദ്യമ്യ- ആത്മാനം- തഥാ- അപരം- ച- ഹന്തി- ശസ്ത്രകാഷ്ഠാദ്യൈഃ- തദ്വൽ- ഹന്തി- ദീപ്തം- അഗ്നിം- ആവിശേൽ- വാ- അപ്സു- മജ്ജേൽ- കൂപേ- പതേൽ- അന്യൽ- ച- താദൃശം- കുർയ്യാൽ- ത്വങ്മാംസരോമാൻ- പൂയസ്യ- ഛർദ്ദനം- സർവ്വമാർഗ്ഗേഭ്യഃ- രക്തം- പ്രവർത്തയേൽ- രിഷ്ടോൽപത്തിഃ- ച- ഭവതി- തം- ത്യജേൽ

അന്വയാർത്ഥം —— ഹിംസാരത്യർച്ചനാകാംക്ഷാ ഗ്രഹഗ്രഹണകാരണമാകുന്നു. അതുകളിൽവെച്ച ഹിംസാത്മകത്തിങ്കൽ ബാലനൊ മഹാനൊ സ്രുതനാസികനായിട്ടും ക്ഷതജിഹ്വനായിട്ടും ഏറ്റവും ക്വണനായിട്ടും അസുഖിയായിട്ടും സാശ്രുലോചനനായിട്ടും ദുർവ്വർണ്ണനായിട്ടും ഹീനവചനനായിട്ടും പൂതിഗന്ധിയായിട്ടും ജനിക്കുന്നു. ക്ഷാമനായിട്ട സ്വകമായിരിക്കുന്ന പുരീഷത്തെ മർദ്ദിക്കുന്നു. ജുഗുപ്സയെ പ്രാപിക്കുന്നില്ല. സംരബ്ധനായിട്ട ഹസ്തങ്ങളെ ഉദ്യമനം ചെയ്തിട്ട ആത്മാവിനെയും അപ്രകാരം അപരനെയും ഹനിക്കുന്നു. ശസ്ത്രകാഷ്ഠാദ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട അതുപോലെ ഹനിക്കുന്നു. ദീപ്തമായിരിക്കുന്ന അഗ്നിയെ ആവേശിക്കും. അപ്പുകളിൽ മജ്ജിക്കും. കൂപത്തിങ്കൽ പതിക്കും. അന്യത്തായിരിക്കുന്ന താദൃശത്തെ ചെയ്യും. ത്വങ്മാംസരോമങ്ങളെയും പൂയത്തിന്റെ ഛർദ്ദനത്തെയും സർവ്വമാർഗ്ഗങ്ങളൂടെ രക്തത്തെയും പ്രവർത്തിപ്പിക്കും. രിഷ്ടോൽപത്തിയും ഭവിക്കുന്നു. അവനെത്യജിക്കേണം.

പദാർത്ഥം——ഹിംസാരത്യർച്ചനാകാംക്ഷാ=ഹിംസാരത്യർച്ചനങ്ങളിലുള്ള കാംക്ഷാ. ഹിംസാരത്യർച്ചനങ്ങൾ=ഹിംസയും രതിയും അർച്ചനവും. ഹിംസാ=വധം. രതി=ക്രീഡാ. അർച്ചനം=പൂജനം. കാംക്ഷാ=ആഗ്രഹം. ഗ്രഹഗ്രഹണകാരണം=ഗ്രഹഗ്രഹണത്തിങ്കൽകാരണം. ഗ്രഹഗ്രഹണം=ഗ്രഹങ്ങളുടെഗ്രഹണം. ഗ്രഹങ്ങൾ=സ്കന്ദാദിഗ്രഹങ്ങൾ. ഗ്രഹണം=ആവേശം. (ബാ

ധാ) കാരണം=ഹെതു- ഹിംസാത്മകം=ഹിംസാസ്വരൂപം. (വധത്തിംകൽ താല്പൎയ്യമുള്ള ഗ്രഹം) ബാലൻ=കുട്ടി- മഹാൻ=യൊഗ്യവന ദുഃഖനായിരിക്കുന്നപുരുഷൻ- സ്രുതനാസികൻ=സ്രുതമായിരിക്കുന്ന നാസികയൊടുകൂടിയവൻ- സ്രുതം=സ്രവിച്ചതു- സ്രവിക്ക=ഒലിക്കുക- നാസിക=മൂക്കു- ക്ഷതജിഹ്വൻ=ക്ഷതമായിരിക്കുന്ന ജിഹ്വയൊടു കൂടിയവൻ- ക്ഷതം=മുറിഞ്ഞതു- ജിഹ്വ=നാവു- കാണൻ=ശബ്ദിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ- അസുഖി=സുഖത്തൊടുകൂടാത്തവൻ- സാസ്രലൊചനൻ=സാസ്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലൊചനങ്ങളൊടു കൂടിയവൻ- സാസ്രങ്ങൾ=അസ്രങ്ങളൊടുകൂടിയവ- അസ്രങ്ങൾ=കണ്ണുനീരുകൾ- ലൊചനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- ഉദ്വമൻ=ഉൾവെന്നവമിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ- വമിക്ക=ഛൎദ്ദിക്ക- ഹീനവചനൻ=ഹീനമായിരിക്കുന്ന വചനത്തൊടുകൂടിയവൻ ഹീനം=കുറഞ്ഞതു- വചനം=വാക്കു- പൂതിഗന്ധി=പൂതിഗന്ധത്തൊടു കൂടിയവൻ- പൂതിഗന്ധം=ദുൎഗ്ഗന്ധം- ക്ഷാമൻ=ക്ഷീണൻ- സ്വം=തന്നെസംബന്ധിച്ചതു- മൂത്രപുരീഷം=മൂത്രവും പുരീഷവും. പുരീഷം=മലം- മലിക്ക=തിരുമ്മുക- ജുഗുപ്സ്യ=നിന്ദ്യം- സംരബ്ധൻ=സംരംഭത്തൊടു കൂടിയവൻ- സംരംഭം=കൊപം- ഹസ്തങ്ങൾ=കൈകൾ- ഉദ്യമനം ചെയ്ക=പൊക്കുക- അമ.വ=മാവു- അപരൻ=അന്യൻ- ഹനിക്ക=അടിക്കുക- ശസ്ത്രകാഷ്ഠാദ്യങ്ങൾ=ശസ്ത്രകാഷ്ഠങ്ങൾ ആദിയായിട്ടുള്ളവ- ശസ്ത്രകാഷ്ഠങ്ങൾ=ശസ്ത്രവും കാഷ്ഠവും- ശസ്ത്രം=ആയുധം- കാഷ്ഠം=വടി. ലിപ്തം=ലിപിക്കപ്പെട്ടതു- ലിപിക്ക=പൂശിക്ക- അഗ്നി=തീയ്- ആവെശിക്ക=പ്രവെശിക്ക- അപ്പുകൾ=ജലങ്ങൾ- മജ്ജിക്ക=മുങ്ങുക- കൂപം=കിണറ- പതിക്ക=വീഴുക അന്യം=മറ്റുള്ളതു- തല്പ്രായം=അതുപൊലെ ഉള്ളതു- അസു=പ്രാണങ്ങൾ- ഉം ദാഹമൊഹങ്ങൾ=ഉഷ്ണം ദാഹവും മൊഹവും- ദാഹം=തണ്ണീർദാഹം- ദാഹം=എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും കഠിനമായ ചൂടു- മൊഹം=വൈചിത്ത്യം- പൂയം=ചലം- ഛൎദ്ദനം=ഛൎദ്ദി- സജ്ജമാൎഗ്ഗങ്ങൾ=സജ്ജങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാൎഗ്ഗങ്ങൾ- സജ്ജങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- മാൎഗ്ഗങ്ങൾ=വഴികൾ- തസ്കരൻ=ചൊരൻ- പ്രവൎത്തിപ്പിക്ക=പുറപ്പെടുവിക്ക- രിഷ്ടൊല്പത്തി=രിഷ്ടത്തിന്റെ ഉൽപത്തി- രിഷ്ടം=മരണലക്ഷണം- ഉൽപത്തി=ഉത്ഭവം- ത്യജിക്ക=ഉപെക്ഷിക്ക-

സാരം—— വധിക്കണം എന്നുള്ള ആഗ്രഹവും കളിക്കണം എന്നുള്ള ആഗ്രഹവും ബലിപൂജാദികളെ സ്വീകരിക്കണം എ

നുള്ളതുഗ്രഹവും ഇങ്ങിനെ മൂന്ന വിധമാകുന്നു- സ്കന്ദാദിഗ്രഹങ്ങൾ ബാധിപ്പാനുള്ള കാരണം അതുകളിൽവെച്ച വധിക്കെണമെന്ന താല്പൎയ്യമുള്ളഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കുട്ടിയുടെയൊ വല്ലുതായവന്റെയൊ മൂക്കിൽനിന്ന വെള്ളം ഒലിക്കയും നാവിങ്കൽ പല്ലുകൾകൊണ്ട കടിച്ചുമുറിക്കയും ഏററവും ഉദ്വേഗത്തൊടുകൂടിശയിക്കുകയും സുഖമില്ലാതിരിക്കുകയും കണ്ണുകളിൽ നിന്ന വെള്ളംപോരികയും വളരെ ശബ്ദത്തൊടുകൂടെ ഛൎദ്ദിക്കയും ക്ഷീണത്തൊടുകൂടി കരച്ചൽമാത്രം വിശേഷം പറയുകയും ശരീരത്തിങ്കൽ ദുൎഗ്ഗന്ധമുണ്ടാകയും ചെയ്യും- ക്ഷീണിച്ചവനായിട്ട തന്റെ മുലകളെ നല്ലതല്ല എന്ന തൊന്നാതെ കയ്യുകൊണ്ട ചൊറിയുകയും ചാപല്യത്തൊടുകൂടിട്ടതന്നെ തന്നെയൊ മററുള്ളവനെയൊ കയ്യുകൾ ഏന്തിപിടിച്ച അടിക്കുകയും ആയുധംകൊണ്ടൊ വടികൊണ്ടൊ മണ്ണിൻകട്ട. കല്ല ഇതലായവറ്റ കൊണ്ടൊ അപ്രകാരം തന്നെയൊ മററുള്ളവനെയൊ അടിക്കുകയും ജ്വലിച്ചിരിക്കുന്ന അഗ്നിയിൽ ചാടുകയും വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിയിടുകയും കിണററിൽ ചാടുകയും അപ്രകാരംതന്നെ തന്റെ പ്രാണനെനശിപ്പിക്കുന്നതായ പലെ വിധത്തിലുള്ള സാഹസത്തെയും ചെയ്യും- തണ്ണീർദാഹം എല്ലാഅംഗങ്ങളിലും കഠിനമായചൂട്, ദൌൎബ്ബല്യം ഇതുകൾ ഉണ്ടാകയും മലത്തെ മുട്ടിക്കയും രോമകൂപങ്ങളിൽകൂടി രക്തംവരികയും വികൃതിവിജ്ഞാനീയാദ്ധ്യായത്തിൽ പറകപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മരണലക്ഷണം ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും ഈ ഇക്ഷെല്ലാമുള്ളവനെ ചികിത്സിക്കരുത-

ശ്ലൊ- രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂഷണപ്രിയഃ। ഹൃഷ്ടശ്ശാന്തശ്ച ദുസ്സാദ്ധ്യോ രതികാമെനപീഡിതഃ ॥

അന്വയം— രതികാമെന- പീഡിതഃ- രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂഷണപ്രിയഃ- ഹൃഷ്ടഃ- ശാന്തഃ-ച- ദുസ്സാദ്ധ്യഃ- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം— രതികാമനാൽ പീഡിതനായിരിക്കുന്ന ബാലൻ രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂഷണ പ്രിയനായിട്ടും ഹൃഷ്ടനായിട്ടും ശാന്തനായിട്ടും ദുസ്സാദ്ധ്യനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം— രതികാമൻ=രതിയെ കാമിക്കുന്നവൻ- രതി= ക്രീഡാ- കാമിക്ക=ആഗ്രഹിക്ക- പീഡിതൻ= പീഡിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൻ- പീഡിപ്പിക്ക=ഉപദ്രവിക്ക- രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂഷണപ്രിയൻ= രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂഷണങ്ങളിങ്കൽപ്രിയൻ- രഹസ്ത്രീരതിസല്ലാപഗന്ധസ്രഗ്ഭൂ

ണം= രഹസ്സും സ്ത്രീരതിയും സല്ലാപവും ഗന്ധവും സ്രക്കും ഭൂഷണവും- രഹസ്സ്= നിൎജ്ജനദേശം- സ്ത്രീരതിസല്ലാപം=സ്ത്രീകളൊടുകൂടിയുള്ളരതിയും സല്ലാപവും- രതി=ക്രീഡാ- സല്ലാപം=സംവാദം- (നേരംപോക്കു പറയുക) ഗന്ധം=സൌരഭ്യവസ്തു- സ്രക്ക=മാലാ- ഭൂഷണം= ആഭരണം- പ്രിയൻ= ഇഷ്ടമുള്ളവൻ- ഹൃഷ്ടൻ= ഹൎഷത്തൊടുകൂടിയവൻ- ഹൎഷം=സന്തൊഷം- ശാന്തൻ= ശാന്തിയൊടുകൂടിയവൻ- ശാന്തി=ക്ഷമാ- ദുസ്സാധ്യൻ= ദുഃഖെന സാധിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യൻ-സാധിക്ക= ചികിത്സിക്ക-

സാരം— ക്രീഡാതൽപരനായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹത്താൽ ബാധിക്കപ്പെട്ട ബാലനൊ വലുതായവനൊ ആളില്ലാത്ത സ്ഥലത്തിംകലും സ്ത്രീകളോടുകൂടി കളിക്കുന്നതിംകലും അവരൊടുകൂടി നെരംപൊക്കുപറയുന്നതിംകലും ചന്ദനം, രാമച്ചം, അകില്, കസ്തൂരി ഇത്യാദിസൌരഭ്യ വസ്തുവിംകലും മാലകളിലും ആഭരണങ്ങളിലും താൽപൎയ്യത്തൊടുകൂടിയവനായിട്ടും എല്ലായ്പ്പൊഴും സന്തൊഷത്തൊടും ക്ഷമയൊടും കൂടിയവനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ആ ബാലൻ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു ചികിത്സിക്കപ്പെടുന്നവനാകുന്നു-

നൻ- ദീനഃപരിമൃശൻവക്ത്രംശുഷ്കൊഷ്ഠഗളതാലുകഃ । ശംകിതംവീക്ഷതെരൌതിധ്യായത്യായാതിദീനതാം ॥

രം- അന്നമന്നാഭിലാഷെപിദത്തംനാത്തിബുഭുക്ഷതെ । ഗ്രഹീതംബലികാമെനതംവിദ്യാൽസുഖസാധനം ॥

അന്വയം— യഃ- ദീനഃ- വക്ത്രം- പരിമൃശൻ- ശുഷ്കൊഷ്ഠഗളതാലുകഃ- ശംകിതം- വീക്ഷതെ- രൌതി- ധ്യായതി- ദീനതാം- ആയാതി- അന്നാഭിലാഷെ- അപി- ദത്തം- അന്നം അത്തി-ന- ബുഭുക്ഷതെ- ബലികാമെന- ഗ്രഹീതം- തം- സുഖസാധനം-വിദ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം— യാവനൊരുത്തൻ ദീനനായിട്ടും മുഖത്തെ പരിമൃശനായിട്ടും ശുഷ്കൊഷ്ഠഗളതാലുകനായിട്ടും ശംകിതമാകുംവണ്ണം വീക്ഷിക്കുന്നു- രൊദനത്തെ ചെയ്യുന്നു- ധ്യാനിക്കുന്നു ദീനതയെ ആയാനം ചെയ്യുന്നു- അന്നാഭിലാഷനായിരിക്കും സമയത്തിംകലും ദത്തമായിരിക്കുന്ന അന്നത്തെ അധികം ബുഭുക്ഷിക്കുന്നില്ല ബലികാമനാൽ ഗ്രഹീതനായിരിക്കുന്നവനെ സുഖസാധനമെന്ന അറിയെണം-

പദാൎത്ഥം— യാവനൊരുത്തൻ= യാതൊരുബാലൻ- ദീനൻ= ക്ഷീണൻ- വക്ത്രം=മുഖം- പരിമൃശൻ= പരിമൎശിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- പരിമൎശിക്ക= തൊടുക- ശുഷ്കൊഷ്ഠഗളതാലുകൻ= ശു

ക്ഷണാക്ഷരായിരിക്കുന്ന ഓഷ്ഠഗാത്രതാലുക്കളോടുകൂടിയവൻ - ക്ഷുഷ്കങ്ങൾ = വരണ്ടവ - ഓഷ്ഠഗാത്രതാലുക്കൾ = ഓഷ്ഠവും ഗാത്രവും താലുവും - ഓഷ്ഠം = ചുണ്ട - ഗാത്രം = കൈകാൽ - താലു = അണ്ണാക്ക - ശങ്കിതം = ശങ്കയോടുകൂടുംവണ്ണം - വീക്ഷിക്ക = നോക്കുക - ഭീതത = ഭീതത്വം = (പേടി) ആധ്യാനം ചെയ്ക = ധ്യാനിക്ക അന്നാഭിലാഷൻ = അന്നത്തിങ്കൽ അഭിലാഷത്തോടുകൂടിയവൻ - അഭിലാഷം = ആഗ്രഹം - ദത്തം = ദാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത - ദാനം ചെയ്ക = കൊടുക്കുക - ബുഭുക്ഷിക്ക = ഭുജിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഇച്ഛിക്ക - ബലികാമൻ = ബലിയെ കാമിക്കുന്നവൻ - കാമിക്ക = ആഗ്രഹിക്ക - ഗൃഹീതൻ = ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ - ഗ്രഹിക്ക = ബാധിക്ക - അവൻ = ബാലൻ - സുഖസാധനൻ = സുഖേന സാധിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യൻ - സാധിക്ക = ചികിത്സിക്ക -

സാരം — യാതൊരു ബാലൻ കണ്ണീരോടുകൂടെ മുഖത്തെ തുടെക്കുകയും ചുണ്ടും ദേഹവും അണ്ണാക്കും വറളുകയും ശങ്കയോടുകൂടി എല്ലാദിക്കിലും നോക്കുകയും കരയുകയും ധ്യാനിക്കുകയും ഭയപ്പെടുകയും അന്നത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹത്തോടുകൂടിയവനാണെ എങ്കിലും കൊടുത്തിരിക്കുന്ന അന്നത്തെ ഭുജിപ്പാൻ ഇച്ഛയില്ലാതിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു - ബലികാമനായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹത്താൽ ബാധിച്ചിരിക്കുന്ന ബാലനെ സുഖസാദ്ധ്യനെന്നറിയേണം -

൪൫ - ഹന്തുകാമം ജയേദ്ധോമൈസ്സിദ്ധമന്ത്രപ്രവർത്തിതൈഃ ।
ഇതരൌ തു യഥാകാമം രതിബല്യാദിദാനതഃ ॥

അന്വയം — ഹന്തുകാമം - സിദ്ധമന്ത്രപ്രവർത്തിതൈഃ - ഹോമൈഃ - ജയേത് - ഇതരൌ - തു - യഥാകാമം - രതിബല്യാദിദാനതഃ - ജയേൽ -

അന്വയാർത്ഥം — ഹന്തുകാമനെ സിദ്ധമന്ത്രപ്രവർത്തിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഹോമങ്ങളെക്കൊണ്ട ജയിക്കേണം - ഇതരന്മാരെ അവരുടെ കാമത്തിന്ന തക്കവണ്ണം രതിബല്യാദിദാനംകൊണ്ട ജയിക്കേണം -

പദാർത്ഥം — ഹന്തുകാമൻ = ഹനിപ്പാനായിക്കൊണ്ട കാമത്തോടുകൂടിയവൻ - ഹനിക്ക = കൊല്ലുക - കാമം = ആഗ്രഹം - സിദ്ധമന്ത്രപ്രവൃത്തിതങ്ങൾ = സിദ്ധമന്ത്രങ്ങളോടുകൂടെ പ്രവൃത്തിതങ്ങൾ - സിദ്ധമന്ത്രങ്ങൾ = സിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന മന്ത്രങ്ങൾ - സിദ്ധങ്ങൾ = അപരാജിതങ്ങൾ - (മറ്റൊന്നിനാൽ ജയിക്കപ്പെടാത്തവ) പ്രവൃത്തിതങ്ങൾ = പ്രവൃത്തിക്കപ്പെട്ടവ - പ്രവൃത്തിക്ക =

പ്പെട്ടു- ജയിക്കും നശിപ്പിക്കും- ഇതരങ്ങൾ= അല്പനാകാമങ്ങൾ- കാമം= അനുഗ്രഹം- രതിവെല്യാമിമാനം= രതിവെല്യാമികളുടെ മാനം- രതിവെല്യാമികൾ= രതിയും വെല്യാമിയും- രതി=സുഖാവാസം- വെല്യാമി=പൂജാദി- മാനം=കൊടുക്കുക-

സാരം— നശിപ്പിപ്പാനിച്ഛയോടുകൂടെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്ന ഗ്രഹത്തെ സിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന മന്ത്രങ്ങളോടുകൂടെ ഹോമം ചെയ്തു ജയിക്കേണം- മുമ്പെ പറഞ്ഞകാമൻ അസാധ്യഗ്രഹമാണെന്നും അതിനെ ഉപേക്ഷിക്കേണമെന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുമ്പോൾ അതിന്നിങ്ങിനെ ചികിത്സ പറകപ്പെട്ടു എന്നുള്ളടത്തെ (അസാധ്യാ ഹരേ: ക്ലപാസാച്ചിതേസൽ) എന്ന സംഗ്രഹത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടാകയാൽ അതിന്ന ഈശ്വരപ്രസാദംവരെ ചികിത്സിക്കേണമെന്ന അഭിപ്രായംകൊണ്ടും സിദ്ധമന്ത്രപ്രവൃത്തികൊണ്ട എന്ന പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു മന്ത്രങ്ങൾക്കു ഈശ്വരശക്തി ഉണ്ടെന്നും അതിനെ പറയാൻ പാടില്ലാത്തതുകൊണ്ടും അതിനെയും ചികിത്സിക്കേണമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- രതികാമനെയും അല്പനാകാമനെയും അവരുടെ ഇഷ്ടത്തിന്നനുകൂലമായ സുഖസ്ഥാനത്തെകൊടുക്കുക, പൂജയെ കൊടുക്കുക ഇത്യാദികൾകൊണ്ടും ജയിക്കേണം-

൫൮- അഥാസാധ്യഗ്രഹംബാലംവിവിക്തശരണേസ്ഥിതം । ത്രിഃസ്നാതകസംശ്ലിഷ്ടംസമാസന്നിഹിതാനലേ ॥

൫൯- വികീർണ്ണഭൂതികുസുമപത്രബീജാന്നസർഷപേ । രക്ഷോഘ്നതൈലജ്വലിതപ്രദീപഹതപാപ്മനി ॥

൬൦- വ്യവായമദ്യപിശിതനിവൃത്തപരിചാരകേ । പുരാണസർപ്പിഷാഭ്യക്തംപരിഷിഞ്ചേൽസുഖാംബുനാ ॥

൬൧- സാധിതേനബലാനിംബവൈജയന്തീനൃപദ്രുമൈഃ । പാരിഭദ്രകകടഭീഗജാംബ്രൂവരണാർക്കജൈഃ ॥

൬൨- കപോതവംകാപാമാർഗ്ഗപാടലീമധുശിഗ്രുഭിഃ । കാകജംഘാമഹാശ്വേതാകപിത്ഥക്ഷീരിപാദപൈഃ ॥

൬൩- കസേരുകൈശ്ചൈവസപുഷ്പസ്നാതസ്യാചരേൽ ... പിവ്യൂല്ലാമരിസിംഹിക്ഷീരപക്ഷിഭിരവ്യക്തയിത്രിഭിഃ ॥

പദച്ഛേദം——— അഥ- അസാധ്യഗ്രഹം- ബാലം- അഹന്യഹഃ- ത്രിഃ- സ്നാതകസംശ്ലിഷ്ടം- സമാസന്നിഹിതാനലേ- വികീർണ്ണഭൂതികുസുമപത്രബീജാന്നസർഷപേ- രക്ഷോഘ്നതൈലജ്വലിതപ്രദീപഹതപാപ്മനി- വ്യവായമദ്യപിശിതനിവൃത്തപരിചാരകേ- വിവിക്തേ- ശരണേ- സ്ഥിതം- പുരാണസർപ്പിഷാ- അഭ്യക്തം-

വേലാനിലവൈജയന്തീപട്ടൈഃ- പാരിഭദ്രകകടഭീജം
ബൂവരണകല്ക്കൈഃ- കപോതവങ്കാ കാപാമാൎഗ്ഗപാടലീമധു
ശിഗ്രുഭിഃ സകണ്ടകൈൎവ്വൈഃ- കാകജംഘാമഹാശ്വേതാകപി
ത്ഥക്ഷീരിപാദപൈഃ- ച- സാധിതേന- സുഖോഷ്ണേന- പരി
ഷിഞ്ചേൽ- സ്നാനസ്യ- ഏതന്മിശ്രൈരേതൈഃ- മരിചപിപ്പലീഗുഗ്ഗുലുഹി
ന്സിംഹികാചൎമ്മഭിഃ- ധൂപം- ഉപ്പാക്ഷകൈൎ-ച-

അന്വയാൎത്ഥം —— അനന്തരം സാദ്ധ്യഗ്രഹനായിരിക്കുന്ന
ബാലനെ അഹസ്സിങ്കൽ മൂന്നുവട്ടം സിക്തസംമൃഷ്ടമായി എ
ല്ലായ്പോഴും സന്നിഹിതാനലമായി വികീൎണ്ണഭൂതികുസുമപത്ര
ബീജാന്ന സൎഷപമായി രക്ഷോഘ്നതൈലജ്വലിത പ്രദീപഹ
തപാപ്മാവായി വ്യവായമദ്യപിശിത നിവൃത്തപരിചാരകമായി
വിവിക്തമായിരിക്കുന്ന ശരണത്തിങ്കൽ സ്ഥിതനാക്കി പുരാ
ണ സപ്പിസ്സുകൊണ്ടു അഭ്യക്തനാക്കീട്ട വേലാനിലവൈജ
യന്തീപട്ടങ്ങളെക്കൊണ്ടും പാരിഭദ്രകകടഭീജംബൂവരണ
കല്ക്കങ്ങളെക്കൊണ്ടും കപോതവങ്കാപാമാൎഗ്ഗപാടലീമധുശിഗ്രു
ക്കളെക്കൊണ്ടും സകണ്ടകങ്ങളായിരിക്കുന്ന കാകജംഘാമ
ഹാശ്വേതാകപിത്ഥക്ഷീരിപാദങ്ങളെക്കൊണ്ടും സാധിതമായിരി
ക്കുന്ന സുഖോഷ്ണമായ ജലംകൊണ്ടു പരിഷേചനം ചെയ്യിക്കേണം.
സ്നാനസ്യ ഏതന്മിശ്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന മരിചപിപ്പലീഗുഗ്ഗുലുഹിംസ്രാ
ചൎമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു ധൂപത്തെ ഉപയോഗിക്കുകയും വേണം.

പരിഭാഷാ—— സാദ്ധ്യഗ്രഹൻ=സാദ്ധ്യമായിരിക്കുന്ന ഗ്ര
ഹത്തോടുകൂടിയവൻ- സാദ്ധ്യം=സാധിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം-
സാധിക്ക ചികിത്സിക്ക- അഹസ്സ=ദിവസം- വാരം=പ്രാവ
ശ്യം- സിക്തസംമൃഷ്ടം=പൂൎവ്വം സംമൃഷ്ടമായിട്ടും പിന്നെ സി
ക്തമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നത- സംമൃഷ്ടം=സംമാൎജ്ജനം ചെയ്യപ്പെ
ട്ടത- സംമാൎജ്ജനം ചെയ്ക=ശുദ്ധിവരുത്തുക- സിക്തം=സേച
നം ചെയ്യപ്പെട്ടത- സേചനം ചെയ്ക=നനക്കുക- (തളിച്ചതളി
ച്ചത എന്നൎത്ഥം) സന്നിഹിതാനലം=സന്നിഹിതമായിരിക്കു
ന്ന അനലത്തോടുകൂടിയത- സന്നിഹിതം സമീപത്തിങ്കൽ ഇ
രിക്കുന്നത- അനലൻ=അഗ്നി- വികീൎണ്ണഭൂതികുസുമപത്രബീ
ജാന്നസൎഷപം=വികീൎണ്ണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭൂതികുസുമപത്രബീ
ജാന്ന സൎഷപങ്ങളോടുകൂടിയത- വികീൎണ്ണങ്ങൾ=വികിരണം
ചെയ്യപ്പെട്ടവ- വികിരണം ചെയ്ക=വിതറുക- ഭൂതികുസുമപത്ര
ബീജാന്നസൎഷപങ്ങൾ= ഭൂതിയും കുസുമവും പത്രവും ബീജവും
അന്നവും സൎഷപവും- ഭൂതി=ഭസ്മം- കുസുമം=പുഷ്പം- പത്രം=

ഉപ- ബീജം=വിത്ത- അന്നം=ചോറ- സർപ്പിഃ=നെയ്യ- ര ക്ഷോഘ്നതൈലജ്വലിതപ്രദീപഹതപാപ്മാവ=രക്ഷോഘ്നതൈല ജ്വലിതമായിരിക്കുന്ന പ്രദീപത്താൽ ഹതമായിരിക്കുന്ന പാ പ്മാവൊടുകൂടിയത- രക്ഷോഘ്നതൈലജ്വലിതം=രക്ഷോഘ്നതൈ ലത്താൽജ്വലിതം- രക്ഷോഘ്നതൈലം=രക്ഷോഘ്നമായിരിക്കുന്ന തൈലം- രക്ഷോഘ്നം=രക്ഷോഗ്രഹത്തെ ഹനിക്കുന്നത- ഹനി ക്ക=നശിപ്പിക്ക- ജ്വലിതം=ജ്വലിക്കപ്പെട്ടത- ജ്വലിക്ക=പ്രകാശി ക്ക- പ്രദീപം=വിളക്ക- ഹതം=ഹനിക്കപ്പെട്ടത- ഹനിക്ക=ന ശിപ്പിക്ക- പാപ്മാവ=പാപം- വ്യവായമദ്യപിശിതനിവൃത്തപരി ചാരകം=വ്യവായമദ്യപിശിതങ്ങളിൽനിന്ന നിവൃത്തന്മാരായി രിക്കുന്ന പരിചാരകന്മാരൊടുകൂടിയത- വ്യവായമദ്യപിശിതങ്ങ ൾ=വ്യവായവും മദ്യവും പിശിതവും- വ്യവായം=മൈഥുനം- മ ദ്യം=മദ്യപാനം- പിശിതം=മാംസഭക്ഷണം- നിവൃത്തന്മാർ=നി വൃത്തിച്ചിരിക്കുന്നവർ- നിവൃത്തിക്ക=പിൻതിരിയുക- പരിചാ രകന്മാർ=ഭൃത്യന്മാർ- വിവിക്തം=വിജനം- (ജനമില്ലാത്തത-) ശ രണം=ഗൃഹം- സമിതൻ=സമിതിചെയ്യുന്നവൻ- സമിതി ചെയ്ക=ഇരിക്ക- പുരാണസർപ്പിസ്സ=പുരാണമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സ- പുരാണം=പഴകിയത- സർപ്പിസ്സ=നെയ്യ- അഭ്യക്ത ൻ=അഭ്യംഗം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അഭ്യംഗം ചെയ്ക=തേക്ക ക- ബലാനിംബവൈജയന്തീസൂപ്പങ്ങൾ=ബലയും നിംബ വും വൈജയന്തിയും സൂപ്പവും- ബല=കുറുന്തോട്ടി- നിം ബം=വേപ്പ- വൈജയന്തി=മുഞ്ഞ- സൂപ്പം=കാന്ന- പാരിഭ ദ്രകകടംഗജംബൂവരണകത്തൃണങ്ങൾ=പാരിഭദ്രകവും കടംഗ വും ജംബുവും വരണവും കത്തൃണവും- പാരിഭദ്രകം=മുരി ക്ക- കടംഗം=പലകപ്പയ്യാനി- ജംബു=ഞാവൽ- വരണം=നീ ർമാതളം- കത്തൃണം=പുല്ല- കപോതവങ്കാപാമാർഗ്ഗപാടലീമധു ശിഗ്രുക്കൾ=കപോതവങ്കവും അപാമാർഗ്ഗവും പാടലിയും മധുശി ഗ്രുവും- കപോതവങ്കം=അടക്കാമണിയൻ- അപാമാർഗ്ഗം=ചെറി യകടലാടി- പാടലീ=പാതിരി- മധുശിഗ്രു=പുന്നമുരിങ്ങ- സകര ഞ്ജകദംബങ്ങൾ=കരഞ്ജകദംബങ്ങളോടുകൂടിയവ- കരഞ്ജകദം ബങ്ങൾ=കരഞ്ജവും കദംബവും- കരഞ്ജം=ഉങ്ങ- കദംബം=ക ടമ്പ- കാകജംഘാമഹാശ്വേതാകപിത്ഥക്ഷീരിപാദപങ്ങൾ=കാകജം ഘയും മഹാശ്വേതയും കപിത്ഥവും ക്ഷീരിപാദപവും- കാകജം ഘ=കാക്കത്തൊണ്ടി- മഹാശ്വേത=[illegible] കപിത്ഥം= വിളാർ- ക്ഷീരിപാദപം=പാലുള്ളമരം- സുധാദി=സുധാദികളുടെ

ഥം- സ്വാധീക്കം=ഉണ്ടാക്കുക- സുഖോഷ്ണേന=കുറഞ്ഞൊരു ചൂടോടു കൂടി യവെള്ളം- പരിഷേചനം ചെയ്യിപ്പിക്കണം=കുളിപ്പിക്കുക- സ്നാതൻ=സ്നാനം ചെയ്യിക്കപ്പെട്ടവൻ- സ്നാനം ചെയ്യ=കുളിക്കുക- ഘൃതമിശ്രിതങ്ങൾ=ഘൃതത്തോടു മിശ്രിതങ്ങളായ- ഘൃതം=നെയ്യ്- മിശ്രിതങ്ങൾ=മിശ്രങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ- മിശ്രങ്ങൾ=ചേർന്നവ- ദ്വീപിവ്യാഘ്രാഹിസിംഹർക്ഷ ചർമ്മങ്ങൾ=ദ്വീപിവ്യാഘ്രാഹിസിംഹർക്ഷങ്ങളുടെ ചർമ്മങ്ങൾ- ദ്വീപിവ്യാഘ്രാഹിസിംഹർക്ഷങ്ങൾ=ദ്വീപിയും വ്യാഘ്രവും അഹിയും സിംഹവും ഋക്ഷവും- ദ്വീപി=പുള്ളിപ്പുലി- വ്യാഘ്രം=പുലി അഹി=പാമ്പ- ഋക്ഷം=കരടി- ചർമ്മം=തോലി- ധൂപം=പുക- ആചരിക്ക=ചെയ്യുക-

സാരം.... അനന്തരം സ്വഭാവ്യഗ്രഹത്തോടു കൂടിയ ബാലനെ പകൽ മൂന്നു നേരവും അടിച്ചു തളിച്ചു ശുദ്ധിവരുത്തിയതും എല്ലായ്പോഴും സമീപത്തിങ്കൽ തിയ്യുള്ളതും ദീപം, പുഷ്പം, മുതൽ മുതലായതിന്റെ മാല, അമര മുതലായതിന്റെ വിത്ത പരമാന്നം, പൊറ്റേട്ടക- ഇതുകൾ വിതറിയതും ലാക്ഷാദി മുതലായ രക്ഷോഘ്നങ്ങളായ തൈലം കൊണ്ടു കത്തിച്ചിരിക്കുന്ന വിളക്കിനാൽ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പാപത്തോടു കൂടിയതും മൈഥുനം, മദ്യപാനം, മാംസഭക്ഷണം ഇതുകളില്ലാത്ത ഭൃത്യന്മാരോടു കൂടിയതും ജനബാധ ഇല്ലാത്തതും ആയ ഗൃഹത്തിൽ ഇരുത്തിട്ടു പഴയ നെയ്യു കൊണ്ടു മെൽ പുരട്ടിട്ടു കുറുന്തോട്ടിവേര, വെപ്പിൻതൊലി, മുത്തെവേര കൊന്നത്തൊലി, വെണ്ടെക്കിൻതൊലി, പടകൂരുന്നവേര, താവൽതൊലി, നീർമാതളത്തിൻതൊലി, ചുണ്ടവേര, അടക്കാമണിയൻവേര, വലിയകടലാടിവേര, പാതിരിവേര, പുനർമുരിങ്ങവേര, ഇഞ്ഞിൻതൊലി, കടമ്പിൻതൊലി, കാക്കത്തൊണ്ടിവേര, വെള്ളവയമ്പ, വിഴാൽമരത്തിൻവേര, നാല്പാമരത്തൊലി ഇവകളിട്ടു വെച്ച വെള്ളം അല്പം ചൂടോടെ പകൎന്നു കുളിപ്പിക്കേണം- കുളിപ്പിച്ചതിന്റെ ശേഷം പുള്ളിപ്പുലി, പുലി, പാമ്പ, സിംഹം, കരടി ഇവറ്റകളുടെ തൊലിയിൽ നെയ്യു ചേർത്ത പുകച്ചു പുക ഏല്പിക്കയും വേണം-

൨൭. പൂതിമശോംഗസിദ്ധാർത്ഥവചാഭല്ലാതകദ്വിപൈഃ । സകേശൈർന്നഖൈർദ്ധൂപസ്സ്യാദ്ഗ്രഹവിമോക്ഷണഃ ॥

അന്വയം—— സകേശൈഃ- നഖൈഃ- പൂതിമശോംഗസിദ്ധാർത്ഥവചാഭല്ലാതകദ്വിപൈഃ- ധൂപഃ- സദ്യഗ്രഹവിമോക്ഷണഃ- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം——സകേശങ്ങളായി സാഷ്ഠങ്ങളായിരിക്കുന്ന

പൃത്ഥ്വീകാശസിദ്ധാർത്ഥ വചാലശുനതിക്തകങ്ങൾ കൊണ്ടുള്ള ധൂപം സർവ്വഗ്രഹ വിമോക്ഷണമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ —— സകുഷ്ഠങ്ങൾ=കുഷ്ഠത്തോടുകൂടിയവ. കുഷ്ഠം=കൊട്ടം. സഘൃതങ്ങൾ=ഘൃതത്തോടുകൂടിയവ. ഘൃതം=നെയ്യ്. പൃത്ഥ്വീകാശസിദ്ധാർത്ഥവചാലശുനതിക്തകങ്ങൾ=പൃത്ഥ്വീകാശവും സിദ്ധാർത്ഥവും, വചയും ലശുനവും തിക്തകവും. പൃത്ഥ്വീകാശം=പൃത്ഥ്വീകാശമെന്ന പേരോടുകൂടിയ ശണം. (കമ്പിളികൊററൻ എന്നുമുണ്ട്) സിദ്ധാർത്ഥം=കടുക. വചാ=വയമ്പ. ലശുനം=വെളുള്ളി. തിക്തകം=അയമോദകം. ധൂപം=പുക. സർവ്വഗ്രഹവിമോക്ഷണം=സർവ്വഗ്രഹങ്ങളുടെ വിമോക്ഷണം. സർവ്വഗ്രഹങ്ങൾ=സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങൾ. സർവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. വിമോക്ഷണം=വിമോചനം. (എല്ലാ ഗ്രഹങ്ങൾ കൊണ്ടുള്ള പീഡയെയും നശിപ്പിക്കുന്നത എന്ന സാരം)

സാരം —— പൃത്ഥ്വീകാസുഹകവചാദിഷു വിഷംശാനിശൈസന്ധവം പാഠാ ശങ്കപിപ്പലികാവ്യോഷംകാരുപ മനിനിദ്ധിതാമാരം ശീയം എന്ന പ്രമാണമുണ്ടാകയാൽ പൃത്ഥ്വീകാശമെന്നുള്ളതിന്ന ഉങ്ങിൻതൊലി, വയമ്പ, കായം, വിഴാലരി, ഇന്തുപ്പ്, പാടക്കിഴങ്ങ അതിത്തിപ്പലി, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി ഇതുകളെന്ന അർത്ഥമുണ്ടാകയാൽ ഇതുകളെങ്കിലും അല്ലെങ്കിൽ കമ്പിളികൊററൻ എന്ന അർത്ഥമുണ്ടാകയാൽ അതും കൊട്ടം, വയമ്പ, വെളുള്ളി, അയമോദകം, ഇതുകൾ കൂട്ടി നെയ്യ ചേർത്ത പുകച്ചപുക, എല്ലാഗ്രഹങ്ങൾ കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവത്തെയും നശിപ്പിക്കും.

൩൯. സർഷപാനിംബപത്രാണി മൂലമശ്വഖുരാവചാ । ഭൂർജ്ജപത്രംഘൃതംധൂപസ്സർവ്വഗ്രഹനിബർഹണഃ ॥

അന്വയം —— സർഷപാഃ- നിംബപത്രാണി- അശ്വഖുരാൽ മൂലം- വചാ- ഭൂർജ്ജപത്രം- ഘൃതം- ഏഷഃ- ധൂപഃ- സർവ്വഗ്രഹനിബർഹണഃ ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം —— സർഷപങ്ങളും നിംബപത്രങ്ങളും അശ്വഖുരത്തിങ്കൽ നിന്ന മൂലവും, വചയും, ഭൂർജ്ജപത്രവും ഘൃതവും ഇതുകൾ കൊണ്ടുള്ള ധൂപം സർവ്വഗ്രഹനിബർഹണമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ —— സർഷപങ്ങൾ=കടുകുകൾ. നിംബപത്രങ്ങൾ=നിംബത്തിന്റെ പത്രങ്ങൾ. നിംബം=വേപ്പ. പത്രങ്ങൾ=ഇലകൾ. അശ്വഖുരം=മലയമുക്കി. മൂലം=വേര. വചാ=വയമ്പ. ഭൂർജ്ജപത്രം=ഭൂർജ്ജത്തിന്റെ പത്രം. ഭൂർജ്ജം=പേതമരം. (പൃതന്റെ

ഷകന്നതുതന്നെ) പത്രം=ഇല. ഘൃതം=നെയ്യ്. ധൂപം=പുക. സർവ്വഗ്ര ഹനിബർഹണം=സർവ്വഗ്രഹങ്ങളെ നിബർഹണം ചെയ്യുന്നതു. സർവ്വഗ്രഹങ്ങളും=സർവ്വങ്ങളുമായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങളും. സർവ്വങ്ങളും= ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. നിബർഹണം ചെയ്ക=നശിപ്പിക്ക.

സാരം—— കടുക, വെപ്പില, ചെമ്പരുക്കിവേര്, വയമ്പ, പെരുമരത്തിന്റെ ഇല ഇതുകളും നെയ്യ് കൂട്ടി ചേർത്ത പുകച്ചാൽ സർവ്വഗ്രഹങ്ങളും നശിക്കും.

൧൦. ഗോശൃംഗചർമ്മവാലാഹിനിർമ്മോകം വൃഷദംശവിൾ ।
നിംബപത്രാജ്യകടുകാമദനം ബൃഹതീദ്വയം ॥

൧൧. കാർപ്പാസാസ്ഥിയവാലേഭ്യവചൈവാഹിപനസർപ്പം ।
മയൂരപത്രം ശ്രീവാസസ്തുഷം കേശം സടാ ഠം ।

൧൨. ഉൽക്കാസ്യം വസ്തമൂത്രേണ ഭാവിതം ഗുളചൂർണ്ണിതം ।
ധൂപനം ചഹിതം സർവ്വഗ്രഹേഷു വിഷമജ്വരെ ॥

അന്വയം —— ഉൽക്കാസ്യം. വസ്തമൂത്രേണ. ഭാവിതം. ഗുളചൂർണ്ണിതം. ഗോശൃംഗചർമ്മ. വാലാഹിനിർമ്മോകം. വൃഷദംശവിൾ. നിംബപത്രാജ്യകടുകാമദനം. ബൃഹതീദ്വയം. കാർപ്പാസാസ്ഥിയവാലേഭ്യവചൈവാഹിപനസർപ്പം. മയൂരപത്രം. ശ്രീവാസഃ. തുഷം. സടാ. കേശം. ധൂപനം. സർവ്വഗ്രഹേഷു. വിഷമജ്വരെ. ച. ഹിതം.

അന്വയാർത്ഥം—— ഉൽക്കാസ്യത്തിങ്കൽ വസ്തമൂത്രംകൊണ്ടു ഭാവിതമായി ഗുളചൂർണ്ണിതമായിരിക്കുന്ന ഗോശൃംഗചർമ്മവാലാഹിനിർമ്മോകവും വൃഷദംശവിട്ടും നിംബപത്രാജ്യകടുകാമദനവും ബൃഹതീദ്വയവും കാർപ്പാസാസ്ഥിയവാലേഭ്യവചൈവാഹിപനസർപ്പവും മയൂരപത്രവും ശ്രീവാസവും തുഷവും സടാമായിരിക്കുന്ന കേശവും ധൂപനമായിട്ട സർവ്വഗ്രഹങ്ങളിലും വിഷമജ്വരത്തിങ്കലും ഹിതമാകുന്നു.

പദാർത്ഥം—— ഉൽക്കാസ്യം=ഉത്തികാസ്ത്രമായിരിക്കുന്ന കാസ്യം. ഉത്തികാസ്ത്രം=ഉത്തികകൊണ്ടൊത്തം. ഉത്തിക=മണ്ണു കുടം=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു. കാസ്യം=പാത്രം. വസ്തമൂത്രം=വസ്തത്തിന്റെ മൂത്രം. വസ്തം=കുറിയാടു. ഭാവിതം=ഭാവന (ഭാവന ചെയ്യുത) ഗുളചൂർണ്ണിതം=ഗുളമാകുന്ന ചൂർണ്ണിതം. ഗുളം=ശർക്കര. ചൂർണ്ണിതം=ചൂർണ്ണമാക്കപ്പെട്ടതു. ചൂർണ്ണം=പൊടി. ഗോശൃംഗചർമ്മവാലാഹിനിർമ്മോകം=ഗോശൃംഗചർമ്മവാലവും അഹിനിർമ്മോകവും. ഗോശൃംഗചർമ്മവാലം=ഗോവിന്റെ ശൃംഗവും ചർമ്മവും വാലവും. ഗോവ്=പശു. ശൃംഗം=കൊമ്പ. ചർമ്മം=തോൽ

ലി- ബോധം=പൂപ്പൂത്തൊഴം- അഹിനിർമ്മോകം=പാമ്പിൻപടം- വൃഷദംശവിട്=വൃഷദംശത്തിന്റെവിട്- വൃഷദംശം=മാർജ്ജാരൻ- (പൂച്ച) വിട്=മലം- നിംബപത്രാജ്യകടുകാമദനം=നിംബപത്രവും ആജ്യവും കടുകയും മദനവും- നിംബപത്രം=വേപ്പില ആജ്യം=നെയ്യ്- കടുകാ=കടുകരോഹിണി- മദനം=മലങ്കാരക്ക- ബൃഹതീദ്വയം=വെൾവഴുതിനയും ചെറുവഴുതിനയും- കാർപ്പാസാസ്ഥിവചാ ലോധ്രയവദേവാഹ്വസർഷപം=കാർപ്പാസാസ്ഥിയും വചയും, ലോധ്രവും യവവും ദേവാഹ്വവും സർഷപവും- കാർപ്പാസാസ്ഥി=പരുത്തിക്കുരു- വചാ=വയമ്പ- ലോധ്രം=പാച്ചോറ്റിത്തൊലി- യവം=യവധാന്യം- ദേവാഹ്വം=ദേവതാരം- സർഷപം=കടുക- മയൂരപത്രം=പീലി- ശ്രീവാസം=തിരുവട്ടപ്പശ- തുഷം=ഉമി- സഘൃതം=ഘൃതത്തോടുകൂടിയത- ഘൃതം=നെയ്യ്- കേശം=തലമുടി- ധൂപനം=പുകക്കുക- സർവ്വഗ്രഹാണാം=സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങൾക്ക്- സർവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ഗ്രഹാണാം=ഗ്രഹങ്ങൾക്ക്- വിഷമജ്വരാണാം=വിഷമമെന്ന പേരോടുകൂടിയ പനി- ഹിതം=പഥ്യം-

സാരം —— ചുരുവിന്റെതൊലി, ബാലിന്റെരോമം, പാമ്പിൻപടം, പൂച്ചക്കാഷ്ടം, വേപ്പില, കടുകരോഹിണി, മലങ്കാരക്ക, ചെറുവഴുതിനവേര, വെൾവഴുതിനവേര, പരുത്തിക്കുരു, വയമ്പ, പാച്ചോറ്റിത്തൊലി, യവം, ദേവതാരം, കടുക, പീലി, തിരുവട്ടപ്പശ, ഉമി, നെയ്യ്, തലമുടി, ഇതുകളെക്കൊണ്ട ഉണ്ടാക്കിയ പാത്രത്തിൽ കറിയാടിന്റെ മൂത്രത്തിൽ വെച്ചിട്ട് നല്ലവണ്ണം പൊടിച്ച നെയ്യുകൂട്ടി പുകക്കേണം- ആ പുക എല്ലാഗ്രഹങ്ങളെയും വിഷമങ്ങളായിരിക്കുന്ന സതതാദി ജ്വരങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കും.

൫൩. അനന്താമ്രാസ്ഥിതഗരംമരിചംമധുരോഗണഃ । ശൃഗാലവിന്നാമുസ്താചകല്കിതൈസ്തൈർഘൃതംപചേൽ ॥

൫൪. മസ്തുദശക്ഷീരയുക്തംതൽഗ്രഹഘ്നംപരം । രാസ്നാദ്വയാംശുമതിവപഞ്ചമൂലബലാബലാൽ ॥

൫൫. കഷായേസർപ്പിഷഃപക്വേൽപിബേച്ഛ്രീവാജ്യേഷ്ഠചിത്രകൈഃ । പാഠാവിളംഗമധുകപയസ്യാഹിംഗുദാരുഭിഃ ।

൫൬. സഗ്രന്ഥികൈസ്സൂക്ഷ്മൈലാവ്യോഷൈസ്സർഷപിതം । സർവ്വരോഗഗ്രഹഹരംദീപനംബലവർണ്ണദം ॥

അന്വയം —— അനന്താമ്രാസ്ഥിതഗരം- മരിചം- മധുരഃ- ഗണഃ- ശൃഗാലവിന്നാ- മുസ്താ- ച- കല്കിതൈഃ- തൈഃ- മസ്തു

ലരസകവിതയുക്തം- ഭൃംഗം- പഠിപ്പാൻ- തൻ- പത്മം- പ്രഹർഷിൽ-
താസ്സാപ്രക്രമതിവപ്രപത്തുമുലബെലദലന്നാൽ- കപാലം- പി
ക്കൂളം- സുഗന്ധികളും- സൌന്ദര്യമുള്ള- ശാരികാവ്യാഘ്ര
പിത്രകളും- പാരാവിളംഗമധ്യ ഭവയനസ്യാറിംഗളുമായ- സ
പ്പിട്- പഠിപ്പാൻ- തൻ- ശിരോട്- സതതം- ഹിതം- സപ്പരോഗ
ഗ്രഹമായം- ദിപനം- ബെലവല്ലരം ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം—— അനന്താപ്രാന്തദിക്കിലുള്ളവും മരിചവും മ
ധുരമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധവും സുഗന്ധിപിന്നാലു, മുല്ലയും കല്ക്കൂ
ടങ്ങളുമായിരിക്കുന്ന അളികൾകൊണ്ടു ശൈശവരസകവിതയുക്തമാ
യിരിക്കുന്ന ഭൃംഗത്തെ പഠിപ്പിക്കുന്നു. അതു ഏററവും പ്രകാശി
തമായി ഭവിക്കുന്നു. താസ്സാപ്രക്രമതിവപ്രപത്തുമുള്ള ബെലദ
ലങ്ങൾകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാരമ്പര്യത്തിൽ പിതൃക്കളായി സുഗന്ധി
കളായി സൌന്ദര്യമുള്ളവരായിരിക്കുന്ന ശാരികാവ്യാഘ്രപി
ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും പാരാവിളംഗമധ്യഭവയനസ്യാറിംഗളമായവർ
കൊണ്ടു, സപ്പിസ്സിനെ പഠിപ്പിക്കുന്നു. അതു ശിരോവിന്നു ഹി
തമായിട്ടും ഹിതമായിട്ടും സപ്പരോഗഗ്രഹമായിട്ടും ദിപന
മായിട്ടും, ബെലവല്ലരമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

പദാർത്ഥം—— അനന്താപ്രാന്തദിക്കിലുള്ളവും അനന്തയും അരുദ
ന്ധയും മരിചവും- അനന്താന്തദിക്കുള്ള- അരുദ്ധാന്ധി=ചന്ദ
നത്തെ- തഗരം=തഗരം- മരിച=മുളകു- മധുരം=മധുരരസം-
ഗന്ധം=ഗന്ധം- സുഗന്ധിപിന്നാ=മുല്ല- മുല്ല=മുത്തങ്ങകളിഴ
ങ്ങ- കല്ക്കൂടങ്ങൾ=കല്ക്കങ്ങൾപ്പുട്ടവ- അളികൾ=അനന്താമ ക
ൾ- ശൈശവ രസകവിതയുക്തം-ശൈശവ രസത്തോടും കവിത
ത്തോടും കൂടിയതു- ശൈശവരസം=ശൈശവത്തിന്റെരസം- ശൈ
ശവം=ശൈശവമെന്ന പേരോടു കൂടിയതു- രസം=കഷായം- കവി
ത=പാലം- ഭൃംഗമെന്നു- പഠിക്കുക=പാകംചെയ്യു- അതു=സപ്പി
സ്സു- പ്രകാശിതം=പ്രകാശത്തെ ഭവിക്കുന്നതു. താസ്സാപ്രക്രമ
തിവപ്രപത്തുമുലബെലദലന്നാൽ താസ്സയും പ്രക്രമതിവപ്ര
പത്തുമുലവും ബെലദലവും- താസ്സ=തരത്താമപ്രക്രമ
തി മരിചവും മുല്ലയും- വപ്രപത്തുമുലം-വലിയ പത്തുമുലം-
ബെലദ=കറുത്തൊട്ടി- ബെലം=ഭൃംഗ- കപാലംകുഴയും- പി
തൃക്കളും=പിതൃക്കളെപ്പോലവ- പിതൃക്കൾ=അരക്ക- സുഗ
ന്ധികളും=ഗന്ധികളോടു കൂടിയവ- ഗന്ധികൾ=കാട്ടതി
പ്പലി- സൌന്ദര്യമുള്ളവർ=ഇന്ദ്രിയങ്ങളോടു കൂടിയവ- ഇന്ദ്രിയ
പ്പൂക്കൾ=കൊട്ടകപ്പാലമുളി- ശാരികാവ്യാഘ്രപിത്രകളും=ശാരി

വെയ്യ വ്യൊഷവും ചിത്രകവും. ശാരിബാ=നന്നാറി. ക്ഷൌ ദ്രം=തെൻ (പുകക്കുക തിപ്പലി) ചിത്രകം=കൊടുവെലി. പാഠാവില്വശിവമധുകപയസ്യാഹിംഗുമാതുലുംഗം=പാഠയും വില്വശിവയും മധുകവും പയസ്യയും ഹിംഗുവും മാതുലുംഗവും. പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ്. വില്വശിവം=വിഴാലരി. മധുകം=ഇരട്ടിമധുരം. പയസ്യാ=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. ഹിംഗു=കായം. മാതു=ലുംഗം. സൂപ്തിസ്സ്വനെ ശ്ലേ. പടിക=കാസ്തൃതി. ... ശിശു=ബാലൻ. ഹിതം=പത്ഥ്യം. സൎവ്വരോഗഗ്രഹഘ്നം=സൎവ്വരോഗഗ്രഹങ്ങളെ ഹരിക്കുന്നതു. സൎവ്വരോഗഗ്രഹങ്ങൾ സൎവ്വരോഗങ്ങളും സൎവ്വഗ്രഹങ്ങളും. സൎവ്വരോഗങ്ങൾ=സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന രോഗങ്ങൾ. സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. രോഗങ്ങൾ=വ്യാധികൾ. സൎവ്വഗ്രഹങ്ങൾ=സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങൾ. ദീപനം=ജഠരാഗ്നിയെ ദീപിപ്പിക്കുന്നതു. ബലവൎണ്ണദം=ബലവൎണ്ണങ്ങളെ ദാനംചെയ്യുന്നതു. ബലവൎണ്ണങ്ങൾ=ബലവും വൎണ്ണവും. ബലം=ശക്തി. വൎണ്ണം=കാന്തി. ദാനംചെയ്ക=കൊടുക്കുക.

സാരം—— കഴിഞ്ഞ, ചുക്ക്, പുത്തരി, വലിയകുപ്പുറാന, മുത്തങ്ങ, ചെറുവഴുതിന, വെൾവഴുതിന, ഞെരിഞ്ഞിൽ. ഇതുകളുടെ വേർ കഷായം വെച്ചതിൽ കൊടുത്തൂവവേര, മുഞ്ഞ, ... മുതൽ- സൂത്രസ്ഥാനത്തിങ്കൽ പറയപ്പെട്ട മൈ... കളായിരിക്കുന്ന മധുരങ്ങൾ, ഒപ്പിലവേര, മുത്തങ്ങ. ഇതുകൾ കല്ക്കമായിട്ട പാലും, കൂട്ടികാച്ചിയ നെയ്യ സേവിച്ചാൽ ഗ്രഹങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും. കൂവളത്തിൻവേര, ഒപ്പിലവേര, കഴിഞ്ഞിൻവേര, കൂവളത്തിൻവേര, പാതിരിവേര, ചെറുകുപ്പുറാനവേര, മുഞ്ഞവേര, കുമ്പിൾവേര, മുത്തങ്ങ ഇതുകളുടെ കഷായത്തിങ്കൽ കാട്ടുതിപ്പലിവേര, കൊടകപ്പാലയരി, നന്നാറികിഴങ്ങ, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, കൊടുവെലിക്കിഴങ്ങ, പാടക്കിഴങ്ങ, വിഴാലരി, ഇരട്ടിമധുരം, അടപതിയൻകിഴങ്ങ, കായം, മാതളം. ഇതുകൾ കല്ക്കമായി കാച്ചിയ നെയ്യ ബാലന്ന പാലുകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്ന കാലത്തും അന്നംകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്ന കാലത്തും ക്ഷീരാന്നങ്ങൾകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്ന കാലത്തും പത്ഥ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. എല്ലാരോഗങ്ങളെയും എല്ലാഗ്രഹങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ജഠരാഗ്നിയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടു, ശരീരത്തിന്ന ശക്തിയെയും കാന്തിയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

൩൭ ശാരിബാസുരഭിബ്രാഹ്മീശംഖിനീകൃഷ്ണസർഷപൈ ... വ

ചാശാഗന്ധാസുരസയുതൈസ്സർപ്പിർവിപാചിതം ॥

൫൮. തന്നാശയേൽഗ്രഹാൻസർവ്വാൻപാനേനാഭ്യഞ്ജനേന ച । ഏതാനിശ്രുതവിദ്യായാംവക്ഷ്യന്തേയാനിതാനിച ॥

൫൯. യുഞ്ജ്യാത്തഥാബലിംഹോമം സ്നപനംമന്ത്രതന്ത്രവിൽ . പൂതികരഞ്ജാത്വക്പത്രംക്ഷീരിഭ്യോബർബ്ബുരാദപി ॥

൬൦. തുംബീവിശാലാരലുകശമീബില്വകപിത്ഥതഃ । ഉൽക്വാഥ്യതൊയംതദ്രാത്രൗബാലാനാംസ്നപനംശിവം ॥

അന്വയം — വചാശാഗന്ധാസുരസയുതൈഃ- ശാരിബാസുരഭീബ്രാഹ്മീശംഖിനീകൃഷ്ണസർഷപൈഃ- സർപ്പിഃ- വിപാചയെൽ- തൽ- പാനെന- അഭ്യഞ്ജനെന- ച- സർവ്വാൻ- ഗ്രഹാൻ- നാശയെൽ- ശ്രുതവിദ്യായാം- യാനി- ഏതാനി- വക്ഷ്യന്തെ- താനി- ച- യുഞ്ജ്യാൽ- മന്ത്രതന്ത്രവിൽ- തഥാ- ബലിം- ഹോമം- സ്നപനം- ച- യുഞ്ജ്യാൽ- പൂതികരഞ്ജാൽ- ത്വക്- ക്ഷീരിഭ്യഃ- ബർബ്ബുരാൽ- തുംബീവിശാലാരലുകശമീബില്വകപിത്ഥതഃ- പത്രം- അപി- തൊയം- ഉൽക്വാഥ്യ- തൽ- ബാലാനാം- രാത്രൗ- സ്നപനം- ശിവം-

അന്വയാർത്ഥം — വചാശാഗന്ധാസുരസ യുക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശാരിബാസുരഭി ബ്രാഹ്മി ശംഖിനീകൃഷ്ണ സർഷപങ്ങളെക്കൊണ്ടു സർപ്പിസ്സിനെ പചിക്കേണം- അതു പാനം ഹേതുവായിട്ടും അഭ്യഞ്ജനം ഹേതുവായിട്ടും സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും. ശ്രുതവിദ്യയിങ്കൽ യാവചില ഏതങ്ങൾ വചിക്കപ്പെടുന്നു. അതുകളെയും യോജിക്കേണം. മന്ത്രതന്ത്രവിത്ത അപ്രകാരം ബലിയെയും ഹോമത്തെയും സ്നപനത്തെയും യോജിക്കേണം. പൂതികരഞ്ജത്തിങ്കൽനിന്ന ത്വക്കും ക്ഷീരികൾനിന്നും ബർബ്ബുരത്തിങ്കൽനിന്നും തുംബീവിശാലാരലുകശമീബില്വകപിത്ഥങ്ങളിൽനിന്നും പത്രവും തൊയത്തിങ്കൽ ഉൽക്വഥിച്ചിട്ട അതു ബാലന്മാൎക്കു രാത്രിയിങ്കൽ സ്നപനാൽശിവമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ — വചാശാഗന്ധാസുരസയുക്തങ്ങൾ=വചാശാഗന്ധാസുരസങ്ങളോടുയുക്തങ്ങൾ- വചാശാഗന്ധാസുരസങ്ങൾ=വചയും അശാഗന്ധവും സുരസവും- വചാ=വയമ്പ- അശാഗന്ധം=അമുക്കുരം- സുരസം=തൃത്താവ- യുക്തങ്ങൾ=കൂടിയവ- ശാരിബാസുരഭീബ്രാഹ്മീശംഖിനീകൃഷ്ണസർഷപങ്ങൾ=ശാരിബയും സുരഭിയും ബ്രാഹ്മിയും ശംഖിനിയും കൃഷ്ണവും സർഷപവും- ശാരിബാ=നന്നാറി- സുരഭി=വഴ- ശംഖിനീ=

ശംഖപുഷ്പി- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- സൎഷപം=കടുക- സൎപ്പിസ്സ്=നെയ്യ- പചിക്ക=കാച്ചുക- ആജ്യം=നെയ്യ- പാനം=സെവിക്കുക- അഭ്യഞ്ജനം=തെക്കുക- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ഭൂതവിദ്യാ=ഭൂതപ്രതിഷെധാദ്ധ്യായം- പ്ലുതങ്ങൾ=അനെകം- പചിക്ക=പറയുക- അനെകം=അനെകം- മന്ത്രതന്ത്രവിത്ത=മന്ത്രതന്ത്രങ്ങളെ അറിയുന്നവൻ- മന്ത്രതന്ത്രങ്ങൾ=മന്ത്രവും തന്ത്രവും- ബലി=ബലികൎമ്മം- സ്നാപനം=സ്നാനം- പൂതികരഞ്ജം=ഉങ്ങ- ശാകം=തെക്ക- ക്ഷീരികൾ=നാല്പാമരങ്ങൾ- ബൎബ്ബുരം=ചെറുതെക്ക- ഇംബീവിശാലാരളുകശമീവില്വകപിത്ഥങ്ങൾ=ഇംബിയും വിശാലയും അരളുവും ശമിയും വില്വവും കപിത്ഥവും- ഇംബി=പെച്ചുരം- വിശാലാ=കാട്ടുവെള്ളരി- അരളു=പെതമരം- ശമീ=വഹ്നി- വില്വം=കൂവളം- കപിത്ഥം=വിളാർ- പത്രം=ഇല- തൊയം=ജലം- ഉൽക്വഥിക്ക=കഷായം വെക്കുക- ബാലാൎത്ത ശിശുക്കൾ- സ്നപനം=സ്നാനകൎമ്മം- ശിവം=ശുഭം-

സാരം—— വയമ്പ, അരുകരം, കൊത്താവ, നന്നാരികിഴങ്ങ, വഴ, ബ്രഹ്മി, ശംഖപുഷ്പം, കൊട്ടം, കടുക ഇതുകൾ കഷായം കല്ക്കമാക്കി കാച്ചിയ നെയ്യ സെവിച്ചാലും തെച്ചാലും എല്ലാഗ്രഹങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കും- ഭൂതപ്രതിഷെധാദ്ധ്യായത്തിങ്കൽ മറ്റ ചില നെയ്യുകളെ പറയുന്നു- അ നെയ്യുകളും മെൽ പ്രകാരമായാൽ എല്ലാ ഗ്രഹങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കും- മന്ത്രത്തെയും തന്ത്രത്തെയും അറിയുന്ന വൈദ്യൻ പൂജയെയും ഹൊമത്തെയും ചെയ്യണം- കുളിപ്പിക്കയും വെണം- ഉങ്ങിൻതൊലി, നാല്പാമരം, ചെറുതെക്ക; പെച്ചുരം- കാട്ടുവെള്ളരി, പെതമരം, വഹ്നി, കൂവളം, വിളാർമരം, ഇതുകളുടെ ഇലകളും ഇട്ടുവെച്ച വെള്ളം ഗ്രഹങ്ങൾ മാറി ബലവാന്മാരാകകൊണ്ട അ കാലത്തിങ്കൽ ബാലന്മാരെ കുളിപ്പിപ്പാൻ ഏറാവും നല്ലതാകുന്നു-

മൂലം അനുബന്ധാന്യഥാകൃത്യം ഗ്രഹാപായെപ്യുപദ്രവാൻ ।
ബാലാമയനിഷെധൊക്തഭെഷജൈസ്സമുപാചരെൽ ।

അന്വയം—— ഗ്രഹാപായെ- അനുബന്ധാൻ- ഉപദ്രവാൻ- അപി- യഥാകൃത്യം- ബാലാമയനിഷെധൊക്തഭെഷജൈഃ- സമുപാചരെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— ഗ്രഹാപായത്തിങ്കൽ അനുബന്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളെയും യഥാകൃത്യമാകും വണ്ണം ബാലാമയനിഷെധൊക്തഭെഷജങ്ങൾകൊണ്ട സമുപചരിക്കെണം-

പദാൎത്ഥം—— ഗ്രഹാപായം=ഗ്രഹങ്ങളുടെ അപായം- അപി

ഗ്രഹനാശം- അനുബന്ധങ്ങൾ=അനുഷംഗങ്ങൾ- (പിന്നെയും പററിനില്ക്കുന്നവ) [ഉപദ്രവങ്ങൾ=ഉപദ്രവവ്യാധികൾ- യഥാസ്വം=യഥാവ്യാധി (വ്യാധിയെ അനുസരിച്ച് എന്നൎത്ഥം) ബാലാമയനിഷേധോക്തഭേഷജങ്ങൾ=ബാലാമയ നിഷേധോക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭേഷജങ്ങൾ- ബാലാമയനിഷേധോക്തങ്ങൾ=ബാലാമയനിഷേധത്തിൽ ഉക്തങ്ങൾ- ബാലാമയനിഷേധം=ബാലാമയപ്രതിഷേധം- ഉക്തങ്ങൾ=പറയപ്പെട്ടവ- ഭേഷജങ്ങൾ=ഔഷധങ്ങൾ- സ്വരൂപചരിക്ക=വഴിപോലെ ഉപചരിക്ക- ഉപചരിക്ക=പ്രവൃത്തിക്ക-

സാരം—— മേൽ പറഞ്ഞ ചികിത്സകൾ കൊണ്ടു ഗ്രഹങ്ങളുടെ നാശം ഭവിച്ചിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ഗ്രഹാവേശം ഹേതുവായിട്ടു കോപിച്ചിരിക്കുന്ന സന്നിപാതംകൊണ്ടു പിന്നെയും പററികിടക്കുന്ന ഉപദ്രവവ്യാധികളെ വ്യാധിയെ അനുസരിച്ചു ബാലാമയ പ്രതിഷേധാദ്ധ്യായത്തിങ്കൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങൾകൊണ്ടു വഴിപോലെ ചികിത്സിക്കേണം- ഇവിടെ കാരണത്തിന്റെ നാശത്തിങ്കൽ കാൎയ്യവും നശിക്കും- എന്ന ന്യായംകൊണ്ടു ഗ്രഹങ്ങളുടെ നാശത്തിങ്കൽ ഗ്രഹനിമിത്തമായിരിക്കുന്ന വ്യാധികളും ശമം ഭവിക്കും എന്ന പറയാതെകണ്ടു എങ്ങിനെ പിന്നെയും പററികിടക്കുന്നത എന്ന പറഞ്ഞു എന്ന ശങ്കക്ക ഗ്രഹാവേശം ഹേതുവായിട്ടു കോപിച്ചിരിക്കുന്ന ദോഷംകൊണ്ടുണ്ടായിരിക്കുന്ന രോഗത്തിന്ന തന്നെ ഗ്രഹനാശം ഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന ദോഷസാമ്യം ഹേതുവായിട്ടു പ്രായേണ ശമം ഭവിക്കും. ദോഷത്തിന്നാകട്ടെ ശമനൌഷധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഔഷധങ്ങളൊടുകൂടാതെ കണ്ടു സ്ഥിരത ഭവിക്കില്ല- ദോഷത്തിന്ന സ്ഥിരത ഭവിക്കില്ലെങ്കിൽ രോഗത്തിന്ന നിവൃത്തിയും ഭവിക്കില്ല- എന്നതുകൊണ്ടു ഗ്രഹനാശത്തിങ്കലും അനുബന്ധം ഭവിക്കുന്നു എന്നുള്ളത യുക്തം തന്നെ എന്നും യഥാസ്വം എന്നതിന്ന യഥാവ്യാധി എന്ന അൎത്ഥമാകയാൽ യഥാവ്യാധി എന്ന തന്നെ സ്പഷ്ടമാകുംവണ്ണം പറയാതെ കണ്ടു യഥാസ്വം എന്ന പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു ഗ്രഹാവേശം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടായിരിക്കുന്ന രോഗങ്ങൾ സാദ്ധ്യങ്ങളാണെങ്കിലും കൃച്ഛ്രസാദ്ധ്യമായിട്ടു തന്നെ ഭവിക്കുന്നു- സുഖസാദ്ധ്യമായി ഭവിക്കുന്നില്ല എന്ന തോന്നിക്കുന്നു എന്നും അറിഞ്ഞു കൊൾകയും വേണം-

ഇതി വാഗ്ഭടസ്യ പുനൎമകരമാസന്ദനാഥപണ്ഡിതപാഠ

ശൈവപ്രകൃതൌ അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനെ സാരാൎത്ഥദൎപ്പണാഖ്യാനെ ബാലൊപചരണീയം തൃതീയൊദ്ധ്യായഃ.

അഷ്ടാംഗഹൃദയം ബാലൊപചരണീയം

ചതുൎത്ഥാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാതൊ ഭൂതവിജ്ഞാനീയം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ। ഇതിഹസ്മാഹുരാത്രെയാദയൊമഹൎഷയഃ-

൧. ലക്ഷയെജ്ജ്ഞാനവിജ്ഞാനവാക്ചെഷ്ടാബലപൌരുഷം। പുരുഷെപൌരുഷംയത്രതത്രഭൂതഗ്രഹംവദെൽ ॥

അന്വയം—— യത്ര- പുരുഷെ- ജ്ഞാനവിജ്ഞാനവാക്ചെഷ്ടാബലപൌരുഷം- അപൌരുഷം- ലക്ഷയെൽ- തത്ര-ഭൂതഗ്രഹം- വദെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— യാതൊരു പുരുഷങ്കൽ ജ്ഞാന വിജ്ഞാന വാക്ചെഷ്ടാബല പൌരുഷത്തെ അപൌരുഷമായിട്ട ലക്ഷിക്കും അവങ്കൽ ഭൂതഗ്രഹത്തെ വദിക്കെണം-

പദിഭാഗം—— ജ്ഞാനവിജ്ഞാനവാക്ചെഷ്ടാ ബലപൌരുഷം=ജ്ഞാനവും വിജ്ഞാനവും വാക്കും ചെഷ്ടയും ബലവും പൌരുഷവും- ജ്ഞാനം=അറിവ- വിജ്ഞാനം=വിശെഷജ്ഞാനം- ചെഷ്ടാ=പ്രവൃത്തി- ബലം=ശക്തി- പൌരുഷം=പ്രതാപം- അപൌരുഷം=പൌരുഷമല്ലാത്തത- പൌരുഷം=പുരുഷങ്കൽ ഉ വിരുന്നത- ലക്ഷിക്ക=കാണുക- വദിക്ക=പറയുക-

സാരം—— യാതൊരു പുരുഷങ്കൽ സ്വതെ ഉള്ള സാമാന്യ അറിവിനെയും ശാസ്ത്രാദികളെ കൊണ്ടുണ്ടായിരിക്കുന്ന വിശെഷജ്ഞാനത്തെയും സംസ്കൃതവാക്കിനെയും അത്യുച്ചഭാഷണത്തെയും (ഉറക്കെ പറക) പ്രവൃത്തിയെയും ദെഹബലത്തെയും പ്രാണബലത്തെയും പ്രതാപത്തെയും മുമ്പെ ഉണ്ടാവാത്തതായിട്ട കാണുന്നു- ആപുരുഷങ്കൽ ഭൂതഗ്രഹ ബാധയുണ്ടെന്ന പറയെണം

൮. ഭൂതസ്യ രൂപപ്രകൃതിഭാഷാ ഗത്യാദിചേഷ്ടിതൈഃ । യസ്യാനുകാരം കുരുതേ തേനാവിഷ്ടം തമാദിശേൽ ॥

അന്വയം — രൂപപ്രകൃതിഭാഷാഗത്യാദിചേഷ്ടിതൈഃ - യസ്യ - ഭൂതസ്യ - അനുകാരം - കുരുതേ - തം - തേന - ആവിഷ്ടം - ആദിശേൽ -

അന്വയാൎത്ഥം — രൂപ പ്രകൃതി ഭാഷാഗത്യാദി ചേഷ്ടിതങ്ങൾകൊണ്ടു യാതൊരു ഭൂതത്തിന്റെ അനുകാരത്തെ ചെയ്യുന്നു - അവനെ അവനാൽ ആവിഷ്ടനെന്നു ആദേശിക്കേണം -

പദാൎത്ഥം — രൂപപ്രകൃതിഭാഷാഗത്യാദിചേഷ്ടിതങ്ങൾ = രൂപവും പ്രകൃതിയും ഭാഷയും ഗത്യാദിചേഷ്ടിതവും - രൂപം = വേഷം - പ്രകൃതി = സ്വഭാവം - ഭാഷ = വാക്കു - ഗത്യാദിചേഷ്ടിതം = ഗത്യാദിയായിരിക്കുന്ന ചേഷ്ടിതം - ഗത്യാദി = ഗതിമുതലായതു - ഗതി = ഗമനം - (നടക്കുക) ചേഷ്ടിതം = പ്രവൃത്തി - അനുകാരം = അനുകരണം - (അനുസരിച്ചുചെയ്ക) അവൻ = ആ പുരുഷൻ - അവൻ = ആ ഭൂതം - ആവിഷ്ടൻ = ആവേശിക്കപ്പെട്ടവൻ - ആവേശിക്ക = ബാധിക്ക - ആദേശിക്ക = കല്പിക്ക -

സാരം — യാതൊരു പുരുഷൻ വേഷംകൊണ്ടും സ്വഭാവംകൊണ്ടും വാക്കുകൊണ്ടും നടക്കുകമുതലായ പ്രവൃത്തികൾകൊണ്ടും ദേവദാനവാദികളിൽവെച്ചു ഏതൊരു ഭൂതത്തെ അനുസരിച്ചു പ്രവൃത്തിക്കുന്നു ആ പുരുഷനെ ആ ഭൂതത്താൽ ബാധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു നിശ്ചയിക്കേണം -

൯- സോഷ്ടാദശവിധോ ദേവദാനവാദിവിഭേദതഃ । ഹേതുസ്തസ്യാനുഷക്തേസ്തു സദ്യഃ പൂൎവ്വകൃതോഥവാ ॥

൧൦- പ്രജ്ഞാപരാധസ്സ്മൃതസ്തേന കാമാദിജന്മനാ । ലുപ്തധൎമ്മവ്രതാചാരഃ പൂജ്യാനപ്യതിവൎത്തതേ ॥

അന്വയം — സഃ - ദേവദാനവാദിവിഭേദതഃ - അഷ്ടാദശവിധഃ - ഭവതി - തദനുഷക്തേഃ - തു - സദ്യഃ - അഥവാ - പൂൎവ്വകൃതഃ - പ്രജ്ഞാപരാധഃ - സ്മൃതഃ - ഹേതുഃ - ഭവതി - കാമാദിജന്മനാ - തേന - ലുപ്തധൎമ്മവ്രതാചാരഃ - പൂജ്യാൻ - അപി - അതിവൎത്തതേ -

അന്വയാൎത്ഥം — അവൻ ദേവദാനവാദിവിഭേദം ഹേതുവായിട്ടു അഷ്ടാദശവിധമായിഭവിക്കുന്നു - തദനുഷക്തികൾക്കു സദ്യഃകൃതമായിട്ടോ എന്നിയെ പൂൎവ്വകൃതമായിട്ടോ ഇരിക്കുന്ന പ്രജ്ഞാപരാധം ഏററവും ഹേതുവായിഭവിക്കുന്നു - കാമാദിജന്മമായിരിക്കുന്ന അതുകൊണ്ടു ലുപ്തധൎമ്മവ്രതാചാരനായിരിക്കുന്നവൻ

പൂജ്യന്മാരെക്കൂടി അതിവൎത്തിക്കുന്നു.

പദാൎത്ഥം___ അവൻ=ഭൂതം. ദൈവമാനവാദിവിശേഷം=ദൈവമാനവാദികളുടെ വിശേഷം. ദൈവമാനവാദികൾ=ദൈവമാനവന്മാർതുടങ്ങിയുള്ളവർ. ദൈവമാനവന്മാർ=ദൈവന്മാരും മാനവന്മാരും. ദൈവന്മാർ=ദേവകൾ. മാനവന്മാർ=മനുഷ്യന്മാർ. വിശേഷം=വിശേഷണത്തോടുള്ളവർ. അഷ്ടാദശവിധം=അഷ്ടാദശമാകുന്നവിധത്തോടുകൂടിയതു. അഷ്ടാദശം=പതിനെട്ടു. വിധം=പ്രകാരം. തദനുമതി=അതിന്റെ അനുമതി. അതു=ഭൂതം. അനുമതി=അനുവാദം. (ബാധാ) സകൃത്കൃതം=ഇഹജന്മത്തിങ്കൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതു. പൂൎവ്വകൃതം=പൂൎവ്വജന്മത്തിങ്കൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതു. പ്രത്യവായം=ബുദ്ധിയോടുകൂടാതെകണ്ടുസംപാദിച്ചിരിക്കുന്ന പാപവിശേഷം. ഹേതു=കാരണം. കാമാദിജന്യം=കാമാദിഹേതുവായിട്ടു ജന്മത്തോടുകൂടിയതു. കാമാദി=കാമംതുടങ്ങിയുള്ളതു. കാമം=ആഗ്രഹം. അതു=പ്രത്യവായം. ലുപ്തധൎമ്മവ്രതാചാരൻ=ലുപ്തമായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മവ്രതാചാരത്തോടുകൂടിയവൻ. ലുപ്തം=നഷ്ടം. ധൎമ്മവ്രതാചാരം=ധൎമ്മവും വ്രതവും ആചാരവും. ധൎമ്മം=തന്റെകുലത്തിങ്കൽചെയ്യേണ്ടുന്നകൎമ്മം. വ്രതം=ബ്രഹ്മചൎയ്യാദികം. ആചാരം=ദിനചൎയ്യാദ്ധ്യായത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നനിത്യപ്രവൃത്തി. പൂജ്യന്മാർ=പൂജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യന്മാർ. അതിവൎത്തിക്ക=അതിക്രമിക്ക.

സാരം___ ഭൂതം, ദൈവൻ, മാനവൻ, ഗന്ധൎവ്വൻ, ഉരഗം, യക്ഷൻ, ബ്രഹ്മരാക്ഷസൻ, രക്ഷസ്സ്, പിശാചം, പ്രേതം, കൂശ്മാണ്ഡം, കാവൊൾ, മൌകിരണം, വേതാളം, പിതൃ, മുനി, ഗുരു, വൃദ്ധൻ, സിദ്ധൻ. ഇങ്ങിനെ പതിനെട്ടുപ്രകാരമാകുന്നു. അവൎബാധിപ്പാൻ ഇഹജന്മത്തിങ്കൽ ചെയ്യുതൊ പൂൎവ്വജന്മത്തിങ്കൽ ചെയ്യുതൊ ബുദ്ധികൂടാതെസംപാദിച്ചപാപമാകുന്നു കാരണം. കാമക്രോധലോഭമദമാനാദികൾഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടായിരിക്കുന്നപാപംകൊണ്ടു തന്റെകുലത്തിന്നു യോഗ്യമായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മത്തെ ബ്രഹ്മചൎയ്യാദിവ്രതത്തെയും ദിനചൎയ്യാദ്ധ്യായത്തിൽപറഞ്ഞതുപോലെ ഉള്ളനിത്യാനുഷ്ഠാനത്തെയും ചെയ്യാത്തവനായിട്ടു അഛൻ, ഗുരുനാഥൻ, മഹൎഷിമാർ, ദൈവന്മാർ വൃദ്ധന്മാർ, വൈദ്യന്മാർ എന്നുതുടങ്ങിയുള്ളവരെകൂടി അതിക്രമിക്കുന്നു.

മൂ- തം തദാ ഭിന്നമൎയ്യാദം പാപമാത്മോപഘാതിനം! ദേവാദയോഭ്യനുഘ്നന്തി ഗ്രഹാഃ പ്രഹാരിണഃ!!

അന്വയം—— തദാ- ഭിന്നമൎയ്യാദം- പാപം- ആത്മോപഘാ

ഭിന്നം - ഘ്നം - ഛിദ്രപ്രഹാരിണഃ - ദൈവാദയഃ - അപി - അനു വൎത്തന്തി-

അന്വയാൎത്ഥം —— അപ്രകാരം ഭിന്നമൎയ്യാദനായി പാപനായി ആത്മോപഘാതിയായിരിക്കുന്ന അവനെ ഛിദ്രപ്രഹാരികളായിരിക്കുന്ന ദൈവാദികൾ കൂടി അനുസരിച്ചുഹനിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം —— ഭിന്നമൎയ്യാദഃ = ഭിന്നയായിരിക്കുന്ന മൎയ്യാദയോടുകൂടിയവൻ- ഭിന്നം = അതിക്രമിച്ചത- മൎയ്യാദാ = കൃത്യാകൃത്യവ്യവസ്ഥാ- (ചെയ്യാമെന്നുള്ളതിന്റെയും ചെയ്യരുതാത്തതിന്റെയും ഉറപ്പ്) പാപഃ = പാപത്തോടുകൂടിയവൻ- ആത്മോപഘാതീ = ആത്മാവിന്റെ ഉപഘാതീ- ആത്മാവ = താൻ- ഉപഘാതീ = ഉപദ്രവകാരീ (ചീത്തപ്രവൃത്തിയെ ചെയ്യുന്നവൻ) ഛിദ്രപ്രഹാരികൾ = ഛിദ്രത്തിങ്കൽ പ്രഹരിക്കുന്ന ശീലമായിട്ടുള്ളവർ- ഛിദ്രം = പഴുത- പ്രഹരിക്ക = പ്രവൃത്തിക്ക- ദൈവാദികൾ = ദൈവങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവർ- ഹനിക്ക = നശിപ്പിക്ക-

സാരം —— അപ്രകാരം ഒന്നു ചെയ്യാം ഒന്നു ചെയ്യരുത എന്നുള്ള വ്യവസ്ഥയോടുകൂടാത്തവനായിട്ടും പാപത്തോടു കൂടാത്തവനായിട്ടും തനിക്കുതന്നെ ദോഷത്തെ ചെയ്യുന്ന ബുദ്ധിയോടുകൂടിയവനായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പുരുഷനെ ദൈവാദികൾ കൂടി മുമ്പെ മൎയ്യാദാതിക്രമം ഹേതുവായിട്ട ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന പാപം ഹേതുവായിട്ട കൊന്നതിനെ പോലെ അടിച്ചിട്ട ദണ്ഡിക്കുന്നു- ദൈവാദികളുടെ പഴുതുകളാകയിരിക്കുന്നവ ആകുന്നു-

൩- ഛിദ്രം പാപക്രിയാണാം തു പാതകാനി മനുഷ്യകൎമ്മണാം।

൧- ഏകസ്യ ശൂന്യവസ്ഥാനം ശ്മശാനാദിഷു വാ നിശി। വിശിഷ്ടാസത്ത്യാഗിതൈൎനിന്ദ്യാദിദേവവിധിനിഷേവണം॥

൨- അശുചൈൎദ്ദേവതാദീനാം പരമ്പൂജാസംസ്കാരഃ। ഹോമമന്ത്രബലിസ്നാനവിധ്വംസം പരികൎമ്മ ച।

൪- സമാസാദിനിമിത്താദിപ്രോക്താചാരവ്യതിക്രമഃ। ഗുരുനിന്ദാ ഗുരുപ്രതിപത്തിയോഗശ്ച ഭാസ്വദന്തരം॥

അന്വയം —— പാപക്രിയാണാം - ഛിദ്രാണി - മനുഷ്യകൎമ്മണാം - ശൂന്യം - ശ്മശാനാദിഷു - നിശി - വാ - ഏകസ്യ - അവസ്ഥാനം - വിശിഷ്ടാസത്ത്യാഗിതൈഃ - നിന്ദ്യാദിതൈഃ - അവിധിനിഷേവണം - അശുചൈഃ - ദേവതാദീനാം - പരമ്പൂജാസംസ്കാരഃ - ഹോമമന്ത്രബലിസ്നാനവിധ്വംസം - പരികൎമ്മ - സമാസാദിനിമിത്താദിപ്രോക്താചാരവ്യതിക്രമഃ - ച - ഛിദ്രം - ഗുരുനിന്ദാ - ഗുരുപ്രതിപത്തിയോഗശ്ച - ഭാസ്വദന്തരം

അന്വയാൎത്ഥം —— പാപക്രിയാരംഭവും അനിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന കൎമ്മത്തിന്റെ പാകവും. ശൂന്യത്തിംകലൊ ശ്മശാനാദികളിലൊ നിശയിംകലൊ ഏകന്റെ അവസ്ഥാനവും ദിഗ്വാസസ്ത്വവും ഗുരുവിന്റെ നിന്ദയും രതിയുടെ അവിധിസെവനവും അശുചിയുടെ ദൈവതാരാധിയും പരസൂതകസംകരവും ഹോമമന്ത്രബലിജ്യകളുടെ വിഗുണമായിരിക്കുന്ന പരികൎമ്മവും സമാസെന ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്താചാരവ്യതിക്രമവും ഛിദ്രമായി ഭവിക്കുന്നു. സ്വരന്മാർ ശുക്ലപ്രതിപത്ത്രയൊദശികളിൽ നരനെ ഗ്രഹിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ — പാപക്രിയാരംഭം=പാപക്രിയയുടെ ആരംഭം. പാപക്രിയാ=പാപകൎമ്മം. ആരംഭം=പ്രവൃത്തി. അനിഷ്ടം=അശുഭം. കൎമ്മം=പ്രവൃത്തി. പാകം=പരിണാമം. ശൂന്യം=ശൂന്യസ്ഥലം. ശ്മശാനാദി=ശ്മശാനം തുടങ്ങിയുള്ളത. ശ്മശാനം=ചുടല. നിശാ=രാത്രി. ഏകൻ=ഒരുത്തൻ. അവസ്ഥാനം=അവസ്ഥിതി. (ഇരിക്കുക) ദിഗ്വാസസ്ത്വം=ദിഗ്വാസസ്സാവു എന്നുള്ളത. ദിഗ്വാസസ്സ=ദിക്കാകുന്ന വാസസ്സോടുകൂടിയവൻ. വാസസ്സ=വസ്ത്രം. (നഗ്നനെന്നൎത്ഥം) ഗുരു=ആചാൎയ്യൻ. നിന്ദാ=ഗൎഹണം. രതി=സുരതം. അവിധിസെവനം=അവിധിയുടെ സെവനം. അവിധി=വിധിയല്ലാത്തത. വിധി=നിയമം. സെവനം=സെവാ. അശുചി=ശുചിയല്ലാത്തവൻ. ശുചി=ശുദ്ധൻ. ദൈവതാരാധി=ദൈവതയുടെ ആരാധി. ആരാധി=പൂജാ. പരസൂതകസംകരം=പരസൂതകത്തിന്റെ സംകരം. പരസൂതകം=പരന്റെ സൂതകം. പരൻ=അന്യൻ. സൂതകം=പുല. സംകരം=സംബന്ധം. ഹോമമന്ത്രബലിജ്യകൾ=ഹോമവും മന്ത്രവും ബലിയും ഇജ്യയും. ബലി=പൂജാ. ഇജ്യാ=യാഗം. വിഗുണം=വിപരീതം. പരികൎമ്മം=പരിചരണം (പ്രവൃത്തി) സമാസം=സംക്ഷെപം. ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്താചാരവ്യതിക്രമം=ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്താചാരങ്ങളുടെ വ്യതിക്രമം. ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്താചാരങ്ങൾ=ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആചാരങ്ങൾ. ദിനചൎയ്യാദിപ്രൊക്തങ്ങൾ=ദിനചൎയ്യാദികളിൽ പ്രൊക്തങ്ങൾ. ദിനചൎയ്യാദി=ദിനചൎയ്യ തുടങ്ങിയുള്ളത. പ്രൊക്തങ്ങൾ=പറയപ്പെട്ടവ. ആചാരം=അനുഷ്ഠാനം. വ്യതിക്രമം=അതിക്രമണം. ഛിദ്രം=ഗ്രഹങ്ങൾക്ക ബാധിപ്പാനുള്ള കാലം. സ്വരന്മാർ=ദെവഗ്രഹങ്ങൾ. ശുക്ലപ്രതിപത്ത്രയൊദശികൾ=ശുക്ലപ്രതിപത്തും ശുക്ലത്രയൊദശിയും. ശുക്ലപ്രതിപത്ത=വെളുത്തപ്രതിപദം. ശുക്ലത്രയൊദശി=വെളുത്തത്രയൊദശി. ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക

സാരം—— പാപകൎമ്മത്തെ പ്രവൃത്തിക്കുകയും വളരെ അനിഷ്ടകൎമ്മത്തെ ചെയ്യുകയും സഹായമില്ലാതെ കാററിലൂടി തെളവനത്തിലിരിക്കുകയും ചുടല വധസ്ഥാനം ഒറ്റവഴി നാൽക്കൂട്ടപ്പെരുവഴി ഇത്യാദികളിലും രാത്രിയിലും ഒരുത്തൻതന്നെ പോയി ഇരിക്കുകയും നഗ്നനായിരിക്കുകയും ഗുരുവിനെ നിന്ദിക്കുകയും വേണ്ടുന്ന കാലങ്ങളിലല്ലാതെയും വേണ്ടുംപോലെ അല്ലാതെയും മൈഥുനത്തെ ചെയ്യുകയും കളിച്ചു ശുദ്ധിയോടുകൂടാതെകണ്ടു ദേവതാപരന്മാരെ പൂജിക്കുകയും പൂജയുള്ളവരെ തൊടുകയും, ഹോമം, മന്ത്രം, ബലി, യാഗം- ഇതുകൾ വേണ്ടുംപോലെ അല്ലാതെ ചെയ്യുകയും തിഥിസന്ധിയിങ്കലും പെരെ ധൎമ്മശാസ്ത്രത്തിങ്കലും പറഞ്ഞപോലെ അല്ലാതെ നിത്യാചാരത്തെ ചെയ്യുകയും ഇതുകളൊക്കെയും ഗ്രഹങ്ങൾക്കു ബാധിപ്പാനുള്ള സമയമാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക. ദേവഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത പ്രതിപദ ദിവസവും വെളുത്ത ത്രയോദശി ദിവസവും പുരുഷനെ ബാധിക്കുന്നു.

൧൦. ശുക്ലത്രയോദശീകൃഷ്ണദ്വാദശ്യോർദ്ദാനവഗ്രഹാഃ । ഗന്ധൎവ്വാസ്തു ചതുൎദ്ദശ്യാം ദ്വാദശ്യാം ചോരഗാഃ പുനഃ ॥

൧൧. പഞ്ചമ്യാം ശുക്ലസപ്തമ്യാമേകാദശ്യാം ധനേശ്വരാഃ । ശുക്ലാഷ്ടമീപൌൎണ്ണമാസീഷു ബ്രഹ്മരാക്ഷസാഃ ॥

അന്വയം—— ദാനവഗ്രഹാഃ- ശുക്ലത്രയോദശീകൃഷ്ണദ്വാദശ്യോഃ- ഗന്ധൎവ്വാഃ- ചതുൎദ്ദശ്യാം- ദ്വാദശ്യാം- ച- ഉരഗാഃ- പുനഃ- പഞ്ചമ്യാം- ധനേശ്വരാഃ- ശുക്ലസപ്തമ്യാം- ഏകാദശ്യാം- ബ്രഹ്മരാക്ഷസാഃ- ശുക്ലാഷ്ടമീപൌൎണ്ണമാസീഷു- നരം- ഗൃഹ്ണന്തി.

അന്വയാൎത്ഥം—— ദാനവഗ്രഹങ്ങൾ ശുക്ലത്രയോദശീ കൃഷ്ണദ്വാദശികളിലും ഗന്ധൎവ്വന്മാർ ചതുൎദ്ദശിയിങ്കലും ദ്വാദശിയിങ്കലും ഉരഗങ്ങളാകട്ടെ പഞ്ചമിയിങ്കലും ധനേശ്വരന്മാർ ശുക്ലസപ്തമിയിങ്കലും ഏകാദശിയിങ്കലും ബ്രഹ്മരാക്ഷസന്മാർ ശുക്ലാഷ്ടമീ പൌൎണ്ണമാസികളിലും നരനെ ഗ്രഹിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ—— ശുക്ലത്രയോദശീകൃഷ്ണദ്വാദശികൾ=ശുക്ലത്രയോദശിയും കൃഷ്ണദ്വാദശിയും- ശുക്ലത്രയോദശി=വെളുത്തത്രയോദശി- കൃഷ്ണദ്വാദശി=കറുത്തദ്വാദശി- ഗന്ധൎവ്വന്മാർ=ഗന്ധൎവ്വഗ്രഹങ്ങൾ- ചതുൎദ്ദശി=പതിനാൽ- ഉരഗങ്ങൾ=ഉരഗഗ്രഹങ്ങൾ- ധനേശ്വരന്മാർ=യക്ഷഗ്രഹങ്ങൾ- ശുക്ലസപ്തമി=വെളുത്തസപ്തമി- ബ്രഹ്മരാക്ഷസന്മാർ=ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹങ്ങ

ൾ.

ഷം- ശുക്ലാഷ്ടപഞ്ചമിപൌൎണ്ണമാസികഷം=ശുക്ലാഷ്ടമിയും ശുക്ലപഞ്ചമിയും ശുക്ലപൌൎണ്ണമാസിയും- ശുക്ലാഷ്ടമി=വെളുത്തഅഷ്ടമി- ശുക്ലപഞ്ചമി=വെളുത്തപഞ്ചമി- ശുക്ലപൌൎണ്ണമാസി=വെളുത്തവാവ ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക-

സാരം—— മാനവഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത ത്രയോദശിനാളും കറുത്ത ദ്വാദശിനാളും പുരുഷനെ ബാധിക്കും. ഗന്ധൎവ്വഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത പതിന്നാലിന്നാളും വെളുത്ത ദ്വാദശിനാളും വെളുത്ത ചതുൎത്ഥിനാളും വെളുത്ത അഷ്ടമിനാളും. ഉരഗഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത പഞ്ചമിനാളും കറുത്ത പഞ്ചമിനാളും. യക്ഷഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത സപ്തമിനാളും വെളുത്ത ഏകാദശിനാളും. ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹങ്ങൾ വെളുത്ത അഷ്ടമിനാളും വെളുത്ത പഞ്ചമിനാളും വെളുത്ത വാവുന്നാളും പുരുഷനെ ബാധിക്കും.-

൧൨. കൃഷ്ണേരക്ഷഃപിശാചാദ്യാനവദ്വാദശപൎവ്വസു । ദൎശ്യാമാവാസ്യയോരഷ്ടനവമ്യോഃപിതരോപരെ ॥

൧൩. ഋതുവൃദ്ധോദയഃപ്രായഃകാലഃസന്ധ്യാസ്യലക്ഷയേൽ । ഛിദ്രപ്രതീക്ഷമുഖംസൌമ്യദൃഷ്ടിമകോപനം ॥

൧൪. അല്പവാക്ശ്വേദവിൺമൂത്രംഭോജനാനാതിലാഷിണം । ദേവദ്വിജാതിപരമംശുചിംസംസ്കൃതവാദിനം ॥

൧൫. മീലയന്തംചിരാന്നേത്രേസുരഭിംവരദായിനം । ശുക്ലമാല്യാംബരസരിച്ഛൈലോച്ചവനപ്രിയം ॥

൧൬. അനിമേഷപ്രേക്ഷ്യവിഭ്രാന്തദേവവശീകൃതം । ജിഹ്മദൃഷ്ടിം ദ്രുതമാനംഋതദേവദ്വിജദ്വിഷം ॥

൧൭. നിൎമ്മാനിനംശൂരംക്രോധിനംവ്യവസായിനം । രുദ്രസ്കന്ദവിശാഖോഹമിന്ദ്രോഹമിതിവാദിനം ॥

൧൮. സൎവ്വാംഗസുരചിംവിദ്യാദേതൈൎഗ്രഹഗൃഹീതകം । സ്വാചാരംസുരഭിംഹൃഷ്ടംഗീതനൎത്തനകാരിണം ॥

൧൯. സ്നാനോദ്യാനരുചിംരക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനം । ശൃംഗാരലീലാഭിരതംഗന്ധൎവ്വാദ്ധ്യുഷിതംവദേൽ ॥

അന്വയം—— രക്ഷഃപിശാചാദ്യാഃ- കൃഷ്ണേ- നവദ്വാദശപൎവ്വസു- ഗൃഹ്ണന്തി- പിതരഃ- ദൎശ്യാമാവാസ്യയോഃ- ഗൃഹ്ണന്തി- അപരെ- ഋതുവൃദ്ധോദയഃ- അഷ്ടനവമ്യോഃ- ഗൃഹ്ണന്തി- കാലഃ- പ്രായഃ- സന്ധ്യാസ്യ- ലക്ഷയേൽ- ഛിദ്രപ്രതീക്ഷമുഖം- സൌമ്യദൃഷ്ടിം- അകോപനം- അല്പവാക്ശ്വേദവിൺമൂത്രം- ഭോജനാനാതിലാഷിണം- ദേവദ്വിജാതിപരമം- ശുചിം- സംസ്കൃതവാദിനം- നേത്രേ- ചിരാൽ- മീലയന്തം- സുരഭിം- വരദായി

നം- ശുക്ലമാല്യാംബരസരിച്ഛൈലോപവനപ്രിയം- അനിന്ദം- അപ്രധൃഷ്യം- ച- ദേവവശീകൃതം വിദ്യാൽ- ജിഹ്മദൃഷ്ടിം- ദുരാത്മാനം- ഗുരുദേവദ്വിജദ്വിഷം- നിൎഭയം- മാനിനം- ശൂരം- ക്രോധിനം- വ്യവസായിനം- അഹം- രുദ്രഃ- സ്കന്ദഃ- വിശാഖഃ- അഹം- ഇന്ദ്രഃ- ഇതി- വാദിനം- സുരാമാംസരുചിം- ദൈത്യഗ്രഹഗൃഹീതകം- വിദ്യാൽ- സ്വാചാരം- സുരഭിം- ഹൃഷ്ടം- ഗീതനൎത്തനകാരിണം- സ്നാനോദ്യാനരുചിം- രക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനം- ശൃംഗാരലീലാഭിരതം- ഗന്ധൎവ്വാദ്ധ്യുഷിതം- വദേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— രക്ഷഃപിശാചാദ്യങ്ങൾ കൃഷ്ണത്തിങ്കൽനവമാദശദിവസങ്ങളിൽ ഗ്രഹിക്കുന്നു- പിതൃക്കൾ ദൎശമാവാസികളിൽ ഗ്രഹിക്കുന്നു- അപരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗുരുവൃദ്ധാദികൾ അഷ്ടമീനവമികളിൽ ഗ്രഹിക്കുന്നു- കാലത്തെ പ്രായേണ സന്ധികളിൽ ലക്ഷിക്കേണം.- ഹൃഷ്ടപരിതോഷമുഖനായിയും നൈൎമ്മല്യശുചിയായിയും അക്രോധനായിയും അല്പവാൿസ്വേദവിണ്മൂത്രനായിയും ഭോജനാനഭിലാഷിയായായിയും ദേവദ്വിജാതിപരമനായിയും ശുചിയായിയും സംസ്കൃതവാദിയായിയും നേത്രങ്ങളെ ചിരകാലത്തിങ്കൽ മീലനനായിയും സുരഭിയായിയും വരദായിയായിയും ശുക്ലമാല്യാംബരസരിച്ഛൈലോപവനപ്രിയനായിയും അനിന്ദ്യനായിയും അപ്രധൃഷ്യനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ ദേവവശീകൃതനെന്ന അറിയേണം- ജിഹ്മദൃഷ്ടിയായിയും ദുരാത്മാവായിയും ഗുരുദേവദ്വിജദ്വിട്ടായിയും നിൎഭയനായിയും മാനിയായിയും ശൂരനായിയും ക്രോധിയായിയും വ്യവസായിയായിയും ഞാൻ രുദ്രനാകുന്നു- സ്കന്ദനാകുന്നു- വിശാഖനാകുന്നു- ഞാൻ ഇന്ദ്രനാകുന്നു- എന്നിപ്രകാരം വാദിയായിയും സുരാമാംസരുചിയായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ ദൈത്യഗ്രഹഗൃഹീതനെന്ന അറിയേണം- സ്വാചാരനായിയും സുരഭിയായിയും ഹൃഷ്ടനായിയും ഗീതനൎത്തനകാരിയായിയും സ്നാനോദ്യാനരുചിയായിയും രക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനനായിയും ശൃംഗാരലീലാഭിരതനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ ഗന്ധൎവ്വാദ്ധ്യുഷിതനെന്ന വദിക്കേണം-

പദാൎത്ഥം—— രക്ഷഃപിശാചാദ്യങ്ങൾ=രക്ഷഃപിശാചങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- രക്ഷഃപിശാചങ്ങൾ=രക്ഷസ്സും പിശാചവും- രക്ഷസ്സ്=രക്ഷോഗ്രഹം- പിശാചം=പിശാചഗ്രഹം-| കൃഷ്ണേ= കറുത്തതിൽ- നവമാദശപഞ്ചങ്ങളും=നവമാദശങ്ങളും പഞ്ചങ്ങളും-

നവമീദ്വാദശ്യൌ=നവമിയും ദ്വാദശിയും- പൎവ്വങ്ങൾ=വാവു
സംക്രാന്തിമുതലായവ- പിതൃകൎമ്മം=പിതൃശ്രാദ്ധങ്ങൾ- ദശമാ
വാസികൾ=ദശമിയും അമാവാസിയും- അമാവാസി=കറുത്ത
വാവു- അപരങ്ങൾ=അന്യങ്ങൾ- ഗുരുവൃദ്ധാദികൾ=ഗുരുവൃദ്ധ
ന്മാർ തുടങ്ങിയുള്ളവർ- ഗുരുവൃദ്ധന്മാർ=ഗുരുക്കന്മാരും വൃദ്ധന്മാരും- ഗു
രുക്കൾ=ഗുരുഗ്രഹങ്ങൾ- വൃദ്ധന്മാർ=വൃദ്ധഗ്രഹങ്ങൾ- അഷ്ട
നവമികൾ=അഷ്ടമിയും നവമിയും- കാലം=സമയം- ലക്ഷി
ക്ക=കാണുക- ഫുല്ലപത്മോപമമുഖൻ=ഫുല്ലപത്മോപമമായിരി
ക്കുന്ന മുഖത്തോടു കൂടിയവൻ- ഫുല്ലപത്മോപമം=ഫുല്ലപത്മ
ത്തോടുപമം- ഫുല്ലപത്മം=ഫുല്ലമായിരിക്കുന്ന പത്മം. ഫുല്ലം=
വിടൎന്നതു- പത്മം=താമരപ്പൂവു- ഉപമം=തുല്യം- സൌമ്യദൃഷ്ടി=
സൌമ്യകളായിരിക്കുന്ന ദൃഷ്ടികളോടു കൂടിയവൻ- സൌമ്യക
ൾ=മനോഹരകൾ- ദൃഷ്ടികൾ=കണ്ണുകൾ- അകോപനൻ=കോ
പനനല്ലാത്തവൻ- കോപനൻ=കോപത്തോടു കൂടിയവൻ- കോ
പം=ദ്വേഷ്യം- അല്പവാക്സ്വപ്നവിൺമൂത്രൻ=അല്പങ്ങളായിരിക്കു
ന്ന വാക്സ്വപ്നവിൺമൂത്രങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- അല്പങ്ങൾ=കുറഞ്ഞ
വ- വാക്സ്വപ്നവിൺമൂത്രങ്ങൾ=വാക്കും സ്വപ്നവും വിട്ടും മൂ
ത്രവും- സ്വപ്നം=ഉറക്കം- വിട്ടു=മലം- ഭോജനാനഭിലാഷി=ഭോ
ജനത്തിങ്കൽ അനഭിലാഷി- ഭോജനം=അന്നം- അനഭിലാഷി=
അഭിലാഷത്തോടു കൂടാത്തവൻ- അഭിലാഷം=ആഗ്രഹം- ദേവ
ദ്വിജാതിപരമൻ=ദേവദ്വിജാതികൾ പരമന്മാരായിട്ടുള്ളവർ-
ദേവദ്വിജാതികൾ=ദേവന്മാരും ദ്വിജാതികളും- ദേവന്മാർ=ഈ
ശ്വരന്മാർ- ദ്വിജാതികൾ=ബ്രാഹ്മണന്മാർ- പരമന്മാർ=പ്രധാ
നന്മാർ- ശുചി=ശുദ്ധസ്വഭാവൻ- സംസ്കൃതവാദി=സംസ്കൃതത്തെ
പറയുന്നവൻ- സംസ്കൃതം=സംസ്കൃതഭാഷ- വദിക്ക=പറക-
നേത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- നിമീലയൻ=നിമീലനം ചെയ്യിക്കു
ന്നവൻ- നിമീലനം ചെയ്ക=ചിമ്മുക- സുരഭി=സൌരഭ്യ
ത്തോടു കൂടിയവൻ- സൌരഭ്യം=സുഗന്ധം- വരദായി=വരത്തെ
ദാനം ചെയ്യുന്നവൻ- വരം=ഇഷ്ടസാധനം- ദാനം ചെയ്ക=
കൊടുക്കുക- ശുക്ലമാല്യാംബരസരിൽശൈലോച്ചഭവനപ്രിയൻ=
ശുക്ലമാല്യാംബരങ്ങളും സരിൽശൈലോച്ചഭവനങ്ങളും പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ള
വൻ- ശുക്ലമാല്യാംബരങ്ങൾ=ശുക്ലങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാല്യാംബര
ങ്ങൾ- ശുക്ലങ്ങൾ=വെളുത്തവ. മാല്യാംബരങ്ങൾ=മാല്യങ്ങളും
അംബരങ്ങളും- മാല്യങ്ങൾ=മാലകൾ- അംബരങ്ങൾ=വസ്ത്രങ്ങ
ൾ- സരിൽശൈലോച്ചഭവനങ്ങൾ=സരിത്തും ശൈലവും ഉച്ച

ഹനവു - സരിത്തു=നദി - ശൈലം=പൎവ്വതം - ഉച്ചൈഃപദം=ഉച്ച മായിരിക്കുന്നപദം - ഉച്ചം=ഉയൎന്നത - പദം=സ്ഥാനം - പ്രിയങ്ങളും ഇഷ്ടങ്ങളും - അനിദ്രൻ=നിദ്രയോടുകൂടാത്തവൻ - നിദ്ര=ഉറക്കം - അപ്രധൃഷ്യൻ=പ്രധൃഷ്യനല്ലാത്തവൻ - പ്രധൃഷ്യൻ=ഏറവുംധൃഷ്യൻ - ധൃഷ്യൻ=ധൎഷത്തോടുകൂടിയവൻ - ധൎഷം=ധാൎഷ്ട്യം - ദൈവവശീകൃതൻ=ദൈവനാൽവശീകൃതൻ - ദൈവൻ=ദൈവഗ്രഹം - വശീകൃതൻ=വശീകരിക്കപ്പെട്ടവൻ - വശീകരിക്ക=സ്വാധീനമാക്കുക - ജിതദൃഷ്ടി=ജിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദൃഷ്ടികളോടുകൂടിയവൻ - ജിതങ്ങൾ=ജയിക്കപ്പെട്ടവ - ദൃഷ്ടികൾ=കണ്ണുകൾ - [illegible] - ഗുരുദേവദ്വിജപ്രീ=ഗുരുദേവദ്വിജന്മാരെ പ്രീതിക്കുന്നവൻ - ഗുരുദേവദ്വിജന്മാർ=ഗുരുക്കന്മാരും ദേവന്മാരും ദ്വിജന്മാരും - ഗുരുക്കൾ=ആചാൎയ്യന്മാർ - ദേവന്മാർ=അമരന്മാർ - ദ്വിജന്മാർ=ബ്രാഹ്മണർ - പ്രീതിക്ക=ഇഷ്ടപ്പെടുക - നിൎഭയൻ=ഭയത്തോടുകൂടാത്തവൻ - ഭയം=പേടി - മാനി=മാനത്തോടുകൂടിയവൻ - മാനം=അഭിമാനം - അക്രൂരൻ=ക്രൗൎയ്യത്തിൽ ഇച്ഛയോടുകൂടാത്തവൻ - ക്രോധി=ക്രോധത്തോടുകൂടിയവൻ - ക്രോധം=കോപം - വ്യവസായി=വ്യവസായത്തോടുകൂടിയവൻ - വ്യവസായം=ഉത്സാഹം - ശൂരൻ=പരാക്രമശാലി - സ്കന്ദൻ=സുബ്രഹ്മണ്യൻ - വിശാഖം=വിശാഖഗ്രഹം - ഇന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ - വാഗ്മി=വദിക്കുന്നവൻ - വദിക്ക=പറയുക - സുരാമാംസരുചി=സുരാമാംസങ്ങളിൽ രുചിയോടുകൂടിയവൻ - സുരാമാംസങ്ങൾ=സുരയും മാംസവും - സുരാ=മദ്യം - രുചി=താല്പൎയ്യം - ദൈത്യഗ്രഹഗ്രഹീതൻ=ദൈത്യഗ്രഹത്താൽ ഗ്രഹീതൻ - ദൈത്യഗ്രഹം=അസുരഗ്രഹം - ഗ്രഹീതൻ=ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ - ഗ്രഹിക്ക=പിടിക്ക - സദാചാരൻ=നല്ലപ്രവൃത്തിയോടുകൂടിയവൻ - സുരഭി=സൗരഭ്യത്തോടുകൂടിയവൻ - സൗരഭ്യം=സുഗന്ധം - ഹൃഷ്ടൻ=ഹൎഷത്തോടുകൂടിയവൻ - ഹൎഷം=സന്തോഷം - ഗീതനൎത്തനകാരി=ഗീതനൎത്തനങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവൻ - ഗീതനൎത്തനങ്ങൾ=ഗീതവും നൎത്തനവും - ഗീതം=പാട്ട - നൎത്തനം=നൃത്തം - സ്നാനോദ്യാനരുചി=സ്നാനോദ്യാനങ്ങളിൽ രുചിയോടുകൂടിയവൻ - സ്നാനോദ്യാനങ്ങൾ=സ്നാനവും ഉദ്യാനവും - സ്നാനം=കുളി - ഉദ്യാനം=പൂന്തോട്ടം - രുചി=താല്പൎയ്യം - രക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനൻ=രക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനങ്ങളോടു കൂടിയവൻ - രക്തവസ്ത്രമാല്യാനുലേപനങ്ങൾ=രക്തവസ്ത്രങ്ങളും മാല്യങ്ങളും അനുലേപനങ്ങളും - രക്തവസ്ത്രങ്ങൾ=രക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന വസ്ത്രങ്ങൾ - ര

കാഞ്ചങ്ങൾ=കരവള്ളങ്ങൾ- മാല്യങ്ങൾ=മാലകൾ- അനുലേപനങ്ങൾ=കുറിക്കൂട്ടുകൾ- ശൃംഗാരലീലാരതൻ= ശൃംഗാരലീലകൾ ആളിരതൻ- ശൃംഗാരലീലാ=ശൃംഗാരയുക്തയായിരിക്കുന്നലീലാ= ശൃംഗാരയുക്താ=ശൃംഗാരത്തോടുകൂടിയതു- ലീലാ=ക്രീഡാ- അഭിരതൻ=താല്പൎയ്യത്തോടുകൂടിയവൻ- ഗന്ധമാല്യാധ്യുഷിതൻ= ഗന്ധങ്ങളാൽ അധ്യുഷിതൻ- ഗന്ധം=ഗന്ധദ്രവ്യം- അധ്യുഷിതൻ=അധിവസിക്കപ്പെട്ടവൻ- അധിവസിക്ക= ഇരിക്ക- വസിക്ക=പാൎക്കുക-

സാരം—— രാക്ഷസഗ്രഹം, പിശാചഗ്രഹം, പ്രേതഗ്രഹം, കൂഷ്മാണ്ഡഗ്രഹം, കാമൊൽഗ്രഹം, മൌകിരണഗ്രഹം ഇതുകൾ കൃഷ്ണപക്ഷത്തിൽ നവമി, ദ്വാദശി, വാവ ഈദിവസങ്ങളിലും സംക്രാന്തിദിവസവും ബാധിക്കും. പിതൃഗ്രഹങ്ങൾ ദശമിനാളും വാവുന്നാളും ബാധിക്കും. ഗുരുഗ്രഹം, വൃദ്ധഗ്രഹം, മുനിഗ്രഹം, സിദ്ധഗ്രഹം ഇതുകൾ അഷ്ടമി, നവമി ഈദിവസങ്ങളിൽ ബാധിക്കും. മെൽപറഞ്ഞ ദിവസങ്ങളിൽതന്നെ ഗ്രഹങ്ങൾ ബാധിപ്പാനുള്ള കാലം രണ്ടു സന്ധ്യകളിലെന്ന അറിയുകയും വേണം. അതാകുന്നതു രാവിലെയും ഉച്ചയും സന്ധ്യയും പാതിരയും ആകുന്നു. ദേവഗ്രഹങ്ങൾ ബാധിച്ചാൽ മുഖം നല്ലവണ്ണം തെളിഞ്ഞിരിക്കയും കണ്ടാൽ മനോഹരമായിരിക്കുകയും തൃപ്തിക്കുറവുകളില്ലാതിരിക്കയും ചാപല്യത്തോടുകൂടാതിരിക്കയും കുറച്ചു സംസാരിക്കയും കുറച്ചു ഭക്ഷിക്കയും അല്പമായി മലമൂത്രത്തെ പ്രവൃത്തിപ്പിക്കുകയും ഉറക്കത്തിങ്കൽ താല്പൎയ്യമില്ലാതിരിക്കയും ദേവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ ഇവരെക്കുറിച്ചു ഭക്തിയുണ്ടാകയും ശുദ്ധസ്വഭാവനായിരിക്കയും സംസ്കൃതവാക്കിനെ പറയുകയും വളരെനേരം കഴിഞ്ഞാൽ കണ്ണടക്കുകയും ശരീരത്തിങ്കൽ സുഗന്ധമുണ്ടാകയും കണ്ടവരോടൊക്കെ ഞാൻ നിനക്ക ഇതു നിനക്ക എന്നുപറഞ്ഞുകൊടുക്കയും വെളുത്തവസ്ത്രത്തിങ്കലും വെളുത്ത മാലയിലും നദികളിലും പുളിനത്തിങ്കലും ഉയൎന്നമാളികകളിലും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും ഉറക്കമില്ലാതിരിക്കയും ഗാംഭീൎയ്യത്തോടു കൂടിയവനായിരിക്കയും ചെയ്യും-- അസുരഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കണ്ണു വളഞ്ഞിരിക്കയും ക്രോധിയായിരിക്കയും ഗുരുക്കൾ ദേവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ ഇവരെക്കുറിച്ചു ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യുകയും ഒന്നിങ്കലും ഭയമില്ലാതിരിക്കയും അഭിമാനത്തോടുകൂടിയിരിക്കയും യുദ്ധാദികളിൽ താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും ചാപല്യമുണ്ടാകയും ഉത്സാഹമുണ്ടാകയും ഞാൻശിവനാണ ഞാൻസുബ്രഹ്മണ്യ

ന്നും തന്റെവിശേഷഗ്രഹമാണെന്നു തന്റെ മൈത്രേന്ദ്രനാണെന്നും ഇ
ന്നിപ്രകാരംപറയുകയും മദ്യമാംസങ്ങളിൽതാല്പൎയ്യത്തോടുകൂടിയി
രിക്കുകയുംചെയ്യും. ശനിയുടെഗ്രഹംബാധിച്ചാൽ നല്ലതായപ്ര
വൃത്തിയെചെയ്യുകയും നേതൃത്വമുണ്ടായിരിക്കുകയും സന്തോ
ഷത്തോടുകൂടിയിരിക്കുകയും പാട്ടുപാടുകയും നിൎത്തംവെക്കുകയും
കളിപ്പാനും പുകാവിലിരിപ്പാനും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും ചുകന്നവ
സ്ത്രവും ചുകന്നമാലയും ഉണ്ടായിരിക്കുകയും കാൎക്ക്രോട്ടകങ്ങളെ
ച്ചിരിക്കുകയും ശൃംഗാരമയങ്ങളായ കളികളിൽ താല്പൎയ്യമുണ്ടാക
യുംചെയ്യും.

൧൦ കൎക്കാക്ഷം ക്രോധിനം സ്ഥൂലബുദ്ധിം വക്രഗതിം ചലം ശഠ
സന്തമനിശം ജിഹ്വാലോലിനം സൃക്കണീലിഹം ||

൧൧ പ്രിയമേലപ്രസ്ഥാനമധോവദനശായിനം | ഉരഗാധി
ഷ്ഠിതംവിദ്യാത്ത്രസ്തംചാതപത്രതഃ ||

അന്വയം —— കൎക്കാക്ഷം- ക്രോധിനം- സ്ഥൂലബുദ്ധിം വക്രഗ
തിം- ചലം- അനിശം- ശഠസന്തം- ജിഹ്വാലോലിനം- സൃക്ക
ണീലിഹം- പ്രിയമേലപ്രസ്ഥാനം- അധോവദനശായിനം- ആ
തപത്രതഃ- ത്രസ്തം- ച- ഉരഗാധിഷ്ഠിതം- വിദ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— കൎക്കാക്ഷനായിട്ടും ക്രോധിയായിട്ടും സ്ഥൂ
ലബുദ്ധിയായിട്ടും വക്രഗതിയായിട്ടും ചലനായിട്ടും എല്ലായ്പ്പോ
ഴും ശഠസന്തനായിട്ടും ജിഹ്വാലോലിയായിട്ടും സൃക്കണീലിഹനാ
യിട്ടും പ്രിയമേലപ്രസ്ഥാനനായിട്ടും അധോവദനശായിയാ
യിട്ടും ആതപത്രത്തിങ്കൽനിന്ന ത്രസ്തനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ
നെ ഉരഗാധിഷ്ഠിതനെന്നറിയേണം.

പദാൎത്ഥം —— കൎക്കാക്ഷൻ=കൎക്കടങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷി
കളോടുകൂടിയവൻ- കൎക്കടം=കൎക്കടകവൃക്ഷം- അക്ഷികൾ=
കണ്ണുകൾ- ക്രോധി=ക്രോധത്തോടുകൂടിയവൻ- ക്രോധം=കോ
പം- സ്ഥൂലബുദ്ധി=സ്ഥൂലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ബുദ്ധികളോടുകൂടിയവ
ൻ- സ്ഥൂലങ്ങൾ=നിശ്ചലങ്ങൾ- (ഇളക്കമില്ലാത്തവ) ബുദ്ധികൾ=
ജ്ഞാനങ്ങൾ- വക്രഗതി=വക്രയായിരിക്കുന്ന ഗതിയോടുകൂടിയ
വൻ- വക്ര=കുടില- (വളഞ്ഞു) ഗതി=ഗമനം- (നടക്കുക)
ചലൻ=ചലിക്കുന്നവൻ- ചലിക്ക=ഇളകുക- ശഠസന്തൻ=ശഠ
സിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ശഠസിക്ക=മിത്ഥ്യാപ്രസംഗത്തെചെയ്യുക- ജി
ഹ്വാലോലി=ജിഹ്വയിങ്കൽ ലോലതയോടുകൂടിയവൻ- ജിഹ്വാ=നാ
വ- ലോല=നിശ്ചല- സൃക്കണീലിഹൻ=സൃക്കണികളെ ലേഹ
നംചെയ്യുന്നവൻ- സൃക്കണികൾ=ചുണ്ടുകൾ- ലേഹനമെ

യ്യുന്നവൻ- പ്രിയധൂപഗുളസ്നാനൻ= പ്രിയങ്ങളായിരിക്കുന്ന ധൂപഗുളസ്നാനങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- പ്രിയങ്ങൾ=ഇഷ്ടങ്ങൾ- ധൂപഗുളസ്നാനങ്ങൾ= ധൂപവും ഗുളവും സ്നാനവും- ധൂപം=പുക- ഗുളം=ശർക്കര- സ്നാനം=കുളി- അധോവദനശായീ=അധോവദനമാകുംവണ്ണം ശയിക്കുന്നവൻ- അധോവദനം=താഴ്ത്തിയമുഖം- ശയിക്ക=കിടക്കുക- [illegible] ത്രസ്തൻ=ത്രാസത്തോടുകൂടിയവൻ- ത്രാസം=ഭയം- ഉരഗാധിഷ്ഠിതൻ=ഉരഗത്താൽ അധിഷ്ഠിതൻ- ഉരഗം=ഉരഗഗ്രഹം- അധിഷ്ഠിതൻ=അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അധിഷ്ഠാനംചെയ്ക=ബാധിക്ക-

സാരം — ഉരഗഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കണ്ണുചുവന്നിരിക്കുകയും ചൊറിച്ചിലുണ്ടായിരിക്കുകയും മുഖം കുറച്ചുനോക്കുകയും വിയർക്കുന്നകയും ശരീരത്തിൽ സ്ഥിരമായി നില്ക്കാതിരിക്കയും എല്ലായ്പോഴും [illegible] ചെയ്യുകയും നാവിൽ കൊഴുത്ത വെള്ളത്തോടുകൂടിയിരിക്കയും ഛർദ്ദിക്കുകയും പാല, ശക്കര, കുളി ഇവകളിൽ താല്പര്യമുണ്ടാകയും കമിഴ്ന്നുകിടക്കുകയും കടന്നെയാൽ അധികം ഭയമുണ്ടാകയും ചെയ്യും-

൨൫ വിഡ്ഭിന്നത്രസ്തരക്താക്ഷഃ ശുഭഗന്ധഃ സുതേജസഃ। പ്രിയനൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലേപനഃ॥

൨൬ മത്സ്യമാംസരുചിർഹൃഷ്ടസ്തുഷ്ടോ ബലീനഃ അവ്യഥഃ। പലിതഗ്രഹണൈസ്സൈന്യകീർണ്ണോ രാമവിവർദ്ധനഃ॥

൨൭ ഗന്ധർവ്വഗ്രഹജുഷ്ടോ വൈദ്യപിഞ്ഛാതിപരിദേവിനഃ। അല്പഭാഷീ [illegible] ഗതി വിജ്ഞാ കക്ഷിഗ്രഹീതകഃ।

അന്വയം — വിഡ്ഭിന്നത്രസ്തരക്താക്ഷഃ- ശുഭഗന്ധഃ- സുതേജസഃ- പ്രിയനൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലേപനഃ- മത്സ്യമാംസരുചിഃ- ഹൃഷ്ടഃ- തുഷ്ടഃ- ബലീനഃ- അവ്യഥഃ- പലിതഗ്രഹഃ- സൈന്യഃ- കിഃ- രാമി- ഇതി- വാദിനഃ- ഗന്ധർവ്വഗ്രഹീതഃ- വൈദ്യപിഞ്ഛാതിപരിദേവിനഃ- അല്പഭാഷഃ- ഗതർഗ്ഗാദം- യക്ഷഗ്രഹീതകഃ- വിദ്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം — വിഡ്ഭിന്നത്രസ്തരക്താക്ഷനായിട്ടും ശുഭഗന്ധനായിട്ടും സുതേജസ്സായിട്ടും പ്രിയനൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലേപനനായിട്ടും മത്സ്യമാംസരുചിയായിട്ടും ഹൃഷ്ടനായിട്ടും തുഷ്ടനായിട്ടും ബലിനനായിട്ടും അവ്യഥനായിട്ടും പലിതഗ്രഹണനായിട്ടും കിംവചനനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ എന്തിനെ ഞാൻ ചെയ്യുന്നു എന്നിപ്രകാരം വാദിയായിട്ടും ഗന്ധർവ്വഗ്രഹീതനായിട്ടും വൈദ്യപിഞ്ഛാതി പരിദേവിയായിട്ടും അല്പഭാ

ഷനായിയും ദ്രുതഗതിയായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ യക്ഷഗ്രഹീതകനെന്ന അറിയെണം.

പരിഭാഷാ — വിപ്ലുതത്രസ്തരക്താക്ഷൻ=വിപ്ലുതങ്ങളായിയും ത്രസ്തങ്ങളായിയും രക്തങ്ങളായിയും ഇരിക്കുന്ന അക്ഷികളൊടു കൂടിയവൻ- വിപ്ലുതങ്ങൾ=ഉന്തിയിരിക്കുന്നവ- ത്രസ്തങ്ങൾ=ഭയംഹെതുവായിട്ട് പരവശങ്ങൾ- രക്തങ്ങൾ=ചുവന്നങ്ങൾ- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- ശുഭഗന്ധൻ=ശുഭമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തൊടു കൂടിയവൻ- ശുഭം=ശൊഭനം- ഗന്ധം=വാസന- സുതെജസ്സ=ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന തെജസ്സൊടു കൂടിയവൻ- പ്രിയനൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലെപനൻ=പ്രിയങ്ങളായിരിക്കുന്ന നൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലെപനങ്ങളൊടുകൂടിയവൻ പ്രിയങ്ങൾ=ഇഷ്ടങ്ങൾ- നൃത്തകഥാഗീതസ്നാനമാല്യാനുലെപനങ്ങൾ=നൃത്തവും കഥയും ഗീതവും സ്നാനവും മാല്യവും അനുലെപനവും നൃത്തം=നൎത്തനം- കഥ=രാമായണം ഭാരതം മുതലായത- ഗീതം=പാട്ടു- സ്നാനം=കുളി- മാല്യം=മാല- അനുലെപനം=കുറിക്കൂട്ടു- മത്സ്യമാംസരുചി=മത്സ്യമാംസങ്ങളിൽ രുചിയൊടുകൂടിയവൻ- മത്സ്യമാംസങ്ങൾ=മത്സ്യവും മാംസവും- രുചി=താല്പൎയ്യം- ഹൃഷ്ടൻ=ഹൎഷത്തൊടുകൂടിയവൻ- ഹൎഷം=രൊമാഞ്ചം- തുഷ്ടൻ=തൊഷത്തൊടു കൂടിയവൻ- തൊഷം=സന്തൊഷം- ബലി=ബലത്തൊടു കൂടിയവൻ- ബലം=ശക്തി- അല്പവ്യഥൻ=അല്പവ്യഥയൊടുകൂടിയവൻ- വ്യഥ=ദുഃഖം- ചലിതാഗ്രകരൻ=ചലിതമായിരിക്കുന്ന അഗ്രകരത്തൊടുകൂടിയവൻ- ചലിതം=ഇളകിയത- അഗ്രകരം=കരത്തിന്റെ അഗ്രം- കരം=കൈ- അഗ്രം=തല- മാനംവെയ്ക്കു=കൊടുക്കുക- വാദി=വദിക്കുന്നവൻ- രഹസ്യഭാഷി=രഹസ്യമാകുംവണ്ണം ഭാഷിക്കുന്നവൻ- രഹസ്യം=ഗൂഢം- ഭാഷിക്ക=പറയുക- വൈദ്യദ്വിജാതിപരിഭാവി=വൈദ്യദ്വിജാതികളെ പരിഭവിപ്പാനായ്ക്കൊണ്ടു ശീലത്തൊടുകൂടിയവൻ- വൈദ്യദ്വിജാതികൾ=വൈദ്യനും ദ്വിജാതിയും- ദ്വിജാതി=ബ്രാഹ്മണൻ- പരിഭവിക്ക=അപമാനിക്ക- അല്പരൊഷൻ=അല്പമായിരിക്കുന്ന രൊഷത്തൊടു കൂടിയവൻ- രൊഷം=കൊപം- ദ്രുതഗതി=വെഗത്തിൽ ഗമിക്കുന്നവൻ- ഗമിക്ക=നടക്കുക- യക്ഷഗ്രഹഗൃഹീതകൻ=യക്ഷനാൽ ഗ്രഹീതകൻ- യക്ഷൻ=യക്ഷഗ്രഹം- ഗ്രഹീതകൻ=ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക-

സാരം — യക്ഷഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കണ്ണു ചുകന്നിരിക്കു

ക

കയും ഉന്തിയിരിക്കുകയും പെടികൊണ്ടു പരവശത്തൊടു കൂടിയിരിക്കുകയും ശരീരത്തിന്ന സുഗന്ധമുണ്ടായിരിക്കുകയും എറവും രജസ്സൊടു കൂടിയവനായിരിക്കുകയും നൃത്തത്തിങ്കലും രാമായണാദികഥകളിലും പാട്ടിങ്കലും കളിയിങ്കലും പുഷ്പത്തിങ്കലും കറിക്കൂട്ടിങ്കലും താല്പൎയ്യത്തൊടു കൂടിയിരിക്കുകയും മത്സ്യമാംസങ്ങളിൽ രുചിയുണ്ടാകയും രോമാഞ്ചമുണ്ടാകയും സന്തൊഷത്തൊടു കൂടിയവനായിരിക്കുകയും ശരീരത്തിന്ന ശക്തിയുണ്ടാകയും ദുഃഖമുണ്ടാകാതിരിക്കുകയും കണ്ണു എഴുതീട്ട ഞാൻ ഇത ആൎക്ക കൊടുക്കുന്നു എന്നിപ്രകാരം പറയുകയും ശുദ്ധമാകും വൎത്തമാനം പറയുകയും വൈദ്യന്മാരെയും ബ്രാഹ്മണരെയും അപമാനിപ്പാൻ താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും കരഞ്ഞൊരു ചെഷ്ടയുണ്ടാകയും വെഗത്തിൽ നടക്കുകയും ചെയ്യും.

൫൭. ഹാസനൃത്തപ്രിയം രൌദ്രചെഷ്ടം ഛിദ്രപ്രഹാരിണം।
ആക്രൊശിനം ശീഘ്രഗതിം ദെവദ്വിജഭിഷഗ്ദ്വിഷം ।

൫൮. ആത്മാനം കാഷ്ഠശസ്ത്രാദ്യൈൎഘ്നന്തം ഭൊശ്ശബ്ദവാദിനം।
ശാസ്ത്രവെദപഠം വിദ്യാൽ ഗൃഹീതം ബ്രഹ്മരക്ഷസാ ॥

അന്വയം —— ഹാസനൃത്തപ്രിയം- രൌദ്രചെഷ്ടം- ഛിദ്രപ്രഹാരിണം- ആക്രൊശിനം- ശീഘ്രഗതിം- ദെവദ്വിജഭിഷഗ്ദ്വിഷം- ആത്മാനം- കാഷ്ഠശസ്ത്രാദ്യൈഃ- ഘ്നന്തം- ഭൊശ്ശബ്ദവാദിനം- ശാസ്ത്രവെദപഠം- ബ്രഹ്മരക്ഷസാ- ഗൃഹീതം- വിദ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— ഹാസനൃത്തപ്രിയനായിയും രൌദ്രചെഷ്ടനായിയും ഛിദ്രപ്രഹാരിയായിയും ആക്രൊശിയായിയും ശീഘ്രഗതിയായിയും ദെവദ്വിജഭിഷഗ്ദ്വിട്ടായിയും ആത്മാവിനെ കാഷ്ഠശസ്ത്രാദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു ഘ്നനായിയും ഭൊശ്ശബ്ദവാദിയായിയും ശാസ്ത്രവെദപഠനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സിനാൽ ഗൃഹീതനെന്ന അറിയെണം-

പദാൎത്ഥം —— ഹാസനൃത്തപ്രിയൻ=ഹാസനൃത്തങ്ങളിൽ പ്രിയത്തൊടു കൂടിയവൻ- ഹാസനൃത്തങ്ങൾ=ഹാസവും നൃത്തവും- ഹാസം=ചിരി- നൃത്തം=നൎത്തനം- പ്രിയം=ഇഷ്ടം- രൌദ്രചെഷ്ടൻ=രൌദ്രമായിരിക്കുന്ന ചെഷ്ടയൊടുകൂടിയവൻ- രൌദ്രം=ക്രൂരം- ചെഷ്ടാ=വ്യാപാരം- ഛിദ്രപ്രഹാരി=ഛിദ്രത്തെനൊക്കി പ്രഹരിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൻ- ഛിദ്രം=അവസരം- പ്രഹരിക്ക=അടിക്കുക- ആക്രൊശീ=ആക്രൊശത്തൊടു കൂടിയവൻ- ആക്രൊശം=പരനിന്ദാ- ശീഘ്രഗതി=ശീഘ്രമാകുംവണ്ണം ഗമിക്കുന്നവൻ- ദ

തം=വെഗം- ഗമിക്ക=നടക്കുക- ദെവദ്വിജഗുരുദ്വിട്=ദെവദ്വി ജഗുരുക്കളെ ദ്വെഷിക്കുന്നവൻ- ദെവദ്വിജഗുരുക്കൾ=ദെ വന്മാരും ദ്വിജന്മാരും ഗുരുക്കളും- ദ്വിജന്മാർ=ബ്രാഹ്മണർ- ഗുരുക്കൾ=വൈദ്യന്മാർ- ദ്വെഷിക്ക=ഉപദ്രവിക്കുക- ആ ത്മാ=താൻ- കാഷ്ഠശസ്ത്രാദ്യൈഃ=കാഷ്ഠശസ്ത്രാദ്യം തുടങ്ങിയു ള്ളവ- കാഷ്ഠശസ്ത്രങ്ങൾ=കാഷ്ഠവും ശസ്ത്രവും- കാഷ്ഠം=വടി- ശ സ്ത്രം=ആയുധം- ഘ്നൻ=ഹനിച്ചീടുന്നവൻ- ഹനിക്ക=അടി ക്കുക- ഭൊശബ്ദവാദീ=ഭൊശബ്ദത്തെ വദിക്കുന്നവൻ- ഭൊശബ്ദം= ഭൊ എന്ന ശബ്ദം- വദിക്ക=പറയുക- ശാസ്ത്രവെദപഠൻ=ശാസ്ത്ര വെദങ്ങളെ പഠിക്കുന്നവൻ- ശാസ്ത്രവെദങ്ങൾ=ശാസ്ത്രവും വെ ദവും- പഠിക്ക=ഉച്ചരിക്കുക- ബ്രഹ്മരാക്ഷസഃ=ബ്രഹ്മരാക്ഷസ ഗ്രഹം- ഗ്രഹിതൻ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക-

സാരം —— ബ്രഹ്മരാക്ഷസ ഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ചിരിപ്പാ നും നൃത്തം വെപ്പാനും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും ഭയങ്കരമായ പ്ര വൃത്തിയെ ചെയ്യുകയും തന്നെ നൊക്കി അടിക്കുകയും മറ്റൊ രുത്തനെ നിന്ദിക്കുകയും വെഗത്തിൽ നടക്കുകയും ദെവന്മാരെ യും ബ്രാഹ്മണരെയും വൈദ്യന്മാരെയും ഉപദ്രവിക്കുകയും ത ന്നെ തന്നെ വടികൊണ്ടു അടിക്കുകയൊ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടുക യൊ നഖംകൊണ്ടു മാന്തുകയൊ കല്ലുകൊണ്ടു കുത്തുകയൊ ചെ യ്യുകയും ആരെകണ്ടാലും ഭൊ ഭൊ എന്നു പറയുകയും *വിപ്രസം ഭ്രതി ശാസ്ത്രത്തെയും വെദത്തെയും ഉച്ചരിക്കുകയും ചെയ്യും-

൧൭. സക്രൊധദൃഷ്ടിംഭ്രുകുടീമുഖംഹന്തംസസംഭ്രമം । പ്രഹ രന്തംപ്രധാവന്തംശബ്ദന്തംഭൈരവാനനം ॥

൧൮. അന്നാദപിബലിനംനഷ്ടനിദ്രംനിശാചരം । നിൎല്ലജ്ജമശുചിംശൂരംക്രൂരംപരുഷഭാഷിണം ॥

൧൯. രൊഷണംരക്തമാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷപ്രിയം । ദൃ ഷ്ട്വാചരക്തംമാംസംചലിഹാനംദശനച്ഛദൌ ॥

൨൦. ഹസന്തമന്നകാലെചരാക്ഷസാധിഷ്ഠിതംവദെൽ । അസ്വസ്ഥചിത്തംനൈകത്രതിഷ്ഠന്തംപരിധാവിനം ॥

൨൧. ഉച്ഛിഷ്ടനൃത്തഗാന്ധൎവ്വഹാസമദ്യാമിഷപ്രിയം । നിൎഭ ത്സനാദ്ദീനമുഖംരുദന്തമനിമിത്തതഃ ॥

൨൨. നഖൈൎല്ലിഖന്തമാത്മാനംരൂക്ഷധ്വസ്തവപുസ്സ്വരം । ആവെദയന്തംദുഃഖാനിസംബദ്ധാബദ്ധഭാഷിണം ॥

൨൩. നഷ്ടസ്മൃതിംശൂന്യരതിംലൊലംനഗ്നംമലീമസം । ര ത്ഥ്യാചൈലപരീധാനംതൃണമാലാവിഭൂഷണം ॥

൫൪. ആകരാളവദനം ച കാക്ഷ്യശ്ച തഥാ സംകർക്കശകം । വൈഘപ്രാശിനം പിശാചെന വിജാനീയാദധിഷ്ഠിതം ॥

അന്വയം — സക്രോധദൃഷ്ടിഃ- ഭ്രുകുടീ- ഉഗ്രവക്ത്രഃ- സസംഭ്രമഃ- പ്രഹർത്താ- പ്രധാവനഃ- തരളഃ- ഭൈരവാനനഃ- അന്നാർത്ഥീ- വിനാ- അപി- ബലിനഃ- നഷ്ടനിദ്രഃ- നിശാചരഃ- നിർല്ലജ്ജഃ- അശുചിഃ- ശൂരഃ- ക്രൂരഃ- പരുഷഭാഷിണഃ- രോഷിണഃ- രക്തമാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷപ്രിയഃ- രക്തം ച- മാംസം- ച- ഭുക്ത്വാ- ദശനച്ഛദൌ- ലിഹാനഃ- അന്നകാലെ- ഹസന്തഃ- ച- രാക്ഷസാധിഷ്ഠിതം- വദേൽ- അസംബദ്ധചിത്തഃ- ഏകത്ര- ന- തിഷ്ഠന്തഃ- പരിധാവിനഃ- ഉച്ഛിഷ്ടന്നുതഗന്ധധൂപഹാസമദ്യാമിഷപ്രിയഃ- നിർഭർത്സനാൽ- ദീനമുഖഃ- അനിമിത്തതഃ- രുദന്തഃ- ആത്മാനം- നഖൈഃ- ലിഖന്തം- രൂക്ഷാംഗപരുഷവപുസ്വരഃ- ദുഃഖാനി- ആവേദയന്തഃ- സംബദ്ധാബദ്ധഭാഷിണഃ- നഷ്ടസ്മൃതിഃ- ശൂന്യരതിഃ- ലോലഃ- നഗ്നഃ- മലീമസഃ- ഉത്ഥ്യാദചലപരിധാനഃ- തൃണമാലാവിഭൂഷണഃ- കാക്ഷ്യശ്ച തഥാ- സംകർക്കശകഃ- ആകരാളവദനഃ- വൈഘപ്രാശിനഃ- പിശാചെന- അധിഷ്ഠിതഃ- വിജാനീയാൽ-

അന്വയാർത്ഥം — സക്രോധദൃഷ്ടിയായിയും ഭ്രുകുടിയെ ഉഗ്രവക്ത്രനായിയും സസംഭ്രമനായിയും പ്രഹർത്താവായിയും പ്രധാവനനായിയും തരളനായിയും ഭൈരവാനനനായിയും അന്നത്തിങ്കൽ നിന്ന ഒഴിച്ചും ബലിയായിയും നഷ്ടനിദ്രനായിയും നിശാചരനായിയും നിർല്ലജ്ജനായിയും അശുചിയായിയും ശൂരനായിയും ക്രൂരനായിയും പരുഷഭാഷിയായിയും രോഷിയായിയും രക്തമാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷപ്രിയനായിയും രക്തത്തെയും മാംസത്തെയും ഭക്ഷിച്ചിട്ട ചുണ്ടുകളെ ലിഹാനനായിയും അന്നകാലത്തിങ്കൽ ഹസന്നായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ രാക്ഷസാധിഷ്ഠിതനെന്ന പറയെണം. അസംബദ്ധചിത്തനായിയും ഒരെടത്ത തിഷ്ഠന്നില്ലാത്തവനായിയും പരിധാവിയായിയും ഉച്ഛിഷ്ടന്നുതഗന്ധധൂപഹാസമദ്യാമിഷപ്രിയനായിയും നിർഭത്സനം ഹേതുവായിട്ടു ദീനമുഖനായിയും അനിമിത്തമാകുംവണ്ണം രുദന്നായിയും ആത്മാവിനെ നഖങ്ങൾകൊണ്ടു ലിഖന്നായിയും രൂക്ഷാംഗപരുഷവപുസ്വരനായിയും ദുഃഖങ്ങളെ ആവേദയന്നായിയും സംബദ്ധാബദ്ധഭാഷിയായിയും നഷ്ടസ്മൃതിയായിയും ശൂന്യരതിയായിയും ലോലനായിയും നഗ്നനായിയും മലീമസനായിയും ഉത്ഥ്യാദചലപരിധാനനായിയും തൃണമാലാവി

ക്രൂരന്മാരായിട്ടും കാലുഷ്യത്തെയും അപ്രകാരം സംകര ഷ്ട
കത്തെയും അത്യാദരന്മാരായിട്ടും ബ്രഹ്മചാരിയായിട്ടും ഇരിക്കു
ന്നവനെ പിശാചത്താൽ അധിഷ്ഠിതനെന്ന് അറിയേണം-

പരിഭാഷ —— സക്രോധദൃഷ്ടി= സക്രോധമായിരിക്കുന്ന
ദൃഷ്ടിയോടുകൂടിയവൻ- സക്രോധം= ക്രോധത്തോടുകൂടിയത്-
ക്രോധം=കോപം- ദൃഷ്ടി=വീക്ഷണം- (നോക്കുക) ക്ഷേടി=കൊല്ലു
ന്നവ- ഉപഹൻ=വധിച്ചിരിക്കുന്നവൻ വധിക്ക=ഹരിക്ക-സ
സംഭ്രമൻ= സംഭ്രമത്തോടുകൂടിയവൻ- സംഭ്രമം=പരിഭ്രമം- പ്ര
ഹരൻ= പ്രഹരിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- പ്രഹരിക്ക=താഡിക്കുക- പ്ര
ധാവൻ= പ്രധാവനം ചെയ്തിരിക്കുന്നവൻ- പ്രധാവനം=പാ
ച്ചിൽ- ഓടുക- ത്രസൻ=ത്രസിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ത്രസിക്ക= ഭയപ്പെടു
ക- ഭൈരവാനനൻ= ഭൈരവമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തോടുകൂ
ടിയവൻ- ഭൈരവം=ഭയങ്കരം- ആനനം=മുഖം- അന്നം=ഭ
ക്ഷണം- ബലീ=ബലത്തോടുകൂടിയവൻ- നഷ്ടനിദ്രൻ= നഷ്ട
യായിരിക്കുന്ന നിദ്രയോടുകൂടിയവൻ- നഷ്ടം=നശിച്ചത്- നി
ദ്ര= ഉറക്കം- നിശാചരൻ= നിശയിങ്കൽ ചരിക്കുന്നവൻ- നി
ശ= രാത്രി- ചരിക്ക=സഞ്ചരിക്ക- നിർല്ലജ്ജൻ=ലജ്ജയോടുകൂടാ
ത്തവൻ- അശുചി=അശുദ്ധൻ- ക്രൂരൻ= ദയയോടുകൂടാത്തവ
ൻ- പരുഷഭാഷീ= പരുഷമാകുംവണ്ണം ഭാഷിക്കുന്നവൻ- പരുഷം=
നിഷ്ഠുരം- ഭാഷിക്ക=പറയുക- രോഷീ=രോഷത്തോടുകൂടിയവൻ-
രോഷം=കോപം- രക്തമാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷപ്രിയൻ= രക്ത
മാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷങ്ങൾ പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ളവൻ- രക്ത
മാല്യസ്ത്രീരക്തമദ്യാമിഷങ്ങൾ= രക്തമാല്യങ്ങളും സ്ത്രീകളും രക്ത
വും മദ്യവും ആമിഷവും- രക്തമാല്യങ്ങൾ= രക്തങ്ങളായിരിക്കു
ന്ന മാല്യങ്ങൾ- രക്തങ്ങൾ=രക്തവർണ്ണങ്ങൾ- മാല്യങ്ങൾ=മാല
കൾ- രക്തം=ചോര- ആമിഷം= മാംസം- പ്രിയങ്ങൾ=ഇഷ്ടങ്ങ
ൾ- [illegible]- ഓഷ്ഠങ്ങൾ= ചുണ്ടുകൾ- ലിഹാനൻ=
ലേഹനം ചെയ്തിരിക്കുന്നവൻ- ലേഹനം ചെയ്ക= നക്കുക- ക്ഷ
ണകാലം=ക്ഷണസമയം ഹസൻ=ഹസിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ഹ
സിക്ക=ചിരിക്കുക- രാക്ഷസാധിഷ്ഠിതൻ= രാക്ഷസനാൽ അ
ധിഷ്ഠിതൻ- രാക്ഷസൻ= രാക്ഷസഗ്രഹം- അധിഷ്ഠിതൻ= അ
ധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അധിഷ്ഠാനം ചെയ്ക= ബാധിക്ക-
വദിക്ക=പറയുക- അസ്വസ്ഥചിത്തൻ= അസ്വസ്ഥമായിരി
ക്കുന്ന ചിത്തത്തോടുകൂടിയവൻ- അസ്വസ്ഥം= സ്വസ്ഥമല്ലാ
ത്തത്- സ്വസ്ഥം=നിശ്ചലം- ചിത്തം=മനസ്സ്- തിഷ്ഠൻ=സ്ഥിതി

ചെയ്യിയക്കുന്നവൻ- സ്ഥിതിചെയ്ക=നില്ക്കുക- പരിധാവീ= പരിധാവനംചെയ്യിയക്കുന്നവൻ- പരിധാവനംചെയ്ക=ഓടുക- ഉഛിഷ്ടനൃത്തഗാന്ധർവ്വഹാസമത്സ്യാമിഷപ്രിയൻ=ഉഛിഷ്ടനൃത്തഗാന്ധർവ്വഹാസമത്സ്യാമിഷങ്ങളിൽ പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ളവൻ- ഉഛിഷ്ടനൃത്തഗാന്ധർവ്വഹാസമത്സ്യാമിഷങ്ങൾ= ഉഛിഷ്ടവും നൃത്തവും ഗാന്ധർവ്വവും ഹാസവും മത്സ്യവും ആമിഷവും- ഉഛിഷ്ടം=മറ്റൊരുത്തൻ ഭക്ഷിച്ചതിന്ന ശെഷമുള്ള അന്നം- നൃത്തം=നൎത്തനം- ഗാന്ധർവ്വം=പാട്ട- ഹാസം=ചിറി- ആമിഷം=മാംസം- പ്രിയങ്ങൾ=ഇഷ്ടങ്ങൾ- നിന്ദനം= ഇഷ്ടമല്ലാത്തതിനെ പറയുക- ദീനമുഖം=ദീനമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തൊടുകൂടിയവൻ- ദീനം=ദൈന്യത്തൊടുകൂടിയത- അനിമിത്തം= നിമിത്തത്തൊടുകൂടാത്തത- നിമിത്തം=കാരണം- രുദൻ=രൊദിച്ചിയക്കുന്നവൻ- രൊദിക്ക= കരയുക- ആത്മാ= താൻ- ലിഖൻ= ലെഖനംചെയ്യിയക്കുന്നവൻ- ലെഖനംചെയ്ക= മാന്തുക- രൂക്ഷധ്വസ്തവപുസ്വരൻ= രൂക്ഷവപുസ്സായിട്ടും ധ്വസ്തസ്വരനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവൻ- രൂക്ഷവപുസ്സ= രൂക്ഷമായിരിക്കുന്ന വപുസ്സോടുകൂടിയവൻ- രൂക്ഷം=പരുപരുത്തത- വപുസ്സ=ശരീരം- ധ്വസ്തസ്വരൻ= ധ്വസ്തമായിരിക്കുന്ന സ്വരത്തൊടുകൂടിയവൻ- ധ്വസ്തം=നഷ്ടം- സ്വരം=ശബ്ദം- ആവെദയൻ= ആവെദനംചെയ്യിയക്കുന്നവൻ- ആവെദനംചെയ്ക= അറിയിക്കുക- സംബന്ധാബന്ധഭാഷീ= സംബന്ധാബന്ധമാകുംവണ്ണം ഭാഷിക്കുന്നശീലമായിട്ടുള്ളവൻ- സംബന്ധാബന്ധം= സംബന്ധവും അബന്ധവും- സംബന്ധം=ചെർച്ച- അബന്ധം= ചെർച്ചയില്ലാത്തത- ഭാഷിക്ക=പറയുക- നഷ്ടസ്മൃതി= നഷ്ടമായിരിക്കുന്നസ്മൃതിയൊടുകൂടിയവൻ- സ്മൃതി=സ്മരണം- ശൂന്യരതി= ശൂന്യത്തിങ്കൽ രതിയൊടുകൂടിയവൻ- ശൂന്യം=നിൎജ്ജനമൈശവാസം- (ആരുമില്ലാത്തരികിലിരിക്കുക) ലൊലൻ= ഇളകിയിരിക്കുന്ന മനസ്സൊടുകൂടിയവൻ- നഗ്നൻ=വസ്ത്രത്തൊടുകൂടാത്തവൻ- മലീമസൻ=മലിനൻ- രഥ്യാചെലപരിധാനൻ= രഥ്യാചെലംപരിധാനമായിട്ടുള്ളവൻ- രഥ്യാചെലം=രഥ്യയിലുള്ളചെലം- രഥ്യാ=വഴി- ചെലം=വസ്ത്രഖണ്ഡം- പരിധാനം=ആഛാദനം- (ഉടവ) തൃണമാലാവിഭൂഷണൻ= തൃണമാലാവിഭൂഷണനായിട്ടുള്ളവൻ- തൃണമാല= തൃണങ്ങൾകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടമാല- തൃണങ്ങൾ=പുല്ലുകൾ- വിഭൂഷണം= അലങ്കാരം- കാഷ്ഠാശ്മ= കാഷ്ഠവും അശ്മവും- കാഷ്ഠം=മരം- അശ്മം=കല്ല- സംകരകൂടകം=എച്ചിൽകല്ല- ആ

ഭൊഗഹൻ= ഭൊഗെച്ഛണൊംചെയ്യിക്കുന്നവൻ- ആരൊഹണം ചെയ്ക= കയറുക. ബഹ്വാശീ=ബഹുവായിഭക്ഷിക്കും. അശിക്കുന്നവൻ- ബഹു=അധികം- അശിക്ക=ഭക്ഷിക്ക- പിശാചം=പിശാചഗ്രഹം- അധിഷ്ഠിതൻ= അധിഷ്ഠാനംചെയ്യപ്പെട്ടവൻ_അധിഷ്ഠാനംചെയ്ക=ബാധിക്ക-

സാരം—— രാക്ഷസഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കൊപത്തൊടുകൂടി നൊക്കുകയും കൊട്ടിത്തുമ്പിനെ ധരിക്കുകയും ആയുധം കൊണ്ടൊ വടികൊണ്ടൊ തന്റെ ശരീരത്തിലൊ മറ്റൊരുത്തന്റെ ശരീരത്തിലൊ അടിക്കുകയും അങ്ങൊട്ടുമിങ്ങൊട്ടു ഓടുകയും കാരണംകൂടാതെ കരയുകയും ഏറ്റം ഭയങ്കരമായിരിക്കുകയും ഭക്ഷണമില്ലെങ്കിലും ദെഹത്തിന്ന വളരെ ശക്തിയുണ്ടായിരിക്കുകയും ഉറക്കമില്ലാതിരിക്കുകയും രാത്രി നടക്കുകയും ലജ്ജയും ദയവും ഇല്ലാതിരിക്കുകയും യുദ്ധാദികളിൽ പെടിയില്ലാതിരിക്കുകയും ഭയങ്കരനായിരിക്കുകയും പരുഷമായ വാക്കിനെ പറയുകയും കൊപമുണ്ടാകുകയും ചുകന്ന മാലയിങ്കലും സ്ത്രീകളിലും രക്തത്തിങ്കലും മദ്യത്തിങ്കലും മാംസത്തിങ്കലും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകുകയും രക്തത്തെയൊ മാംസത്തെയൊ കണ്ടാൽ ചുണ്ട നക്കിനുണക്കുകയും ഭക്ഷണസമയത്തിങ്കൽ ചിരിക്കുകയും ചെയ്യും- പിശാചഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ മനസ്സിന്ന ഒരിക്കലും തെളിവില്ലാതിരിക്കുകയും ഒരെടത്ത തന്നെ നില്ക്കാതെ അവിടവിടെ ഓടുകയും മറ്റൊരുത്തൻ ഭക്ഷിച്ചശെഷിച്ച അന്നത്തിങ്കലും നൃത്തത്തിങ്കലും പാട്ടിങ്കലും ഹാസത്തിങ്കലും മദ്യത്തിങ്കലും മാംസത്തിലും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകുകയും ഹിതമല്ലാത്തതിനെ പറയുമ്പൊഴുംതന്നെ ഇത ദൈന്യം എന്ന മുഖത്ത പ്രകാശിപ്പിക്കുകയും കാരണംകൂടാതെ കരയുകയും നഖംകൊണ്ട തന്റെ ശരീരത്തെ മാന്തുകയും ശരീരത്തിങ്കൽ പരുപരുപ്പ ഉണ്ടാകയും ഒച്ച അടക്കുകയും തന്റെ ദുഃഖങ്ങളെ മറ്റൊരൊരുത്തരൊട പറയുകയുംസംബന്ധമായിട്ടൊ അസംബന്ധമായിട്ടൊ പറയുകയും കഴിഞ്ഞതിനെ വിചാരിക്കാതിരിക്കുകയും ആരുമില്ലാത്ത ദിക്കിൽ ഇരിപ്പാൻ താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും എല്ലായ്പൊഴും മനസ്സ ഇളകിയിരിക്കുകയും വസ്ത്രം ഉടുക്കാതിരിക്കുകയും ശരീരം മുഷിഞ്ഞിരിക്കുകയും വഴിയിൽ കിടക്കുന്ന കീറത്തുണികളെട്ടും എടുത്ത ചുറ്റുകയും അതിങ്കൽതന്നെ ഇരിക്കുകയും പുല്ലുകൊണ്ട മാലകെട്ടി അലങ്കാരമെന്ന നടിച്ച ധരിക്കുകയും മരത്തിന്മെലൊ പാറയുടെ മുകളിലൊ കയറുകയും എച്ചിൽക്കുപ്പയിൽ നിൽക്കുകയും വളരെ ഭക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യും-

ശ്ലോ- പ്രേതാകൃതിക്രിയാഗന്ധോ ഭീതോ ആഹാരവിദ്വിഷഃ । തൃണച്ഛിച്ച പ്രേതേന ഗൃഹീതം നരമാദിശേൽ ॥

അന്വയം —— പ്രേതാകൃതിക്രിയാഗന്ധഃ- ഭീതഃ- ആഹാരവിദ്വിട്- തൃണച്ഛിൽ- ച- നരം- പ്രേതേന- ഗൃഹീതം- ആദിശേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— പ്രേതാകൃതിക്രിയാഗന്ധനായിട്ടും ഭീതനായിട്ടും ആഹാരവിദ്വിട്ടായിട്ടും തൃണച്ഛിത്തായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവനെ പ്രേതത്താൽ ഗൃഹീതനെന്ന ആദേശിക്കേണം-

പരിഭാഷാ —— പ്രേതാകൃതിക്രിയാഗന്ധൻ= പ്രേതസദൃശങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആകൃതിക്രിയാഗന്ധങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- പ്രേതസദൃശങ്ങൾ= പ്രേതതുല്യങ്ങൾ- ആകൃതിക്രിയാഗന്ധങ്ങൾ= ആകൃതിയും ക്രിയയും ഗന്ധവും- ആകൃതി=സ്വരൂപം ക്രിയാ= പ്രവൃത്തി- ഭീതൻ= ഭയപ്പെട്ടവൻ- ആഹാരവിദ്വിട്ട= ആഹാരത്തെ കുറിച്ചു ദ്വേഷത്തെ ചെയ്യുന്നവൻ- ആഹാരം= ഭക്ഷണം- ദ്വേഷം= ദ്വേഷ്യം- തൃണച്ഛിത്ത= തൃണത്തെ ഛേദിക്കുന്നവൻ- തൃണം= പുല്ല- ഛേദിക്ക= നശിപ്പിക്ക- നരൻ= പുരുഷൻ- പ്രേതം= പ്രേതഗ്രഹം- ഗൃഹീതൻ= ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- ഗ്രഹിക്ക= ബാധിക്ക- ആദേശിക്ക= കല്പിക്കുക-

സാരം —— പ്രേതഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ മരിച്ചതിനോടു തുല്യമായിരിക്കുന്നവന്റെ സ്വരൂപംപോലെയിരിക്കുകയും അവന്റെ പ്രവൃത്തിപോലെ പ്രവൃത്തിക്കുകയും അവന്റെ ഗന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധമുണ്ടാകയും ഭയമുണ്ടാകയും ഭക്ഷണത്തിങ്കൽ താല്പൎയ്യമില്ലാതിരിക്കുകയും കാരണംകൂടാതെ പുല്ലുനുള്ളിയിടുകയും ചെയ്യും-

ശ്ലോ- ബഹുപ്രലാപഃ കൃഷ്ണാസ്യഃ പ്രവിലംബിതയാനകഃ । ശൂനപ്രലംബവൃഷണഃ കൂശ്മാണ്ഡാധിഷ്ഠിതോ ഭവേൽ ॥

അന്വയം —— ബഹുപ്രലാപഃ- കൃഷ്ണാസ്യഃ- പ്രവിലംബിതയാനകഃ- ശൂനപ്രലംബവൃഷണഃ- ച- കൂശ്മാണ്ഡാധിഷ്ഠിതഃ- ഭവേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം —— ബഹുപ്രലാപനായിട്ടും കൃഷ്ണാസ്യനായിട്ടും പ്രവിലംബിതയാനകനായിട്ടും ശൂനപ്രലംബവൃഷണനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവനെ കൂശ്മാണ്ഡാധിഷ്ഠിതനെന്ന വദിക്കേണം-

പരിഭാഷാ —— ബഹുപ്രലാപൻ= ബഹുവിധമായിരിക്കുന്ന പ്രലാപത്തോടുകൂടിയവൻ- ബഹുവിധം= നാനാപ്രകാരം- പ്രലാപം= അസംബന്ധവാക്ക- കൃഷ്ണാസ്യൻ= കൃഷ്ണമായിരിക്കുന്ന

മുത്സൃഷ്ടത്തോടുകൂടിയവൻ- ഭൂഷിതം=ഭൂഷിതനായുള്ളവൻ- (മറ്റൊന്ന) ആ സ്യം=മുഖം- പ്രവിളംബിതയായി= പ്രവിളംബിതമാകുംവണ്ണം യാനംചെയ്യുന്നവൻ- പ്രവിളംബിതം=ഏററവും വിളംബത്തോടുകൂടിയത- വിളംബം=താമസം- യാനംചെയ്ക=നടക്കുക- ശ്രാന്തപ്രലംബവൃഷണൻ=ശ്രാന്തങ്ങളായി പ്രലംബങ്ങളായിരിക്കുന്ന വൃഷണങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- ശ്രാന്തങ്ങൾ=വിവശങ്ങൾ- പ്രലംബങ്ങൾ=തൂങ്ങിയവ- വൃഷണങ്ങൾ=അണ്ഡങ്ങൾ- കൂഷ്മാണ്ഡാധിഷ്ഠിതൻ=കൂഷ്മാണ്ഡത്താൽഅധിഷ്ഠിതൻ-കൂഷ്മാണ്ഡം=കൂഷ്മാണ്ഡഗ്രഹം- അധിഷ്ഠിതൻ=അധിഷ്ഠാനംചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അധിഷ്ഠാനംചെയ്ക=ബാധിക്ക-

സാരം—— കൂഷ്മാണ്ഡഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ പല പ്രകാരം അസംബന്ധം പറയുകയും മുഖം കറുത്തിരിക്കുകയും എഴുന്ന നടക്കുകയും അണ്ഡങ്ങൾ നിരവന്നുതൂങ്ങിയിരിക്കുകയും ചെയ്യും-

൩൭. ഗൃഹീതപാശകാഷ്ഠലോഷ്ടാദിം ഭ്രമന്തം ചീരവാസസം ।
നഗ്നം ധാവന്തമുത്സൃഷ്ടദൃഷ്ടിം തൃണവിഭൂഷണം ॥

൩൮. ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദ്രുമസേവിനം । തിലാന്നമദ്യമാംസേപ്സും സതതം സക്തലോചനം ॥

൩൯. കാലേനാധിഷ്ഠിതം വിദ്യാൽ വദന്തം പരുഷാണി വാ ।
യാചന്തമുദകാന്നാനി ത്രസ്തം ലോഹിതലോചനം ॥

൪൦. ഉഗ്രവാക്യം ചജ്ഞാനീയാന്നതം മൌദകിരണാദിതം । ഗന്ധമാല്യരതിം സത്യവാദിനം പരിദേവിനം ॥

൪൧. ബഹുനിദ്രം ചജ്ഞാനീയാൽ വേതാളനവശീകൃതം । അപ്രസന്നം ശംഖിനാവനേം ശ്രുതിതാലുകം ॥

൪൨. ചലന്നയനപക്ഷ്മാണം നിദ്രാലും ദന്തപാദകം । അപസവ്യപരീധാനം ഗുരുമാംസതിലപ്രിയം ॥

൪൩. സ്ഥലപാക്യം ചജ്ഞാനീയാൽ പിതൃഗ്രഹവശീകൃതം । ഗുരുവൃദ്ധർഷിസിദ്ധാനാം ശാപചിന്താന്തരം ॥

൪൪. വ്യാഹാരാഹാരചേഷ്ടാഭിർദുഃഖാസഹം സംഗ്രഹം വദേൽ ।
കുമാരവൃന്ദാനുഗതം നഗ്നമുദ്ധതമൂർദ്ധജം ॥

൪൫. അസ്വസ്ഥമനസം ദൈർഘ്യകാലികം സംഗ്രഹം ത്യജേൽ ॥

അന്വയം—— കാഷ്ഠലോഷ്ടാദീൻ- ഗൃഹീതപാ- ഭ്രമന്തം- ചീരവാസസം- നഗ്നം- ധാവന്തം- ഉത്സൃഷ്ടദൃഷ്ടിം- തൃണവിഭൂഷണം- ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദ്രുമസേവിനം- തിലാന്നമദ്യമാംസേപ്സും- സതതം- സക്തലോചനം- പരുഷാണി- വദ

ന്തം

ന്തം - വാ - കാമൈരധിഷ്ഠിതം - വിദ്യാൽ - ഉമകാന്താനി - യദി ചന്തം - ത്രസ്തലോഹിതലോചനം - ഉഗ്രവാക്യം - ച - നരം - മൌകിരണാദിതം - ജാനീയാൽ - ഗന്ധമാല്യരതിം - സത്യവാദിനം - പരിവേപിനം - ബഹുനിദ്രം - ച - പെതാളേന - വശീകൃതം - ജാനീയാൽ - അപ്രസന്നദൃശം - ദീനവദനം - ശുഷ്കതാലുകം ചലന്നയനപക്ഷ്മാണം - നിദ്രാലും - മന്ദപാവകം - അപസവ്യപരീധാനം - ഗുഡമാംസതിലപ്രിയം - സ്ഖലദ്വാക്യം - ച - പിതൃഗ്രഹവശീകൃതം - ജാനീയാൽ - ഗുരുവൃദ്ധർഷിസിദ്ധാനാം - ശാപചിന്താനുരൂപകൈഃ - വ്യാഹാരാഹാരചേഷ്ടാദിഃ - യഥാസ്വം - തം - ഗ്രഹം - വദേൽ - കുമാരവൃന്ദാനുഗതം നഗ്നം - ഉദ്ധതമൂർദ്ധജം - അസ്വസ്ഥമനസം - ദൈർഘ്യകാലികം - സഗ്രഹം - ത്യജേൽ ।

അന്വയാർത്ഥം —— കാഷ്ഠലോഷ്ടാദികളെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടു ഘ്നന്നായിയും ചീരവാസസ്സായിയും നഗ്നനായിയും ധാവനനായിയും ഉത്രസ്തദൃഷ്ടിയായിയും ദൂരെവിക്ഷേപനായിയും ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദേശ സേവിയായിയും തിലാന്നമദ്യമാംസങ്ങളിൽ എല്ലായ്പ്പോഴും സക്തലോചനനായിയും പരുഷങ്ങളെ വദനനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ കാമൈരധിഷ്ഠിതനെന്നു അറിയേണം - ഉമകാന്തങ്ങളിൽ ദ്യുപന്നായിയും ത്രസ്തലോഹിതലോചനനായിയും ഉഗ്രവാക്യനായിയും ഇരിക്കുന്ന നരനെ മൌകിരണാദിതനെന്നു അറിയേണം - ഗന്ധമാല്യരതിയായിയും സത്യവാദിയായിയും പരിവേപിയായിയും ബഹുനിദ്രനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ പെതാളത്താൽ വശീകൃതനെന്നു അറിയേണം - അപ്രസന്നദൃക്കായിയും ദീനവദനനായിയും ശുഷ്കതാലുകനായിയും ചലന്നയനപക്ഷ്മാവായിയും നിദ്രാലുവായിയും മന്ദപാവകനായിയും അപസവ്യപരീധാനനായിയും ഗുഡമാംസതിലപ്രിയനായിയും സ്ഖലദ്വാക്യനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ പിതൃഗ്രഹവശീകൃതനെന്നു അറിയേണം - ഗുരുവൃദ്ധർഷിസിദ്ധന്മാരുടെ ശാപചിന്താനുരൂപകങ്ങളായിരിക്കുന്ന വ്യാഹാരാഹാരചേഷ്ടകൾകൊണ്ടു യഥാസ്വമാകുംവണ്ണം ആ ഗ്രഹത്തെ പറയേണം - കുമാരവൃന്ദാനുഗതനായിയും നഗ്നനായിയും ഉദ്ധതമൂർദ്ധജനായിയും അസ്വസ്ഥമനസ്സായിയും ദൈർഘ്യകാലികനായിയും സഗ്രഹനായിയും ഇരിക്കുന്നവനെ ത്യജിക്കേണം -

പരിഭാഷ —— കാഷ്ഠലോഷ്ടാദികൾ = കാഷ്ഠലോഷ്ടങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ - കാഷ്ഠലോഷ്ടങ്ങൾ = കാഷ്ഠവും ലോഷ്ടവും - കാഷ്ഠം = വടി - ലോഷ്ടം = മണ്ണിൻകട്ട ഗ്രഹിക്ക = സ്വീകരിക്ക - ഘ്നൻ

ഭ്രമിച്ചീടുന്നവൻ- ഭ്രമിക്ക=സഞ്ചരിക്ക- ചീരവാസസ്സ്=ചീരം വാസസ്സായിട്ടുള്ളവൻ- ചീരം=പഴയതുണിക്കഷണം- വാസസ്സ്=വസ്ത്രം- നഗ്നൻ=വസ്ത്രത്തോടുകൂടാത്തവൻ- ധാവൻ=ധാവനംചെയ്തീടുന്നവൻ- ധാവനംചെയ്ക=ഓടുക- ഉത്രസ്തദൃഷ്ടി=ഉത്രസ്തയായിരിക്കുന്ന ദൃഷ്ടിയോടു കൂടിയവൻ- ഉത്രസ്തം=സംഭ്രാന്തം- (ഇളകിയത) ദൃഷ്ടി=നേത്രം- ഗുണവിഭൂഷണൻ=ഗുണങ്ങളാകുന്ന വിഭൂഷണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ഗുണങ്ങൾ=പല്ലുകൾ- വിഭൂഷണങ്ങൾ=അലങ്കാരങ്ങൾ- ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദ്രുമസേവി=ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദ്രുമങ്ങളെ സേവിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൻ- ശ്മശാനശൂന്യായതനരഥ്യൈകദ്രുമങ്ങൾ=ശ്മശാനവും ശൂന്യായതനവും രഥ്യയും ഏകദ്രുമവും- ശ്മശാനം=ചുടല- ശൂന്യായതനം=ശൂന്യഗൃഹം- രഥ്യാ=വഴി- ഏകദ്രുമം=ഒറ്റവൃക്ഷം- തിലാന്നമദ്യമാംസങ്ങൾ=തിലവും അന്നവും മദ്യവും മാംസവും- തിലം=എള്ള- അന്നം=ചോറ- സക്തലോചനൻ=സക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലോചനങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- സക്തങ്ങൾ=പറ്റിയവ- ലോചനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- പരുഷങ്ങൾ=നിഷ്ഠുരവാക്കുകൾ- വക്ത=വചിച്ചീടുന്നവൻ- വചിക്ക=പറയുക- കാകോലാധിഷ്ഠിതൻ=കാകോലത്താൽ അധിഷ്ഠിതൻ- കാകോലം=കാകോലഗ്രഹം- അധിഷ്ഠിതൻ=അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യുക=ബാധിക്ക- ഗുളാന്നങ്ങൾ=ഗുളവും അന്നവും- ഗുളം=വെല്ലം- അന്നം=ചോറ- യാചൻ=യാചിച്ചീടുന്നവൻ- യാചിക്ക=പ്രാർത്ഥിക്ക- രൂക്ഷലോഹിതലോചനൻ=രൂക്ഷങ്ങളായി ലോഹിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലോചനങ്ങളോടു കൂടിയവൻ- രൂക്ഷങ്ങൾ=ഉഗ്രതയോടു കൂടിയവ- ലോഹിതങ്ങൾ=രക്തവർണ്ണങ്ങൾ- ലോചനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- ഉഗ്രവാക്യൻ=ഉഗ്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന വാക്യങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ഉഗ്രങ്ങൾ=ക്രൂരങ്ങൾ- വാക്യങ്ങൾ=വാക്കുകൾ- നരൻ=പുരുഷൻ- മൈകിരണാർദ്ദിതൻ=മൈകിരണനാൽ അർദ്ദിതൻ- മൈകിരണൻ=മൈകിരണഗ്രഹം- അർദ്ദിതൻ=പീഡിതൻ- (ദുഃഖിക്കപ്പെട്ടവൻ) ഗന്ധമാല്യരതി=ഗന്ധമാല്യങ്ങളിൽ രതിയോടുകൂടിയവൻ- ഗന്ധമാല്യങ്ങൾ=ഗന്ധവും മാല്യവും- ഗന്ധം=സുഗന്ധം- മാല്യം=മാല- രതി=താല്പര്യം- സത്യവാദി=സത്യമാകുംവണ്ണം വദിക്കുന്നവൻ- വദിക്ക=പറയുക- പരിദേവി=പരിദേവനം ചെയ്യുന്നവൻ- പരിദേവനംചെയ്ക=കരയുക- വൈഗുണിതൻ=വൈഗുണ്യമായിരിക്കുന്ന

നിദ്രയോടു കൂടിയവൻ- ബഹു=അധികം- നിദ്രാ=ഉറക്കം- വെ
താളം=വെതാളഗ്രഹം- വശീകൃതൻ=വശീകരിക്കപ്പെട്ടവൻ- വ
ശീകരിക്ക=സ്വാധീനമാക്കുക- അപ്രസന്നദൃക്ക=അപ്രസന്ന
കളായിരിക്കുന്ന ദൃക്കുകളോടു കൂടിയവൻ- അപ്രസന്നകൾ=
പ്രസന്നകളല്ലാത്തവ- പ്രസന്നകൾ=പ്രസാദത്തോടു കൂടിയ
വ- പ്രസാദം=തെളിവ- ദൃക്കുകൾ=കണ്ണുകൾ- മീനവദനൻ=
മീനമായിരിക്കുന്ന വദനത്തോടു കൂടിയവൻ- മീനം=വാടിയ
ത- വദനം=മുഖം- ശുഷ്കതാലുകൻ=ശുഷ്കമായിരിക്കുന്ന താലു
വിനൊടു കൂടിയവൻ- ശുഷ്കം=വരണ്ടത- താലു=അണ്ണാക്ക-
ചലന്നയനപക്ഷ്മാവ=ചലത്തുകളായിരിക്കുന്ന നയനപക്ഷ്മാ
ക്കളൊടു കൂടിയവൻ- ചലത്തുകൾ=ചലിച്ചിരിക്കുന്നവ- ചലി
ക്ക=ഇളകുക- നയനപക്ഷ്മാക്കൾ=നെത്രരോമങ്ങൾ- നിദ്രാ
ലു=നിദ്രയൊടുകൂടിയവൻ- നിദ്രാ=ഉറക്കം- മന്ദപാവകൻ=മന്ദനാ
യിരിക്കുന്ന പാവകനൊടുകൂടിയവൻ- മന്ദൻ=അല്പൻ- പാവക
ൻ=ജാഠരാഗ്നി- അപസവ്യപരിധാനൻ=അപസവ്യമായിരിക്കു
ന്ന പരിധാനത്തൊടുകൂടിയവൻ- അപസവ്യം=സവ്യേതരം- (ഇട
ത്തുപുറം) പരിധാനം=വസ്ത്രവെഷ്ടനം- (ഉടുപുറക) ഗുള
മാംസതിലപ്രിയൻ=ഗുളമാംസതിലങ്ങൾ പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ള
വൻ- ഗുളമാംസതിലങ്ങൾ=ഗുളവും മാംസവും തിലവും=
ഗുളം=ശക്കര- തിലം=എള്ള- പ്രിയങ്ങൾ=ഇഷ്ടങ്ങൾ- സ്ഖ
ലദ്വാക്യൻ= സ്ഖലത്തായിരിക്കുന്ന വാക്യത്തൊടു കൂടിയവൻ-
സ്ഖലത്ത= തടഞ്ഞത- വാക്യം=വാക്ക- പിതൃഗ്രഹവശീകൃതൻ=പി
തൃഗ്രഹത്താൽ വശീകൃതൻ- വശീകൃതൻ=വശീകരിക്കപ്പെട്ടവൻ-
വശീകരിക്ക= സ്വാധീനമാക്കുക- ഗുരുവൃദ്ധർഷിസിദ്ധന്മാർ= ഗു
രുക്കളും വൃദ്ധന്മാരും ഋഷികളും സിദ്ധന്മാരും- ഗുരുക്കൾ= ഗുരു
ഗ്രഹങ്ങൾ- വൃദ്ധന്മാർ=വൃദ്ധഗ്രഹങ്ങൾ- ഋഷികൾ=മുനിഗ്രഹ
ങ്ങൾ- സിദ്ധന്മാർ= സിദ്ധഗ്രഹങ്ങൾ- ശാപചിന്താനുരൂപക
ൾ= ശാപചിന്തക്ക അനുരൂപകൾ- ശാപചിന്താ= ശാപത്തിനുക
ളുള്ള ചിന്താ- ചിന്താ=വിചാരം- അനുരൂപകൾ=യോഗ്യകൾ-
വ്യാഹാരാഹാരചെഷ്ടകൾ= വ്യാഹാരവും ആഹാരവും ചെഷ്ട
യും- വ്യാഹാരം= വാക്ക- ആഹാരം=ഭോജനം- ചെഷ്ടാ=വ്യാപാ
രം- (പ്രവൃത്തി) യഥാസ്വം= സ്വത്തെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ടു
ള്ളത- സ്വം=ആത്മീയം-വദിക്ക=പറയുക-കുമാരവൃന്ദാനുഗതൻ=
കുമാരവൃന്ദങ്ങളാൽ അനുഗതൻ- കുമാരവൃന്ദങ്ങൾ= കുമാരന്മാരു
ടെ വൃന്ദങ്ങൾ- കുമാരന്മാർ= ബാലന്മാർ- വൃന്ദങ്ങൾ=സമൂഹങ്ങ

ളം- അനുഗതൻ= അനുഗമിക്കപ്പെട്ടവൻ- അനുഗമിക്ക= പിന്നാലെ പോവുക- നഗ്നൻ=വസ്ത്രത്തോടുകൂടാത്തവൻ- ഉദ്ധതമൂൎദ്ധജൻ= ഉദ്ധതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൂൎദ്ധജങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ഉദ്ധതങ്ങൾ= ഊൎദ്ധ്വഗതങ്ങൾ- (മേല്പ്പോട്ടു പൊങ്ങിയവ) മൂൎദ്ധജങ്ങൾ= തലമുടികൾ- അസ്വസ്ഥമനസ്സ്= അസ്വസ്ഥമായിരിക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവൻ- അസ്വസ്ഥം=സ്വസ്ഥമല്ലാത്തത- സ്വസ്ഥം=നിൎമ്മലം- ചിരകാലികൻ= വളരെകാലം നില്ക്കുന്ന രോഗത്തോടുകൂടിയവൻ- സഗ്രഹൻ= ഗ്രഹത്തോടുകൂടിയവൻ- ത്യജിക്ക=ഉപേക്ഷിക്ക-

സാരം ___ കാകോളഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ മണ്ണുകട്ടയൊ വടിയൊ കല്ലൊ ഇതിലൊന്നെടുത്തിട്ട അവിടവിടെ നടക്കുകയും പഴകിക്കീറിയ തുണികഷണം എടുത്ത ചുററുകയും ആ തുണികഷണത്തെ കിട്ടാഞ്ഞാൽ ഒന്നും ചുററാതിരിക്കുകയും ചിലപ്പോൾ ഓടുകയും കണ്ണു ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയും പല്ലുകൊണ്ടു ശരീരത്തെ അലംകരിക്കുകയും ചുടലസ്ഥലത്തെ ആളില്ലാത്ത ഗൃഹത്തിലൊ വഴിയിലൊ ആലമ്പലായ വൃക്ഷമൂലത്തിലൊ ചെന്നിരിക്കുകയും എള്ള്, ചോറ, മദ്യം, മാംസം, ഇതുകളെകണ്ടാൽ അതുകളിൽ തന്നെ എപ്പോഴും നോക്കിയിരിക്കുകയും പരുഷവാക്കുകളെ പറയുകയും ചെയ്യും- കൌശികഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ വെള്ളത്തെയൊ അന്നത്തെയൊ യാചിക്കുകയും കണ്ണു ഇളകിയിരിക്കുകയും ചുകന്നിരിക്കുകയും ക്രൂരങ്ങളായ വാക്കുകളെ പറയുകയും ചെയ്യും- പൈതൃകഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളിലും മാലകളിലും താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും സത്യമായും വല്ലതും പറയുകയും കരയുകയും വളരെ ഉറക്കമുണ്ടാകയും ചെയ്യും- പിതൃഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ കണ്ണു തെളിവോടുകൂടാതിരിക്കുകയും മുഖം വാടിയിരിക്കുകയും തൊണ്ട വരണ്ടിരിക്കുകയും കണ്ണിന്റെ രോമങ്ങൾ ഉരുകിയിരിക്കുകയും വളരെ ഉറക്കമുണ്ടാകയും അഗ്നിമാന്ദ്യമുണ്ടാകയും ഇടത്തുപുറം മുണ്ടുചുററുകയും എള്ള, മാംസം, ശക്കര ഇതുകളിൽ താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും ഇടക്കിടക്ക തടഞ്ഞുതടഞ്ഞു വിശേഷംപറയുകയും ചെയ്യും- ഗുരുവൃദ്ധാദിഗ്രഹങ്ങളുടെ ശാപത്തിംകൽ യാതൊന്നിനെ വിചാരിച്ചുവൊ ആ വിചാരത്തിന്ന യോഗ്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചേഷ്ട, ആഹാരം, പ്രവൃത്തി ഇതുകളെ കൊണ്ടു അതാതുഗ്രഹങ്ങളെ അറിയെണം. ഗുരുഗ്രഹം ബാധിച്ചാൽ ഗുരുഗ്രഹത്തെ അനുസരിച്ചു വാക്കിനെപറയുകയും അതിനെപോലെ ഭക്ഷിക്കുകയും പ്രവൃത്തിക്കുകയും ചെയ്യും- ഇതുപോലെതന്നെ വൃദ്ധഋഷിഗ്ര

ഷങ്ങൾക്കുതന്നെ അറിയേണം. വക്രതെക്കുട്ടികൾ യാതൊരു രോഗിയുടെ പിന്നാലെ കൂടുകയും യാതൊരു രോഗി വസ്ത്രം ഉടുക്കാതിരിക്കുകയും യാതൊരു രോഗിയുടെ തലമുടി പൊങ്ങിനില്ക്കുകയും മനസ്സിന്നു തെളിവില്ലാതിരിക്കുകയും രോഗം വക്രതെകാലം നില്ക്കുകയും ഗ്രഹങ്ങളെ നോക്കിയിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അവനെ ചികിത്സിക്കരുത.

ഇതി വാഗ്ഭടാചാര്യ[illegible]ഭാഷാ[illegible] അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനെ സാരാർത്ഥദർപ്പണാഖ്യേ ബാലോപചരണീയം ചതുർത്ഥോദ്ധ്യായഃ

അഷ്ടാംഗഹൃദയം
ബാലോപചരണീയം

പഞ്ചമാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാതോ ഭൂതപ്രതിഷേധം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ। ഇതിഹസ്മാഹുരാത്രേയാദയോമഹർഷയഃ.

൧. ഭൂതംജയേദഹിംസന്തോ ജപഹോമബലിവ്രതൈഃ । തപശ്ശീലസമാധാനജ്ഞാനദാനാദിഭിർജ്ജയേൽ ॥

പദച്ഛേദം — അഹിംസന്തഃ - ഭൂതം - ജപഹോമബലിവ്രതൈഃ - തപശ്ശീലസമാധാനജ്ഞാനദാനാദിഭിഃ - ജയേൽ -

അന്വയാർത്ഥം — അഹിംസന്തഃ ബാധിച്ചിരിക്കുന്ന ഭൂതത്തെ ജപഹോമബലിവ്രതങ്ങൾ കൊണ്ടും തപശ്ശീലസമാധാനജ്ഞാനദാനാദികൾ കൊണ്ടും ജയിക്കേണം.

പരിഭാഷ — അഹിംസന്തഃ = ഹിംസിക്കാത്തവൻ - ഹിംസിക്കാതെ ഹിംസിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഇരുന്നുകൊണ്ടുകൂടിയവൻ - ഹിംസ വർജ്ജിക്കുക - ഇതാണ് താല്പര്യം - ജപഹോമബലിവ്രതങ്ങൾ = ജപവും ഹോമവും ബലിയും വ്രതവും - ജപം = മന്ത്രോച്ചാരണം - വെളിച്ചപ്പാട് വ്രതം = നോമ്പ - തപശ്ശീലസമാധാനജ്ഞാനദാനാദികൾ = തപശ്ശീലസമാധാനജ്ഞാനദാനങ്ങൾ മുതലായവ

അരിയുരുള· തപസ്സ് പ്രസമാധാനമാന ദാനമയക്ക്= തപസ്സ്
ശീലവും സമാധാനവും ദാനവും ജ്ഞാനവും ദയയും= ശീലസ
മ്പന്നത= (സദ്വൃത്തി) സമാധാനം= സമാധി· ജ്ഞാനം= ത
ത്വജ്ഞാനം·

സാരം—— ഭൂതകാമനായിട്ടും ബലികാമനായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങളെ മന്ത്രോച്ചാരണംകൊണ്ടോ ഹോമംകൊണ്ടോ ബലികൊണ്ടോ വ്രതംകൊണ്ടോ തപസ്സുകൊണ്ടോ സദ്വൃത്തികൊണ്ടോ സമാധികൊണ്ടോ ദാനംകൊണ്ടോ തത്വജ്ഞാനംകൊണ്ടോ ദയകൊണ്ടോ ഗുരുശുശ്രൂഷകൊണ്ടോ ഔഷധങ്ങളുടെയോ മണികളുടെയോ ധാരണംകൊണ്ടോ പ്രായശ്ചിത്താദികളെക്കൊണ്ടോ ജയിക്കേണം.

൧. ഹിംഗുവ്യോഷാലനേപാലീലശുനാർക്കജടാജടം । അജ
ലോമീസഗോലോമീഭൂതകേശീവചാവയഃ ॥

൨. കുക്കുടീസർപ്പഗന്ധാഖ്യാ കാണവികാണികേ । വ
ജ്രപ്രോക്താ വയഃസ്ഥാ ശൃംഗീ മോഹനവല്ലികാ ॥

൩. ശ്രോതോഞ്ജനം നഖനകുലക്കൊമ്പും ഗോമൂത്രൗഷ
ധം । ഖരാശ്വദ്വീപിഋക്ഷഗോധാശല്യകാൽ ।

൪. മത്സ്യപിത്തോലൂകഗോസിംഹവ്യാഘ്രസമുദ്ഭവാത് । പ
ഞ്ചപിത്തേ ജനപാപമന്ത്രസപാദൈർഗ്ഗ്രഹം ॥

൫. പുരാണമപാനാതൈലം വ്യാധിപ്രശമനസ്യയോഃ । തദ്വ
ദ്ധോ പശുപ്രയോഗം പൂർണ്ണസർപ്പിഃ പ്രശമനം ॥

൬. ഭൂതജിത്സൂക്ഷ്മമുഖ്യം പുരാണസർപ്പിഷഃ । പ്രയോ
ഗങ്ങൾ കൊണ്ടും പാനം ചെയ്തിട്ടും ॥

൭. പ്രയോഗ്യം ഗ്രഹനാശാർത്ഥം സ്വാപസ്മാരങ്ങളെ വ
ൽ । ഗോമയപിപ്പലീശൃംഗവേരതാലകസർപ്പാൽ ॥

൮. ഗോധാമലാ ഹരിതകീത്രിപലപചന്തി । നാവ
ന്ന്യംഗസേകധൂപങ്ങൾ ഗ്രഹാപഹം ॥

അന്വയം—— ഹിംഗുവ്യോഷാലനേപാലീലശുനാർക്കജടാജ
ടാഃ- അജലോമീസഗോലോമീഭൂതകേശീവചാവയഃ- കുക്കുടീ
സർപ്പഗന്ധാഖ്യാ- കാണവികാണികേ- വജ്രപ്രോക്താ
വയഃസ്ഥാ- ച- ശൃംഗീ- മോഹനവല്ലീ- അപി- ശ്രോതോഞ്ജ
നംനഖനകുലം- തന്ത്ര് ഗോമൂത്രം- ഔഷധം- ച ഖരാശ്വ
ദ്വീപിഋക്ഷഗോധാശല്യകാൽ- മത്സ്യപിത്തോലൂകഗോ
സിംഹവ്യാഘ്രസമുദ്ഭവാത്- പഞ്ചപിത്തം പിത്തമെല്ലാം-ച
അന്യേപി- പുരാണം- ഘൃതം-അപാനം- തൈലം-

സാധയേൽ - തൽ - പാനനസ്യയോഃ അഭ്യംഗേ - ച - പ്രയോ ക്തവ്യം - ഏതം - ചൂൎണ്ണം - ധൂപനേ - ച - പ്രയോക്തവ്യം - ഏഭിഃ - ദ്രവ്യൈഃ - സാവഹിന്ധനേ - അഞ്ജനേ - ച - യുഞ്ജ്യാൽ - ഏതേ ഷാം - കൽക്കം - പ്രലേപേ - കഷായം - പരിഷേചനേ - ച - യു ഞ്ജ്യാൽ - അയം - പ്രയോഗഃ - സാപസ്മാരാൻ - ഗ്രഹോന്മാദാൻ - ശമം - നയേൽ - ഗോധാനകുലമാൎജ്ജാരശശപിത്തപ്രപേഷിതാൻ - ഗ്രഹാപഹാൻ - ഗജാഹ്വാപിപ്പലീമൂലവ്യാഘ്രീമലകസൎഷപാൻ - നാവനാഭ്യംഗസേകേഷു - വിദധീത.

അന്വയാൎത്ഥം — ഹിംഗുവ്യാഘ്ര്യാലനൈമാലീലശുനാജ ടാജടകളും അജലോമീസിംഹലോമീഗ്രന്ഥികേശിവചാലതകളും ക ടുരിസൎപ്പഗന്ധാവ്യാഘ്രതിലകളും കാണവികാണികളും വൎക്ക്ര പ്രോക്തവും വചയും ശ്രേണിയും മെദാഗന്ധാപല്ലിയും ഗ്രന്ഥൈര ജാലുനാകെഷ്യാപ്പൂവും അന്യത്തായി കെട്ടപ്പെട്ടമായിരിക്കുന്ന ഉടയവും ഖരാശചാശപവിഡ്ഢൃക്ഷഗോധാനകുലശല്യകത്തിം കൽനിന്നും ചിപിമാൎജ്ജാരഗോസിംഹവ്യാഘ്രസമുദ്രസ്ഥിതത്തി ങ്കൽ നിന്നും ചൎമ്മപിത്തപിഞ്ഛങ്ങളും ഈ വസ്ത്രത്തിങ്കൽ പ ഴയതായിരിക്കുന്ന ഘൃതത്തെയോ എന്നിയെ നാലായിരിക്കു ന്ന തൈലത്തെയോ സാധിക്കേണം. അത പാനനസ്യങ്ങളിലും അഭ്യംഗത്തിങ്കലും പ്രയോക്തവ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. ഇവകളുടെ ചൂൎണ്ണം ധൂപനത്തിങ്കലും പ്രയോക്തവ്യമാകുന്നു - ഇവകൾകൊ ണ്ടുള്ള ഗുളികകൾ സാവഹിന്ധനമായിരിക്കുന്ന അഞ്ജനത്തിങ്ക ലും ചേൎക്കേണം. ഇവകളുടെ കൽക്കം പ്രലേപത്തിങ്കലും. കഷാ യം പരിഷേചനത്തിങ്കലും യോജിക്കേണം - ഈ പ്രയോഗം സാപസ്മാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹോന്മാദങ്ങളെ ശമത്തെ നയി ക്കും - ഗോധാനകുലമാൎജ്ജാരശശപിത്തപ്രപേഷിതങ്ങളായി ഗ്രഹാപഹങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗജാഹ്വാപിപ്പലീമൂലവ്യാഘ്രീമല കസൎഷപങ്ങളെ നാവനാഭ്യംഗസേകങ്ങളിൽ വിധാനം ചെ യ്യേണം.

പരിഭാഷ — ഹിംഗുവ്യാഘ്ര്യാലനൈമാലീലശുനാജടാജട കൾ = ഹിംഗുവും വ്യാഘ്രിയും അലവും നൈമാലിയും ലശുന വും അജടയും ജടയും - ഹിംഗു = കായം - വ്യാഘ്രി = ചെറുകട്ട - അ ലം = അരിതാരം - നൈമാലി = കസ്തൂരി - ലശുനം = ഉള്ളി - അജ ടാ = ശിരികിന്റെവേര - ജടാ = മാഞ്ചി - അജലോമീസിംഹലോമീഗ്ര ന്ഥികേശിവചാലതകൾ = അജലോമിയും സിംഹലോമിയും ഗ്രന്ഥി കേശിയും വചയും ലതയും - അജലോമീ = ആട്ടുമയിർ - ട്ട - സ

ഗോലോമീ=ഗോലോമിയോടു കൂടിയത- ഗോലോമീ=പച്ചമയിർപട്ട- ഭൂതകേശി=ഊതവെലി- വചാ=വയമ്പ- ലതാ=ചൊഴൽപ്പു- കക്കടീസപ്പഗന്ധാഖ്യാതിലകം=കക്കടിയും സപ്പഗന്ധാഖ്യയും തിലവും- കക്കടീ=മുത്തങ്ങ- സപ്പഗന്ധാഖ്യ=സപ്പഗന്ധാ എന്ന ആഖ്യയോടുകൂടിയത- സപ്പഗന്ധാ=കരളെയും- തിലം=എള്ള- കാണവികാണികകം=കാണവും വികാണികയും- കാണം=കന്നി- വികാണികാ=വെളുത്തകന്നി- (കാകോളിയും ക്ഷീരകാകോളിയുമെന്നുമുണ്ട)വജ്രപ്രോക്താ=കള്ളി- വയസ്ഥാ=കടുക്ക- ശൃംഗീ=കക്കടശൃംഗീ- ചൈയനാഡ്ഡി=വാസവളത്ത- ബ്രാഹ്മണാഹ്വനം=ബ്രാഹ്മണീതകരഞ്ഞനമെന്ന പെരൊടു കൂടിയത- രക്ഷോഹ്വ=കടുക- അന്യത മറ്റുള്ളത- രക്ഷോഘ്നം=രക്ഷസ്സിനെ ഹനിക്കുന്നത- രക്ഷസ്സ=രക്ഷോഗ്രഹം- ബസ്താശ്വശ്വാവിദൃക്ഷഗോധാനകുലശല്യകം=ബസ്തവും അശ്വവും ശ്വാവിത്തും ഉഷ്ട്രവും ഋക്ഷവും ഗോധയും നകുലവും ശല്യകവും- ബസ്തം=കഴുത- അശ്വം=കുതിര- ശ്വാവിട്ട=മുള്ളൻ- ഉഷ്ട്രം=ഒട്ടകം- ഋക്ഷം=കരടി- ഗോധാ=ഉടുമ്പ- നകുലം=കീരി- ശല്യം=മുള്ളൻ- ദ്വീപിമാജ്ജാരഗോസിംഹവ്യാഘ്രസാമുദ്രസത്വം=ദ്വീപിയും മാജ്ജാരവും ഗോവും സിംഹവും വ്യാഘ്രവും സാമുദ്രസത്വവും- ദ്വീപി=പുള്ളിപ്പുലി- മാജ്ജാരം=പൂച്ച- ഗോവ=പശു- വ്യാഘ്രം=പുലി- സാമുദ്രസത്വം=സാമുദ്രമായിരിക്കുന്നസത്വം- സാമുദ്രം=സമുദ്രത്തിങ്കൽ ഉളവായത- സത്വം=ജന്തു- ചമ്മപിത്തദ്വിജനഖം=ചമ്മവും പിത്തവും ദ്വിജവും നഖവും- ചമ്മം=തൊലി- ദ്വിജം=പല്ല- ശൃംഗം=ഗണം- പുരാണം=പഴകിയത- ഘൃതം=നെയ്യ- നവം=പുതിയത- തൈലം=എണ്ണ- സാധിക്ക=കാച്ചുക- ശൃതം=കാച്ചിയസാധനം- പാനനസ്യങ്ങളിൽ=പാനവും നസ്യവും- പാനം=സേവിക്കുക- അഭ്യംഗം=തേക്കുക- പ്രയൊക്താവ്യം=പ്രയോഗിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം- ഇതുകൾ=ഹിംഗ്വാദികൾ- ചൂർണ്ണം=പൊടി- ധൂപനം=പുക- സാവപീഡനം=അവപീഡനത്തൊടു കൂടിയത- അവപീഡനം=നസ്യവിശേഷം- അഞ്ജനം=കണ്ണെഴുതുക- പ്രലെപം=പൂശുക- കഷായം=കഷായം- പരിഷേചനം=ധാര- പ്രയോഗം=പ്രവൃത്തി- സാപസ്മാരങ്ങൾ=അപസ്മാരത്തൊടു കൂടിയവ- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്നരോഗം- ഗ്രഹോന്മാദങ്ങൾ=ഗ്രഹങ്ങളും ഉന്മാദങ്ങളും- ഗ്രഹങ്ങൾ=ദേവദാനവാദികൾ- ഉന്മാദങ്ങൾ=ഭ്രാന്തുകൾ- ശമം=ശമനം- നയിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക- ഗോധാനകുലമാജ്ജാര

ഷൻ

ശശപിത്തപ്രപീഡിതഞ്ച=ഗോധാനകുലമാൎജ്ജാര ശശപി
ത്തംകൊണ്ടു പ്രപീഡിതഞ്ച- ഗോധാനകുലമാൎജ്ജാരശശപി
ത്തം=ഗോധാനകുലമാൎജ്ജാരശശങ്ങളുടെപിത്തം- ഗോധാനകുല
മാൎജ്ജാരശശങ്ങൾ=ഗോധയും നകുലവും മാൎജ്ജാരവും ശശവും=
ഗോധാ=ഉടുമ്പ- നകുലം=കീരി- മാൎജ്ജാരം=പൂച്ച- ശശം=മുയ
ൽ- പ്രപീഡിതഞ്ച=പ്രകൎഷേണപീഡിതഞ്ച- പീഡിതഞ്ച
=പീഡനംചെയ്യപ്പെട്ടത- പീഡനംചെയ്ക=അരക്കുക- ഗ്ര
ഹാപഹഞ്ച=ഗ്രഹങ്ങളെ അപഹരിക്കുന്നത- അപഹരിക്ക=
നശിപ്പിക്ക- ഗജാഹ്വാപിപ്പലീമൂലവ്യോഷാമലകസൎഷപഞ്ച
=ഗജാഹ്വയും പിപ്പലീമൂലവും വ്യോഷവും ആമലകവും സ
ൎഷപവും. ഗജാഹ്വാ=അത്തിത്തിപ്പലി- പിപ്പലീമൂലം=കാട്ടുതി
പ്പലിവേര- വ്യോഷം=ത്രികടു- ആമലകം=നെല്ലിക്ക- സൎഷ
പം=കടുക- നാവനാഭ്യംഗസേകഞ്ച=നാവനവും അഭ്യംഗവും
സേകവും. നാവനം=നസ്യം- അഭ്യംഗം=തേക്കുക- സേകം=
ധാര- വിധാനംചെയ്ക=ചെയ്യുക-

സാരം — കൂവം, ചുക്ക, മുളകുതിപ്പലി, അരിതാരം, കസ്തൂരി, വെ
ളുള്ളി, എരിക്കിൻവേർ, മാഞ്ചി, ആട്ടുമയിൽപട്ട, പശുമയിൽ
പട്ട, ഇരുവേലി, വയമ്പ, തൊഴുകപ്പൂവ്, മുത്തങ്ങ, കുന്തുരുക്കം, ഏലം,
കന്നിവേർ, വെളുന്നിവേർ, കള്ളിവേർ, കടുക, കർക്കടശൃംഗി,
വാസവമത്ത, സ്രോതോഞ്ജനം, കുഷ്ഠം, രക്ഷോഗ്രഹത്തെന
ശിപ്പിക്കുന്നവെളുത്തുള്ളി മുതലായതും- കഴുകിറ, മുള്ളൻ,
ഒട്ടകം, കരടി, ഉടുമ്പ, കീരി, എരുവൻ, പുള്ളിപ്പുലി, പൂച്ച, പശു,
സിംഹം, പുലി, സമുദ്രത്തിങ്കലുള്ള ശംഖമുതലായ ജന്തുക്കൾ, ഇ
തുകളുടെ തോലി, പിത്തം, പല്ല, നഖം, ഇതുകളും അരച്ചു കല
ക്കിയോ കഷായംവെച്ചോ കാച്ചിയ പഴയനെയ്യോ പുതിയ എ
ണ്ണയോ സേവിപ്പാനും, നസ്യംചെയ്പാനും തേക്കുവാനും നല്ല
താകുന്നു- ഇതുകൾതന്നെ പൊടിച്ചു പുക ഏല്പിക്കുകയോചെ
യ്യാം- ഇതുകൾകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയ ഗുളികാ അരച്ചു നസ്യംചെ
യ്യുകയോ കണ്ണിൽ എഴുതുകയോ വേണ്ടുന്നു- ഇതുകളുടെ അ
രച്ചുണ്ടാക്കിയ കൽക്കം മെൽ തേക്കുകയും ഇതുകളുടെ കഷാ
യം ധാരയിങ്കൽ ധരിപ്പിക്കുകയും വേണം- ഈ പ്രവൃത്തി
അപസ്മാരത്തെയും ഗ്രഹങ്ങളെയും ഉന്മാദങ്ങളെയും ശമിപ്പി
ക്കും- ഗ്രഹങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതുമായ അത്തിത്തിപ്പലി, കാ
ട്ടുതിപ്പലിവേര, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, നെല്ലിക്ക, കടുക, ഇതുക
ളെ ഉടുമ്പ, കീരി, പൂച്ച, മൊയൽ, ഇതുകളുടെ പിത്തത്തിൽ അ

ത്തു നസ്യം ചെയ്യുകയോ മെൽ തെക്കുകയോ വെള്ളത്തിൽ കല
ക്കി ധാരയിടുകയോ വെണം.

൪൦. സിദ്ധാർത്ഥകവചാഹിംഗുപ്രിയംഗുരജനീദ്വയം । മഞ്ജി
ഷ്ഠാശ്വേതകട്വീവരാശ്വേതാദ്രികർണ്ണികാഃ ॥

൪൧. നിംബസ്യപത്രംബീജംനക്തമാലശിരീഷയോഃ । സു
രാഹ്വംത്ര്യൂഷണംസർപ്പിർഗ്ഗോമൂത്രൈശ്ചതുർഗ്ഗുണൈഃ ।

൪൨. സിദ്ധംസിദ്ധാർത്ഥകംനാമപാനേനസ്യേചയോജി
തം । ഗ്രഹാൻസർവ്വാന്നിഹന്ത്യാശുവിശേഷാദസുരാൻഗ്ര
ഹാൻ ॥

൪൩. കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപസ്മാരപാപ്മനാം ।
ഏഭിരേവൌഷധൈർബ്ബസ്തവാരിണാകല്പിതോഗദഃ ॥

൪൪. പാനനസ്യാഞ്ജനാലേപസ്നാനോദ്വർത്തനയോജിതഃ ।
ഗുണൈഃപൂർവ്വവദുദ്ദിഷ്ടോരാജദ്വാരേചസിദ്ധികൃൽ ॥

അന്വയം —— സിദ്ധാർത്ഥകവചാഹിംഗുപ്രിയംഗുരജനീദ്വ
യം- മഞ്ജിഷ്ഠാശ്വേതകട്വീവരാശ്വേതാദ്രികർണ്ണികാഃ- നിംബ
സ്യ- പത്രം- നക്തമാലശിരീഷയോഃ- ബീജം- സുരാഹ്വം- ത്ര്യൂ
ഷണം- ച- ഏതൈഃ- ചതുർഗ്ഗുണൈഃ- ഗോമൂത്രൈഃ- സിദ്ധം- സി
ദ്ധാർത്ഥകം- നാമ- സർപ്പിഃ- പാനെ നസ്യേ- ച- യോജിതം- ആ
ശു- സർവ്വാൻ- ഗ്രഹാൻ- നിഹന്തി- അസുരാൻ- ഗ്രഹാൻ-
വിശേഷാൽ- നിഹന്തി- കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപസ്മാര
പാപ്മനാം-ഏഭിഃ- ഔഷധൈഃ- ഏവ- ബസ്തവാരിണാ- ക
ല്പിതഃ- പാനനസ്യാഞ്ജനാലേപസ്നാനോദ്വർത്തനയോജി
തഃ- അഗദഃ- ഗുണൈഃ- പൂർവ്വവൽ- ഉദ്ദിഷ്ടഃ- രാജദ്വാരെ-സി
ദ്ധികൃൽ- ച- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം —— സിദ്ധാർത്ഥകവചാഹിംഗുപ്രിയംഗുരജ
നീദ്വയവും മഞ്ജിഷ്ഠാശ്വേത കട്വീവരാശ്വേതാദ്രി കർണ്ണിക
കളും നിംബത്തിന്റെ പത്രവും നക്തമാലശിരീഷങ്ങളുടെ ബീ
ജവും സുരാഹ്വവും ത്ര്യൂഷണവും ഇവകളെക്കൊണ്ടു ചതുർഗ്ഗുണ
മായിരിക്കുന്ന മൂത്രത്തിൽ സിദ്ധമായി സിദ്ധാർത്ഥകമെന്നു
പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സു പാനത്തിങ്കലും നസ്യത്തിങ്
കലും യോജിതമായിട്ടു പൊടുന്നനവെ സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന
ഗ്രഹങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നു. അസുരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങളെ
വിശേഷിച്ചും ഹനിക്കുന്നു- കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപ
സ്മാരപാപ്മത്താായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ഈ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു ത
ന്നെ ബസ്തവാരികൊണ്ടു കല്പിതമായി പാനനസ്യാഞ്ജനാലേ

പസ്നാനൊൽഘൎഷണയൊജിതമായിരിക്കുന്ന അഗദങ്ങളെ ങ്ങൾ കൊണ്ടു പൂൎവ്വത്തെ പൊലെ ഉദ്ദിഷ്ടമായിട്ടും രാജമാൎഗ്ഗത്തിങ്കൽ സിദ്ധികൃത്തായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ —— സിദ്ധാൎത്ഥകവചാഹിംഗുപ്രിയംഗുരജനീദ്വയം=സിദ്ധാൎത്ഥകവും വചയും ഹിംഗുവും പ്രിയംഗുവും രജനീദ്വയവും- സിദ്ധാൎത്ഥകം=കടുക- വചാ=വയമ്പ- ഹിംഗു=കായം- പ്രിയംഗു=ഞാഴൽപ്പൂ- രജനീദ്വയം=മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും- മഞ്ജിഷ്ഠാശ്വേതകടഭീവരാശ്വേതാദ്രികൎണ്ണികകൾ=മഞ്ജിഷ്ഠയും ശ്വേതകടഭിയും വരയും ശ്വേതാദ്രികൎണ്ണികയും- മഞ്ജിഷ്ഠാ=മഞ്ചെട്ടിപ്പൊടി- ശ്വേതകടഭീ=വെളുന്നി- വരാ=ത്രിഫല- ശ്വേതാദ്രികൎണ്ണികാ=വെളുത്തമലംകടമ്പ- നിംബം=വെപ്പ- പത്രം=ഇല- നക്തമാലശിരീഷങ്ങൾ=നക്തമാലയും ശിരീഷവും- നക്തമാലം=ഉങ്ങ- ശിരീഷം=വാക- ബിസം=കത- സുരാഹ്വം=ദേവതാരം- ത്ര്യൂഷണം=ത്രികടു- ചതുൎഗ്ഗുണം=നാലിരട്ടിച്ചത- മൂത്രം=ഗോമൂത്രം- സിദ്ധം=സാധിതം- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- യോജിതം=യോജിക്കപ്പെട്ടത- യോജിക്ക=ചേൎക്കുക- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ഹന്തി=നശിപ്പിക്ക- അപസ്മാരം=അപസ്മാരത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവ- ഹന്തി=നശിപ്പിക്ക- കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപസ്മാരപാപ്മനാം=കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപസ്മാരപാപ്മാക്കളെ നാശനം ചെയ്യുന്നത- കൃത്യാലക്ഷ്മീവിഷോന്മാദജ്വരാപസ്മാരപാപ്മാക്കൾ=കൃത്യയും അലക്ഷ്മിയും വിഷവും ഉന്മാദവും ജ്വരവും അപസ്മാരവും പാപ്മാവും- കൃത്യ=ആഭിചാരദൈവതം- അലക്ഷ്മീ=അശ്രീ- ജ്വരം=പനി- പാപ്മാവ=പാപം- നാശനംചെയ്ക=നശിപ്പിക്കുക- ബസ്തവാരി=കറിയാട്ടിന്മൂത്രം- കല്ക്കിതം=കല്ക്കമാക്കപ്പെട്ടത- പാനനസ്യാഞ്ജനാലേപസ്നാനൊൽഘൎഷണയോജിതം=പാനനസ്യാഞ്ജനാലേപസ്നാനൊൽഘൎഷണങ്ങളിൽ യോജിതം- പാനനസ്യാഞ്ജനാലേപസ്നാനൊൽഘൎഷണങ്ങൾ=പാനവും നസ്യവും അഞ്ജനവും ആലേപവും സ്നാനവും ഉൽഘൎഷണവും- പാനം=സേവിക്കുക- അഞ്ജനം=അഞ്ജനകൎമ്മം- ആലേപം=തേക്കുക- സ്നാനം=കുളി- ഉൽഘൎഷണം=തിരുമ്മുക- യോജിതം=യോജിക്കപ്പെട്ടത- യോജിക്ക=ചേൎക്കുക- അഗദം=ഔഷധം- ഉദ്ദിഷ്ടം=ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടത- ഉദ്ദേശിക്ക=കല്പിക്കുക- രാജമാൎഗ്ഗം=രാജമാൎഗ്ഗം- സിദ്ധികൃത=സിദ്ധിയെ ചെയ്യുന്നത- സിദ്ധി=സാദ്ധ്യം-

സാരം —— കായം, കടുക, വയമ്പ, ഞാഴൽപ്പൂവ്വ്, മഞ്ഞളും, മരമഞ്ഞളും, മഞ്ചട്ടിപൊടി, വെങ്കുന്നിവേരു, കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, വെള്ളവയമ്പ, മലംകടമ്പ, വേപ്പില, ഉങ്ങിൻകുരു, വാകക്കുരു, ദേവതാരം, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി ഇവകൾ നെയ്യിന്നു ഇരട്ടിച്ച ഗോമൂത്രത്തിൽ അരച്ചുകലക്കി കാച്ചിയനെയ്യ സേവിച്ചാലും നസ്യം ചെയ്താലും എല്ലാ ഗ്രഹങ്ങളെയും വേഗത്തിൽ നശിപ്പിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചു അസുരഗ്രഹങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കുന്നു- ക്രൂരിചാരദേവതാ, ജ്വരം, വിഷം, ഉന്മാദം, അപസ്മാരം, പാപം, ഇവകളെയും നശിക്കുന്നു- ഈ നെയ്യിന്ന സിദ്ധാർത്ഥകമെന്ന പേരാകുന്നു- മേൽപറഞ്ഞ ഔഷധങ്ങൾ കൊണ്ടുതന്നെ ആട്ടിൻമൂത്രത്തിൽ അരച്ചു കല്ക്കമാക്കിയ ഔഷധങ്ങളെ സേവിക്കുകയോ നസ്യം ചെയ്കയോ മെൻതേക്കുകയോ കണ്ണിൽ എഴുതുകയോ വെള്ളത്തിലിട്ടു തിളപ്പിച്ച ആ വെള്ളംകൊണ്ടു കുളിക്കുകയോ തിരുമ്പുകയോ ചെയ്താൽ മേൽപറഞ്ഞ നെയ്യിന്റെ ഗുണങ്ങൾ പോലെ ഉള്ള ഗുണങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്നു- വിശേഷിച്ചു രാജവശ്യമായി ഭവിക്കുകയും ജനങ്ങൾക്കൊക്കെ ലോകവശ്യമായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു-

൧൭- സിദ്ധാർത്ഥകവ്യോഷവചാശ്വഗന്ധാനിശാദ്വയംഹിം
ഗുപലാണ്ഡുകന്ദൗ ബീജംകരഞ്ജാൽകുസുമംശിരീഷാൽഫലംചവ
ല്കംചകപിത്ഥവൃക്ഷാൽ॥

൧൮- സമാംസിമന്ധംസനതംസകുഷ്ഠംസ്യോനാകമൂലംകിണി
ഹീസിതാച। വസ്തസ്യമൂത്രേണസുഭാവിതംതൽപിത്തേനഗവ്യേ
നഗുളാൻവിദധ്യാൽ॥

൧൯- ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദകമൈനിശാന്ധാനുൽബന്ധകാൻവാരി
നിമഗ്നമൈനാൻ വിഷാഹതാൻപ്ലീതസുപ്തമൂർച്ഛാൻന്യസ്യായയ
ന്ത്യഞ്ജനനസ്യലേപൈഃ॥

അന്വയം —— സിദ്ധാർത്ഥകവ്യോഷവചാശ്വഗന്ധാ- നിശാദ്വയം-ഹിംഗുപലാണ്ഡുകന്ദൗ- കരഞ്ജാൽ-ബീജം-ശിരീഷാൽ-കുസുമം- കപിത്ഥവൃക്ഷാൽ- ഫലം- ച- വല്കം- ച- സമാംസിമന്ധം- സനതം-സകുഷ്ഠം- സ്യോനാകമൂലം- കിണിഹിസിതാ- ച- വസ്തസ്യ- മൂത്രേണ-സുഭാവിതം- തൽ- ഗവ്യേന- പിത്തേന- ഗുളാൻ- വിദധ്യാൽ-തേ- അഞ്ജനനസ്യലേപൈഃ-ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദകമൈനിശാന്ധാൻ- ഉൽബന്ധകാൻ- വാരിനിമഗ്നമൈനാൻ- വിഷാഹതാൻ- പ്ലീതസുപ്തമൂർച്ഛാൻ- ന്യസ്യായന്തി-

അന്വയാർത്ഥം — സിദ്ധാർത്ഥവ്യോഷവചാശ്വഗന്ധാനിശാദ്വയവും ഹിംഗുപലാണ്ഡുകന്ദവും കരഞ്ജത്തിങ്കൽനിന്നു ബീജവും ശിരീഷത്തിങ്കൽനിന്നു കുസുമവും കപിത്ഥവൃക്ഷത്തിങ്കൽനിന്നു ഫലവും വല്കവും സമാഞ്ജിഷ്ഠമായി സനതമായി സകുഷ്ഠമായിരിക്കുന്ന സ്യോനാകമൂലവും കിണിഹീസിതയും ബസ്തത്തിന്റെ മൂത്രംകൊണ്ടു സുഭാവിതമായിട്ടു അതിനെ ഗവ്യമായിരിക്കുന്ന പിത്തംകൊണ്ടു ഗുളികകളാക്കി വിധാനം ചെയ്യേണം. അതുകൾ അഞ്ജനനസ്യലേപങ്ങൾകൊണ്ടു ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദതമോനിശാന്ധന്മാരെയും ഉൽബന്ധകന്മാരെയും വാരിനിമഗ്നന്മാരെയും വിഷാർത്തന്മാരെയും [illegible]ന്മാരെയും സാധിക്കുന്നു.

പദാർത്ഥം — സിദ്ധാർത്ഥകവ്യോഷവചാശ്വഗന്ധാനിശാദ്വയം = സിദ്ധാർത്ഥകവും വ്യോഷവും വചയും അശ്വഗന്ധയും നിശാദ്വയവും. സിദ്ധാർത്ഥകം = കടുക. വ്യോഷം = ത്രികടു. വചാ = വയമ്പ. അശ്വഗന്ധാ = അമുക്കുരം. നിശാദ്വയം = മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും. ഹിംഗുപലാണ്ഡുകന്ദം = ഹിംഗുവും പലാണ്ഡുകന്ദവും. ഹിംഗു = കായം. പലാണ്ഡുകന്ദം = ഉള്ളി. കരഞ്ജബീജം = ഉങ്ങിൻകുരു. ശിരീഷകുസുമം = നെന്മേനിവാകപ്പൂവ്. കപിത്ഥവൃക്ഷം = വിളാർമരം. ഫലം = കായ. വല്കം = തൊലി. സമാഞ്ജിഷ്ഠം = മഞ്ജിഷ്ഠത്തോടുകൂടിയത. മഞ്ജിഷ്ഠം = മഞ്ചട്ടി. സനതം = നതത്തോടുകൂടിയത. നതം = തകരം. സകുഷ്ഠം = കുഷ്ഠത്തോടുകൂടിയത. കുഷ്ഠം = കൊട്ടം. സ്യോനാകമൂലം = പലകപ്പയ്യാനവേര. കിണിഹീസിതാ = സിതയായിരിക്കുന്ന കിണിഹി. സിതാ = വെളുത്തത. കിണിഹി = കിലുകിലുപ്പ. (സിതാ = പഞ്ചസാര എന്നുമുണ്ട്) ബസ്തം = ആട. സുഭാവിതം = സുഭാവനം ചെയ്യപ്പെട്ടത. സുഭാവനം ചെയ്ക = പിന്നെയും പിന്നെയും നനച്ചുണക്കുക. ഗവ്യം = ഗോവിനെ സംബന്ധിച്ചതു. ഗോ = പശു. ഗുളികാഃ = ഗുളികകൾ. വിധാനം ചെയ്ക = ചെയ്യുക. അതുകൾ = ഗുളികകൾ. അഞ്ജനനസ്യലേപങ്ങൾ = അഞ്ജനവും നസ്യവും ലേപവും. അഞ്ജനം = കണ്ണെഴുത്ത. നസ്യം = മൂക്കിലൊഴിക്കുക. ലേപം = തേക്കുക. ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദതമോനിശാന്ധന്മാർ = ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദതമോനിശാന്ധത്തോടുകൂടിയവർ. ദുഷ്ടവ്രണോന്മാദതമോനിശാന്ധം = ദുഷ്ടവ്രണവും ഉന്മാദവും തമസ്സും നിശാന്ധവും. ദുഷ്ടവ്രണം = ദുഷ്ടമായിരിക്കുന്ന വ്രണം. ദുഷ്ടം = ദുഷിക്കപ്പെട്ടതു. ഉന്മാദം = ഉന്മാദമെന്ന രോഗം. തമസ്സ് = തിമിരമെന്ന നേത്രരോഗം. നിശാന്ധം = രാക്ക

ട്ടുകാണോട്ടു= ഉൽബോധകന്മാർ= കെട്ടിതൂങ്ങിമരിപ്പാൻതുടങ്ങുന്നവർ- വാരിനിമഗ്നമൃതന്മാർ= വാരിനിമഗ്നന്മാരായിരിക്കുന്ന മൃതന്മാരോടുകൂടിയവർ- വാരിനിമഗ്നന്മാരായിരിക്കുന്നിമഗ്നം- വാരി=ജലം- നിമഗ്നം=മുങ്ങിയതു. മൃതം=ശരീരം- (വെള്ളത്തിൽ വീണുമരിപ്പാൻപോകുന്നവരെന്നസാരം) വിഷോപഹതന്മാർ= വിഷത്താൽ ഉപഹതന്മാർ- വിഷം=വിഷത്തോടുകൂടിയശസ്ത്രം- ആഹതന്മാർ=ആഹനിക്കപ്പെട്ടവർ- ആഹനിക്കു=പ്രഹരിക്കു- ദൎപ്പിതസൎപ്പദഷ്ടന്മാർ=ദൎപ്പിതന്മാരായിരിക്കുന്നസൎപ്പത്താൽദഷ്ടന്മാർ- ദൎപ്പിതൻ=ദൎപ്പത്തോടുകൂടിയവൻ- ദൎപ്പം=ഗൎവ്വം- ദഷ്ടന്മാർ=ദംശിക്കപ്പെട്ടവർ- ദംശിക്കു=കടിക്കുക- സാധിക്കു=സമ്പാദനമാക്കിചെയ്യു-

സാരം —— കടുക, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, വയമ്പ, തഴുതാമ, മഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾ, കായം, ഉള്ളി, ഉങ്ങിൻകുരു, വാകപ്പൂവ്, വിളർമരത്തിന്റെതൊലിയും, കായവും, ഇന്തുപ്പ്, തകരം, കൊട്ടം, പലകപ്പയ്യാനവേരും, വെള്ളത്തകിലുകിലുക്കി, ഇവകളെ ആട്ടിന്മൂത്രത്തിൽപിന്നെയും പിന്നെയും അരച്ചുണക്കി പശുവിന്റെപിത്തത്തോടുകൂടെചേർത്തിട്ടു ഗുളികകളാക്കിവെക്കേണം. ആ ഗുളികകൾ നസ്യംചെയ്യുകയാലും കണ്ണെഴുതുകയാലും തേക്കുകയാലും അപസ്മാരത്തെയും ഉന്മാദരോഗത്തെയും തിമിരരോഗത്തെയും രാക്ഷസ്സുകളെയും കാണോട്ടുകളെയും നശിപ്പിക്കും- കെട്ടിതൂങ്ങിമരിച്ചതിനോടുതുല്യമായിരിക്കുന്നവരെയും വെള്ളത്തിൽവീണുമരിച്ചതിനോടുതുല്യമായിരിക്കുന്നവരെയും വിഷംപുരട്ടിയ ശസ്ത്രംകൊണ്ടേറ്റിട്ടുള്ളവരെയും പാമ്പുകടിച്ചവരെയും ജീവിപ്പിക്കും-

൩൯- കാർപ്പാസാസ്ഥിമയൂരപത്രബൃഹതീനിൎമ്മാല്യപിണ്ഡീതകത്വങ്മാംസീവൃഷദംശവിണ്നഖവചാകേശാഹിനിൎമ്മോചകൈഃ। നാഗേന്ദ്രദ്വിജശൃംഗഹിംഗുമരിചൈസ്തുല്യൈസ്തു ധൂപഃ കൃതഃ സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശജ്വരഘ്നഃ പരഃ॥

അന്വയം —— തുല്യൈഃ- കാർപ്പാസാസ്ഥിമയൂരപത്രബൃഹതീനിൎമ്മാല്യപിണ്ഡീതകത്വങ്മാംസീവൃഷദംശവിണ്നഖവചാകേശാഹിനിൎമ്മോചകൈഃ-നാഗേന്ദ്രദ്വിജശൃംഗഹിംഗുമരിചൈഃ കൃതഃ- ധൂപഃ- പരഃ- സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശജ്വരഘ്നഃ-

അന്വയാൎത്ഥം —— തുല്യങ്ങളായിരിക്കുന്നകാർപ്പാസാസ്ഥിമയൂരപത്രബൃഹതീനിൎമ്മാല്യപിണ്ഡീതകത്വങ്മാംസീവൃഷദംശവിണ്നഖവചാകേശാഹിനിൎമ്മോചകങ്ങളെക്കൊണ്ടും നാഗേന്ദ്രദ്വിജ

ശൃംഗഹിംഗുമരിചങ്ങൾകൊണ്ടും കൃതമായിരിക്കുന്നധൂപനം എ
റവും സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശജ്വരാപഹമായി
ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — തുല്യങ്ങൾ=സമങ്ങൾ. കാർപ്പാസാസ്ഥിമയൂരപത്രബൃഹതീനിർമ്മാല്യപിണ്ഡീതകത്വഗ്വാംശീവൃഷദംശവിട്തുഷവചാകേശാഹിനിർമ്മോചനങ്ങൾ=കാർപ്പാസാസ്ഥിയും മയൂരപത്രവും ബൃഹതിയും നിർമ്മാല്യവും പിണ്ഡീതകത്വക്കും വാംശിയും വൃഷദംശവിട്ടും തുഷയും വചയും കേശവും അഹിനിർമ്മോചനവും. കാർപ്പാസാസ്ഥി=പരുത്തിക്കുരു. മയൂരപത്രം=പീലി. ബൃഹതീ=ചെറുവഴുതിന. നിർമ്മാല്യം=ശിവനിർമ്മാല്യം. പിണ്ഡീതകത്വക്=മലങ്കാരത്തൊലി. വാംശീ=കൂവ. വൃഷദംശവിട്ട്=പൂച്ചക്കാട്ടം. തുഷാ=ഉമി. വചാ=വയമ്പു്. കേശം=തലമുടി. അഹിനിർമ്മോചനം=പാമ്പിൻവളു. നാഗേന്ദ്രദ്വിജശൃംഗഹിംഗുമരിചങ്ങൾ=നാഗേന്ദ്രദ്വിജശൃംഗങ്ങളും ഹിംഗുവും മരിചവും. നാഗേന്ദ്രദ്വിജശൃംഗങ്ങൾ=നാഗേന്ദ്രന്റെ ദ്വിജശൃംഗങ്ങൾ. നാഗേന്ദ്രൻ=ഗജം. ദ്വിജശൃംഗങ്ങൾ=ദ്വിജവും ശൃംഗവും. ദ്വിജം=പല്ലു്. ശൃംഗം=കൊമ്പു്. ഹിംഗു=കായം. മരിചം=മുളകു്. കൃതം=ചെയ്യപ്പെട്ടതു്. ധൂപനം=പുക. സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശജ്വരാപഹം=സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശം കൊണ്ടുണ്ടായിട്ടുള്ള ജ്വരത്തെ ഹനിക്കുന്നതു്. സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരാവേശം=സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരന്മാരുടെ ആവേശം. സ്കന്ദോന്മാദപിശാചരാക്ഷസസുരന്മാർ=സ്കന്ദവും ഉന്മാദവും പിശാചവും രാക്ഷസനും സുരനും. സ്കന്ദം=സ്കന്ദഗ്രഹം. ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്നരോഗം. പിശാചം=പിശാചഗ്രഹം. രാക്ഷസൻ=രാക്ഷസഗ്രഹം. സുരൻ=ദേവഗ്രഹം. ആവേശം=പ്രാപ്തി. ജ്വരം=പനി. ഹനിക്കുക=ശമിപ്പിക്കുക.

സാരം — പരുത്തിക്കുരു, പീലി, ചെറുവഴുതിന, ശിവനിർമ്മാല്യം (കൂവളത്തില) മലങ്കാരത്തൊലി, കൂവ, പൂച്ചക്കാട്ടം, ഉമി, വയമ്പു്, തലമുടി, പാമ്പിൻവളു, ആനപ്പല്ലു്, ആനക്കൊമ്പു്, കായം, മുളകു ഇതുകളെല്ലാം കൂട്ടിപ്പുകച്ചാൽ സ്കന്ദഗ്രഹം ബാധിച്ചിട്ടും ഉന്മാദരോഗം ഹേതുവായിട്ടും ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹം ബാധിച്ചിട്ടും രാക്ഷസഗ്രഹം ബാധിച്ചിട്ടും പിശാചഗ്രഹം ബാധിച്ചിട്ടും ദേവഗ്രഹം ബാധിച്ചിട്ടും ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന പനിയെ ശമിപ്പിക്കും.

൫൯. ത്രികടുകൈലാകമഗ്രന്ഥികക്ഷാരസിന്ധൂനിശാദ്വയ
സിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മംവ്യോഷക്രാമപാഠൈഃ ॥ സിതരുക്ഷമ്പലത്രയൈ

ശീരതിക്താവചാപാഠ്യ യഷ്ടീബലാലോഹിതൈലാശിലാപത്മ
കൈഃ ॥

൨൦. മഥിതശരമധൂകസാരപ്രിയാഹ്വാ വിശാലാവിഷാതാ
ക്ഷ്യൈശ്ചെലെസ്സപവ്യാമമൈയെശ്ച ച്ഛ്വൈകഃ । ഘൃതമേവമശേഷ
മൂത്രാംശസിദ്ധം ഏതൽ ഭൂതരാവാഹ്വയം പാനതസ്സ്യാൽ ഗ്രഹഘ്നം
പരം ॥

അന്വയം—— കല്ക്കിതൈഃ- ത്രികടുകദളകംകമഗ്രന്ഥിക
ക്ഷാരസിംഹീനിശാദാരുസിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മാംബുശക്രാഹ്വയൈഃ-
സിതലശുനഫലത്രയോശീരതിക്താവചാപാഠ്യ യഷ്ടീബലാലൊ
ഹിതൈലാശിലാപത്മകൈഃ- സപവ്യാമമൈയെശ്ച- മഥിതശരമ
ധൂകസാരപ്രിയാഹ്വാവിശാലാവിഷാതാക്ഷ്യൈശ്ചൈലും. അ
ശേഷമൂത്രാംശസിദ്ധം- അനീവം- ഘൃതം- ഭൂതരാവാഹ്വയം- ഏതം-
തൽ- പാനതഃ- പരം- ഗ്രഹഘ്നം-

അന്വയാർത്ഥം—— കല്ക്കിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ത്രികടുകദളകും
കമഗ്രന്ഥികക്ഷാരസിംഹീനിശാദാരുസിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മാംബുശക്രാ
ഹ്വയങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സിതലശുനഫലത്രയോശീരതിക്താവചാപാ
ഠ്യ യഷ്ടീബലാലോഹിതൈലാശിലാപത്മകങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സ
പവ്യാമയങ്ങളായിരിക്കുന്ന മഥിതശരമധൂകസാരപ്രിയാഹ്വാ
വിശാലാവിഷാതാക്ഷ്യൈശ്ചങ്ങളെക്കൊണ്ടും അശേഷമൂത്രാംശ
സിദ്ധമായി അനീവമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം ഭൂതരാവാഹ്വയമെ
ന്നാമത്തായി ഭവിക്കുന്നു. ഇതു പാനം ഹേതുവായിട്ട ഏറ്റവും ഗ്ര
ഹഘ്നമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— കല്ക്കിതങ്ങൾ=കല്ക്കങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ- ത്രിക
ടുകദളകംകമഗ്രന്ഥികക്ഷാരസിംഹീനിശാദാരുസിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മാം
ബുശക്രാഹ്വയങ്ങൾ= ത്രികടുവും ദളവും കുങ്കമവും ഗ്രന്ഥികവും
ക്ഷാരവും സിംഹിയും നിശയും ദാരുവും സിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മവും അം
ബുവും ശക്രാഹ്വയവും- ത്രികടുകം=ചുക്ക മുളക തിപ്പലി- ദലം=
തിപ്പൂപ്പ- കുങ്കമം=കുങ്കമപ്പൂ- ഗ്രന്ഥികം=കാട്ടുതിപ്പലി- ക്ഷാ
രം=ചവർക്കാരം- സിംഹി=ചെറുവഴുതിന- നിശാ=മഞ്ഞൾ- ദാ
രു=ദേവതാരം- സിദ്ധാർത്ഥയുഗ്മം=ചെറുകടുകും വെങ്കടുകും- അം
ബു=ഇരുവേലി- ശക്രാഹ്വയം=കൊടകപ്പാലയരി- സിതലശു
നഫലത്രയോശീരതിക്താവചാപാഠ്യയഷ്ടീബലാലോഹിതൈലാ
ശിലാപത്മകങ്ങൾ=സിതലശുനവും ഫലത്രയവും ഉശീരവും തി
ക്തയും വചയും പാഠയും യഷ്ടിയും ബലയും ലോഹിതവും ഏ
ലയും ശിലയും പത്മകവും- സിതലശുനം=വെള്ളുള്ളി- ഫലത്ര

യം=ത്രിഫല- ഉശീരം=രാമച്ചം- തിക്താ=പുത്തരിച്ചുണ്ടവെര- തുത്ഥം=തുത്ഥ- യഷ്ടീ=എരട്ടിമധുരം- ബലാ=കറുന്തൊട്ടി- ലൊഹിതം=മഞ്ചട്ടി- ഏലാ=ഏലത്തരി- ശില=കന്മതം- പത്മകം=പതിമുകം- സചവ്യാമയങ്ങൾ=ചവ്യാമയങ്ങളൊടുകൂടിയവ- ചവ്യാമയങ്ങൾ=ചവ്യവും ആമയവും- ചവ്യം=കാട്ടുമുളകിൻവെര- ആമയം=കൊട്ടം- ഒധിതഗരമധുകസാര പ്രിയാഹ്വാവിശല്യാ വിശാതാർക്ഷ്യശൈലങ്ങൾ=ഒധിയും തഗരവും മധുകസാരവും പ്രിയാഹ്വയും വിശല്യയും വിശയും താർക്ഷ്യശൈലവും- ഒധി=തിരുവട്ടപ്പശ- തഗരം=തകരം- മധുകസാരം-ഇരുപ്പക്കാതൽ- പ്രിയാഹ്വാ=തൊഴൽപൂവ്വ- വിശല്യാ=മെത്തൊന്നി -വിശാ=അതിവിടയം- താർക്ഷ്യശൈലം=മാക്കിരക്കല്ല- അശെഷമൂത്രാംശസിദ്ധം=അശെഷമൂത്രാംശങ്ങളെക്കൊണ്ടുസിദ്ധം- അശെഷമൂത്രാംശങ്ങൾ=അശെഷമൂത്രങ്ങളുടെ അംശങ്ങൾ- അശെഷമൂത്രങ്ങൾ=അശെഷങ്ങളുടെ മൂത്രങ്ങൾ- അശെഷങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- അംശങ്ങൾ=ഭാഗങ്ങൾ- സിദ്ധം=കാച്ചിയതു- പുരാണം=പഴകിയതു- സർപ്പിഃ=നെയ്യ- ഭൂതരാവാഹ്വയം=ഭൂതരാവമെന്ന ആഹ്വയത്തൊടുകൂടിയതു- ആഹ്വയം=പെര- ഗ്രഹഘ്നം=ഗ്രഹങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നതു- ഗ്രഹങ്ങൾ=ഭൂതപ്രെതാദികൾ- ഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക-

സാരം — ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, ത്രിഫല, കുംകുമപ്പൂ, കാട്ടുതിപ്പലിവെര, ചവൽക്കാരം, ചെറുവഴുതിനവെര, വരട്ടുമഞ്ഞൾ, ദെവതാരം ചെറുതെക്ക, വെൺതെക്ക, ഇരുവെലി, കൊട്ടക്കപ്പാലയരി, വെള്ളുള്ളി, കടുക, തന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, രാമച്ചം, പുത്തരിച്ചുണ്ടവെര, വയമ്പ, തുത്ഥ, എരട്ടിമധുരം, കറുന്തൊട്ടിവെര, മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി, ഏലത്തരി, കന്മതം, പതിമുകം, കാട്ടുമുളകിൻവെര, കൊട്ടം, തിരുവട്ടപ്പശ, തകരം, ഇരുപ്പക്കാതൽ, തൊഴൽപൂവ്വ, മെത്തൊന്നിക്കിഴങ്ങ, അതിവിടയം, മാക്കിരക്കല്ല- ഇവകൾ ഗൊമൂത്രം ആട്ടിൻമൂത്രം എരുമമൂത്രം ആനമൂത്രം കുതിരമൂത്രം ഒട്ടകത്തിന്റമൂത്രം എന്നുതുടങ്ങിയ മൂത്രങ്ങളിൽ അരച്ചുകലക്കി കാച്ചിയ പഴയ നെയ്യ സെവിച്ചാൽ ഗ്രഹങ്ങളെ വെഗത്തിൽ നശിപ്പിക്കും- ഈ നെയ്യിന്ന ഭൂതരാവമെന്ന പെരാകുന്നു-

൧൫. നതമധുകകരഞ്ജലൊഹിതാപടൊലീനിംബശൊഭാഞ്ജനട ലീഹിംഗുസിദ്ധാർത്ഥസിംഹീ,നിശായുഗ്മതൊയാഹിവെണു: । മനൊ ഫലകടുത്രികാകാണ്ഡിരാത്രിരിലൂക്ഷം,നഖാരതാക്രൊലകൊശാത

കീശിഗ്രുനിംബാംബുമൃണാളപാഠൈഃ ॥

൧൧. ശമശ്രുകതരപുഷ്പബീജോഗ്രയഷ്ടീകിണ്വീനികുംഭീ ശിവിലിപ്സാദൈഃ കൽകിതൈർമ്മൂത്രവർഗ്ഗേണസിദ്ധം ഘൃതം വിധിവിനിഹിതമാശു സർവ്വം ക്രമൈർയ്യോജിതം ഹന്തി സർവ്വ ഗ്രഹോന്മാദകഷ്ടജ്വരാംസ്തന്മഹാഭൂതരാവം സ്മൃതം ॥

അന്വയം —— സമൈഃ- കൽകിതൈഃ- നതമധുകകരഞ്ജലാക്ഷാപടോലീസമംഗാവചാപാടലീഹിംഗുസിദ്ധാർത്ഥസിംഹീനിശായുഗ്മരോഹിണീഃ- മദനഫലകടുത്രികാരുഷ്കരക്രിമിഘ്നാജഗന്ധാമരാകോലകാശാതകീശിഗ്രുനിംബാംബുമൃണാളപാഠൈഃ- ശമശ്രുകതരപുഷ്പബീജോഗ്രയഷ്ടീകിണ്വീനികുംഭീശിവിലിപ്സൈഃ- മൂത്രവർഗ്ഗേണ- സിദ്ധം- ഘൃതം- വിധിവിനിഹിതം- സർവ്വൈഃ- ക്രമൈഃ- യോജിതം- സർവ്വഗ്രഹോന്മാദകഷ്ടജ്വരാൻ- ആശു- ഹന്തി- തത്- മഹാഭൂതരാവം സ്മൃതം-

അന്വയാർത്ഥം —— സമങ്ങളായി കൽകിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന നതമധുകകരഞ്ജലാക്ഷാപടോലീ സമംഗാവചാപാടലീഹിംഗു സിദ്ധാർത്ഥസിംഹീനിശായുഗ്മ രോഹിണികളാലും, മദനഫലകടുത്രികാരുഷ്കരക്രിമിഘ്നാജഗന്ധാമരാകോലകാശാതകീ ശിഗ്രുനിംബാംബുമൃണാളപാഠകളാലും, ശമശ്രുകതരപുഷ്പബീജോഗ്രയഷ്ടീകിണ്വീനികുംഭീശിവി ലിപ്സകളാലും കൂടി മൂത്രവർഗ്ഗംകൊണ്ടും സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം വിധിവിനിഹിതമാകും വണ്ണം സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ക്രമങ്ങളെക്കൊണ്ടു യോജിതമായിട്ട സർവ്വഗ്രഹോന്മാദകഷ്ടജ്വരങ്ങളെ വേഗത്തിൽ ഹനിക്കുന്നു- അതു മഹാഭൂതരാവമെന്ന നാമമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ —— സമങ്ങളും=തുല്യങ്ങളും- കൽകിതങ്ങളും=കൽകങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ- നതമധുകകരഞ്ജലാക്ഷാപടോലീസമംഗാവചാപാടലീഹിംഗുസിദ്ധാർത്ഥസിംഹീനിശായുഗ്മരോഹിണികളും=നതവും മധുകവും കരഞ്ജവും ലാക്ഷയും പടോലിയും സമംഗയും വചയും പാടലിയും ഹിംഗുവും സിദ്ധാർത്ഥവും സിംഹിയും നിശായുഗ്മവും രോഹിണിയും- നതം=തകരം- മധുകം=ഇരട്ടിമധുരം- കരഞ്ജം=ഉങ്ങ- ലാക്ഷ=അരക്ക- പടോലി=പടോലം- സമംഗ=കറുക- വച=വയമ്പ- പാടലി=പാതിരി- ഹിംഗു=കായം- സിദ്ധാർത്ഥം=കടുക- സിംഹി=ചെറുവഴുതിന- നിശായുഗ്മം=മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും- രോഹിണി=ചന്ദനം- മദനഫലകടുത്രികാരുഷ്കരക്രിമിഘ്നാജഗന്ധാമരാ കോല

കോശാതകീശിഗ്രുനിംബാമ്പുദേന്ദ്രാഹ്വയങ്ങൾ=മദനവും ഫലവുംകടുത്രികവും. കാന്ധമാതവും ക്രിമിഘ്നവും അജഗന്ധയും അമരയും. അങ്കോലവും കോശാതകിയും ശിഗ്രുവും നിംബവും അമ്പുദവും ഇന്ദ്രാഹ്വയവും- മദനം=മൈഴുക- ഫലം=മലങ്കാരക്ക- കടുത്രികം=ചുക്ക മുളക തിപ്പലി- കാന്ധമാത=ദേവതാരം- ക്രിമിഘ്നം=വിഴാലരി- അജഗന്ധാ=തുമ്പനാറിവേള- അമരാ=കരത്തെച്ചി- അങ്കോലം=അഴിഞ്ഞിൽ- കോശാതകീ=പട്ടൽപീരം- ശിഗ്രു=മുരിങ്ങ- നിംബം=വെപ്പ- അംബുദം=മുത്തങ്ങ ഇന്ദ്രാഹ്വയം=കൊടകപ്പാലയരി- ശഠശുകതരുപുഷ്പബീജോഗ്രയഷ്ട്യദ്രികണ്ണീനികുംഭാഗ്നിവിലംഗങ്ങൾ=ശഠവും ശുകതരുപുഷ്പബീജവും ഉഗ്രയഷ്ടിയും അദ്രികണ്ണിയും നികുംഭവും അഗ്നിയും വിലംഗവും- ശഠം=കൊട്ടം- ശുകതരുപുഷ്പബീജം=ശുകതരുവിന്റെ പുഷ്പവും ബീജവും- ശുകതരു=നെന്മേനിവാക- പുഷ്പം=പൂവ്വ- ബീജം=കുരു- ഉഗ്രയഷ്ടി=മുളകിൻകിഴങ്ങ- അദ്രികണ്ണി=മലംകടമ്പ നികുംഭം=നാഗദന്തി- അഗ്നി=കൊടുവേലി- വിലംഗം=കുവളം- മൂത്രപക്വം=മൂത്രങ്ങളോടെ പക്വം- പക്വം=സമൂഹം- സിദ്ധം=സാധിതം- ഘൃതം=നെയ്യ- വിധിവിനിഹിതം=വിധിക്കത്തക്കവണ്ണം വിനിഹിതം- വിനിഹിതം=സ്ഥാപിതം- (വെക്കപ്പെട്ടത) സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ക്രമങ്ങൾ=കല്പനകൾ- യോജിതം=യോജിപ്പിക്കപ്പെട്ടത- യോജിപ്പിക്ക=ചെൎക്ക- സൎവ്വഗ്രഹോന്മാദകഷ്ടജ്വരങ്ങൾ=സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹോന്മാദ കഷ്ടജ്വരങ്ങൾ- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ഗ്രഹോന്മാദ കഷ്ടജ്വരങ്ങൾ=ഗ്രഹവും ഉന്മാദവും കഷ്ടവും ജ്വരവും- ജ്വരം=പനി- മഹാഭൂതരാവം=മഹാഭൂതരാവമെന്ന പേരൊടുകൂടിയത-

സാരം—— അകരം. ഇരട്ടിമധുരം ഉങ്ങിൻകുരു, അരക്ക, പടവലവള്ളി, പറച്ചുണ്ടവേര, വയമ്പ പാതിരിവേര, കായം, കടുക, ചെറുവഴുതിനവേര, മഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾ ചന്ദനം, മൈഴുക, മലങ്കാരക്ക, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, ദേവതാരം, വാകക്കുരു, വാകപ്പൂവ്വ, മുളകിൻ കിഴങ്ങ, മലങ്കടമ്പിൻവേര നാഗദന്തിവേര, കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ. കുളത്തിൻവേര ഇവകൾ ഒപ്പം അരച്ച പശുമുതലായ മെൽപറഞ്ഞവകളുടെ മൂത്രത്തിൽകലക്കി കാച്ചിയ നെയ്യ വിധിക്കത്തക്കവണ്ണം നല്ലപാത്രത്തിലാക്കി സൂക്ഷിച്ചുവെച്ച അതിൽനിന്നവെണ്ടത എടുത്ത പാനം ചെയ്യുകയൊ നസ്യം ചെയ്യുകയൊ മറ്റൊ ചെയ്യുമ്പോൾ എല്ലാഗ്രഹങ്ങളെയും എല്ലാ ഉന്മാദങ്ങളെയും എല്ലാ കഷ്ടങ്ങളെയും സകലപനികളെയും നശിപ്പി

ക്കം. ഇതിന്ന മഹാദ്ഭുതരാവമെന്ന പെരാകുന്നു.

൧൫. ഗ്രഹാഗൃഹ്ണന്തിയെയെഷുതെഷാംതെഷുവിശെഷതഃ । ദിനെഷുബലിഹൊമാദീൻപ്രയുഞ്ജീതചികിത്സകഃ॥

അന്വയം ——— യെ-ഗ്രഹാഃ-യെഷു-ദിനെഷു-ഗൃഹ്ണന്തി-ചികിത്സകഃ-തെഷാം-തെഷു-വിശെഷതഃ-ബലിഹൊമാദീൻ-പ്രയുഞ്ജീത-

അന്വയാൎത്ഥം ——— യാതൊരുഗ്രഹങ്ങൾ യാതൊരുദിനങ്ങളിൽ ഗ്രഹിക്കുന്നു ചികിത്സകൻ അവക്ക അതുകളിൽ വിശെഷിച്ചും ബലിഹൊമാദികളെ പ്രയൊജിക്കെണം.

പരിഭാഷാ ——— ഗ്രഹങ്ങൾ=ഭൂതാദിഗ്രഹങ്ങൾ= ദിനങ്ങൾ=ദിവസങ്ങൾ- ഗ്രഹിക്ക=ബാധിക്ക- ചികിത്സകൻ=വൈദ്യൻ- അവർ=ഗ്രഹങ്ങൾ- അതുകൾ=ദിവസങ്ങൾ= ബലിഹൊമാദികൾ=ബലിഹൊമങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- ബലിഹൊമങ്ങൾ=ബലിയും ഹൊമവും- ബലി=പൂജാ- പ്രയൊജിക്ക=ചെയ്യുക-

സാരം ——— ഏതുഗ്രഹം ഏതുദിവസം ബാധിക്കുന്നു വൈദ്യൻ ആ ഗ്രഹത്തിന്ന ആ ദിവസം ബലിഹൊമം സിദ്ധമന്ത്രജപം, ഘൃതപാനം ഇത്യാദികളെ ചെയ്യെണം- ഗ്രഹബാധാദിവസത്തിങ്കൽ വിശെഷിച്ചും ബലിഹൊമാദികളെ ചെയ്യെണമെന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു നിത്യവും ബലിഹൊമാദികളെ ചെയ്യെണമെന്നതു താല്പൎയ്യമാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

൧൬. സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡാദിഷു । രൊചതെയദ്യഥായെഭ്യസ്തത്തെഭ്യസ്തദാഹരെൽ॥

അന്വയം ——— സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡാദിഷു-യൽ-യെഭ്യഃ-യഥാ-രൊചതെ-തൽ-തെഭ്യഃ-തഥാ-ആഹരെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം ——— സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡാദികളിൽവെച്ചു യാതൊന്ന യാവചിലൎക്കായിക്കൊണ്ടു അപ്രകാരം രുചിക്കുന്നു അതിനെ അവൎക്ക അപ്രകാരം ആഹരിക്കെണം-

പരിഭാഷാ——— സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡാദികൾ=സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ= സ്നാനവസ്ത്രവസാമാംസമദ്യക്ഷീരഗുഡങ്ങൾ=സ്നാനവും വസ്ത്രവും വസയും മദ്യവും ക്ഷീരവും ഗുഡവും- സ്നാനം=കുളി- വസാ=നെവലാ- ക്ഷീരം=പാൽ- ഗുഡം=ശൎക്കര- യാവചിലർ=ഗ്രഹം ബാധിച്ചവർ- രുചിക്ക=രുചിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായി ഭവിക്കുക- അത=ആവസ്തു- അവർ=ഗ്രഹബാധയുള്ളവർ ആഹരിക്ക=ദാനം ചെയ്ക-

സാരം ____ സ്നാനം, വസ്ത്രം, നൈവേദ്യം, മാംസം, മദ്യം, പാലു്, ശർക്കര ഇതുകളും ഇടകലർന്നുള്ളവകളിൽ ഏതൊന്നിനെ ഏതൊരു സമയം താൽപര്യപ്പെടുന്നുവോ ആ ഗ്രഹബാധയുള്ളവർക്കു ആ സമയം അതിനെ കൊടുക്കേണം.

൨൫. ഛത്രാണി ഗന്ധമാല്യാനി ബീജാനി മധുസർപ്പിഷീ। ഭക്ഷ്യാശ്ച സർവ്വസർവ്വേഷാം സാമാന്യോ വിധിരീദൃശഃ॥

അന്വയം ____ ഛത്രാണി - ഗന്ധമാല്യാനി - ബീജാനി - മധുസർപ്പിഷീ - സർവ്വേ - ഭക്ഷ്യാഃ - ച - ഈദൃശഃ - അയം - വിധിഃ - സർവ്വേഷാം - സാമാന്യഃ -

അന്വയാർത്ഥം ____ ഛത്രങ്ങളും ഗന്ധമാല്യങ്ങളും ബീജങ്ങളും മധുസർപ്പിസ്സുകളും സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭക്ഷ്യങ്ങളും ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈ വിധി സർവ്വങ്ങൾക്കും സാമാന്യമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ ____ ഛത്രങ്ങൾ=പതാകാദികളോടുകൂടിയുള്ളവ - ഗന്ധമാല്യങ്ങൾ=ഗന്ധങ്ങളും മാല്യങ്ങളും - ഗന്ധങ്ങൾ=സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ - മാല്യങ്ങൾ=പുഷ്പങ്ങൾ - ബീജങ്ങൾ=വിത്തുകൾ - മധുസർപ്പിസ്സുകൾ=മധുവും സർപ്പിസ്സും - മധു=തേൻ - സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ് - സർവ്വങ്ങൾ=ഒക്കെയുമായുള്ളവ - ഭക്ഷ്യങ്ങൾ=ഭക്ഷണദ്രവ്യങ്ങൾ - സർവ്വങ്ങൾ=സർവ്വഗ്രഹങ്ങൾ - സാമാന്യം=സാധാരണം -

സാരം ____ പതാകകൾ, തോരണങ്ങൾ, വിളക്കു, മകുടം, പുഷ്പതാളം, വസ്ത്രം, ഉത്തരീയം, കണ്ണാടി, ചാമരം ഇത്യാദികളും ചന്ദനം, അകിൽ, കുങ്കുമം, കർപ്പൂരം, കസ്തൂരി ഇത്യാദി സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളും താമര, ആമ്പൽ, ചെമ്പരത്തി, തെച്ചി ഇത്യാദി പുഷ്പങ്ങളും കടുക്, എള്ളു, അരി ഇത്യാദി വിത്തുകളും തേനും നെയ്യും പലവിധത്തിലുള്ള ഭക്ഷണസാധനങ്ങളും ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈ വിധി സാധാരണ എല്ലാഗ്രഹങ്ങൾക്കും യോഗ്യമാകുന്നു.

൨൬. സുരഭിദ്രുമപത്രാഢ്യേ ദേശേ വൃക്ഷസ്യ ചാന്തികേ। ശിശുസ്നാപനഗേഹാദ്വാ പ്രദദ്യാദ്ബലിം॥

അന്വയം ---- സുരഭിദ്രുമപത്രാഢ്യേ - ദേശേ - വൃക്ഷസ്യ - ച - അന്തികേ - ഉപഹരേത് - ശിശുസ്നാപന - ഗേഹാത് - വാ - അന്യത്ര - ഉത്തരസ്യാം - ദിശി - ബലിം - ദദ്യാത് -

അന്വയാർത്ഥം ____ സുരഭിദ്രുമപത്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന, സുരഭിവൃക്ഷങ്ങളുടെ പ്രദേശത്തിങ്കൽ ബലിയെ ഉപഹരിക്കേണം - അവിടെത്തന്നെ ശിശുസ്നാപനഗേഹത്തിന്റെ ഉത്തരഭാഗമായിരിക്കുന്ന ദിക്കിങ്കൽ ബലിയെ ഉപഹരിക്കേണം.

പരിഭാഷ ____ സുരഭിദ്രുമങ്ങൾ=സുഗന്ധമായ വൃക്ഷങ്ങൾ

ഋഷികളും, വൃദ്ധന്മാരും- സുരന്മാർ=ദേവഗ്രഹങ്ങളും-ഋഷികളുടെ=മുനിഗ്രഹങ്ങളും - ഗുരുക്കളുടെ=ഗുരുഗ്രഹങ്ങളും- വൃദ്ധന്മാർ=വൃദ്ധഗ്രഹങ്ങളും- സിദ്ധന്മാർ=സിദ്ധഗ്രഹങ്ങളും- സുരാലയം=ദേവാലയം- ബലി=പൂജ- ഉപഹരിക്ക=ദാനംചെയ്ക- ദൈവൻ=ദൈവഗ്രഹം- ഉത്തരയായിരിക്കുന്നദിക്ക=വടക്കെദിക്ക- ഉപഹരിക്ക=ദാനംചെയ്ക-

സാരം — ദേവഗ്രഹം, മുനിഗ്രഹം, ഗുരുഗ്രഹം, വൃദ്ധഗ്രഹം സിദ്ധഗ്രഹം ഇവകളായിട്ടൊന്ന ദേവക്ഷേത്രത്തിങ്കൽ വെച്ചു പൂജയെ കൊടുക്കേണം- ദേവക്ഷേത്രത്തിങ്കൽ വെച്ചുതന്നെ ദൈവഗ്രഹത്തിന്നായ്‌കൊണ്ട വടക്കപുറത്തവെച്ചു പൂജയെകൊടുക്കയുംവേണം-

൩൬. പശ്ചിമായാംയഥാകാലംദൈത്യഗ്രഹായ പാതയേൽ। ഗന്ധർവ്വായഗവാംമാർഗ്ഗെസവസ്ത്രാഭരണംബലിം॥

അന്വയം — ദൈത്യഗ്രഹായ-പശ്ചിമായാം-ദിശി- പാതയേ- യഥാകാലം-ബലിം-ഭക്ത്യാ- ഗന്ധർവ്വായ-ഗവാം- മാർഗ്ഗെ-സവസ്ത്രാഭരണം ബലിം-ഭക്ത്യാ-

അന്വയാർത്ഥം — ദൈത്യഗ്രഹന്നായിക്കൊണ്ട പശ്ചിമയായിരിക്കുന്ന ദിക്കിങ്കൽ യഥാകാലത്തിങ്കൽ കാലത്തെ അതിക്രമിക്കാതെ കണ്ട ബലിയെ ദാനം ചെയ്യേണം-ഗന്ധർവ്വനായിക്കൊണ്ട ഗോക്കളുടെ മാർഗ്ഗത്തിങ്കൽ സവസ്ത്രാഭരണമായിരിക്കുന്ന ബലിയെ ദാനംചെയ്യേണം-

പദാർത്ഥം — ദൈത്യഗ്രഹൻ=ദൈത്യവംശത്തിങ്കൽ ഉത്ഭവിച്ചവൻ- ദൈത്യവംശം=അസുരവംശം- (അസുരഗ്രഹമെന്നസാരം) പശ്ചിമ=പടിഞ്ഞാറ- [illegible] പെരുവഴി- കാലം=സമയം= ബലി=പൂജ- ദാനംചെയ്യുക=കൊടുക്കുക- ഗന്ധർവ്വൻ=ഗന്ധർവ്വഗ്രഹം- ഗോക്കൾ=പശുക്കൾ- മാർഗ്ഗം=വഴി- സവസ്ത്രാഭരണം=വസ്ത്രാഭരണങ്ങളോടുകൂടിയത- വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ=വസ്ത്രവും ആഭരണവും- ബലി=പൂജ ദാനംചെയ്ക=കൊടുക്കുക-

സാരം — അസുരഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ട പടിഞ്ഞാറെ [illegible] ള്ള [illegible] പെരുവഴിയിൽവെച്ചു പൂജയെകൊടുക്കേണം- ഗന്ധർവ്വഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ട പശുക്കളുടെ വഴിയിൽവെച്ചു വസ്ത്രാഭരണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ബലിയെ കൊടുക്കേണം-

൩൭. പിതൃനാഗഗ്രഹെനദ്യാംനാഗേഭ്യഃ പൂർവ്വദക്ഷിണെ। യക്ഷായയക്ഷായതനെസരിത്തോയസമാഗമെ॥

അന്വയം — പിതൃനാഗഗ്രഹെ- നദ്യാം- ബലിം-ഭക്ത്യാ-നാ

ഗെഹ്യൈ-പൂർവ്വദക്ഷിണെ-യക്ഷായ-യക്ഷായതനെ-സരിതാം-സമാഗമെ-വാ-ബലിം-ദദ്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം —— പിതൃനാഗഗ്രഹത്തിങ്കൽ നളിയിങ്കൽ വെച്ചു ബലിയെ ദാനം ചെയ്യെണം- നാഗങ്ങൾക്കായിക്കൊണ്ടു പൂർവ്വദക്ഷിണത്തിങ്കൽവെച്ചും യക്ഷനായിക്കൊണ്ടു യക്ഷായതനത്തിങ്കലൊ സരിത്തുകളുടെ സമാഗമത്തിങ്കലൊ വെച്ചുബലിയെ ദാനം ചെയ്യെണം-

പദാർത്ഥം —— പിതൃനാഗഗ്രഹം=പിതൃഗ്രഹവും നാഗഗ്രഹവും- നളി=പുഴവക്കു- നാഗെഭ്യഃ=നാഗഗ്രഹങ്ങൾ- പൂർവദക്ഷിണം=പൂർവമായിട്ടും ദക്ഷിണമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതു- പൂർവ്വം=കിഴക്കു- ദക്ഷിണം=തെക്കു- യക്ഷൻ=യക്ഷഗ്രഹം- യക്ഷായതനം=യക്ഷക്ഷെത്രം- സരിത്തുകൾ=പുഴകൾ- സമാഗമം=ചെരുക- ബലി=പൂജ- ദാനംചെയ്യുക=കൊടുക്കുക-

സാരം —— പിതൃഗ്രഹത്തിങ്കലും നാഗഗ്രഹത്തിങ്കലും പുഴവക്കത്തുവെച്ചു പൂജിക്കെണം- നാഗഗ്രഹത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു പുഴവക്കത്തുതന്നെ കിഴക്കു തെക്കുകൂടിയ നടുവിൽവെച്ചു പൂജിക്കെണം- യക്ഷഗ്രഹത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു യക്ഷക്ഷെത്രത്തിങ്കൽ വെച്ചൊ പെരാലിന്റെ കടക്കൽവെച്ചൊ രണ്ടുപുഴകൾ വന്നുകൂടുന്നളിക്കിൽവെച്ചൊ പൂജിക്കകയുംവെണം-

൨൯. ചതുഷ്പഥെ രാക്ഷസയൊർഭീമെ ഗഹനെ ഽപി വാ। രക്ഷസാം ദക്ഷിണസ്യാന്തു പൂർവസ്യാം ബ്രഹ്മരക്ഷസാം॥

അന്വയം —— രാക്ഷസയൊഃ-ചതുഷ്പഥെ-ഭീമെ-ഗഹനെ-വാ-ബലിം-ദദ്യാൽ-രക്ഷസാം-തു-ദക്ഷിണസ്യാം-ബ്രഹ്മരക്ഷസാം-പൂർവ്വസ്യാം-ബലിം-ദദ്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം —— രാക്ഷസന്മാർക്കു ചതുഷ്പഥത്തിങ്കലൊ ഭീമമായിരിക്കുന്ന ഗഹനത്തിങ്കലൊ ബലിയെ ദാനം ചെയ്യെണം- രക്ഷസ്സുകൾക്കു ദക്ഷിണയായിരിക്കുന്ന ദിക്കിങ്കലും ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സുകൾക്കു പൂർവയായിരിക്കുന്ന ദിക്കിങ്കലും ബലിയെ ദാനം ചെയ്യെണം.

പദാർത്ഥം —— രാക്ഷസന്മാർ=രാക്ഷസഗ്രഹവും ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹവും- ചതുഷ്പഥം=നാൽക്കൊൽപെരുവഴി- ഭീമം=ഭയങ്കരം- ഗഹനം=വനം-(കാട) രക്ഷസ്സുകൾ=രാക്ഷസഗ്രഹങ്ങൾ-ദക്ഷിണാ=തെക്കു- ബ്രഹ്മരാക്ഷസ്സുകൾ=ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹങ്ങൾ-പൂർവ്വാ=കിഴക്കു-ബലി=പൂജാ ദാനം ചെയ്ക=കൊടുക്കുക-

സാരം —— രാക്ഷസഗ്രഹത്തിന്നും ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹ

ത്തിന്നും നാലുകോൽ പെരുവഴിയിങ്കൽ വെച്ചോ ഉയൎന്നമേടയ കാട്ടിൽ വെച്ചോ പൂജയെ കൊടുക്കേണം. രാക്ഷസഗ്രഹത്തിന്ന മേൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തുതന്നെ തെക്കെ ഭാഗത്തു വെച്ചു ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹത്തിന്ന കിഴക്കെ ഭാഗത്തുവെച്ചും പൂജ കൊടുക്കേണം-

൩൦. ശൂന്യാലയെ പിശാചായ പശ്ചിമാം ദിശമാസ്ഥിതേ ശുചി ശുക്ലാനി മാല്യാനി ഗന്ധാഢ്യ ക്ഷൈരേയമോദനം ॥

൩൧. ദധിയുക്തം ച യവകം ദേവാനാം ബലിരിഷ്യതേ । ഹിംഗുസിദ്ധപലംഗന്ധാഢ്യൈരൎദ്ധപലോന്മിതൈഃ ॥

൩൨. ചതുൎണ്ണാം ഗവാം മൂത്രെ ഘൃതപ്രസ്ഥം വിപാചയേൽ । തല്പാനനാവനാഭ്യംഗൈർദ്ദൈവഗ്രഹവിമോക്ഷണം ॥

അന്വയം — പിശാചായ- പശ്ചിമാം- ദിശം- ആസ്ഥിതേ- ശൂന്യാലയേ- ബലിം- ദദ്യാൽ- ശുചിശുക്ലാനി- മാല്യാനി- ഗന്ധാഢ്യം ക്ഷൈരേയം- ഓദനം- ദധി- യവകം- യുക്തം- ച- ദേവാനാം- ബലിഃ- ഇഷ്യതേ- അൎദ്ധപലോന്മിതൈഃ- ഹിംഗുസിദ്ധപലഗന്ധാഢ്യൈഃ- ചതുൎണ്ണാം- ഗവാം മൂത്രേ- ഘൃതപ്രസ്ഥം- വിപാചയേൽ- തൽ- പാനനാവനാഭ്യംഗൈഃ- ദൈവഗ്രഹവിമോക്ഷണം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം — പിശാചത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു പശ്ചിമയായിരിക്കുന്ന ദിക്കിനെ ആസ്ഥിതമായിരിക്കുന്ന ശൂന്യാലയത്തിങ്കൽ വെച്ചു ബലിയെ ദാനം ചെയ്യേണം. ശുചിശുക്ലങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാല്യങ്ങളും ഗന്ധങ്ങളും ക്ഷൈരേയമായിരിക്കുന്ന ഓദനവും ദധിയും യവകമായിരിക്കുന്ന അന്നവും ദേവന്മാൎക്കു ബലിയായിട്ടു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു- അൎദ്ധപലോന്മിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഹിംഗുസിദ്ധപലം ഗന്ധാഢ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചതുൎണ്ണമായിരിക്കുന്ന ഗോക്കളുടെ മൂത്രത്തിങ്കൽ ഘൃതപ്രസ്ഥത്തെ പചിക്കേണം. അതു പാനനാവനാഭ്യംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു ദൈവഗ്രഹവിമോക്ഷണമായി ഭവിക്കുന്നു-

പദാൎത്ഥം —— പിശാചം=പിശാചഗ്രഹം- പശ്ചിമം=പടിഞ്ഞാറെ- ആസ്ഥിതം=പ്രാപ്തം- ശൂന്യാലയം=കുറിയൊഴിഞ്ഞ ഗൃഹം- ബലി=പൂജ- ദാനംചെയ്ക=കൊടുക്കുക- ശുചിശുക്ലങ്ങൾ=ശുചിയായിട്ടും ശുക്ലമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതു- ശുചി=ശുദ്ധം- ശുക്ലം=വെളുത്ത- മാല്യങ്ങൾ=പുഷ്പങ്ങൾ- ഗന്ധങ്ങൾ=സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ- ക്ഷൈരേയം=ക്ഷീരസംസ്കൃതം- (പാലിൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു) ഓദനം=ചോറു- ദധി=തൈരു- യവകം=വെള്ള

ത്തിൽ. ശത്രു=കൂട ദേവന്മാർ=ദേവഗ്രഹങ്ങളും. ബലി=പൂജാ- ഇഷ്ടികം=ഉദ്ഗ്രഹിക്ക. അന്നപാനലോഭിതങ്ങളും=അന്നപാന പ്രദാനങ്ങളും. ഹിംഗുസൎഷപഷഡ്ഗ്രന്ഥാവ്യോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു=ഹിം ഗ്ഗുവും സൎഷപവും ഷഡ്ഗ്രന്ഥയും വ്യോഷവും. ഹിംഗു=കായം. സൎഷപം=കടുക. ഷഡ്ഗ്രന്ഥാ=വയമ്പ. വ്യോഷം=ചുക്കു മുളക തിപ്പലി. ചതുഷ്പ്പഥം=നാലുവഴി കൂടുന്നിടം. ഗോശകൃൽ=ചാണകം ഗോ മൂത്രം=ഗോമൂത്രം. ലശുനം=വെള്ളുള്ളി. ലശുനമെന്നും പ്ര സവം=ഉള്ളി. പചിക്കപ്പെട്ടു. അരച്ചു. പാനനാവ നാഭ്യംഗം=പാനവും നാവനവും അഭ്യംഗവും. പാനം=സേ വിക്കുക. നാവനം=നസ്യം. അഭ്യംഗം=തേക്കുക. ദേവഗ്രഹവി മോക്ഷണം ദേവഗ്രഹങ്ങളുടെ വിമോക്ഷണം. വിമോക്ഷ ണം=നാശനം.

സാരം— പിശാചഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ടു പടിഞ്ഞാറെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ കറുത്തിട്ടില്ലാത്ത സ്ഥലത്തെ മെഴുകി പൂശിക്കൊണ്ടും ഉള്ളിയും വെളുത്തതും ആയ പുഷ്പങ്ങളും ചന്ദനം മുതലായ സു ഗന്ധ ദ്രവ്യങ്ങളും അന്നപാനങ്ങളും വെളുത്ത കൊടിയും ഇതു കൾകൊണ്ടു ദേവഗ്രഹങ്ങൾക്കു ബലികൊടുക്കേണമെന്നു ആ ചാൎയ്യന്മാർ പറയപ്പെടുന്നു. കായം, കടുക, വയമ്പ, ചുക്ക, മുള ക, തിപ്പലി ഇതുകളെ അരച്ചു കലക്കി നാലിടങ്ങഴി ഗോമൂത്ര ത്തിൽ അരച്ചു കലക്കി കാച്ചിയെടുത്ത എണ്ണ സേവിക്കുകയോ നസ്യം ചെയ്യുകയോ തേക്കുകയോ ചെയ്താൽ ദേവഗ്രഹങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും.

൮൮. നസ്യാഞ്ജനം വചാഹിംഗുലശുനം ബസ്തവാരിണാ । തൈലം ബലിഭുജപലസ്സോശീരകമലോൽപലൈഃ ॥

അന്വയം— വചാഹിംഗുലശുനം. ബസ്തവാരിണാ. ന സ്യാഞ്ജനം. തൈലം. സോശീരകമലോൽപലൈഃ. ബഹുഫ ലൈഃ. ബലിഃ. മേധ്യൈഃ.

അന്വയാൎത്ഥം— വചാഹിംഗുലശുനം ബസ്തവാരികൊണ്ടു നസ്യാഞ്ജനമായി ഭവിക്കുന്നു. തൈലത്തിൽ സോശീരകമലോ ല്പലമായി ബഹുഫലമായിരിക്കുന്ന ബലി മേധ്യമായി ഭവി ക്കുന്നു.

പദാൎത്ഥം— വചാഹിംഗുലശുനം=വചയും ഹിംഗുവും ലശു നവും. വചാ=വയമ്പ. ഹിംഗു=കായം. ലശുനം=ഉള്ളി. ബ സ്തവാരി=കറിയാടിന്റെമൂത്രം. നസ്യാഞ്ജനം=നസ്യവും അഞ്ജ നവും. നസ്യം=മൂക്കിലൊഴിക്കുക. അഞ്ജനം=കണ്ണിലെഴുതുക. തൈ

ത്വൻ = ഭൂതസ്യഗ്രഹം - സൌശീരകമലോല്പലം = ഉശീരകമലോല്പ ലങ്ങളോടുകൂടിയതു - ഉശീരകമലോല്പലങ്ങൾ = ഉശീരവും കമലവും ഉല്പലവും - ഉശീരം = രാമച്ചം - കമലം = താമരപ്പൂവു - ഉല്പലം = ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവു - ബഹുഫലം = ബഹുക്കളായിരിക്കുന്ന ഫലങ്ങളോടുകൂടിയതു - ബഹുകം = ബഹുവിധങ്ങൾ - ഫലങ്ങൾ = കായകൾ - ബലിഃ = പൂജ - യോഗ്യം = ഭൂതത്തെ പൂജിപ്പാൻ യോഗ്യം - മാനം ചെയ്ക = കൊടുക്കുക -

സാരം —— വയമ്പ കായം, വെള്ളുള്ളി, ഇതുകൾ കറിയാടിൻെറ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചു കണ്ണിലെഴുതുകയും മൂത്രത്തിൽ തന്നെ കലക്കി നസ്യം ചെയ്യുകയും ചെയ്താൽ ഭൂതഗ്രഹങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും ഭൂതഗ്രഹത്തിങ്കൽ അനേകം വിധത്തിലുള്ള കായകളോടും രാമച്ചം, താമരപ്പൂവു, ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവു ഇതുകളോടും കൂടിയ ബലിയെ മാനം ചെയ്യേണം.

൨൪. നാഗാനാംസുമനോലാജഗുളാപൂപഗുളൌദനൈഃ । പരമാന്നമധുക്ഷീരമുസ്താനാഗകേസരൈഃ ॥

൨൫. വചാചന്ദനസൌശീരതഗരോല്പലമാലതീഃ । ശൈലപത്രം ചലോധ്രം ച ഗ്രഹാനാഗസമ്പുഃ ॥

൨൬. ശൈലേനവാഭിനാസീക്ഷ്ണാനാവനാഞ്ജനയോഃ സ്മിതഃ । യക്ഷാണാംക്ഷീരമദ്ധ്യാജ്യമിശ്രകൈരമസ്ഥ്ഗുല്ഗുലു ।

൨൭. ചൈവമശ്രുപ്പലം പത്രമുശീരം വസ്ത്രകായനം ഹിരണ്യം ചബലിന്ദ്രോജ്യൈസ്ത്രാഭ്യക്ഷീരമേകതഃ ॥

൨൮. സിദ്ധം നൈവേദിതം പാനനാവനാഭ്യഞ്ജനേഷ്ഠിതം । ഹരീതകീഹരിദ്രേഭചപലശ്രുന്നാഗലിംഗവചാ ॥

൨൯. നിംബപത്രംചബസ്തൃമ്പുകള്ളിതംനാവനാഞ്ജനം । ബ്രഹ്മരക്ഷോബലിസ്സിദ്ധയവാനാംചൂർണ്ണമോദകം ।

൩൦. തൈലസ്യകംഭേഷ്ടപലംമത്തരം ഗൃഹവിലേപനം । ഗായത്രീവിംശതിപലകപാലേപഞ്ചപലിതകൈട്ടഭമൻ ॥

൩൧. ത്രൃക്ഷനേത്രഫലംഫിംഗ്ലേ ശേഷഗ്രന്ഥിമിസിസക്ഷ തൈലേ(ഽ)സനി വെചതുലശ്രുണ്ണേനകപ്പബാൻസപുസപ്ലിതേ ॥

൩൨. ഗോമൂത്രത്രിഗുണേപന്നനസ്യാദ്യൈശ്ചബ്ധിതം । രക്ഷസാംപലംചക്രേകസ്യമാംമിശ്രകൈരമരം ॥

൩൩. ബലിഃപകാമമാംസാനിനിസ്സാരുധിരോക്ഷിതാഃ । നാതമാലതീക്ഷതപാ ഭലപ്പരൂഢ പാനിച ॥

൩൪. തദാച്ഛിദ്രേഷ്ടശ്യാദിലംശൂലംതഭ്രികം । ഹിംഗു ശ്രേയപസിദ്ധാത്മലപ്പൂനാമചലിപലം ॥

൪൩. നാവനാഞ്ജനയോർയ്യുഞ്ജ്യാദ്വ്യോഷമൂത്രദ്രഗണൈഃ ।
ഏഭിരേവഘൃതംസിദ്ധംഗവാംമൂത്രേചതുർഗ്ഗുണേ ॥

൪൪. രക്ഷോഘ്നംസർവ്വഥതൈവാനാഭ്യഞ്ജനനാവനൈഃ ।
പിശാചാനാംവധേസ്തിഗ്ദ്ധംപിണ്യാകഃപലംകഥി ॥

൪൫. മൂലകംലവണംസർപ്പിസ്സൈന്ധവനയാവകം । ഹരിദ്ര
ചയമന്ത്രിക്ഷാമിസിദ്ധസൈന്ധവനാഗരം ॥

൪൬. ഹിംഗ്വൃദ്ധിമഞ്ജിഷ്ഠാകുടജസോമത്രിഫലാവചാഃ । ചടക
ലിംഗപത്രകടുത്രികംമസൃണഘൃതം ॥

൪൭. ഗോമൂത്രപാഠികസിദ്ധംപാനാഞ്ജനയോർഹിതം ।
വ്യോഷംവചാപിപ്പലീഷ്വേതൈർവചയാജ്യമഞ്ജനനാവനം ॥

അന്വയം—— നാഗാനാം - സ്വരസൈഃ - ശിരീഷപുഷ്പമേരുമ
ണൈഃ - പരമാന്നയുക്തരക്ഷോഘ്നാഗദൈകസർവ്വൈഃ - വചാച
ന്ദനപ്രിയംഗുരക്തോത്പലാദിഭിഃ - വേധിഃ - മെയഃ - ശീതനം - വാ
തിണ്ണം - പിഷ്ടാഃ - ശിലാജതുപത്രം - ച - ലോധ്രം - ച - അഗരും -
നാഗസർഷപാഃ - നാവനാഞ്ജനയോഃ - ഹിതാഃ - യക്ഷാണാം -
ക്ഷീരവൃക്ഷത്വഗ്ഗ്രന്ഥികാരങ്കുരം - ലാമജ്ജകം - ഉൽപലം - പ
ദ്മം - ഉശീരം - വസ്ത്രകാഞ്ചനം - ഹിരണ്യം - ച - വ്യേലീം - യോ
ജ്യം - സമമാത്രം - ഭികത്രം - സിദ്ധം - മൂത്രാജ്യക്ഷീരം - പാനനാ
വനാഞ്ജനേ - ഹിതം - ഹരീതകീ - ച - അതിവിഷാ - ലശുനഃ -
മരിചം - വചാ - നിംബപത്രം - ച - ബസ്താംബുകൻതിതം - നാ
വനാഞ്ജനം - ഹിതം - സിദ്ധയോഗാനാം - ഇതരേ - ച - ക്ഷീരം - സൈ
ന്ധവം - കുഷ്ഠം - പലലം - രക്തം - വസ്ത്രം - വിലേപനം . ബ്രഹ്മ
രക്ഷോബലിഃ - ഗായത്രീംവിംശതിപലകപാലേ - ത്രിഗുണേ -
ഗോമൂത്രേ - ച - അർദ്ധപലികൈഃ - സനിംബപത്രകൈഃ -
ത്രികടുത്രിഫലാഹിംഗുരോഹിണീഗ്രന്ഥികാമിസിതസിദ്ധമൈഷ്യം - സ
ർപ്പിഷ്കം - സദ്യഃകന്യബൈൻ - പക്വൈൻ - തൻ - നാവനാഭ്യംഗ
ത്തം - ഹിതം - രക്താസവം - പലലം ശ്രുക്ല - കസൂമം - മിശ്രകൈ
ണം - പക്വാമമാംസാനി - ഭയിരക്ഷാദ്യാഃ - നിത്യാവാസം - ബ
ലിഃ - നക്തമാലാസിതിമാതപക്കം - മൂലം - പുഷ്പം - ഫലാനി - ച - ത
ലൻ - ത്രിഷ്ടുപാദ്ല്യൂഃ - ച . പിലംപ്ലവം - കടുത്രയം - ഹിംഗപിത്ര
യവസിദ്ധാമലക്രൂനാമലകീഫലം - ഏഭിഃ - അഗദഃ - വ്യോഷമൂ
ത്രം - നാവനാഞ്ജനയോഃ - യോജ്യഃ - ഏഭിഃ - ഏവ - ചതു
ർഗ്ഗുണേ - ഗവാം - മൂത്രേ - സിദ്ധം - ഘൃതം - പാനാഭ്യഞ്ജനനാ
വനൈഃ - രക്ഷോഘ്നൻ - പാരയതേ - പിശാചാനാം - ശിഗ്രുഃ -
പിണ്യാകഃ - പലലം ദധി - മൂലകം - ലവണം - സർവ്വൈന്ധവനയാവ

കഃ- സപ്പിഃ- ബലിഃ- പാടലീശ്വേതകടഭീശിരീഷകസുമൈഃ- കൃതം- കഷായം- ഹരിദ്രാമഞ്ജിഷ്ഠാദിസിദ്ധംസന്ധവനാശനം- ഹിംഗ്രപ്രിയംഗുത്രികടുസൈന്ധവാഢ്യംപചനം- കല്ലിത്യ- ഗോമൂത്രപാകിതം- സിദ്ധം- ഘൃതം- പാനാഭ്യഞ്ജനയോഃ- ഹിതം- ബസ്തമൂത്രപിഷ്ടം- കൈതു- ഘൃതം- അഭ്യഞ്ജനാ വനം- യോജ്യം-

അനന്തരം—— നാഗങ്ങൾക്ക സുമനോലാഞ്ജനങ്ങളും പുഷ്പങ്ങളും മന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും പരമാന്ന മധുക്ഷീര ഗുളിക്ഷുനാഗകേസരങ്ങൾകൊണ്ടും വചാപത്മപത്രാശീരഷ്കോ ഷ്ഠമധുകങ്ങൾ കൊണ്ടും ബലിയെയമാകുന്നു- ശീതമായിരിക്കുന്ന വാരികൊണ്ടു പിഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശ്വേതപത്രവും മൊസ്തവും തകരവും നാഗസമ്പങ്ങളും നാവനാഞ്ജനങ്ങളിൽ ഹിതങ്ങളാകുന്നു- യക്ഷന്മാൎക്ക ക്ഷീരമധുരജ്യ മിശ്രമാകുന്ന ഗുൾഗുലുവും ദേവദാരുവും ഉൽപ്പലവും പത്മവും ഉശിരവും വസ്തകന്ധേനവും ഹിരണ്യവും ബലിയായിട്ട യോജ്യമാകുന്നു- സംയോഗിതമായി കുന്നിക്കൽ സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതവും ക്ഷീരം പാനനാവനാഞ്ജനത്തിങ്കൽ ഹിതമാകുന്നു- ഹരീതകിയും തെളിപ്പലകളും മുസ്തവും മരിചവും വചയും നിംബപത്രവും ബസ്തമൂത്രകൾകി തമായി നാവനാഞ്ജനമായിട്ട ഹിതമാകുന്നു- സിദ്ധയായവരുടെ തുടങ്ങുമായിരിക്കുന്ന ചൂൎണ്ണവും തെയ്യത്തിന്റെ കാളവും പലലവും മത്സ്യവും വസ്ത്രവും- വിലേപനവും ബ്രാഹ്മണക്കു ബലിയാകുന്നു- ഗായത്രീപവിത്രതി പലകപാഠത്തിങ്കലും ത്രിഗുണമായിരിക്കുന്ന ഗോമൂത്രത്തിങ്കലും അരിപ്പലികളായിരിക്കുന്ന നിംബപത്രലശുനങ്ങളായിരിക്കുന്ന ത്ര്യൂഷണത്രിഫലാഹിംഗു ക്ഷൗദ്രഗന്ധാമിസിസൎഷപങ്ങൾകൊണ്ടു സപ്പിസ്സിന്റെ എഴുകണ്ഠംബത്തളെ പചിക്കുന്നു- അത നാവനാഭ്യംഗങ്ങളിൽ ഹിതമാകുന്നു- രക്ഷസ്സുകൾക്ക പലലവും ശുഷ്കമായിരിക്കുന്ന കന്ദമവും മിശ്രകൌദനവും പകാമമാംസങ്ങളും രുധിരോക്ഷിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന നിഷ്പാവങ്ങളും ബലിയാകുന്നു- നക്തമാലശിരീഷതചകം മൂലവും പുഷ്പവും ഫലങ്ങളും അതുപോലെ കുൎണ്ണപാടലിയുടെയും വില്വമൂലവും കട്ടത്രവും ഹിംഗിരുക്ഷവ സിദ്ധാൎത്ഥലശുനാരലകീ ഫലവും ഇതുകൾകൊണ്ടു അശ്വംവെസ്ത മൂത്രകൃതമായിട്ട നാവനാഭ്യഞ്ജനങ്ങളിൽ യോജ്യമാകുന്നു- ഇതുകൾകൊണ്ടുതന്നെ ചതുൎഗ്ഗുണമായിരിക്കുന്ന ഗോക്കളുടെ മൂത്രത്തിങ്കൽ സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം പാനാഭ്യഞ്ജനനാവന

ങ്ങൾകൊണ്ടു ശൈത്യഗ്രഹങ്ങളെ വാരണം ചെയ്യുന്നു. പിശാച
ങ്ങൾക്കു ശിഗ്രുവും പിണ്യാകവും ഉലുവവും മയിലും മൂലകവും
ലവണവും സൎവ്വതൈലമായാവക ആയിരിക്കുന്ന സപ്പിസ്സു വെ
റിയാകുന്നു. പാടലിശേലുകടുക് ശിഗ്രു [illegible] ങ്ങൾകൊണ്ടു ക്വ
ഥമായിരിക്കുന്ന കഷായത്തിങ്കൽ [illegible]
[illegible] നാഗരത്തെയും [illegible]
[illegible] കല്പിക്കപ്പെട്ട [illegible]
[illegible] ഹിതമാകുന്നു. വെ
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ഉശീരം=രാമച്ചം- [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]- ബലി=ബലി സാധനം- [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
നാമനവും [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] നിംബപത്രം=വെപ്പില- [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] വില്വപ
[illegible] [illegible] [illegible]
ലി- ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സ്=ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹം- ബലി=ബലി സാ
ധനം- ഗായത്രി [illegible] [illegible] പലം
[illegible] ഗായത്രി [illegible] ഗായത്രിയുടെ [illegible]
[illegible] ഗായത്രി [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] നിംബപത്രലശുനങ്ങൾ=നിംബ
പത്രലശുനങ്ങളോടുകൂടിയവ- നിംബപത്രലശുനങ്ങൾ=നിംബ
പത്രവും ലശുനവും- നിംബപത്രം=വെപ്പില- ലശുനം=വെള്ളുള്ളി-
ത്ര്യൂഷണത്രിഫലാ [illegible] [illegible]= ത്ര്യൂ
ഷണവും ത്രിഫലയും [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]- ത്ര്യൂഷണം=ചുക്ക മുളക തിപ്പലി- ത്രിഫല=കടുക്ക
താന്നിക്ക നെല്ലിക്ക- [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
നാമനവും [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] രക്ഷസ്സുകൾ=രാക്ഷസഗ്രഹ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

പകപാകങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാംസങ്ങൾ- പകപാകങ്ങൾ=പകപാകമാ യിട്ടും ഭൂമമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നത- പകം=പാകം ദൈവതം= പാകത്തെ ചെയ്തു- വെപ്പിക്കുക- ആമം=പച്ച- ദധിക്ഷീരങ്ങൾ= ദധിത്തൊൽ ഇക്ഷീരങ്ങൾ- ദധി=തൈര- ക്ഷീരങ്ങൾ=പാ ൽ കൂട്ടപ്പെട്ടവ- നിഷ്ക്കാഥങ്ങൾ=കഷായങ്ങൾ- ബലി=ബലിസാധ നം- നക്തമാലശിരീഷത്വക്ക=നക്തമാലശിരീഷങ്ങളുടെ തൊലി- നക്തമാലശിരീഷങ്ങൾ=നക്തമാലവും ശിരീഷവും- നക്തമാലം= ഉങ്ങ- ശിരീഷം=നെന്മേനിവാക- ത്വക്ക=തൊലി- മൂലം=വേര- ഫ ലങ്ങൾ=കായകൾ- ത്വക്പാടലി=കറുത്ത പാതിരി- വില്വമൂലം=കൂവളത്തിന്റെ വേര- കടുത്രയം=ത്രികടു- ഹിംഗുച്ഛിദ്രയവസിന്ധുവാരലശു നാമലകീഫലം=ഹിംഗുവും ഇന്ദ്രയവവും സിന്ധുവാരവും ലശുനവും ആ മലകീഫലവും- ഹിംഗു=കായം- ഇന്ദ്രയവം കുടകപ്പാലയരി- സി ന്ധുവാരം=കടുക- ലശുനം=വെള്ളുള്ളി- ആമലകീഫലം=നെല്ലിക്ക- അഗദം=ഔഷധം- ബസ്തമൂത്രേ=ബസ്തമൂത്രത്തിൽ അരച്ചു- ബ സ്തമൂത്രം=കറിയാടിന്റെ മൂത്രം- ആയവത്തിൽ- നാവനാ ഞ്ജനം=നാവനവും അഞ്ജനവും- നാവനം=നസ്യം- അഞ്ജനം=മ ഷി- യോജ്യം=യോജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം- ഇതുകൾ=നക്ത മാലാദികൾ- ചതുർഗ്ഗുണം നാലിരട്ടിച്ചത- ഗോശകൃൽ=പശുവിന്റെ ചാണ കം- സിദ്ധം=പാകം ചെയ്തത- തൈലം- പാനാഭ്യഞ്ജനനാവനങ്ങൾ= പാനവും അഭ്യഞ്ജനവും നാവനവും- നാവനം=നസ്യം- വാര ണം ചെയ്യുന്നതിനെ- പിശാചങ്ങൾ=പിശാചഗ്രഹങ്ങൾ- ശിഷ്ടം=മറ്റുവിശേഷം- പിണ്യാകം=പിണ്ണാക്ക- പലലം=മാം സം- ശഷ്കുലീ=എള്ളടരിക്കുന്നത- ലവണം=ഉപ്പ- സക്തുസൈന്ധവയാവകം=സക്തുസൈന്ധവയാവകങ്ങളോടുകൂടിയത- സക്തുസൈന്ധവയാവകങ്ങൾ=സക്തുവും സൈന്ധവവും യാവകവും- സക്തുമാംസം= മാംസത്തോടുകൂടിയ ചോറ- യാവകം=ചെമ്പാവരിച്ചോറ- സൂപ്പ് എന്നു- ബലി=ബലിസാധനം- പാടലീശൈലകട്ടുശിരീ ഷകുസുമങ്ങൾ=പാടലിയും ശൈലകട്ടുവും ശിരീഷകുസുമവും- പാ ടലീ=പാതിരി- ശൈലകട്ടു=പൂപ്പനി- ശിരീഷകുസുമം=വാകപ്പൂ- കൃതം=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടത- കപാലം=കലം- ഹരിദ്രാദ്വയമ ഞ്ജിഷ്ഠാമിസിസൈന്ധവനാഗരം=ഹരിദ്രാദ്വയവും മഞ്ജിഷ്ഠ യും മിസിയും സൈന്ധവവും നാഗരവും- ഹരിദ്രാദ്വയം=മഞ്ഞ ളും മരമഞ്ഞളും- മഞ്ജിഷ്ഠ=മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി- മിസി=ചതകുപ്പ- സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ- നാഗരം=ചുക്ക- ഹിംഗുപ്രിയംഗുത്രിക ടുസോമത്രിഫലാവചകൾ=ഹിംഗുവും പ്രിയംഗുവും ത്രികടുവും

രസോനവും ത്രിഫലയും വചയും- ഹിംഗു=കായം.- പ്രിയംഗു=ഞാഴൽപ്പൂവു- ത്രികടു=ചുക്കു മുളകു തിപ്പലി- രസോനം=ഉള്ളി- ത്രിഫലാ=കടുക്ക താന്നിക്ക നെല്ലിക്ക- ബൃഹതീദ്വയം=കണ്ടകാരിക=കൽക്കമാക്കിയ ചൂർണ്ണം. ഗോമൂത്രപൂർവകം=ഗോമൂത്രപൂർവത്തോടുകൂടിയത്- ഗോമൂത്രപാദ=ഗോമൂത്രത്തിന്റെ പാദം- പാദം=നാലിലൊന്ന- സിദ്ധം=സാധിതം- ഘൃതം=നെയ്യ- പുരാണഘൃതം=പഴയ നെയ്യും അപസ്മാരവും- ഖിലം=പഴയതും- ബസ്താംബുപിഷ്ടങ്ങൾ=ബസ്താംബുകൊണ്ട പിഷ്ടങ്ങൾ- ബസ്താംബു=ആട്ടിൻമൂത്രം- പിഷ്ടങ്ങൾ=അരെക്കപ്പെട്ടവ- വർത്തികൾ=ഗുളികകൾ- അഞ്ജനനാവനം=അഞ്ജനവും നാവനവും- അഞ്ജനം=മഷി- നാവനം=നസ്യം- യോജ്യം=യോജിക്കപ്പെട്ടവ സംയോജ്യം- ചെയ്യിക്കപ്പെടുക

സാരം —— നാഗഗ്രഹങ്ങൾക്കു പിച്ചകപ്പൂവു, മലര, ശർക്കര, അപ്പം, ശർക്കരച്ചോറ, പായസം, തേൻ, പാല, കറുത്തമണല, നാഗപ്പൂവു, ചെമ്പകപ്പൂവു, മുല്ലപ്പൂവു, താമരപ്പൂ, ചെന്താമരപ്പൂവു, തിപ്പൂവു, ഇതുകളെക്കൊണ്ട പൂജയും ഉചിതമായ ബലിയും. വെള്ളിറ്റില, മഞ്ചട്ടി, തകരം, നാഗണം, കടുക ഇതുകൾ തണുത്ത വെള്ളത്തിലരച്ചു നസ്യം ചെയ്യുകയൊ കണ്ണിലെഴുതുകയൊ വേണം.- യക്ഷഗ്രഹങ്ങൾക്ക പാല, തൈര, നെയ്യ, മാംസവും അരിയുംകൂടി പാകം ചെയ്ത ചോറ, ഉഴുന്നു, തൈപാരം, ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂ, താമരപ്പൂ, താമരപ്പൊരി, സക്തു, ഇതുകൾ പൂജക്കായിക്കൊണ്ടുള്ള സാധനങ്ങളാകുന്നു- പശുവിന്റെ പാല, നെയ്യ, മൂത്രം ഇതുകൾ ഒന്നിച്ചു കൂട്ടി കാച്ചിയത യക്ഷഗ്രഹം ബാധിച്ചവർക്ക കുടിപ്പാനും നസ്യം ചെയ്വാനും സേവിപ്പാനും നല്ലതാകുന്നു. കടുക, മഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾ, വെള്ളുള്ളി, മുളക, വയമ്പ, വെറ്റില ഇതുകൾ ആട്ടിൻമൂത്രത്തിൽ അരച്ചു കണ്ണിൽ എഴുതുകയൊ നസ്യം ചെയ്യുകയൊ വേണം. നാലിടങ്ങഴി യവം വറുത്തു പൊടിച്ചതും പതിനാറിടങ്ങഴി വെള്ളവും, മാംസവും കടയും വസ്ത്രവും കരിങ്ങട്ടുകളും ബ്രഹ്മരാക്ഷസഗ്രഹത്തിന്ന ബലിക്കായിക്കൊണ്ടുള്ള സാധനമാകുന്നു. ഇതുപത്തുപലം കരിങ്ങാലിക്കാതല കഷായം, വെച്ച ഇരിപത്തൊന്ന നാഴി ഗോമൂത്രവും കൂട്ടി വെറ്റില, വെള്ളുള്ളി, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, കായം, വയമ്പ, ചതകുപ്പ, കടുക, ഇതുകൾ അരയരക്കാൽ പലം അരച്ചു കലക്കി ഏഴുനാഴി നെയ്യുചേർത്തു കാച്ചണം. ആ നെയ്യബ്ര

ൾ രാക്ഷസഗ്രഹം ബാധിച്ചവൎക്കു നസ്യം ചെയ്യാനും തേപ്പാനും നല്ലതാകുന്നു. രാക്ഷസ ഗ്രഹങ്ങൾക്കു എള്ളിന്റെ പൊടിയും വെട്ടുന്ന പശുവും മാംസവും അരിയും കൂടി പാകം ചെയ്തു ഉണ്ടാക്കിയ ചോറ് വെളുത്ത മാംസവും പച്ചമാംസവും ചോരയിലിട്ട പൊട്ടിയ അരക്കകൾക്കും ബലിക്കായിട്ടുള്ള സാധനമാകുന്നു. ഉങ്ങിന്റെയും വാകയുടെയും കറുത്ത പാതിരിയുടെയും തൊലിയും വെതം, പുവ്വം കായയും കൂട്ടത്തിൽവെതം, ചുക്കു മുളകു, തിപ്പലി കായം, കൊട്ടപ്പാലയരി, കടുക, വെളുള്ളി, നെല്ലിക്ക. ഇതുകളും ആട്ടിൻ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചു നസ്യം ചെയ്യാനും കണ്ണിലെഴുതുവാനും നല്ലതാകുന്നു. നെയ്യിൽ നിന്നു നാലിരട്ടിച്ച ഗോമൂത്രത്തിൽ മേൽപറഞ്ഞ ഔഷധങ്ങൾതന്നെ അരച്ചു കലക്കി കാച്ചിയ നെയ്യ് സേവിക്കുകയോ നസ്യം ചെയ്യുകയോ തേക്കുകയോ ചെയ്താൽ രാക്ഷസ ഗ്രഹങ്ങളെ തടുക്കുന്നു. പിശാചഗ്രഹങ്ങൾക്കു കരിമ്പുകളെ ഉണ്ടാക്കിയ മദ്യവും പിണ്ണാക്കും മാംസവും മെതുക്കുഴലിക്കിഴങ്ങും ഇരുപ്പും മാംസത്തോടുകൂടിയ ചോറ് ചെമ്പത്തുപ്പ എണ്ണയും ബലിക്കായിട്ടു സാധനമാകുന്നു. പാതിരി പല്ലാനി, വാകപ്പൂവ് ഇതുകളുടെ കഷായത്തിങ്കൽ മഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾ, മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി, ചതകുപ്പ, ഇന്തുപ്പ്, ചുക്കു, കായം, താമരപ്പൂ, ചുക്കു മുളക, തിപ്പലി, വെളുള്ളി, കടുക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, വയമ്പ്, ഇതുകളും അരച്ചു കലക്കി നാലിലൊന്ന ഗോമൂത്രവും കൂട്ടി കാച്ചിയ നെയ്യ് സേവിപ്പാനും പുരട്ടുവാനും നല്ലതാകുന്നു. മേൽ പറഞ്ഞ ഔഷധങ്ങൾ തന്നെ ആട്ടിൻ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചു നസ്യം ചെയ്കയും കണ്ണിൽ എഴുതുകയും വേണം.

൫൦ ദേവർഷിപിതൃഗന്ധൎവ്വൈൎജ്ജുഷ്ടം നസ്യാദിവൎജ്ജയേൽ ।
സൎപ്പിഷ്പാനാദിമൃദ്വസ്മിൻഭൈഷജ്യമവചാരയേൽ ॥

അന്വയം —— ദേവർഷിപിതൃഗന്ധൎവ്വൈ- ജ്ജുഷ്ടം നസ്യാദി- വൎജ്ജയേൽ- അസ്മിൻ- സൎപ്പിഷ്പാനാദി- മൃദു- ഭൈഷജ്യം- അവചാരയേൽ.

അന്വയാൎത്ഥം —— ദേവർഷി പിതൃഗന്ധൎവ്വന്മാരാൽ ജുഷ്ടമായിരിക്കുന്ന നസ്യാദിയെ വൎജ്ജിക്കേണം. ഇതിങ്കൽ സൎപ്പിഷ്പാനാദിയായി മൃദുവായിരിക്കുന്ന ഭൈഷജ്യത്തെ അവചരിക്കേണം.

പരിഭാഷാ —— ദേവർഷിപിതൃഗന്ധൎവ്വൻ=ദേവഗ്രഹവും ഋഷിഗ്രഹവും പിതൃഗ്രഹവും ഗന്ധൎവ്വഗ്രഹവും. നസ്യാദി=നസ്യം തുടങ്ങിയുള്ളതു. വൎജ്ജിക്ക=ഉപേക്ഷിക്ക. ഇതു=ദേവാദിഗ്രഹം.

സർപ്പിഷ്പാനാദി=സർപ്പിഷ്പാനം തുടങ്ങിയുള്ളതു. സർപ്പിഷ്പാനം=സർപ്പിസ്സിന്റെ പാനം. സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ്. മൃദൂനി=മൃദുക്കളെന്നും. ഭൈഷജ്യം=ഔഷധം. ആചരിക്ക=ചെയ്ക.

സാരം — ദേവഗ്രഹത്തിങ്കലും മുനിഗ്രഹത്തിങ്കലും പിതൃഗ്രഹത്തിങ്കലും ഗന്ധർവ്വഗ്രഹത്തിങ്കലും തിക്തദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ നസ്യം മുതലായതിനെ ചെയ്യുക. മേൽ പറഞ്ഞ ഗ്രഹങ്ങളിൽ നെയ്യു സേവിക്കുക. നസ്യം അഞ്ജനം ഇത്യാദിയായിരിക്കുന്ന മൃദുദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഔഷധത്തെ യോജിപ്പിക്കേണം.

൩൫. ഋതേ പിശാചാൻ സർവ്വേഷു പ്രതികൂലം ചരന്തി ചേൽ ।
സവൈദ്യമാതുരം ഹന്യുഃ ക്രുദ്ധാ ഹി മഹൌജസഃ ॥

അന്വയം — പിശാചാൻ - ഋതേ - സർവ്വേഷു - ച - പ്രതികൂലം - ന - ആചരേൽ - മഹൌജസഃ - തേ - ക്രുദ്ധാഃ - സവൈദ്യം - ആതുരം - ഹന്യുഃ - ഹി.

അന്വയാർത്ഥം — പിശാചത്തിങ്കൽനിന്നു ഒഴിച്ചു സർവ്വങ്ങളിലും പ്രതികൂലത്തെ ആചരിക്കരുതു. മഹൌജസ്സുകളായിരിക്കുന്ന അവർ ക്രുദ്ധന്മാരായിട്ടു സവൈദ്യനായിരിക്കുന്ന ആതുരനെ ഹനിക്കുന്നു എന്നതു ഹേതുവായിട്ടു.

പരിഭാഷ — പിശാചം=പിശാചഗ്രഹം. സർവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ള ഗ്രഹങ്ങൾ. പ്രതികൂലം=വിപരീതം. ആചരിക്ക=പ്രവൃത്തിക്ക. മഹൌജസ്സുകൾ=മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഓജസ്സോടുകൂടിയവ. മഹത്=വലുതായതു. ഓജസ്സ്=ശക്തി. അവർ=പിശാചത്തിങ്കൽനിന്നു ഒഴിച്ചുള്ള ഗ്രഹങ്ങൾ. ക്രുദ്ധന്മാർ=കോപിക്കപ്പെട്ടവർ. സവൈദ്യൻ=വൈദ്യനോടുകൂടിയവൻ. ആതുരൻ=രോഗി. ഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക.

സാരം — പിശാചഗ്രഹത്തെ ഒഴിച്ചു ശേഷം പതിനേഴു ഗ്രഹങ്ങളിലും വിപരീതമായ പ്രവൃത്തിയെ ചെയ്യരുതു. മഹാബലവാന്മാരായിരിക്കുന്ന അവരൊക്കെ പ്രതികൂലകർമ്മംകൊണ്ടു കോപിച്ചാൽ വൈദ്യനെയും രോഗിയെയും നശിപ്പിക്കും. അതു ഹേതുവായിട്ടു ആ ഗ്രഹങ്ങളിൽ വിപരീതകർമ്മത്തെ ചെയ്യരുതെന്ന അഭിപ്രായം കൊൾക.

൩൬. *ഈശ്വരം ദ്വാദശഭുജം നാഥമാര്യാവലോകിതം । സർവ്വവ്യാധിചികിത്സാം ച ജപൻ സർവ്വഗ്രഹാൻജയേൽ ॥

൩൭. തഥോന്മാദാനപസ്മാരാനന്യാംശ്ചാപിത്തവിപ്ലവം । മഹാവിദ്യാം ച മായൂരീം ശുചിസ്താം ധാരയേൽസദാ ॥

അന്വയം—— ദശദോഷ്കം- ആർത്താവലോകിതം- നാഥം- ശങ്കരം- ധ്യാത്വാ- സർവ്വവ്യാധിചികിത്സാം- ജപൻ- ച- സർവ്വഗ്രഹാൻ- തഥാ- ഉന്മാദാൻ- അപസ്മാരാൻ- അന്യം- ചിത്തവിപ്ലവം- ച- ജയേൽ- ശുചിഃ- തം മഹാവിദ്യാം- മാധുരീം- ച- സമാശ്രാവയേൽ ॥

അന്വയാർത്ഥം—— ദശദോഷ്കനായി ആർത്താവലോകിതനായി നാഥനായിരിക്കുന്ന ശങ്കരനെ ധ്യാനിച്ചിട്ടു, സർവ്വവ്യാധി ചികിത്സയെ ജപിച്ചിട്ടു സർവ്വഗ്രഹങ്ങളെയും അപ്രകാരം ഉന്മാദങ്ങളെയും അപസ്മാരങ്ങളെയും അന്യമായിരിക്കുന്ന ചിത്ത വിപ്ലവത്തെയും ജയിക്കണം. ശുചിയായിരിക്കുന്നവനെ മഹാവിദ്യയെയും മാധുരിയെയും എല്ലായ്പോഴും ശ്രാവിപ്പിക്കണം.

പദാർത്ഥം—ദശദോഷ്കൻ=ദശസംഖ്യകളായിരിക്കുന്ന ദോഷ്ക്കളോടുകൂടിയവൻ- ദശസംഖ്യങ്ങൾ=പത്തെന്നസംഖ്യകം- ദോഷ്കങ്ങൾ=കൈകൾ- ആർത്താവലോകിതൻ=ആർത്തയാൽ അവലോകിതൻ- ആർത്താ=പാർവ്വതി- അവലോകിതൻ=അവലോകനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- അവലോകനം ചെയ്യു=കാണുക- നാഥൻ=ഉടയവൻ- ശങ്കരൻ=പരമേശ്വരൻ- ധ്യാനിക്ക=വിചാരിക്ക- സർവ്വവ്യാധിചികിത്സാ=സർവ്വവ്യാധിയുടെ ചികിത്സാ- സർവ്വവ്യാധി=സർവ്വമായിരിക്കുന്ന വ്യാധി- സർവ്വ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളതു- ചികിത്സാ=പ്രായശ്ചിത്തം. ജപൻ=ജപിച്ചിരുന്നവൻ- സർവ്വഗ്രഹങ്ങൾ=സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങൾ- സർവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- ഉന്മാദങ്ങൾ=ഉന്മാദമെന്ന രോഗങ്ങൾ- അപസ്മാരങ്ങൾ=അപസ്മാരമെന്ന രോഗങ്ങൾ- അന്യം=മറ്റൊരുവിധത്തിൽ ഉണ്ടായതു- ചിത്തവിപ്ലവം=ബുദ്ധിഭ്രംശം- ജയിക്ക=ശമിപ്പിക്കുക- ശുചി=ശുദ്ധൻ- അവൻ=യോഗി- മഹാവിദ്യാ=ബുധമപരം- മാധുരി=ചാരിത- ശ്രാവിപ്പിക്ക=കേൾപ്പിക്കുക-

സാരം—— പത്തു കൈകളോടു കൂടിയവനായിട്ടും പാർവ്വതീസഹിതനായിട്ടും ലോകൈകനാഥനായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പരമേശ്വരനെ ധ്യാനിച്ചിട്ട എല്ലാ വ്യാധിയുടെ പ്രായശ്ചിത്തമായ പഞ്ചാക്ഷരമന്ത്രത്തെ ജപിച്ചിട്ട ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ള ഗ്രഹങ്ങളെയും ഉന്മാദങ്ങളെയും അപസ്മാരഗ്രഹങ്ങളെയും മറ്റൊരുകാരണം കൊണ്ടുണ്ടായിരിക്കുന്ന ബുദ്ധിഭ്രംശത്തെയും ശമിപ്പിക്കണം. ശരീരത്തിന്നും മനസ്സിന്നും പ്രവൃത്തിക്കും വാക്കിന്നും ശു

ഡിയുള്ള രോഗിയെ ബുധദൈവതാ എന്ന പേരായ മന്ത്രത്തെയും കപാലി എന്ന മന്ത്രത്തെയും ഇടവിടാതെ കേൾപ്പിക്കുകയും വേണം.

൧൪. ഭൂതേശം പൂജയേൽ സമ്യക് പ്രമഥാദ്യാംശ്ച തൽഗണാൻ । ജപൻ സിദ്ധാംശ്ച മന്ത്രാൻ ഗ്രഹാൻ സർവ്വാനപോഹതി ॥

അന്വയം —— ഭൂതേശം - സമ്യക് - പ്രമഥാദ്യാൻ - തൽഗണാൻ - ച - പൂജയേൽ - സിദ്ധാൻ - മന്ത്രാൻ - ജപൻ - ച - സർവ്വാൻ - ഗ്രഹാൻ - അപോഹതി -

അന്വയാർത്ഥം —— ഭൂതേശനായിരിക്കുന്ന സ്വാമിയെ വിധിയായും പ്രമഥാദ്യന്മാരായിരിക്കുന്ന തൽഗണങ്ങളെയും പൂജിക്കണം. സിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന മന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ചിട്ട സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങളെ അപഹരിക്കുന്നു.

പരിഷ്കാരം —— ഭൂതേശൻ=ഭൂതങ്ങളുടെ ഈശൻ- ഭൂതങ്ങൾ=രുദ്രഗണം- ഈശൻ=ഈശ്വരൻ- സ്വാമി=പരമേശ്വരൻ- പ്രമഥാദ്യന്മാർ=പ്രമഥന്മാർ തുടങ്ങിയവർ- തൽഗണങ്ങൾ=അവന്റെ ഗണങ്ങൾ- അവൻ=പരമേശ്വരൻ- ഗണങ്ങൾ=സൈന്യങ്ങൾ- സിദ്ധങ്ങൾ=പ്രസിദ്ധങ്ങൾ- മന്ത്രങ്ങൾ=അഘോരാദികൾ- സർവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ- അപഹരിക്കും=നശിപ്പിക്കും-

സാരം —— ഭൂതങ്ങൾക്ക് ഈശനായിരിക്കുന്ന ശിവദേവനെയും ആ ദേവന്റെ പ്രമഥഗണങ്ങളെയും പൂജിക്കണം. പ്രസിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന അഘോരാദി മന്ത്രങ്ങളെ പിന്നെയും പിന്നെയും ജപിച്ചിട്ട എല്ലാ ഗ്രഹങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കണം.

൧൫. ആദ്യാനന്തരയോഃ കിന്തു വക്ഷ്യതേഽദ്ധ്യായയോർഹിതം । യച്ചോക്തമിഹ തത്സർവ്വം പ്രയുജ്യേത പരസ്പരം ॥

അന്വയം —— അനന്തരയോഃ - അദ്ധ്യായയോഃ - യൽ - ഹിതം - കിന്തു - വക്ഷ്യതേ - ഇഹ - ച - യൽ - ഉക്തം - തൽ - സർവ്വം - ച - പരസ്പരം - പ്രയുജ്യേത -

അന്വയാർത്ഥം —— അനന്തരങ്ങളായിരിക്കുന്ന അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ യാതൊരു ഹിതം കരണീയമെന്ന പറയപ്പെടുന്നു ഇതിൽ യാതൊന്ന ഉക്തമായി ആ സർവ്വത്തെയും പരസ്പരമായും വഴിപ്പും പ്രയോഗിക്കണം.

പരിഷ്കാരം —— അനന്തരങ്ങൾ=ശേഷങ്ങൾ- ഹിതം=ചികിത്സ- വക്ഷ്യതേ=പറയും- ഇതഃപ്രഭൃതിഅദ്ധ്യായം- യാ

ങ്ങൾക്കായുള്ള ചികിത്സ. ഉക്തം = വചിക്കപ്പെട്ടതു. വചിക്കു = പറയുക. സർവ്വം = ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളത. പരസ്പരം = അന്യോന്യം.

സൂത്രം —— ഉന്മാദപ്രതിഷേധാദ്ധ്യായത്തിങ്കലും അപസ്മാരപ്രതിഷേധാദ്ധ്യായത്തിങ്കലും യാതൊരു ചികിത്സയെ പറയുന്നു. അതിനെയും ഈ ഗ്രഹപ്രതിഷേധാദ്ധ്യായത്തിങ്കൽ യാതൊരു ചികിത്സയെ പറഞ്ഞു ഇതു രണ്ടും അന്യോന്യം കലൎന്നിട്ടും ചെയ്യണം.

ഇതി [illegible] അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനേ . [illegible] വ്യാനെ ബാലോപചരണീയേ പഞ്ചമോദ്ധ്യായഃ

അഷ്ടാംഗഹൃദയം
ബാലോപചരണീയം

ഷഷ്ഠാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാത ഉന്മാദപ്രതിഷേധം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹൎഷയഃ ॥

൧. ഉന്മാദാഃ ഷട് പൃഥഗ്ദോഷനിചയാധിവിഷോത്ഭവാഃ । ഉന്മാദോ നാമ മനസോ ദോഷൈരുന്മാൎഗ്ഗഗൈൎമ്മദഃ ॥
൨. ശാരീരമാനസൈൎദ്ദുഷ്ടൈരഹിതാദന്നപാനതഃ । വികൃതാസാത്മ്യസമലവിഷമാദ്യുപയോഗതഃ ॥
൩. വിഷണ്ണസ്യാല്പസത്വസ്യ വ്യാധിവേഗസമുദ്ഗമാൽ । ക്ഷീണസ്യ ചേഷ്ടാവൈഷമ്യാൽ പൂജ്യപൂജാവ്യതിക്രമാൽ ॥
൪. ആധിഭിശ്ചിത്തവിഭ്രംശാദ്വിഷേണോപവിഷേണ ച । ഏഭിൎഹി വിഹതസത്വസ്യ ഹൃദി ദോഷാഃ പ്രദൂഷിതാഃ ॥
൫. ധിയോ വിധായ കാലുഷ്യം ഹത്വാ മാൎഗ്ഗാൻ മനോവഹാൻ ।

ഉന്മാദം കമ്പതേ തന്വീ വിശ്വാസോ നസ്സമിത്രയൻ ॥

൬ ദൈവേനൈവ സ്വഭുജേ മൃഗനാഭി സാരഥിപദം ഗഃ । ഭ്രമതി ചിന്തിതാംഗേ സ്മൃതവാൻ കൃഷ്ണാംഗനാ ॥

൭. അനന്യമനസൈവാനൻ ക്രോധഹസിതസ്മിതനേത്രം । ഗീതവാദിത്രവാഗംഗവീക്ഷണപാദ്യുടനാനി ച ॥

൮. അനസൂയാവൈഗീതാദി ശൈവ്യൈരനുകരണം കുർവ്വൻ । അസ്യാൽ വൈനാഗശേഷം ഗ്രസ്തം വല്ലഭാം ഹിതം ॥

൯. താലംകാലതാനാലംകാരൈരയാനൈസ്സ്മൃതിനോദ്യമഃ । [illegible] പ്യവധാനസ്യ ഗുണ്ഡേ വൃഷഭശാഖിനം ।

൧൦. ഉൽപ്ലവിന്യാസതോക്ഷിതം കിം ഖിന്നാഃ സാനന്ദഭാൽ പുഷ്പിതാൽ സന്തപ്തം കോപായമാനേ ലോചനേ മുഖമൃഗേ ॥

൧൧. ശീതപുഷ്പാദ്യാ ശമനാംക്ഷിതാനാം മൃണാളവീചിവല്ലരീ അസ്ത്യജലനനാദാരോരഗാപിധനം ॥

അന്വയം —— പൃഥക്പൃഥഗനിലയായി വിധേയാന്വയം ഉന്മാദം - ദിനം - രമണം - ഉന്മാദം - ഭ്രമം - ശമിതമനസ്സം - ശൈത്യോക്തി മനസഃ - കമ്പം - ഇമാം - സ്മരം - സ്മൃതിസുഖസ്മരണ ബോധം - അചിന്താൽ - അന്യമനസ്സ - വിശ്വാസം - ഉത്ഭവേഗതഃ - വിക്ഷേപസ്യ - അസ്പൃഷ്ടസ്യ - സ്വപ്നവൈവശ്യസ്വപ്നവാൽ - ക്ഷീണസ്യ - മൃഗാഭിനേത്ര - മൃഗസ്യ - സ്മൃതിഭ്രമാൽ - ആധിവിജ്ഞാന - ചിന്തയിതോ - ചിന്താഭ്രമ - ഉപവിഷ്ടസ്യ - ഗൃഹിത - ഹീനസ്വരസ്യ - ഭൂമി - ഉൽപ്രേക്ഷിതോ - സമാധി - മനോ വ്യഥിതൻ - ദൈന്യവാൻ - ശരീര - ഗൗരവം - കാഠിന്യം - ഭയം - ഉന്മാദം - കമ്പനം - ദൈന്യം - ധൈര്യം അഭാവം തിരോധാനം - ദൈവം - സ്വഭുജേ - മൃഗം - നാഭിസാരഥിപദ - അചിന്തിതാംഗേ - ഭ്രമതി - തത്ര - ചാഞ്ചല്യം - കൃഷ്ണാംഗനാ - അനന്യമനസൈവ - ക്രോധഹസിതസ്മിതനേത്രം - ഗീതവാദിത്ര വാഗംഗവീക്ഷണപാദ്യുടനാനി - ച - അനസൂയാ - വൈഗീതാദി ശൈവ്യൈരനുകരണം - അസ്യാൽ - ഗ്രസ്തം - വൈനാഗശേഷം - വല്ലഭം - അടനം - വല്ലഭാം ഹിതം - അനാലംകാരൈഃ - താലം - താനൈഃ - ശമനോദ്യമഃ - അപ്യവധാനസ്യ - ഗുണ്ഡേ - ശാഖിനം - ഉൽപ്ലവിന്യാസതോക്ഷിതം - അഭിന്ന - ഖിന്നാ - സാനന്ദഭാൽ - പുഷ്പിതാൽ - സന്തപ്തം - ലോചനേ - മുഖമൃഗേ - ശീതപുഷ്പാദ്യാശമനാംക്ഷിതാ - മൃണാളവീചിവല്ലരീ - അസ്ത്യജലനനാദാരോരഗാപിധനം - ച - കാരണം -

അന്വയാർത്ഥം —— പൃഥക്പൃഥഗനിലയായി വിധേയാന്വയം

യിരിക്കുന്ന ഉന്മാദങ്ങൾ ആറു വിധമാകുന്നു- ദോഷങ്ങളായി ഉന്മാദങ്ങളായി ... രിക്കുന്ന ദോഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടു മനസ്സിന്റെ മദം ഉന്മാദമെന്നു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു- വിരുദ്ധമായും ദുഷ്ടമായും അശുചിയായുമിരിക്കുന്ന അന്നപാനം ഹേതുവായിട്ടും വിഷമമായിരിക്കുന്ന ഉപയോഗം ഹേതുവായിട്ടും ദേവന്മാർ ... അല്പസത്വന്മാരായിരിക്കുന്നവന്ന വ്യാധിവേഗസമുദ്ഭവം ഹേതുവായിട്ടും ക്ഷീണനായിരിക്കുന്ന ... ത്വം ഹേതുവായിട്ടും പൂജ്യന്മാരുടെ വ്യതിക്രമം ഹേതുവായിട്ടും ആധികൾകൊണ്ടു ചിത്തവിഭ്രമം ഹേതുവായിട്ടും വിഷം ഹേതുവായിട്ടും ഉപവിഷം ഹേതുവായിട്ടും ഇങ്ങിനെ ഹേതുവായിട്ട ഹീനസത്വന്മാരായിരിക്കുന്നവന്റെ ഹൃത്തിങ്കൽ പ്രവൃദ്ധന്മാരായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങൾ മനോവഹങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളെ ഗമിച്ചിട്ട ബുദ്ധിയിന്ന ... വിഭ്രമം ചെയ്തിട്ട ഉന്മാദത്തെ ചെയ്യുന്നു- അതുകൊണ്ട ... ഹേതുവായിട്ട ... ബുദ്ധിമാനായിട്ട ... സാരഥിയായിട്ടിന്നപോലെ അചിന്തിതന്മാരായിട്ട ... അതുകളിൽ വെച്ച വാതം ഹേതുവായിട്ട കൃശാംഗതയും അസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ... ഹസിതസ്മിതനൃത്തഗീതവാദ്യാംഗവിക്ഷേപങ്ങളും ... പിന്നെയും പിന്നെയും ... അലംകാരങ്ങൾകൊണ്ട അലംകാരവും ... ഗമനാദികളും ... ഭക്ഷ്യങ്ങളിൽ ... അവമാനിതൻ ... ഉണ്ടാക്കി... ജീർണ്ണമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ... പിത്തം ഹേതുവായിട്ട സന്താപവും ... ദൃഷ്ടിവൈകല്യവും ... നേത്രങ്ങൾ പീതവർണ്ണതയും ... അറിയുന്നു-

പദ്യാർത്ഥം—— പൃഥഗ്ദോഷനിചയാധിവിഷോത്ഭവങ്ങൾ= പൃഥഗ്ദോഷനിചയാധിവിഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ട ഉത്ഭവത്തോടുകൂടിയവ- പൃഥഗ്ദോഷനിചയാധിവിഷങ്ങൾ=പൃഥഗ്ദോഷങ്ങളും നിചയവും ആധിയും വിഷവും- പൃഥഗ്ദോഷങ്ങൾ=വെവ്വേറെയുള്ള ദോഷങ്ങൾ- ദോഷങ്ങൾ=വാതപിത്തകഫങ്ങൾ- നിചയം=സന്നിപാതം- ആധി=മനസ്സന്താപം- വിഷം=ഗരളം (കനനം) ഉന്മാദങ്ങൾ=ഉന്മാദമെന്ന രോഗങ്ങൾ- ഷട്ടുകൾ

ഫം=ഉദ്ഭവിക്കപ്പെട്ടവ- ഉത്സാഹോത്സാഹങ്ങൾ=ഉത്സാഹത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവ- ഉത്സാഹം=ഉത്സാഹപ്രാപ്തി- ശാരീരമാനസങ്ങൾ=ശാരീരങ്ങളായിട്ടും മാനസങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ- ശാരീരങ്ങൾ=ശരീരത്തിങ്കൽ വേദ്യങ്ങൾ- മാനസങ്ങൾ=മനസ്സിങ്കൽ വേദ്യങ്ങൾ- മമ=അഹങ്കാരം- വിഹിതാസാത്മ്യശമലം=വിഹിതമായിട്ടും അസാത്മ്യമായിട്ടും ശമലമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നത്- വിഹിതം=വിധിക്കപ്പെട്ടതല്ലാതെ ഉള്ളത്- അസാത്മ്യം=സാത്മ്യമല്ലാത്തത്- സാത്മ്യം=ഹിതം- ശമലം=മലിനം- അഹിതം=അപഥ്യം- വിക്രമം=അനിയതമാത്രാകാലാദിക്രമം- (മാത്രയ്ക്കും കാലത്തിനും നിയമമില്ലാതെ ഭക്ഷണം) ഉപയോഗം=സേവനം- വിഷണ്ണൻ=വിഷാദത്തോടുകൂടിയവൻ- വിഷാദം=ദുഃഖം- അല്പസത്വൻ=അല്പമായിരിക്കുന്ന സത്വത്തോടുകൂടിയവൻ- സത്വം=ബലം- വ്യാധിവേഗസമുത്ഭവം=വ്യാധിവേഗത്തിന്റെ സമുത്ഭവം- വ്യാധിവേഗം=വ്യാധിയുടെ വേഗം - വ്യാധി=രോഗം- വേഗം=ബലം- സമുത്ഭവം=ഉത്ഭവം- ക്ഷീണൻ=ക്ഷീണശരീരൻ-ചേഷ്ടാവൈഷമ്യം=ചേഷ്ടയുടെ വൈഷമ്യം- ചേഷ്ടാ=പ്രവൃത്തി- വൈഷമ്യം=വിഷമത- പൂജ്യപൂജാവ്യതിക്രമം=പൂജ്യപൂജയുടെ വ്യതിക്രമം- പൂജ്യപൂജാ=പൂജ്യന്മാരുടെ പൂജ- പൂജ്യന്മാർ=ഗുർവാദികൾ- വ്യതിക്രമം=വ്യത്യാസം- മിഥ്യാവിശേഷം=ചിലവിശേഷം-വിശേഷം=സപ്താദിവിശേഷം- ഉപവിഷ്ടം=കൂടിയിട്ട- ഹീനസത്വൻ=ഹീനമായിരിക്കുന്ന സത്വത്തോടുകൂടിയവൻ- ഹീനം=നഷ്ടം- സത്വം=ധൈര്യം- ഏതു=മനസ്സ്- പ്രദ്വിഷ്ടങ്ങൾ=പ്രകർഷേണ ദ്വേഷിക്കപ്പെട്ടവ- ദ്വേഷിക്കപ്പെട്ടതിനെ ദ്വേഷിക്കുക- മനോവഹങ്ങൾ=മനസ്സിനെ വഹിക്കുന്നവ- വഹിക്കുക=ധരിക്കുക- മർമ്മങ്ങൾ=പ്രാണസ്ഥാനങ്ങൾ- ഹനിക്കപ്പെട്ടവ- ധീ=ബുദ്ധി- കാലുഷ്യം=മലിനത- വിപര്യയം=ഉപേക്ഷ- ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്ന രോഗം- അതു=ഉന്മാദം- ധീവിജ്ഞാനസ്മൃതിഭ്രമം=ധീവിജ്ഞാനസ്മൃതികളുടെ ഭ്രമം- ധീവിജ്ഞാനസ്മൃതികൾ=ധീയും വിജ്ഞാനവും സ്മൃതിയും- ധീ=ബുദ്ധി- വിജ്ഞാനം=വിശേഷജ്ഞാനം- സ്മൃതി=അതീതകാലസ്മരണം- ഭ്രമം=ഭ്രംശം- ദേഹം=ശരീരം- ദുഃഖസുഖഭ്രഷ്ടം=ദുഃഖസുഖങ്ങളിൽനിന്നു ഭ്രഷ്ടം- ദുഃഖസുഖങ്ങൾ=ദുഃഖവും സുഖവും- ഭ്രഷ്ടം=ച്യുതം- രഥം=തേര്- നഷ്ടസാരഥി=നഷ്ടനായിരിക്കുന്ന സാരഥിയോടുകൂടിയതു- നഷ്ടം=നശിച്ചതു- സാരഥി=തേരാളി- അചിന്തിതാർത്ഥൻ=അചിന്തിതമായിരിക്കുന്ന അർത്ഥങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- അചിന്തിതം=വിചാരിക്കപ്പെട്ടില്ലാത്ത-

മന

ഉത്സവം=ഉത്സാഹം- ഭ്രമിക്ക=നടക്കുക- ഉത്തുകം=ഉന്മാദങ്ങൾ- കൃശാംഗതാ=കൃശാംഗനായവൾ എന്നുള്ളതു- കൃശാംഗൻ= കൃശമായി രിക്കുന്ന അംഗത്തോടുകൂടിയവൻ- കൃശം=മെലിഞ്ഞതു- അംഗം= ശരീരം- അസ്ഥാനം=സ്ഥാനമല്ലാത്തതു- സ്ഥാനം=വിഷയം- രോ ദനാക്രോശഹസിതസ്മിതനർത്തനം=രോദനവും ആക്രോശവും ഹ സിതവും സ്മിതവും നർത്തനവും- രോദനം=കരയുക- ആക്രോ ശം=നിന്ദാ- ഹസിതം=ഹാസം- സ്മിതം=മന്ദഹാസം- നർത്തനം= നൃത്തം- ഗീതവാദിത്രവാഗംഗവിക്ഷേപഘട്ടനങ്ങൾ=ഗീതവും വാദിത്രവും വാഗ്വിക്ഷേപവും അംഗവിക്ഷേപവും ഘട്ട നവും- ഗീതം=പാട്ടു- വാദിത്രം=വാദ്യപ്രഹരണം- വാഗ്വിക്ഷേ പം=അസംബന്ധവാക്കു- അംഗവിക്ഷേപം=അംഗങ്ങളുടെ വി ക്ഷേപം- അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ- വിക്ഷേപം=എറിയു ക- ഘട്ടനം=പൊട്ടൽ- അസാമം= സാമത്തോടുകൂടാത്തതു- സാമം=മധ്യസ്ഥം- വേണുവീണാദിശബ്ദാനുകരണം=വേണുവീ ണാദിശബ്ദത്തിന്റെ അനുകരണം- വേണുവീണാദിശബ്ദം=വേ ണുവീണാദികളുടെ ശബ്ദം- വേണുവീണാദികൾ= വേണുവീ ണകൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- വേണുവീണകൾ=വേണുവും വീണ യും- വേണു=കുഴൽ- അനുകരണം=അനുസരിച്ചുചെയ്യുക- ആ സ്യം=മുഖം- വേണ്വഗ്രം=വേണുവിന്റെ അഗ്രം- വേണം- നന്ദാ- അഗ്രം=വക്കു- അടനം=ഗമനം- ബഹുഭാഷിതാ= ബ ഹുഭാഷിയായവൾ എന്നുള്ളതു- ബഹുഭാഷി=പലതെ പറയുന്നവൻ- അനലംകാരങ്ങൾ=അലങ്കാരങ്ങളില്ലാത്തവ- അലങ്കാരങ്ങൾ=അ ലങ്കാരസാധനങ്ങൾ- അലങ്കാരം=അലങ്കൃതി- അയാനങ്ങൾ= യാനങ്ങളില്ലാത്തവ- യാനങ്ങൾ=വാഹനങ്ങൾ- ഗമനോത്സുകം= ഗമനത്തിനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഉത്സുകം- ഗമനം=നടക്കുക- ഉത്സുകം= ഉത്സാഹം- അഭ്യവഹാര്യങ്ങൾ=ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ- [illegible] താൻ പറ്റും- തല്പങ്ങൾ=മെത്തകളുടെ ലാഭം- ഉത്തുകം=ഉന്നാളിക ങ്ങൾ- ലാഭം=പള്ളിക്കുക- അവമാനിതാ=അവമാനിയായവൾ എന്നുള്ള തു- അവമാനി=അവമാനത്തോടുകൂടിയവൻ- അവമാനം=നിര സനം- ഉൽപ്പിണ്ഡിതാതനോക്ഷിതം= ഉൽപ്പിണ്ഡിതാതനോ ക്ഷിയായവൾ എന്നുള്ളതു- ഉൽപ്പിണ്ഡിതാതനോക്ഷി= ഉൽപ്പിണ്ഡി തങ്ങളായി ആതനങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷികളോടുകൂടിയവൻ ഉൽപ്പിണ്ഡിതങ്ങൾ=മുഴന്നവ- ആതനങ്ങൾ=കരവള്ളങ്ങൾ- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- കിണ്ണം=പകപ്പു- ഗന്ധർവം=വ്യാധി വ്യാധി- സന്തപ്പനം=ഉത്സവം- ക്രോധം=കോപം- ദൃഷ്ടിലക്ഷ്യാ

ഭ്രൂവിദ്രവം=ദൃഷ്ടിലോഷ്ഠഭ്രൂക്കളോടുകൂടെ അഭിദ്രവം- ദൃഷ്ടിലൊഷ്ഠഭ്രൂക്കൾ=ദൃഷ്ടിലൊഷ്ഠങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- ദൃഷ്ടിലൊഷ്ഠങ്ങൾ=ദൃഷ്ടിയും ലൊഷ്ഠവും- ലൊഷ്ഠം=മണ്ണിൻകട്ട- അഭിദ്രവം=ആളിപായുന്നം (ഓടുക) ശീതച്ഛായോദകാകാംക്ഷാ=ശീതച്ഛായോദകങ്ങളിൽ ആകാംക്ഷാ- ശീതച്ഛായോദകങ്ങൾ=ശീതച്ഛായയും ശീതോദകവും- ശീതച്ഛായ=തണുത്തനിഴൽ- ശീതോദകം=തണുത്ത വെള്ളം- ആകാംക്ഷാ=ആഗ്രഹം- നേത്രത്വക്പീതവൎണ്ണതാ=നേത്രത്വക്കുകളിൽ പീതവൎണ്ണതാ- നേത്രത്വക്കുകൾ=നേത്രങ്ങളും ത്വക്കും- നേത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- ത്വക്ക=തൊലി- പീതവൎണ്ണതാ=പീതവൎണ്ണമാവു എന്നുള്ളത- പീതവൎണ്ണം=പീതമായിരിക്കുന്ന വൎണ്ണം- പീതം=മഞ്ഞളിച്ചത- വൎണ്ണം=നിറം- അസത്യജ്വലനജ്വാലാതാരകാദീപദൎശനം=അസത്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജ്വലനജ്വാലാതാരകാദീപങ്ങളുടെ ദൎശനം- അസത്യങ്ങൾ=ഉണ്ടാവാത്തവ- ജ്വലനജ്വാലാതാരകാദീപങ്ങൾ=ജ്വലനജ്വാലയും താരകങ്ങളും ദീപവും- ജ്വലനജ്വാലാ=അഗ്നിജ്വാലാ- താരകങ്ങൾ=നക്ഷത്രങ്ങൾ- ദീപം=വിളക്ക- ദൎശനം=കാണുക-

സ്വരം—— വാതംകൊണ്ടും പിത്തംകൊണ്ടും കഫംകൊണ്ടും വാതപിത്തകഫങ്ങളെക്കൊണ്ടും വ്യസനംകൊണ്ടും സ്ഥാവരജംഗമാദി വിഷംകൊണ്ടും ഇങ്ങിനെ ആറ വിധം ഉന്മാദം ഉണ്ടാകുന്നു- താഴെ പറയുന്നകാരണങ്ങൾ കൊണ്ടെ ദുഷിച്ചിരിക്കുന്നതുകളായിട്ടും ഊൎദ്ധ്വമാൎഗ്ഗത്തെ ഗമിക്കുന്നതുകളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ശാരീരദോഷങ്ങളായ വാതാദി ദോഷങ്ങൾകൊണ്ടും മാനസദോഷങ്ങളായ രജസ്തമോഗുണങ്ങൾകൊണ്ടും ഉണ്ടാകുന്ന മനസ്സിന്റെ മദമത്രെ ഉന്മാദമെന്നത- വൈഗുണ്യമില്ലാതെ ഉണ്ടാക്കിയതായിട്ടും ശീലിക്കാത്തതായിട്ടും വിരുദ്ധവും ചളിയൊടുകൂടിയതായിട്ടും ഇഷ്ടമല്ലാത്തതായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതിന്റെ അന്നപാനം ചെയ്യുക ഹേതുവായിട്ടും മാത്രയെത്തിന്നും സമയത്തിന്നും നിയമമില്ലാതെ അന്നപാനാദികളെ ഉപയോഗിക്ക ഹേതുവായിട്ടും ദുൎബ്ബലത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടും ശക്തി കുറഞ്ഞവനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവന്ന അധികമായ രോഗമുണ്ടാക ഹേതുവായിട്ടും ശരീരം ക്ഷീണിച്ചവന്റെ അവസ്ഥക്ക തക്കതല്ലാതെയും വൈഗുണ്യമല്ലാതെയും ഉള്ള പ്രവൃത്തി ഹേതുവായിട്ടും ഗുരു മുതലായവരുടെ പൂജയെ ലംഘിക്കുക ഹേതുവായിട്ടും കാമക്രോധാദികളെക്കൊണ്ടുണ്ടായ മനസ്സിന്റെ വ്യസനംകൊണ്ടുള്ള ബുദ്ധിഭ്രമം ഹേതുവായിട്ടും പാപം, ദുരാചാരം മുത

ലായത്തുകളുടെ വിഘ്നം ഹേതുവായിട്ടും കൂട്ടവിരഹം ഹേതുവായിട്ടും ഇതുകൾ കൊണ്ടുതന്നെ ധൈൎയ്യമില്ലാത്തവനായിരിക്കുന്നവന്റെ മനസ്സിങ്കൽ വികാരത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതുകളായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങൾ മനസ്സിനെ ധരിക്കുന്നതുകളായ സ്രോതോമാൎഗ്ഗങ്ങളെ തടഞ്ഞിട്ട ബുദ്ധിയുടെ കലുഷതയെ ഉണ്ടാക്കീട്ട ഉന്മാദമെന്ന രോഗത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. ഉന്മാദം ഹേതുവായിട്ട ബുദ്ധിക്കും വിശേഷജ്ഞാനത്തിന്നും കഴിഞ്ഞതിന്റെ വിചാരത്തിന്നും നഷ്ടതവരിക ഹേതുവായിട്ട ശരീരം സുഖദുഃഖങ്ങളോട കൂടാത്തതായിട്ട ഒരു ഒരിക്കുന്നവനില്ലാതിരിക്കുന്ന തേരുപോലെ വിചാരിക്കാതെ കണ്ടുള്ള ഉത്സാഹത്തോട കൂടിയവനായിട്ട അവിടവിടെ സഞ്ചരിക്കുന്നു- മെൽ പറഞ്ഞ ഉന്മാദങ്ങളിൽവെച്ച വാതം ഹേതുവായിട്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിങ്കൽ ശരീരം മെലിയുകയും വെണ്ടുന്നെടത്തല്ലാതെ കരയുകയും നിലവിളിക്കുകയും ഉറക്കെ വിറിക്കുകയും പതുക്കെ ചിറിക്കുകയും നൃത്തം വെക്കുകയും പാട്ട പാടുകയും വാദ്യങ്ങളെപ്പോലെ ശബ്ദിക്കുകയും അസംബന്ധം പറകയും കയ്യും കാലും മുതലായതിനെ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും എറിയുകയും നടക്കുമ്പോൾ ഓലമുതലായതുകളിലുള്ള അസ്ഥികൾ പൊട്ടുന്നപോലെ ഉള്ള ശബ്ദമുണ്ടാകയും ഓഷ്ഠത്തോടുകൂടാതെ കുഴൽ, വീണാ മൃദംഗം ഇത്യാദികളുടെ ശബ്ദത്തെ അനുസരിച്ച ശബ്ദിക്കുകയും വായയിൽ നിന്ന പിന്നെയും പിന്നെയും നുരവരികയും എല്ലായ്പോഴും നടക്കുകയും വളരെ പറയുകയും പുഷ്പം, പല്ല മുതലായതുകൾ കൊണ്ട അലങ്കരിക്കുകയും കല്ലു മരം ഇത്യാദികളിൽ കൂടി പൊവാനുത്സാഹിക്കുകയും ഭക്ഷണസാധനങ്ങളിൽ താല്പൎയ്യമുണ്ടാകയും, ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ കിട്ടിയാൽ ഉപെക്ഷിക്കുകയും കണ്ണു ചുവന്ന തുറിച്ചിരിക്കുകയും ഭക്ഷിച്ച അന്നം ദഹിച്ചാൽ രോഗം വൎദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- പിത്തം ഹേതുവായിട്ട അസഹ്യവാക്കുകളെ പറകയും കോപമുണ്ടാകയും കയ്യ ചുരുട്ടി പിടിച്ചും കല്ലുകട്ട മുതലായതിനെ എടുത്തും പ്രഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഓടുകയും തണുത്ത വൃക്ഷത്തിങ്കലും നിഴലിങ്കലും തണുത്ത വെള്ളത്തിങ്കലും ആഗ്രഹമുണ്ടാകയും കണ്ണുകളും തൊലിയും മഞ്ഞളിച്ചിരിക്കുകയും ഉള്ളതല്ലാതെ കണ്ടുള്ള അഗ്നിജ്വാലയെയും നക്ഷത്രത്തെയും വിളക്ക കത്തുന്നതിനെയും കാണുകയും ചെയ്യും.

൧൦. കഫാദരോചകഛൎദ്ദിരല്പേഹാഹാരവാക്യതാ । സ്ത്രീകാമതാരഹഃപ്രീതിൎല്ലാലാസിംഘാണകസ്രുതിഃ ॥

൧൩. ബൈഭത്സ്യംശൌചവിദ്വേഷോനിദ്രാശ്വയഥുരാനനേ।
ഉന്മാദോബലവാൻരാത്രൌഭുക്തമാത്രേചജായതേ ॥

അന്വയം.- കഫാൽ- അരോചകഃ- ഛർദ്ദിഃ- അല്പേഹാഹാരവാക്യതാ- സ്ത്രീകാമതാ- രഹഃപ്രീതിഃ- ലാലാശിംഘാണകസ്രുതിഃ- ബൈഭത്സ്യം- ശൌചവിദ്വേഷഃ- നിദ്രാ- ആനനേ- ശ്വയഥുഃ- ഉന്മാദഃ- രാത്രൌ- ഭുക്തമാത്രേ- ച- ബലവാൻ- ജായതേ-

അന്വയാർത്ഥം.—— കഫംഹേതുവായിട്ട അരോചകവും ഛർദ്ദിയും അല്പേഹാഹാരവാക്യതയും സ്ത്രീകാമതയും രഹഃപ്രീതിയും ലാലാശിംഘാണകസ്രുതിയും ബൈഭത്സ്യവും ശൌചവിദ്വേഷവും നിദ്രയും ആനനത്തിങ്കൽ ശ്വയഥുവും ഉന്മാദം രാത്രിയിങ്കലും ഭുക്തമാത്രത്തിങ്കലും ബലവാനായി ജനിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം —— അരോചകഃ=അരുചി- (രുചിയില്ലായ്മ) അല്പേഹാഹാരവാക്യതാ=അല്പേഹാഹാരവാക്യങ്ങളുടെ ഭാവം എന്നുള്ളത- അല്പേഹാഹാരവാക്യങ്ങൾ=അല്പങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈഹാഹാരവാക്യങ്ങൾ- ഈഹാഹാരവാക്യങ്ങൾ=ഈഹയും ആഹാരവും വാക്യവും -ഈഹാ=പ്രവൃത്തി-ആഹാരം=ഭക്ഷണം- വാക്യം=വചനം- സ്ത്രീകാമതാ=സ്ത്രീകാമത്വം-(സ്ത്രീകളിൽ ആഗ്രഹമുണ്ടാവുക) രഹഃപ്രീതി=രഹസ്സിങ്കൽപ്രീതി- രഹസ്സ=വിജനം- പ്രീതി=ആഗ്രഹം- ലാലാശിംഘാണകസ്രുതി=ലാലാശിംഘാണകങ്ങളുടെ സ്രുതി- ലാലാശിംഘാണകങ്ങൾ=ലാലയും ശിംഘാണകവും- ലാലാ=തുപ്പല- ശിംഘാണകം=മൂക്കുനീർ- സ്രുതി=സ്രവണം- (ഒലിക്കുക) ബൈഭത്സ്യം=ബീഭത്സത- ശൌചവിദ്വേഷം=ശൌചങ്ങളുടെ വിദ്വേഷം- ശൌചങ്ങൾ=ശുദ്ധികർമ്മങ്ങൾ- വിദ്വേഷം=അസഹനം- (സഹിക്കവയ്യായ്മ) നിദ്രാ=ഉറക്കം- ആനനം=മുഖം- ശ്വയഥു=നീര- ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്നരോഗം- ഭുക്തമാത്രം=ഭോജനാവസാനം- ബലവാൻ=ബലത്തോടുകൂടിയത- ബലം=ശക്തി-

സാരം.—— കഫം ഹേതുവായിട്ട അരുചിയും, ഛർദ്ദിയും ഉണ്ടാവുകയും കുറച്ച പ്രവൃത്തിക്കയും കുറച്ച ഭക്ഷിക്കുകയും കുറച്ച വിശേഷം പറയുകയും സ്ത്രീകളിൽ ആഗ്രഹമുണ്ടാകയും ആരു മില്ലാത്ത ദിക്കിൽ ചെന്നിരിക്കുകയും വായയിൽനിന്നും മൂക്കിൽനിന്നും വെള്ളം വരികയും ബീഭത്സവേഷനാവുകയും ശൌചാദിയിങ്കൽ ദ്വേഷമുണ്ടാവുകയും എല്ലായ്പോഴും ഉറങ്ങുകയും

പത്ത നീരുണ്ടാകയും ഉന്മാദരോഗം രാത്രിയിങ്കലും ഊണിന്റെ അവസാന സമയമായ ആമാവസ്ഥയിങ്കലും അധികമുണ്ടാകയും ചെയ്യും.

൧൮. സർവ്വായതനസംസ്ഥാനസന്നിപാതാത്മകം ഉന്മാ ദം ദാരുണംവിദ്യാത്തംശിഷ്ടഃപരിവർജ്ജയേൽ ||

അന്വയം—— സന്നിപാതം- സർവ്വായതനസംസ്ഥാനം- ആത്മകം- ഉന്മാദം- ദാരുണം- വിദ്യാൽ- ശിഷ്ടഃ- തം- പരിവർജ്ജയേൽ-

അന്വയാർത്ഥം——സന്നിപാതത്തിങ്കൽ സർവ്വായതനസംസ്ഥാനമായി തദാത്മകമായിരിക്കുന്ന ഉന്മാദത്തെ ദാരുണമെന്നറിയേണം- ശിഷ്ടൻ അതിനെ പരിവർജ്ജിക്കേണം-

പരിഭാഷ—— സർവ്വായതനസംസ്ഥാനം=സർവ്വായതനമായിരിക്കുന്ന സംസ്ഥാനത്തോടു കൂടിയത- സർവ്വായതനം=സർവ്വമായിരിക്കുന്ന ആയതനം- സർവ്വം ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളത- ആയതനം=കാരണം- തദാത്മകം=സന്നിപാത സ്വരൂപം- ദാരുണം=ഘോരം- ശിഷ്ടകൻ=വൈദ്യൻ- വർജ്ജനം- പരിവർജ്ജിക്ക=ഉപേക്ഷിക്ക-

സാരം—— സന്നിപാതം ഹേതുവായിട്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിങ്കൽ ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള കാരണങ്ങളോടു കൂടിയതായിട്ടും എല്ലാലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഉന്മാദത്തെ ഘോരമെന്ന അറിയേണം- വൈദ്യൻ അതിനെ ഉപേക്ഷിക്കുകയും വേണം-

൧൯. ധനകാന്താദിനാശേനദുസ്സഹേനാഭിഷംഗവാൻ । പാണ്ഡുർദീനോമുഹുർമ്മുഹ്യൻഹാഹേതിപരിദേവതെ ॥

൨൦. ശോകാദ്രോദിതിസ്മരതെതൽഗുണാൻബഹുമന്യതെ । ശോകക്ലിഷ്ടമനാധ്യായൻജാഗരൂകോവിചേഷ്ടതെ ॥

അന്വയം—— ഉന്മാദം- ധനകാന്താദിനാശേന- അഭിഷംഗവാൻ- പാണ്ഡുഃ- ദീനഃ- മുഹുഃ- മുഹ്യൻ- ഹാ- ഹാ- ഇതി- പരിദേവതെ- ശോകാൽ- രോദിതി- സ്മരതെ- തൽഗുണാൻ- ബഹുമന്യതെ- ശോകക്ലിഷ്ടമനാഃ- ധ്യായൻ- ജാഗരൂകഃ- വിചേഷ്ടതെ-

അന്വയാർത്ഥം——ദുസ്സഹമായിരിക്കുന്ന ധനകാന്താദിനാശം ഹേതുവായിട്ട അഭിഷംഗവാനായി പാണ്ഡുവായി ദീനനായിട്ടു പിന്നെയും പിന്നെയും മുഗ്ദ്ധനായി അയ്യോ അയ്യോ എന്നിങ്ങിനെ പരിദേവനം ചെയ്യുന്നു- കാരണം കൂടാതെ കരയുന്നു-

സ്മിതത്തെ ചെയ്യുന്നു. തല്ഗുണങ്ങളെ ബഹുമാനിക്കുന്നു. ശോകക്ലിഷ്ടമനസ്സായി ധ്യായനായി ജാഗരൂകനായിട്ട വിചെഷ്ടനം ചെയ്യുന്നു.

പ്രതിപദം —— സ്നേഹം സഹിക്കപ്പെടുവാൻ അശക്യം. ധനകാന്താദിനാശം=ധനകാന്താദികളുടെ നാശം. ധനകാന്താദികൾ=ധനകാന്തകൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ. ധനകാന്തകൾ=ധനവും കാന്തയും. കാന്താ=ഭാര്യ. അഭിനിവേശവാൻ=അഭിനിവേശത്തോടു കൂടിയവൻ. അഭിനിവേശം=ആഗ്രഹം. പാണ്ഡു=വെളുപ്പോടുകൂടിയവൻ. ദീനൻ=ദൈന്യത്തോടു കൂടിയവൻ. മുഗ്ദ്ധൻ=മോഹത്തോടുകൂടിയവൻ. മോഹം=വൈചിത്ര്യം. പരിദേവനം ചെയ്യു=പരവശമാകുംവണ്ണം പറയുക. രോദിക്ക=കരയുക. സ്മിതം=മന്ദഹാസം. തല്ഗുണങ്ങൾ=അതുകളുടെ ഗുണങ്ങൾ. അതുകൾ=ധനകാന്താദികൾ. ബഹുമാനിക്ക=പുകഴ്ത്തുക. ശോകക്ലിഷ്ടമനസ്സ്=ശോകത്താൽ ക്ലിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവൻ. ശോകം=ദുഃഖം. ക്ലിഷ്ടം=ക്ലേശിക്കപ്പെട്ടത. ധ്യായൻ=ധ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നവൻ. ധ്യാനിക്ക=വിചാരിക്ക. ജാഗരൂകൻ=ജാഗരണശീലൻ (ഉറക്കമിളക്കുന്നവൻ) വിചെഷ്ടനം ചെയ്യു=ഉരുളുക.

സാരം —— ധനം ഭാര്യ പുത്രൻ ബന്ധു. ഇവരുടെ സഹിക്കാൻ വയ്യാത്തതായ നാശം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന ആധി കൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിങ്കൽ പരിഭവത്തോടു കൂടിയവനായിരിക്കയും വെളുപ്പിനോടും ദൈന്യത്തോടും കൂടിയിരിക്കയും പിന്നെയും പിന്നെയും മോഹാന്ധപ്പെടുകയും അയ്യോ കഷ്ടം എന്നിങ്ങിനെ പരവശത്തോടു കൂടി പറയുകയും കാരണം കൂടാതെ കരയുകയും ചിരിക്കുകയും ചെന്നു പോയവരുടെ ഓരോരോ ഗുണത്തെ തന്നെ പിന്നെയും പിന്നെയും വർണ്ണിക്കുകയും വ്യസനത്തോടു കൂടിയിരിക്കുകയും എല്ലായ്പോഴും വിചാരത്തോടു കൂടിയിരിക്കുകയും രാത്രിയിങ്കൽ കൂടി ഉറക്കമില്ലാതിരിക്കുകയും കിടന്നു ഉരുളുകയും ചെയ്യുന്നു.

൫൭. വിഷേണ ശ്യാവവക്ത്രസ്തു നഷ്ടച്ഛായോ ബലേന്ദ്രിയഃ വേഗാന്തരൈരപി സംഭ്രാന്തോ രക്താക്ഷസ്തം വിവർജ്ജയേൽ ॥

അന്വയം —— വിഷേണ. ശ്യാവവക്ത്രഃ. നഷ്ടച്ഛായഃ. അബലേന്ദ്രിയഃ. വേഗാന്തരൈഃ. അപി. സംഭ്രാന്തഃ. രക്താക്ഷഃ. ഭവതി. തം. വിവർജ്ജയേൽ.

അന്വയാർത്ഥം —— വിഷം ഹേതുവായിട്ട ശ്യാവവക്ത്രനായിട്ടും നഷ്ടച്ഛായനായിട്ടും അബലേന്ദ്രിയനായിട്ടും വേഗാന്ത

ത്തിംകൽ കൂടി സംഭ്രാന്തനായിട്ടും രക്താക്ഷനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അവനെ ചികിത്സിക്കേണം-

പരിഭാഷ — ശ്യാവവദനൻ=ശ്യാവമായിരിക്കുന്ന വദനത്തോടുകൂടിയവൻ- ശ്യാവം=കരുവാളിച്ചത- വദനം=മുഖം- നഷ്ടച്ഛായൻ=നഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഛായയോടുകൂടിയവൻ- നഷ്ടം=നശിച്ചത- ഛായ=കാന്തി- ദുർബലേന്ദ്രിയൻ=ദുർബലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രിയങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- ദുർബലങ്ങൾ=ബലമില്ലാത്തവ- ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ=ചക്ഷുരാദികൾ- ചേതോന്തരം=ചേതസ്സിന്റെ അന്തരം- അന്തരം=മധ്യം- സംഭ്രാന്തൻ=സംഭ്രമത്തോടുകൂടിയവൻ- സംഭ്രമം=പരിഭ്രമം- രക്താക്ഷൻ=രക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയവൻ- രക്തങ്ങൾ=രക്തവർണ്ണങ്ങൾ- അക്ഷങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ- അവൻ=ഉന്മാദമുള്ളവൻ- ചികിത്സിക്ക=ഉപേക്ഷിക്കുക-

സാരം — വിഷം ഹേതുവായിട്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിംകൽ മുഖം കരുവാളിച്ചിരിക്കയും കണ്ണ് മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ അവരവരുടെ വിഷയമായ കാര്യങ്ങളിൽ ശക്തിയില്ലാതിരിക്കയും ശരീരത്തിന്റെ കാന്തി നശിച്ചിരിക്കയും മനസ്സിൽ മാറ്റവും പിന്നെ മുഴുത്തിരിക്കയും ചെയ്യുന്ന ഇടയ്ക്കു സംഭ്രമമുണ്ടാകയും കണ്ണ ചുകന്നിരിക്കയും ചെയ്യും- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ഉന്മാദത്തെ ചികിത്സിക്കരുത-

ഏവം അനിലജോന്മാദേ സ്നേഹപാനം പ്രയോജയേത് । പൂർവ്വമാവൃതമാർഗ്ഗേ തു സസ്നേഹം മൃദുശോധനം ॥

അന്വയം — ഏവം- അനിലജേ- ഉന്മാദേ- പൂർവ്വം- സ്നേഹപാനം- പ്രയോജയേത്- ആവൃതമാർഗ്ഗേ- തു- പൂർവ്വം- സസ്നേഹം- മൃദു- ശോധനം- പ്രയോജയേത്-

അന്വയാർത്ഥം — ഇപ്രകാരം അനിലജമായിരിക്കുന്ന ഉന്മാദത്തിംകൽ മുമ്പെ സ്നേഹപാനത്തെ പ്രയോഗിക്കേണം- ആവൃതമാർഗ്ഗത്തിംകലാകട്ടെ മുമ്പെ സസ്നേഹമായി മൃദുവായിരിക്കുന്ന ശോധനത്തെ യോജിക്കേണം-

പരിഭാഷ — അനിലജം=അനിലംകൽനിന്നു ജനിച്ചത- അനിലൻ=വായു- ഉന്മാദം=ഉന്മാദരോഗം- സ്നേഹപാനം=സ്നേഹങ്ങളുടെ പാനം- സ്നേഹങ്ങൾ=നെയ്യ് മുതലായവ- പാനം=സേവിക്കുക- പ്രയോജിക്ക=ചെയ്ക- ആവൃതമാർഗ്ഗം=ആവൃതമായിരിക്കുന്ന മാർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയത- ആവൃതം=ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ടത- ആവരണം ചെയ്ക=അടയ്ക്കുക- മാർഗ്ഗം=വഴി- സസ്നേഹം=സ്നേ

ഹത്തൊടുകൂടിയത- സ്നെഹം=തൈലം-ഉഗ്ര=തീക്ഷ്ണമല്ലാത്തത- ശൊധനം=ശുദ്ധി-

സാരം—— ഉന്മാദലക്ഷണങ്ങളെ അറിഞ്ഞതിന്റെ ശെഷം വാതം ഹെതുവായിട്ടുണ്ടായ ഉന്മാദത്തിങ്കൽ മുമ്പെ തൈലം മുതലായതിനെ പാനം ചെയ്യെണം- തന്റെ മാൎഗ്ഗത്തിന്റെ തടവു ഹെതുവായിട്ടു കൊപിച്ച വായുവിങ്കൽ തൈലത്തൊടുകൂടിയതും തീക്ഷ്ണമല്ലാത്തതും ആയ ഛൎദ്ദിപ്പിക്കുക- വയറിളക്കുകമുതലായതിനെയും ചെയ്യെണം-

൩൯- കഫപിത്തൊത്ഭവെപ്യാദൌ വമനംസവിരെചനം ।
സ്നിഗ്ദ്ധസ്വിന്നസ്യ വസ്തിംചശിരസശ്ചവിരെചനം ॥

അന്വയം—— കഫപിത്തൊത്ഭവെ- അപി- ആദൌ- സ്നിഗ്ദ്ധസ്വിന്നസ്യ- സവിരെചനം- വമനം വസ്തിം- ച- ശിരസഃ- വിരെചനം- ച- യൊജയെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— കഫപിത്തൊൽഭവത്തിങ്കലും ആദിയിങ്കൽ സ്നിഗ്ദ്ധസ്വിന്നന്ന സവിരെചനമായിരിക്കുന്ന വമനത്തെയും വസ്തിയെയും ശിരസ്സിന്റെ വിരെചനത്തെയും യൊജിപ്പിക്കെണം-

പരിഭാഷാ—— കഫപിത്തൊത്ഭവെ=കഫപിത്തങ്ങളിൽനിന്ന ഉണ്ടായതിൽ- കഫപിത്തങ്ങൾ=കഫവും പിത്തവും- സ്നിഗ്ദ്ധസ്വിന്നൻ=സ്നിഗ്ദ്ധനായിട്ടും സ്വിന്നനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവൻ- സ്നിഗ്ദ്ധൻ=സ്നെഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- സ്നെഹിക്ക=തൈലാദികളെ പാനം ചെയ്ക- സ്വിന്നൻ=സ്വെദിക്കപ്പെട്ടവൻ- സ്വെദിക്ക=വിയൎപ്പിക്കുക- സവിരെചനം=വിരെചനത്തൊടുകൂടിയത- വിരെചനം=വയറിളക്കുക- വമനം=ഛൎദ്ദി- വസ്തി=വസ്തികൎമ്മം- ശിരസ്സിന്റെവിരെചനം=നസ്യം-

സാരം= കഫംകൊണ്ടും പിത്തംകൊണ്ടും ഉണ്ടായ ഉന്മാദത്തിങ്കലും മുമ്പെ സ്നിഗ്ദ്ധസ്വിന്നനാക്കീട്ടു ഛൎദ്ദിപ്പിക്കുകയും വയറിളക്കുകയും വസ്തിചെയ്യുകയും നസ്യം ചെയ്കയും വെണം- ഇവിടെ കഫപിത്തൊൽഭവത്തിങ്കലും എന്ന പറഞ്ഞത കെവലം വാതം കൊണ്ടുണ്ടായതിങ്കൽ തന്നെ അല്ല- കഫപിത്തങ്ങൾ കൊണ്ടുണ്ടായതിങ്കലും സ്നെഹപാനത്തെ ചെയ്യെണമെന്ന സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്ന- ഉന്മാദം സ്നെഹപാനെന പൂൎവ്വം സമുപാചരെൽ- എന്ന പ്രമാണാന്തരമുണ്ടാകകൊണ്ടും സ്നെഹകാലെതുവാതൊത്ഥെ തൈലം ശ്ലൈഷ്മികെ ഘൃതം മഹാകല്യാണകം പിത്തജെ ഗവ്യം കഫൊൽഭവെ എന്ന- സംഗ്രഹവചനങ്ങളെക്കൊണ്ടും അറി

ത്തു കൊടുക്കയും വേണം--

൭൦. തഥാസ്യ ശുദ്ധമേധസ്യ പ്രസാദം ലഭതേ മനഃ । ഈരിത മപ്യനവൃത്തേന ശ്രുതിം നാവനമന്യൂനം ॥

൭൧. ഷഷ്ഠ്യൗഷധസനാഥോഗ്രാസൈധതാദ്യനന്തജ്ഞനം । ആജ്യം ഗോമൂത്രനാലേപപൂപാൽ പാനം ച സപ്പിഷഃ ॥

൭൨. യുജ്യാതാനി ഹി ശുദ്ധസ്യ നയന്തി പ്രകൃതിം മനഃ । ഹിംഗുസൈന്ധവചൂർണ്ണവ്യോഷൈഃ ചിപലാംശൈഃ ശ്വൃതാധകം ॥

൭൩. സിദ്ധം സമൂത്രമന്മാദ ഭൂതാപസ്മാരനൽ പരം । ചൈത്രപ്രസൈഥമാപരസാത ബ്രഹ്മീ ഘൃതപ്രസ്ഥം ച സാധിതം ॥

൭൪. വ്യോഷശ്യാമാത്രിവൃൽ ബ്രഹ്മീ ശംഖപുഷ്പീ നൃപദ്രുമൈഃ । സസപ്തലാക്രിമിഘ്നൈർ കല്ക്കിതൈരക്ഷസമ്മിതൈഃ ।

൭൫. പലദ്വയപ്രമിതം ത്രിഫലം മാത്രാചരണത്തിലം । ഉന്മാദക ഷ്ട്രാപസ്മാരഹരം വന്ധ്യാസുതപ്രദം ॥

൭൬. വാക്സ്വരസ്മൃതി മേധാകൃദന്യഃ ബ്രഹ്മീഘൃതംസ്മൃതം । വ രാവിശാലാവഗ്രൈശ്ലാദേവമാപലവാലുകൈഃ ॥

൭൭. ദാംശാബാ ബോധിരജനീദ്വേമിസാരിതാ ഫലിനിനിതൈഃ । ബ്രഹ്മീരിക്യൂണൂതുളസീഗന്ധഭാസാധിതൈഃ ॥

൭൮. വെല്ലതാലീസപത്രെള ലാമാലതീമുകുളോൽപ്പലൈഃ । സമ ന്തിപത്മകഷീരൈശ്ച കാസംശ്ച സപ്പിഷഃ പചേൽ ॥

൭൯. പ്രസ്ഥം ഭൂതഗ്രഹോന്മാദ കാസാപസ്മാരപാപ്മജിൽ । പാ ണ്ഡുകണ്ഡൂവിഷശോഷമോഹമേഹജ്വരേഷു ച ॥

൮൦. അതീസാരജ്വരേഷ്യസിദ്ധോപാപഹരം ചതതി । ആമ യസിദ്ധലോചാചിന്ത്യതിക്താമലപാവക ॥

൮൧. ബലപുംഗവഗന്ധകാന്തിമസൗന്ദര്യപുഷ്ടിദം । ക ല്യാണകമിദം സപ്പിഃ ശ്രേഷ്ഠം പുംസവനേഷു ച ॥

അന്വയം—— തഥാ- ശുദ്ധമേധസ്യ- അസ്യ- മനഃ- പ്രസാ ദം- ലഭതേ- ഈരിതം- അപി- അനവൃത്തേന- ശ്രു- തിം- നാവ നം- അന്യൂനം- ഷഷ്ഠ്യൗഷധസനാഥേന ഗ്രാസൈധതാദ്യനന്തജ്ഞ നം- ആജ്യം ഗോമൂത്രനാലേപപൂപാൽ- സപ്പിഷഃ- പാനം- ച- യുജ്യാതാ- താനി- ശുദ്ധസ്യമനഃ- പ്രകൃതിം- നയന്തി- ഹി- ചിപലാംശൈഃ- ഹിംഗുസൈന്ധവചൂർണ്ണവ്യോഷൈഃ- സമൂത്രം- സിദ്ധം- ഘൃതാധകം- പരം- ഉന്മാദഭൂതാപസ്മാരനൽ- ബ്രഹ്മീ- സപരസാൽ- ചൈത്ര- പ്രസൈഥമാ ഘൃതപ്രസ്ഥം- ച- അക്ഷസ മ്മിതൈഃ- കല്ക്കിതൈഃ- സസപ്തലാക്രിമിഘ്നൈഃ- വ്യോഷശ്യാ മാത്രിവൃൽബ്രഹ്മീശംഖപുഷ്പീനൃപദ്രുമൈഃ- സാധിതം- പലദ്വ

ധ്യാ- പ്രയുഞ്ജീത- ചതുഷ്പലം- പരം- മാത്രാ- ഉന്മാദകുഷ്ഠാപസ്മാരഘ്നം- വന്ധ്യാസുതപ്രദം- വാക്സ്വരസ്മൃതിമേധാകൃൽ- ധന്യം- തൽ- ബ്രാഹ്മീഘൃതം- സ്മൃതം- കർഷാംശൈഃ- വരാവിശാലാവല്ലീദ്ധ്രുലാമ്രവേലാവാല്പകൈഃ- ചന്ദ്രാരിബാദ്വിരജനീമഞ്ജിഷ്ഠാഫലിനീനകൈഃ- ബൃഹതീകുഷ്ഠമഞ്ജിഷ്ഠാനാഗകേസരദാഡിമൈഃ- സന്തിപത്രകഹിമൈഃ- വെല്ലതാലീസപത്രേലാമാലതീമുകുളോത്പലൈഃ- സദ്വിശൈഃ- പ്രസ്ഥം- പചേൽ- തൽ- ദ്രവ്യൈരഥോന്മാദകാസാപസ്മാരപാപ്മനൽ- പാണ്ഡുകണ്ഡൂവിഷ- ശോഷ- മേഹ- ജ്വര- ഗര- അരോചകസി- അല്പരജസി- ദൈവോപഹതചേതസി- അമേധസി- സ്ഖലദ്വാചി- സ്മൃതികാമേ- അല്പപാവകേ- ശസ്യം- ബല്യം- മംഗല്യം- ആയുഷ്യം- കാന്തിസൌഭാഗ്യപുഷ്ടിദം- ഇദം- കല്യാണകം- നാമ്നാ- പുംസവനേഷു- ച- ശ്രേഷ്ഠം-

ഭാഷാർത്ഥം—— ഇപ്രകാരം ശുദ്ധദേഹനായിരിക്കുന്ന ഇവന്റെ മനസ്സു പ്രസാദത്തെ ലഭിക്കുന്നു- ഇപ്രകാരമായിട്ടും അനിവൃത്തിയിങ്കലാകട്ടെ തീക്ഷ്ണമായിരിക്കുന്ന നാവനത്തെയും അഞ്ജനത്തെയും ഹിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഉന്മാദത്തിനു തർജ്ജനത്തെയും അട്ടഹാസങ്ങളോടുകൂടിയ ധൂപങ്ങളെയും സർപ്പിസ്സിന്റെ പാനത്തെയും ചെയ്യിക്കേണം- അതുകൊണ്ടു ശുദ്ധനായിരിക്കുന്നവന്റെ മനസ്സിന്നു പ്രകൃതിയെ ആയിക്കുന്നു- എന്നാൽ ഹേതുവായിട്ടു ചിലപ്പോഴും ശങ്കകളായിരിക്കുന്ന ഹിംഗ്വാദി സൌവർച്ചലവ്യോഷങ്ങൾകൊണ്ടു സമ്മൂർച്ഛിതമായി സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഘൃതാഢകം ഏറ്റവും ഉന്മാദത്തെ ശമിപ്പിക്കുന്നു- ബ്രാഹ്മിയുടെ സ്വരസത്തിങ്കൽ നിന്ന രണ്ടു പ്രസ്ഥങ്ങളെയും ഘൃതപ്രസ്ഥത്തെയും അക്ഷസമിതങ്ങളായി കല്ക്കങ്ങളായി സ്വസ്ഥാലാക്രിമി ഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന വ്യോഷശ്യാമാത്രിവൃൽദന്തീശംഖപുഷ്പീനൃപദ്രുമങ്ങൾകൊണ്ടു സാധിതമായിട്ടു ചലാപുഭി കൊണ്ടു പ്രയോജിക്കേണം- ചതുഷ്പലം പരമായിരിക്കുന്ന മാത്രയാകുന്നു- ഉന്മാദകുഷ്ഠാപസ്മാരഘ്നമായിട്ടും വന്ധ്യാസുതപ്രദമായിട്ടും വാക്സ്വരസ്മൃതിമേധാകൃത്തായിട്ടും ധന്യമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന അത ബ്രാഹ്മീഘൃതമായിട്ടു സ്മൃതമാകുന്നു- കർഷാംശങ്ങളായിരിക്കുന്ന വരാവിശാലാവല്ലീദ്ധ്രുലാമ്രവേലാവാലുകങ്ങൾകൊണ്ടും ചന്ദ്രാരിബാദ്വിരജനീമഞ്ജിഷ്ഠാഫലിനീനകങ്ങൾ കൊണ്ടും ബൃഹതീകുഷ്ഠമഞ്ജിഷ്ഠാ നാഗകേസരദാഡിമങ്ങൾകൊണ്ടും സന്തിപത്രകഹിമങ്ങളായിരിക്കുന്ന വെല്ലതാലിസപത്രേലാമാ

ലതീഷകളൊൎപ്പലങ്ങൾകൊണ്ടും സൎപ്പിസ്സിന്റെ പ്രസാദത്തെ പചിക്കേണം- ഈ ഭൂതഗ്രഹോന്മാദകാപസ്മാര പാപ്മ്മഘ്നമായിട്ടും പാണ്ഡുകണ്ഡുവിഷയത്തിങ്കലും ശോഷത്തിങ്കലും മൊഹത്തിങ്കലും മെഹത്തിങ്കലും ജ്വരത്തിങ്കലും ഗരത്തിങ്കലും അരെതസ്സിങ്കലും അല്പമെധസ്സിങ്കലും ദൈവൊപഹത ചെതസ്സിങ്കലും അമെധസ്സിങ്കലും സ്ഥൂലപാകിങ്കലും സ്മൃതികാമെങ്കിലും അല്പപാവകെങ്കലും ശസ്തമായിട്ടും ബല്യമായിട്ടും മംഗല്യമായിട്ടും ആയുഷ്യമായിട്ടും കാന്തിസൌഭാഗ്യപുഷ്ടിദമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ഈ കല്യാണകമായിരിക്കുന്ന സൎപ്പിസ്സ പുംസവനങ്ങളിൽ ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ——ശുദ്ധദെഹൻ=ശുദ്ധമായിരിക്കുന്ന ദെഹത്തൊടുകൂടിയവൻ- ദെഹം=ശരീരം- പ്രസാദം=സ്വഭാവം- ലിഹിക്ക=സ്വീകരിക്ക- അനിവൃത്തി=നിവൃത്തിഇല്ലാത്തത- നിവൃത്തി=ശമനം- നാവനം=നസ്യം- അഞ്ജനം=മഷി- ഹൎഷണാശ്വാസനൊത്രാസഭയതാഡനതൎജ്ജനം=ഹൎഷണവും ആശ്വാസനവും ത്രാസവും ഭയവും താഡനവും തൎജ്ജനവും- ഹൎഷണം=സന്തൊഷിപ്പിക്കുക- ആശ്വാസനം=സമാധാനിപ്പിക്കുക- ത്രാസം=ഞെട്ടുക- ഭയം=ഭീതി- താഡനം=അടിക്കുക- തൎജ്ജനം=ഭത്സനം- (ഹിതമല്ലാത്തതിനെപറയുക) അഭ്യംഗൊദ്വൎത്തനാലെപധൂപങ്ങൾ=അഭ്യംഗവും ഉദ്വൎത്തനവും ആലെപവും ധൂപവും- അഭ്യംഗം=എണ്ണതെക്കുക- ഉദ്വൎത്തനം=തിരുമ്മുക- ആലെപം=ഔഷധങ്ങളെ അരച്ചുതെക്കുക- ധൂപം=പുക- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- പാനം=സെവനം- യൊജിക്ക=ചെൎക്ക- ആരുക്കൾ=തിക്ഷ്ണസ്യാദികൾ- പ്രകൃതി=സ്വഭാവം- (രൊഗത്തൊടു കൂടാത്തതെന്നൎത്ഥം) നയിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക- ദ്വിപലാംശങ്ങൾ=ദ്വിപലപ്രമാണങ്ങൾ- (രണ്ടു പലങ്ങളെന്നൎത്ഥം) ഹിംഗുസൌവൎച്ചലവ്യൊഷങ്ങൾ=ഹിംഗുവും സൌവൎച്ചലവും വ്യൊഷവും- ഹിംഗു=കായം- സൌവൎച്ചലം=തുവൎച്ചിലഉപ്പ- വ്യൊഷം=ത്രികടു- സമൂത്രം=മൂത്രത്തൊടുകൂടിയത- മൂത്രം=ഗൊമൂത്രം- സിദ്ധം=പക്വം- ഘൃതാഢകം=ഘൃതത്തിന്റെ ആഢകം- ഘൃതം=നെയ്യ- ആഢകം=നാലിടങ്ങഴി- ഉന്മാദഭൂതാപസ്മാരഘ്നം=ഉന്മാദഭൂതാപസ്മാരങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നത- ഉന്മാദഭൂതാപസ്മാരങ്ങൾ=ഉന്മാദവും ഭൂതവും അപസ്മാരവും- നാശിക്ക=നശിപ്പിക്ക- സപരസംക്ഷീരം- പ്രസ്ഥം=ഇടങ്ങഴി- ഘൃതപ്രസ്ഥം=ഘൃതത്തിന്റെ പ്രസ്ഥം- ഘൃതം=നെയ്യ- പ്രസ്ഥം=ഇടങ്ങഴി- അക്ഷസ

ന്മിതങ്ങളും=അക്ഷപ്രമാണങ്ങളും- അക്ഷം=മൂന്നുകഴഞ്ച- കല്കിതങ്ങളും=കല്കങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ- സസപ്തലാക്രിമിഹരങ്ങളും= സപ്തലാക്രിമിഹരങ്ങളോടുകൂടിയവ- സപ്തലാക്രിമിഹരങ്ങളും= സപ്തലയും ക്രിമിഹരവും- സപ്തലാ=[illegible]- ക്രിമിഹരം=വിഴാലരി- വ്യോഷശ്യാമാത്രിവൃദ്ദന്തീശംഖപുഷ്പീനൃപദ്രുമങ്ങളും= വ്യോഷവും ശ്യാമയും ത്രിവൃത്തും ദന്തിയും ശംഖപുഷ്പിയും നൃപദ്രുമവും- വ്യോഷം=ത്രികടു- ശ്യാമാ=നാല്ക്കോല്പ്പകൊന്ന- ത്രിവൃത്ത=ത്രികൊല്പകൊന്ന- ദന്തീ=നാകദന്തി- ശംഖപുഷ്പീ=ശംഖുപുഷ്പം- നൃപദ്രുമം=കൊന്ന- സാധിതം=സാധിക്കപ്പെട്ടത- സാധിക്ക=കാച്ചുക- പലവൃദ്ധി=പലങ്ങളുടെവൃദ്ധി- വൃദ്ധി=വർദ്ധനം- ചതുഷ്പലം=നാലുപലം- ഉന്മാദകഷ്ടാപസ്മാരഹരം= ഉന്മാദകഷ്ടാപസ്മാരങ്ങളെ ഹരിക്കുന്നത- ഉന്മാദകഷ്ടാപസ്മാരങ്ങളും=ഉന്മാദവും കഷ്ടവും അപസ്മാരവും- ഹരിക്ക=നശിപ്പിക്കുക- വന്ധ്യാസുതപ്രദം= വന്ധ്യയുടെ സുതപ്രദം- വന്ധ്യാ=പ്രസവിക്കാത്തവൾ- സുതപ്രദം=സുതനെ പ്രകർഷേണ ദാനംചെയ്യുന്നത- സുതൻ=പുത്രൻ- ദാനം ചെയ്യുക=കൊടുക്കുക- വാക്സ്വരസ്മൃതിമേധാകൃത്ത=വാക്സ്വരസ്മൃതിമേധകളെ ഉണ്ടാക്കുന്നത- വാക്സ്വരസ്മൃതിമേധകളും=വാക്കും സ്വരവും സ്മൃതിയും മേധയും- സ്വരം=ശബ്ദം- സ്മൃതി= അതീതകാലാനുസ്മരണം- മേധാ=അർത്ഥഗ്രഹണശക്തി- ധന്യം=ഭാഗ്യകരം- അതഃ=നെയ്യ- ബ്രാഹ്മീഘൃതം = ബ്രാഹ്മീഘൃതമെന്ന പേരൊടുകൂടിയത- സ്മൃതം=സ്മരിക്കപ്പെട്ടത- സ്മരിക്ക=വിചാരിക്കുക- കർഷാംശങ്ങളും=കർഷപ്രമാണങ്ങളും- കർഷം=[illegible]കഴഞ്ച- വരാവിശാലാഭദ്രൈലാദേവദാർവേലവാലുകങ്ങളും=വരയും വിശാലയും ഭദ്രൈലയും ദേവദാരുവും എലവാലുകവും- വരാ=ത്രിഫലാ- വിശാലാ= കാട്ടുവെള്ളരി- ഭദ്രൈലം=പെരേലം- ദേവദാരു=ദേവതാരം- എലവാലുകം=എലവാലുകമെന്ന പേരൊടുകൂടിയത- ദ്വിശാരിബാദ്വിരജനീദ്വിസ്ഥിരാഫലിനീനതങ്ങളും=ദ്വിശാരിബയും ദ്വിരജനിയും ദ്വിസ്ഥിരയും ഫലിനിയും നതവും- ദ്വിശാരിബാ= നന്നാറിയും പാല്വള്ളിയും- ദ്വിരജനീ=മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും- ദ്വിസ്ഥിരാ=ഓരിലയും മൂവിലയും- ഫലിനീ=ഞാഴൽപ്പൂവ- നതം=തകരം- ബൃഹതീകുഷ്ഠമഞ്ജിഷ്ഠാനാഗകേസരദാഡിമങ്ങളും= ബൃഹതിയും കുഷ്ഠവും മഞ്ജിഷ്ഠയും നാഗകേസരവും ദാഡിമവും- ബൃഹതീ=ചെറുവഴുതിന- കുഷ്ഠം=കൊട്ടം- മഞ്ജിഷ്ഠാ=മഞ്ചട്ടി- നാഗകേസരം=നാഗപ്പൂവ- ദാഡിമം=ഉറുമാമ്പഴം- സദന്തീപത്രകഹിമങ്ങളും= ദന്തീപത്രകഹിമങ്ങളോടുകൂടിയവ- ദന്തീപത്രകഹിമ

ങ്ങൾ=ദന്തിയും പത്മകവും ഹിമവും- ദന്തി=നാകദന്തി- പത്മകം=പതിമുകം- ഹിമം=ചന്ദനം- വെള്ളതാലീസപത്രൈലാമാലതീമുകുളോൽപ്പലങ്ങൾ=വെള്ളവും താലീസപത്രവും ഏലയും മാലതീമുകുളവും ഉൽപലവും- വെള്ളം=വിഴാലരി- താലീസപത്രം=താലീസപത്രമെന്ന പേരോടുകൂടിയതു- ഏല=ഏലത്തരി- മാലതീമുകുളം=പിച്ചകമൊട്ടു- ഉൽപലം=ചെങ്ങഴിനീർക്കിഴങ്ങു- സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ്- പ്രസ്ഥം=ഇടങ്ങഴി- പചിക്കുക=കാച്ചുക- തത്=ആ നെയ്യ്- ഭൂതഗ്രഹോന്മാദകാസാപസ്മാരപാപ്മഘ്നം= ഭൂതഗ്രഹോന്മാദകാസാപസ്മാരപാപ്മാക്കളെ ഒടുക്കുന്നതു- ഭൂതഗ്രഹോന്മാദകാസാപസ്മാരപാപ്മാക്കൾ=ഭൂതവും ഗ്രഹവും ഉന്മാദവും കാസവും അപസ്മാരവും പാപ്മാവും- കാസം=കുര- പാപ്മാവ്=പാപം- പാണ്ഡുകണ്ഡുവിഷം=പാണ്ഡുവും കണ്ഡുവും വിഷവും- പാണ്ഡു=പാണ്ഡുരോഗം- കണ്ഡു=ചൊറി- ശോഷം=ക്ഷയരോഗം- മേഹം=വൈചിത്ര്യം- മേഹം=പ്രമേഹം- ഗരം=ഒരുവിഷം- അമേധസ്സ്= അല്പമായ മേധസ്സോടുകൂടിയവൻ- മേധസ്സ്=ബുദ്ധി- അല്പമേധസ്സ്=അല്പമായിരിക്കുന്ന മേധസ്സോടുകൂടിയവൻ- മേധസ്സ്=ഓർത്തുപം- (ഇന്നലത്തിലുള്ളതു.) ദൈവോപഹതചേതസ്സ്=ദൈവത്താൽ ഉപഹതമായിരിക്കുന്ന ചേതസ്സോടുകൂടിയവൻ- ദൈവം= വിധി- ഉപഹതം=ഉപഹനിക്കപ്പെട്ടതു- ഉപഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക- ചേതസ്സ്=മനസ്സ്- അമേധസ്സ്= മേധയോടു കൂടാത്തവൻ- മേധ=ബുദ്ധിഗ്രഹണശക്തി- സ്ഖലദ്വാക്ക്=സ്ഖലനിയായിരിക്കുന്ന വാക്കോടുകൂടിയവൻ- സ്ഖലൽ=സ്ഖലിച്ചിരിക്കുന്നതു- സ്ഖലിക്ക=ഇടറുക- സ്മൃതികാമൻ=സ്മൃതിയെ കാമിക്കുന്നവൻ- സ്മൃതി=അതീതകാലാനുസ്മരണം- കാമിക്ക=ആഗ്രഹിക്കുക- അല്പപാവകൻ=മന്ദാഗ്നി- ധന്യം=പ്രശസ്തം- ബല്യം=ബലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു- ബലം=ശക്തി- മാംഗല്യം=മംഗലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു- മംഗലം=ശുഭം- ആയുഷ്യം=ആയുസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു- കാന്തിസൌഭാഗ്യപുഷ്ടിദം=കാന്തിസൌഭാഗ്യപുഷ്ടികളെ ദാനം ചെയ്യുന്നതു- കാന്തിസൌഭാഗ്യപുഷ്ടികൾ=കാന്തിയും സൌഭാഗ്യവും പുഷ്ടിയും- കാന്തി=ശോഭ- സൌഭാഗ്യം=സൌന്ദര്യം- പുഷ്ടി=തടി- ദാനം ചെയ്യുക=കൊടുക്കുക- കല്യാണകം=കല്യാണകമെന്ന പേരോടു കൂടിയതു- സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ്- പുംസവനം=പുത്രനെ പ്രസവിക്കുന്നതു- പുമാൻ=പുരുഷൻ ശ്രേഷ്ഠം=വിശിഷ്ടം-

സാരം—— മേൽ പറഞ്ഞതുപോലെ വമനാദികൾകൊണ്ടു ശുദ്ധിവന്നിരിക്കുന്ന ദേഹത്തോടുകൂടിയവന്റെ മന

സ്സു സ്വസ്ഥതയെ ലഭിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടും രോഗത്തിന്ന ശമനം ഭവിച്ചില്ലെങ്കിൽ തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ടു നസ്യം ചെയ്യുകയും തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങളെ അരച്ചു കണ്ണിലെഴുതുകയും സന്തോഷിപ്പിക്കുകയും നല്ലവാക്കുകളെക്കൊണ്ടുമറ്റൊ ആശ്വാസപ്പെടുത്തുകയും ഞെട്ടിപ്പിക്കുകയും ഭയപ്പെടുത്തുകയും അടിക്കുകയും അറിതല്ലാത്ത വാക്കിനെ പറയുകയും എണ്ണ തേപ്പിക്കുകയും മെൽതിരുമ്പുകയും ഔഷധങ്ങൾ അരച്ചു മെൽ തേപ്പിക്കുകയും പുകക്കുകയും കല്യാണകം മുതലായ നെയ്യ സെവിപ്പിക്കുകയും വെണം. തീക്ഷ്ണനസ്യം തുടങ്ങിയവകൾ. വമന വിരെചനങ്ങളെ ചെയ്തു ശുദ്ധി വന്നിരിക്കുന്നവന്റെ മനസ്സിനെ രോഗത്തോടു കൂടാത്തതാക്കിച്ചെയ്യും. ആ ഹേതുവായിട്ട ശമനമില്ലെന്ന വന്നാൽ മെൽ പറഞ്ഞതുകളെ ചെയ്യണമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. കായം, തുവൎച്ചിലയുപ്പ, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി ഇതുകൾ ഒരൊന്നെ പലം ഗോമൂത്രത്തിൽ അരച്ചു കലക്കി കാച്ചിയ നാലിടങ്ങഴിനെയ്യ ഉന്മാദരോഗത്തെയും ഭൂതഗ്രഹത്തെയും അപസ്മാരത്തെയും നശിപ്പിക്കും. ബ്രഹ്മി, വിഴാലരി, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, നാൽകൊൽപ്പക്കൊന്ന, ത്രികൊൽപ്പക്കൊന്ന നാഗദന്തിവെര ശംഖുപുഷ്പത്തിൻവെര, കൊന്ന. ഇതുകൾമുമ്മൂന്നകഴഞ്ച നാലിടങ്ങഴി ബ്രഹ്മിയുടെ നീരിൽ അരച്ചുകലക്കി ഒരിടങ്ങഴി നെയ്യ കാച്ചണം. ആ നെയ്യ ദിവസെന ഓരൊ പലം വെച്ചിട്ട പ്രയൊഗിക്കണം. അങ്ങിനെ നാല പല മാത്രം വലിയ മാത്രയാകുന്നു. ബ്രഹ്മിഘൃതമെന്ന പെരായ ഈ നെയ്യ ഉന്മാദത്തെയും കുഷ്ഠത്തെയും അപസ്മാരത്തെയും നശിപ്പിക്കുകയും പ്രസവിക്കാത്തവൾക്കു പുത്രനെ കൊടുക്കുകയും ഏററി പറയുന്നതിനെ നല്ലവാക്കാക്കുകയും ബുദ്ധിമാനാക്കുകയും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയെ ഉണ്ടാക്കുകയും വെഗത്തിൽ ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള ശക്തിയെ ഉണ്ടാക്കുകയും ആഗ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുകയും ചെയ്യും. കടുക്ക താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, കാട്ടുവെള്ളരിവെര, ചിററെല, ദെവതാരം എലാവാലുകം, നന്നാരിക്കിഴങ്ങ, പാച്ചൊറ്റിക്കിഴങ്ങ, വരട്ടുമഞ്ഞൾ, മരമഞ്ഞൾത്തൊലി, ഓരിലവെര, മൂവിലവെര, തൊഴകപ്പൂവ്വ, തകരം, വിഴാലരി, താലീസപത്രം, ഏലത്തരി, പിച്ചകമൊട്ട, ചെങ്ങഴിനീർക്കിഴങ്ങ, നാഗന്തിവെര, പതിമുകം, ചന്ദനം, ചെറുവഴുതിനവെര, കൊട്ടം, ഞെട്ടില്ലാപ്പാടി, നാഗപ്പൂവ്വ, [illegible], ഇതുകൾ മുമ്മൂന്ന കഴഞ്ചു അരച്ചു കലക്കി ഒരിടങ്ങഴി നെയ്യ കാച്ചണം. ഈ നെയ്യ ഭൂതഗ്രഹങ്ങളെയും ബാലഗ്രഹങ്ങളെയും ഉന്മാദത്തെയും ക

യെയും അപസ്മാരത്തെയും പാപത്തെയും നശിപ്പിക്കും. പാണ്ഡുരോഗത്തിന്നും ചൊറിച്ചിലിന്നും വിഷത്തിന്നും കൈവിഷത്തിന്നും അല്പ ശുക്ലമായിട്ടുള്ളവൎക്കും ഋതുകാലത്തിങ്കൽ വെണ്ടതുപോലെ രക്തം പോവാത്തവൎക്കും ബുദ്ധിയില്ലാത്തവൎക്കും വേഗത്തിൽ ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള സാമൎത്ഥ്യമില്ലാത്തവൎക്കും ഇടറിയ വാക്കുള്ളവൎക്കും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയുണ്ടാകെണമെന്ന ആഗ്രഹിക്കുന്നവൎക്കും അഗ്നിമാന്ദ്യമുള്ളവൎക്കും നല്ലതായിട്ടും ശരീരത്തിന്ന ബലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ശുഭത്തെ ചെയ്യുന്നതായിട്ടും ആയുസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ശോഭയെയും സൌന്ദൎയ്യത്തെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ശരീരത്തെ തടിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഗൎഭത്തിന്റെ ആദികാലത്തിങ്കൽ പുരുഷപ്രജക്കായികൊണ്ട സേവിപ്പാൻ നല്ലതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ഈ നെയ്യിന്ന കല്യാണകമെന്ന പേരാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

൨൧. ഏള്യോദചിശാരിബാഹ്മീനിജലെപ്കെത്രകവിംശതി। രസെജ തസ്മിൻപചെൽസൎപ്പിൎഘൃഷ്ടിക്ഷീരചതുൎഗ്ഗുണം ॥

൨൨. വിരധ്വിമെദാകാകൊളീകപികച്ഛ്ര വിഷാണിഭിഃ। സൃപ്യംണ്ണീയുതൈരെതന്മഹാകല്യാണകംപരം ॥

൨൩. ബൃഹണംസന്നിപാതഘ്നംപൂൎവ്വസ്മാദധികംഗുണൈഃ।

...വചാ ॥

൨൫. ത്രായമാണാജയാവീരാചൊരാകടുകരോഹി... സ്ഥാസൂകരിച്ഛത്രാസാധിച്ഛത്രാപലംകഷാ ॥

൨൬. മഹാപുരുഷദന്താചവയസ്ഥാനാകുലീദചയം... വൃശ്ചികാളീസാലപൎണ്ണീചതൈൎഘൃതം ॥

൨൭. സിദ്ധംചതുൎത്ഥകൊന്മാദഗ്രഹാപസ്മാരനാശ... പൈശാചികംനാമഹിതമൈതദ്യഥാമൃതം ॥

൨൮. സ്മൃതിബുദ്ധികരംചൈവബാലാനാമംഗവൎദ്ധ... ഹ്മിമൈന്ദ്രീംവിഡംഗംചവ്യാഷംഹിംഗുജടാമുരം ॥

൨൯. രാസ്നാംവിഷഘ്നാംലശുനംവിശല്യാംസുരസ... ജ്യോതിഷ്മതീംനാഗവിന്ദാമനന്താംസഹരീതകീം ॥

൩൦. കാമ്ലീംചഹസ്തിമൂത്രേണപിഷ്ടാഛായായാവിശെ... ത്തിന്നസ്യാഭ്യഞ്ജനാലെപധൂപൈരുന്മാദസൂദനീ ॥

അന്വയം —— ഏള്യഃ — ദചിശാരിബാഹ്മീനി — ഏ... തി — ജലെ — പക്വാ — തസ്മിൻ — രസെ — സൃപ്യപൎണ്ണ... വീരധ്വിമെദാകാകൊളീകപികച്ഛ്രവിഷാണിഭിഃ — ഗ്ര... തുൎഗ്ഗുണം — സൎപ്പിഃ — പചെൽ — ഘൃതൽ — മഹാകല്യാണ...

ണീ। കയ
। കടംഭരോ
നം। മഹാ
നം। ബ്രാ
വചാം ।
രാഷിതാ। വ
ക — വിംശ
ണ്ണീയുതൈഃ —
ഷ്ടിക്ഷീരച
കം — പരം —

ബ്രാഹ്മണാനാം- സന്നിപാതവല്ലഭ ഗണാനാം- പുഷ്പസ്ഥാൻ- അധി കം- കുടിലാ- പൂതനാ- കേശീ- ചാരടീ- മർക്കടീ- വചാ- ത്രായ മാണാ- ജയാ- വീരാ- ചോരാ- കടുകരോഹിണീ- കയസ്ഥാ- സൂകരീ- ഛത്രാ- അതിച്ഛത്രാ പലംകഷാ- മഹാപുരുഷദന്താ- ച- വയസ്ഥാ- നാകുലീദ്വയം- കടുംഭരാ- വൃശ്ചികാളീ- സ്ഥാല പർണ്ണീ- ച- തൈഃ- സിദ്ധം- മഹാപൈശാചികം- നാമ- ഘൃ തം- ചാതുർത്ഥികോന്മാദഗ്രഹാപസ്മാരനാശനം- അമൃ തം- യഥാ- തഥാ- ഹിതം- ബുദ്ധിമേധാസ്മൃതികരം- ബാലാനാം- അംഗവർദ്ധനം- ച ബ്രാഹ്മീം- ഐന്ദ്രീം- വിഡംഗം- ച- വ്യോ ഷം- ഹിംഗു- ജടാമാംസീം- രാസ്നാം- വിഷഘ്നലശുനം- വിശല്യാം- സുരസാം- വചാം- ജ്യോതിഷ്മതീം- നാഗവിന്നാം- അനന്താം- സഹരീതകീം- കാളീം- ച- ഹസ്തിമൂത്രേണ- പിഷ്ട്വാ- ഛായാ വിശോഷിതാ- വർത്തിഃ- നസ്യാഞ്ജനാലേപധൂപനൈഃ- ഉന്മാദ ന്തകരീ-

അന്വയാർത്ഥം — ഇതുകളിൽനിന്ന മഹാപൈശാചികമായി രിക്കുന്ന ഏകവിംശതിയുള്ള ജലത്തിങ്കൽ പചിച്ചിട്ട ആ രസ ത്തിങ്കൽ സൂപ്പപർണ്ണിയുമൊന്നായിരിക്കുന്ന വീരവധിമാം കാ രെളികപികം വിഷഘ്നികകൊണ്ടു ചിക്കിക്കീര പറയുന്ന മാഷംവണ്ണം സപ്പിസ്സിനെ പചിക്കേണം- ഒരു മരക്കുപ്പ ഒന്ന കം ഏറെവും ബ്രാഹ്മണമായിട്ട് സന്നിപാതഘ്നമായിട്ടും ഗണ ങ്ങൾകൊണ്ട പൂർവ്വത്തെക്കാളും അധികമായിട്ട് ഇരിക്കുന്ന കുടി ലയും പൂതനയും കേശിയും ചാരടിയും മർക്കടിയും വചയും ത്രായ മാണയും ജയയും വീരയും ചോരയും കടുകരോഹിണിയും കയ സ്ഥയും സൂകരിയും ഛത്രയും അതിച്ഛത്രയായിരിക്കുന്ന പലം കഷയും മഹാപുരുഷദന്തയും വയസ്ഥയും നാകുലദ്വയവും ക ടംഭരയും വൃശ്ചികാളിയും സ്ഥാലപർണ്ണിയും ഇതുകൾകൊണ്ട സി ദ്ധമായി മഹാപൈശാചികമെന്ന പ്രസിദ്ധമായിരിക്കു ന്ന ഒരു ഘൃതം ചാതുർത്ഥികോന്മാദഗ്രഹാപസ്മാരനാശനമായിട്ടും അമൃതം എപ്രകാരം അപ്രകാരം ഹിതമായിട്ടും സ്മൃതിബുദ്ധികര മായിട്ടും ബാലന്മാരുടെ അംഗവർദ്ധനമായിട്ടുമിരിക്കുന്നു- ബ്രാ ഹ്മിയെയും ഐന്ദ്രിയെയും വിഡംഗത്തെയും വ്യോഷത്തെയും ഹിം ഗുവിനെയും ജടാമാംസിയെയും രാസ്നയെയും വിഷഘ്നയെയും ലശു നത്തെയും വിശല്യയെയും സുരസത്തെയും വചയെയും ജ്യോ തിഷ്മതിയെയും നാഗവിന്നയെയും അനന്തയെയും സഹരീത കിയായിരിക്കുന്ന കാളിയെയും ഹസ്തിമൂത്രം കൊണ്ടരെച്ചിട്ട

ഛായാവിശൊഷിതയായിരിക്കുന്ന വൎത്തി നസ്യാഞ്ജനാലേപ പ്രപങ്ങൾകൊണ്ടു ഉന്മാദ സൂദനിയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ—— ഇതുകൾ=ത്രിഫലതുടങ്ങിയവ. മഹിശാരിബൊദികൾ=മഹിശാരിബെകൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ. മഹിശാരിബെകൾ=നന്നാരിയും പാൎവ്വള്ളിയും. ഏകവിംശതി=ഇരുപത്തൊന്നു. ജലം=വെള്ളം. പചിക്ക=പാകംചെയ്ക. സുപ്രപൎണ്ണിയുതങ്ങൾ=സുപ്രപൎണ്ണികളൊടുകൂടിയത. സുപ്രപൎണ്ണികൾ=കാട്ടുഴുന്നും കാട്ടുപയറും. വീരദ്ധിമെദാകാകൊളികപികച്ഛുവിഷാണികൾ=വീരയും ഋദ്ധിയും മെദയും കാകൊളിയും കപികച്ഛുവും വിഷാണികയും. വീരാ=കൊവ. ഋദ്ധി=കാട്ടുമുതിര. മെദാ=മെദാ എന്ന പെരായത. കാകൊളി=കാകൊളി എന്ന പെരായത. കപികച്ഛു=നായ്ക്കുരണ. വിഷാണികാ=ആട്ടുകൊട്ടപാല. ഗൃഷ്ടിക്ഷീര ചതുൎഗ്ഗുണം=ചതുൎഗ്ഗുണമായിരിക്കുന്ന ഗൃഷ്ടിക്ഷീരത്തൊടുകൂടിയത. ചതുൎഗ്ഗുണം=നാലിരട്ടി. ഗൃഷ്ടിക്ഷീരം=ഗൃഷ്ടിയുടെ ക്ഷീരം. ഗൃഷ്ടി=ഒന്നു പെററപശു. ക്ഷീരം=പാല. സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ. പചിക്ക=കാച്ചുക. മഹാകല്യാണകം=മഹാകല്യാണകമെന്ന പെരൊടുകൂടിയത. ബൃംഹണം=ശരീരപുഷ്ടിയെ ഉണ്ടാക്കുക. സന്നിപാതഘ്നം=സന്നിപാതത്തെ ഹനിക്കുന്നത. സന്നിപാതം=സന്നിപാത കൊപശമനം (കൊപിച്ച സന്നിപാതത്തെ ശമിപ്പിക്കുന്നത) പൂൎവ്വം=മുമ്പെ പറഞ്ഞത. ജടിലാ=മാഞ്ചി. പൂതനാ=കടുക്ക. കെശീ=നലമാഞ്ചി. ചാരടീ=ഓരിലത്താമര. മൎക്കടീ=നായ്ക്കുരണ. വചാ=വയമ്പ. ത്രായമാണാ=ബ്രഹ്മി. ജയാ=മുഞ്ഞ. വീരാ=കാകൊളി. ചൊരാ=ചണ്ണ. വയസ്ഥാ=നെല്ലിക്ക. സൂകരീ=നിലപ്പന. ഛത്രാ=ഛത്രാ എന്ന പെരൊടുകൂടിയത. സാതിഛത്രാ=അതിഛത്രയൊടുകൂടിയത. അതിഛത്രാ=അതിഛത്ര എന്ന പെരൊടുകൂടിയത. പലംകഷാ=അരക്ക. മഹാപുരുഷദന്താ=ശതാവരിക്കിഴങ്ങ. വയസ്ഥാ=ക്ഷീരകാകൊളി. നാകുലീദ്വയം=നന്നാരിയും കരളകവും. കടംഭരാ=വെൺകുന്നി. വൃശ്ചികാളി=തെക്കട. സാലപൎണ്ണി=മൂവില. സിദ്ധം=സാധിതം. ഘൃതം=നെയ്യ. ചതുൎത്ഥകൊന്മാദഗ്രഹാപസ്മാരനാശനം=ചതുൎത്ഥകൊന്മാദ ഗ്രഹാപസ്മാരങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നത. ചതുൎത്ഥകൊന്മാദഗ്രഹാപസ്മാരങ്ങൾ=ചതുൎത്ഥകവും ഉന്മാദവും ഗ്രഹവും അപസ്മാരവും. ചതുൎത്ഥകം=ചാതുൎത്ഥികജ്വരം. ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്ന രൊഗം. ഗ്രഹം=ഭൂതഗ്രഹം. അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്ന രൊഗം. അമൃതം=അമൃത. ഹിതം=പഥ്യം. ബാലന്മാർ=കുട്ടികൾ. അംഗവൎദ്ധനം=അംഗ

ത്തെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നത- അംഗം=ശരീരം- വൎദ്ധിപ്പിക്ക=തടിപ്പിക്കുക- ബ്രാഹ്മി=മുത്തിൾ- ഐന്ദ്രി=ശംഖപുഷ്പം- വിശാല=വിഴാലരി- വ്യോഷം=ചുക്ക മുളക തിപ്പലി- ഹിംഗു=കായം- ജടാമുരം=ജടയും മുരവും- ജടാ=മാഞ്ചി- മുരം=മുരമെന്നപെരൊടകൂടിയത- രാസ്നാ=അരത്ത. വിഷാല്യാ=വെൾവയമ്പ- ലശുനം=വെള്ളുള്ളി- വിശല്യാ=മെത്തൊന്നി- സുരസം=തുത്താവ- വചാ=വയമ്പ- ജ്യൊതിഷ്മതി=ചെറുപ്പുന്നയരി- നാഗവിന്ദാ=കീരിക്കുടി- അനന്താ=കറുക- സഹരീതകി=ഹരീതകിയൊടകൂടിയത- ഹരീതകി=കടുക്ക- കാഞ്ജീ=ചുവട്ടരൊഹണി- ഹസ്തിമൂത്രം=ആനമൂത്രം- പെഷിക്ക=അരക്കുക- ഛായാവിശൊഷിതാ=ഛായയിങ്കൽ വിശൊഷിതാ- ഛായാ=നിഴല- വിശൊഷിതാ=ശൊഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടത- ശൊഷിപ്പിക്ക=ഉണക്കുക- വൎത്തി=ഗുളിക- നസ്യാഞ്ജനാലെപധൂപങ്ങൾ=നസ്യവും അഞ്ജനവും ആലെപവും ധൂപവും- നസ്യം=മൂക്കിലൊഴിക്കുക- അഞ്ജനം=കണ്ണിലെഴുതുക- ആലെപം=മെൽതെക്കുക- ധൂപം=പുക- ഉന്മാദസൂദനീ=ഉന്മാദത്തെ സൂദിപ്പിക്കുന്നത- ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്ന രൊഗം- സൂദിപ്പിക്ക=നശിപ്പിക്കുക-

സാരം—— വരാവിശാലാ എന്ന തുടങ്ങിയ ഔഷധങ്ങളിൽ നിന്ന നന്നാറിക്കിഴങ്ങ തുടങ്ങിയ ഇരിപത്തൊന്ന ഔഷധങ്ങളെ വെള്ളത്തിൽ കഷായം വെക്കെണം- ആ കഷായത്തിങ്കൽ കാട്ടുഴുന്നിൻവെര, കാട്ടുപയററിൻവെര, കൊവക്കിഴങ്ങ, ചെറിയകാട്ടുമുതിരവെര, മെദാ, കാകൊളി, നായ്ക്കുരണവെര, ആട്ടുകൊട്ടപാല ഇതുകൾ കല്ക്കമായിട്ട നെയ്യിങ്കൽ നിന്ന നാലിരട്ടിച്ചു ഒന്ന പെററ പശുവിന്റെ പാലും കൂട്ടി നെയ്യുകാച്ചണം- ആ മഹാ കല്യാണകമെന്ന പെരായനെയ്യ ശരീരത്തെ എററവും തടിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും സന്നിപാത കൊപത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ശെഷം ഗുണങ്ങൾകൊണ്ടു കല്യാണകഘൃതത്തെക്കാൾ അധികമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. മാഞ്ചി, കടുക്ക, നമരാഞ്ചി, ഓരിലതാമര, നായ്ക്കുരണവെര, വയമ്പ, ബ്രാഹ്മി, മുത്തെങ്ങ, കാകൊളി, ചണ്ണക്കിഴങ്ങ, നെല്ലിക്ക, നിലപ്പനക്കിഴങ്ങ, മരുത, അധിമരുത, അരത്ത, ശതാവരിക്കിഴങ്ങ, ക്ഷീരകാകൊളി. നന്നാറിക്കിഴങ്ങ, കരുകതിൻവെര, വെണ്ണുന്നിവെര, തെകൂടവെര, മുഞ്ഞിലവെര ഇതുകൾകൊണ്ടു കാച്ചിയ മഹാപൈശാചികമെന്ന പെരായ നെയ്യ ചാതുൎത്ഥികജ്വരത്തെയും ഉന്മാദരൊഗത്തെയും ഭൂതഗ്രഹത്തെയും അപസ്മാരത്തെയും നശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും അ

ളതിനെപ്പോലെ പഥ്യമായിട്ടും ബുദ്ധിയെയും വേഗത്തിൽ ഗ്ര ഹിപ്പാനുള്ള ശക്തിയെയും കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ബാലന്മാരുടെ ശരീരത്തെ തടിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. മുത്തിൾ, ശംഖുപുഷ്പത്തിൻവേര, വിഴാലരി, ചുക്കു, മുളകു, തിപ്പലി, കായം, മാഞ്ചി, ഏലം, അരത്ത, വെൺവയമ്പ, വെളുത്തുള്ളി, മേത്തോന്നി, [illegible], വയമ്പ, ചെറുപുന്നയരി, [illegible], കറുക, കടുകു, [illegible] എന്നി ഇതുകളും ആട്ടിൻ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചു ഗുളികയാക്കി നിഴലിലൊണക്കി നസ്യം ചെയ്യുകയൊ കണ്ണിലെഴുതുകയൊ അരച്ചു മേൽ തേക്കുകയൊ പൊടിച്ചു പുകക്കുകയൊ ചെയ്താൽ ഉന്മാദരോഗത്തെ നശിപ്പിക്കും.

൪൪. അവപീഡാശ്ച വിവിധാസ്സർഷപസ്നേഹസംയുതാഃ കടുതൈലേന ചാഭ്യംഗോ ധ്മാപയേച്ചാസ്യ തദ്രജഃ ॥

അന്വയം — സർഷപസ്നേഹസംയുതാഃ, വിവിധാഃ, അവപീഡാഃ, ച, ഉന്മാദസൂദനാഃ, കടുതൈലേന, അഭ്യംഗഃ, ച, ഉന്മാദസൂദനഃ, അസ്യ, തദ്രജഃ, ധ്മാപയേത്, ച.

അന്വയാൎത്ഥം — സർഷപസ്നേഹസംയുക്തങ്ങളായി വിവിധങ്ങളായിരിക്കുന്ന അവപീഡങ്ങളും ഉന്മാദസൂദനങ്ങളാകുന്നു. കടുതൈലംകൊണ്ടു അഭ്യംഗവും ഉന്മാദസൂദനമാകുന്നു. ഇവന്നു തദ്രജസ്സിനെ ധ്മാനം ചെയ്യിപ്പിക്കേണം.

പരിഭാഷാ — സർഷപസ്നേഹസംയുക്തങ്ങൾ = സർഷപസ്നേഹത്തോടുകൂടിയവ. സർഷപസ്നേഹം = കടുകെണ്ണ. വിവിധങ്ങൾ = നാനാപ്രകാരങ്ങൾ. അവപീഡങ്ങൾ = നസ്യവിശേഷങ്ങൾ. ഉന്മാദസൂദനങ്ങൾ = ഉന്മാദത്തെ സൂദനം ചെയ്യുന്നവ. ഉന്മാദം = ഉന്മാദരോഗം. സൂദനം ചെയ്ക = നശിപ്പിക്കുക. കടുതൈലം = കടുകെണ്ണ. അഭ്യംഗം = തേക്കുക. ഉന്മാദസൂദനം = ഉന്മാദത്തെ സൂദനം ചെയ്യുന്നതു. ഇവൻ = ഉന്മാദരോഗി. തദ്രജസ്സ് = അതുകളുടെ രജസ്സ്. അതുകൾ = കടുകുകൾ. രജസ്സ് = പൊടി. ധ്മാനം ചെയ്യ് = ഊതി മൂക്കിൽ കയറ്റുക.

സാരം — അനേകപ്രകാരം അരച്ചു കലക്കി ഉണ്ടാക്കിയ നസ്യൗഷധത്തിൽ കടുകെണ്ണ കൂട്ടി നസ്യം ചെയ്താൽ ഉന്മാദത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നു. കടുകെണ്ണ മേൽ പുരട്ടിയാലും കടുകപ്പൊടി രോഗിയുടെ മൂക്കിൽ ഊതികയറ്റിയാലും ഉന്മാദത്തെ നശിപ്പിക്കും.

൪൫. സഹിംഗുസ്[illegible] [illegible] ॥

൪൯. മൂത്രപിത്തശകൃല്ലോമനഖചർമ്മഭിരാചരേൽ ; ധൂപധൂമാഞ്ജനാഭ്യംഗപ്രലേപപരിഷേചനം ॥

അന്വയം — സൂത്രസ്ഥാനോദിതഃ- തീക്ഷ്ണധൂമഃ- സഹിംഗുഃ- ഹിതഃ- ച- ശൃഗാലശല്യകോലൂകജളൂകാവൃകബസ്തജൈഃ- മൂത്രപിത്തശകൃല്ലോമനഖചർമ്മഭിഃ- ധൂപധൂമാഞ്ജനാഭ്യംഗപ്രലേപപരിഷേചനം- ആചരേൽ-

അന്വയാർത്ഥം— സൂത്രസ്ഥാനോദിതമായിരിക്കുന്ന തീക്ഷ്ണധൂമം സഹിംഗുവായിട്ട ഹിതമാകുന്നു- ശൃഗാലശല്യകോലൂകജളൂകാവൃകബസ്തജങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൂത്രപിത്തശകൃല്ലോമനഖചർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു ധൂപധൂമാഞ്ജനാഭ്യംഗപ്രലേപപരിഷേചനത്തെ ആചരിക്കേണം-

പരിഭാഷ— സൂത്രസ്ഥാനോദിതം=സൂത്രസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ഉദിതം- ഉദിതം=ഉക്തം- (പറയപ്പെട്ടത) തീക്ഷ്ണധൂമം=തീക്ഷ്ണമായിരിക്കുന്നധൂമം ധൂമം=പുക- സഹിംഗു=ഹിംഗുവിനോടുകൂടിയത- ഹിംഗു=കായം- ഹിതം=പത്ഥ്യം- ശൃഗാലശല്യകോലൂകജളൂകാവൃകബസ്തജങ്ങൾ=ശൃഗാലശല്യകോലൂകജളൂകാവൃകബസ്തങ്ങളിൽനിന്ന ജനിച്ചവ- ശൃഗാലശല്യകോലൂകജളൂകാവൃകബസ്തങ്ങൾ=ശൃഗാലവും ശല്യകവും ഉലൂകവും ജളൂകയും വൃകവും ബസ്തവും- ശൃഗാലം=കുറുക്കൻ- ശല്യകം=എയ്യൻ- ഉലൂകം=ഊമൻ- ജളൂകാ=നരിച്ചീറ- വൃകം=ചെന്നായ- ബസ്തം=കറിയാട- മൂത്രപിത്തശകൃല്ലോമനഖചർമ്മങ്ങൾ=മൂത്രവും പിത്തവും ശകൃത്തും ലോമവും നഖവും ചർമ്മവും- ശകൃത്ത=മലം- ലോമം=രോമം- ചർമ്മം=തോലി- ധൂപധൂമാഞ്ജനാഭ്യംഗപ്രലേപപരിഷേചനം=ധൂപവും ധൂമവും അഞ്ജനവും അഭ്യംഗവും പ്രലേപവും പരിഷേചനവും- ധൂപം=പുകക്കുക- ധൂമം=പുകസേവിക്കുക- അഞ്ജനം=കണ്ണിലെഴുതുക- അഭ്യംഗം=തേക്കുക- പ്രലേപം=പൂശുക- പരിഷേചനം=ധാരയിടുക- ആചരിക്ക=ചെയ്യുക-

സാരം— സൂത്രസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ധൂമപാനവിധിയിങ്കൽ പറഞ്ഞ തീക്ഷ്ണധൂമത്തെ കായത്തോടുകൂടി സേവിക്കുകയും നല്ലതാകുന്നു കുറുക്കൻ, എയ്യൻ, ഊമൻ, നരിച്ചീറ, ചെന്നായ, കറിയാട ഇതുകളുടെ മൂത്രം പിത്തം, മലം രോമം, നഖം, തോലി ഇതുകളെക്കൊണ്ടു പുകച്ചുപുക ഏൽക്കുകയും ഇതുകൾകൊണ്ടുള്ള പുകയെ പാനംചെയ്യുകയും ഇതുകൾ അരച്ചു കണ്ണിലെഴുതുകയും ഇതുകളിട്ട എണ്ണ കാച്ചി തേക്കുകയും ഇതു അരച്ചു മെയ്‌ തേക്കുകയും വെള്ളം വെച്ചു ധാരയിടുകയും വേണം.

൫൫. ധൂപയേൽസതതംചൈനംശ്വഗോമത്സ്യൈസ്സുപൂതിഭിഃ। വാതശ്ലേഷ്മാത്മകേപ്രായഃപൈത്തികേതുപ്രശസ്യതേ॥
൫൬. തിക്തകംജീവനീയംചസൎപ്പിസ്നേഹശ്ചമിശ്രകഃ। ശീതാനിചാന്നപാനാനിമധുരാണിലഘൂനിച॥

അന്വയം — ഏനം- സുപൂതിഭിഃ- ശ്വഗോമത്സ്യൈഃ- സതതം- ധൂപയേൽ- ച- വാതശ്ലേഷ്മാത്മകേ- പ്രായഃ- ഏഷഃ-വിധിഃ- പൈത്തികേ- തു- തിക്തകം- ജീവനീയം- ച-സൎപ്പിഃ- മിശ്രകഃ- സ്നേഹഃ-ച- ശീതാനി- മധുരാണി- ലഘൂനി-ച-അന്നപാനാനി- ച- പ്രശസ്യതേ-

അന്വയാൎത്ഥം — ഇവനെ സുപൂതികളായിരിക്കുന്ന ശ്വഗോമത്സ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു എല്ലായ്പോഴും ധൂപിക്കേണം. വാതശ്ലേഷ്മാത്മകത്തിങ്കൽ പ്രായേണ ഈ വിധി തന്നെ പൈത്തികമായിട്ടുള്ളതിങ്കലാകട്ടെ തിക്തകമായിട്ടും ജീവനീയമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന സൎപ്പിസ്സും മിശ്രകമായിരിക്കുന്ന സ്നേഹവും ശീതങ്ങളായിട്ടും മധുരങ്ങളായിട്ടും ലഘുക്കളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന അന്നപാനങ്ങളും പ്രശസ്തമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — ഏനം=ഉന്മാദരോഗി- സുപൂതികൾ=ഏറ്റവും പൂതികൾ- പൂതികൾ=ദുൎഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയവ- ശ്വഗോമത്സ്യങ്ങൾ=ശ്വാവും ഗോവും മത്സ്യവും- ശ്വാവ=നായ- ഗോ=പശു- ധൂപിക്ക=പുകക്കുക. വാതശ്ലേഷ്മാത്മകം=വാതാത്മകവും ശ്ലേഷ്മാത്മകവും- വാതാത്മകം=വാതസ്വരൂപം- ശ്ലേഷ്മാത്മകം=കഫസ്വരൂപം- വിധി=കൎമ്മം- പൈത്തികം=പിത്തസ്വരൂപം- തിക്തകം=തിക്തകമെന്നപേരോടുകൂടിയത- ജീവനീയം=ജീവനീയമെന്ന പേരോടുകൂടിയത- സൎപ്പിസ്സ=നെയ്യ- മിശ്രകമായിരിക്കുന്നസ്നേഹം=മിശ്രകസ്നേഹം- ശീതങ്ങൾ=ശീതവീൎയ്യങ്ങൾ- മധുരങ്ങൾ=മധുരരസങ്ങൾ- ലഘുക്കൾ=ലഘുഗുണങ്ങൾ- അന്നപാനങ്ങൾ അന്നങ്ങളും പാനങ്ങളും പ്രശസ്യം=ശ്രേഷ്ഠം-

സാരം — ഉന്മാദരോഗിയെ ദുൎഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ ശ്വാവ, പശു, മത്സ്യം ഇവകളുടെ മാംസംകൊണ്ടു എല്ലായ്പോഴും പുകക്കേണം. വാതംകൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിങ്കലും കഫംകൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദത്തിങ്കലും പ്രായേണ ഈ വിധി തന്നെയാകുന്നു ചെയ്യേണ്ടത- പ്രായേണ എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു പിത്തംകൊണ്ടുള്ളതിങ്കലും ചിലേടത്ത ചെയ്യേണമെന്നു സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. പിത്തംകൊണ്ടുള്ളതിങ്കൽ വിശേഷിച്ചും തിക്തകംനെയ്യും- ഓജോവൃദ്ധിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതുകളായ ഔഷ

ധങ്ങളും കൊണ്ടു കാച്ചിയ ജീവനീയമെന്ന നെയ്യും സൂത്രസ്ഥാനത്തിങ്കൽ സ്നേഹപാന വിധിയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന യമക സ്നേഹവും, സ്വസ്ഥത്തിങ്കലും വൃദ്ധത്തിങ്കലും ഹിതങ്ങളായിട്ടും മധുരരസത്തോടു കൂടിയതുകളായിട്ടും ലഘുക്കളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന അന്നപാനങ്ങളും നല്ലതുകളാകുന്നു.

൩൬. വിദധ്യാൽസിരാംയഥോക്താം ച തൃപ്തം മേദ്ധ്യാമിഷസ്യ വാ। നിവാതേശായയേദേവം മുച്യതേമതിവിഭ്രമാൽ॥

അന്വയം — യഥോക്താം-സിരാം-വിദധ്യാൽ- ച- മേദ്ധ്യാമിഷസ്യ-തൃപ്തം-നിവാതേ-ശായയേൽ - വാ-ഏവം -മതിവിഭ്രമാൽ മുച്യതേ-

അന്വയാർത്ഥം — യഥോക്തയായിരിക്കുന്ന സിരയെ വേധിക്കുകയോ മേദ്ധ്യാമിഷംകൊണ്ടു തൃപ്തനായിരിക്കുന്നവനെ നിവാതത്തിങ്കൽ ശയിപ്പിക്കുകയോ വേണം. ഈവണ്ണമായാൽ മതിവിഭ്രമത്തിങ്കൽ നിന്ന മോചിക്കപ്പെടുന്നു.

യഥോക്താ=യഥാപ്രോക്തയായ (ഉക്തമായ) ഉക്താ=പറയപ്പെട്ടത- സിരാ=ഞരമ്പ- വേധിക്ക= കുറിക്കുക- മേദ്ധ്യാമിഷം=മേദ്ധ്യമാംസം (മേദസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന മാംസം) തൃപ്തൻ= തൃപ്തിയെ പ്രാപിച്ചവൻ) തൃപ്തി=അലംഭാവം- (മതിയെന്ന തോന്നുക) നിവാതം=വാതത്തോടുകൂടാത്തത. വാതം=വായു- ശയിപ്പിക്ക=കിടത്തുക- മതിവിഭ്രമം=ബുദ്ധിഭ്രമം- (ഉന്മാദരോഗം) മോചിക്ക=വിടുക-

സാരം — സൂത്രസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ഉന്മാദരോഗത്തിങ്കൽ വേധ്യയായ മാറത്തും വാരികളിങ്കലും നെററിയിന്മേലും ഉള്ള ഞരമ്പുകുറിക്കുകയും മേദസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതുകളായതുകളുടെ മാംസം ഭക്ഷിച്ചു തൃപ്തിവന്നിരിക്കുന്ന രോഗിയെ കാററില്ലാത്ത സ്ഥലത്ത കിടത്തുകയുംവേണം. ഈവണ്ണം ചെയ്താൽ ഉന്മാദം ശമിക്കും.

൩൭. പ്രക്ഷിപ്യ സലിലേ കൂപേ രോധയേദ്വാ വൃതം ക്ഷയാ। ആശ്വാസയേൽസുഹൃത്തം വാ വാക്യൈർധർമ്മാർത്ഥസംയുതൈഃ॥

അന്വയം — സലിലേ-കൂപേ- പ്രക്ഷിപ്യ- വൃക്ഷയാ-രോധയേൽ-വാ-സുഹൃൽ- തം-ധർമ്മാർത്ഥസംയുതൈഃ-വാക്യൈഃ ആശ്വാസയേൽ-വാ-

അന്വയാർത്ഥം — സലിലമായിരിക്കുന്ന കൂപത്തിങ്കൽ പ്രക്ഷേപിച്ചിട്ട വൃക്ഷകൊണ്ടു രോധിപ്പിക്കുകയുംവേണം -സുഹൃത്ത അവനെ ധർമ്മാർത്ഥസംയുതങ്ങളായിരിക്കുന്ന വാക്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും വേണം.

പരിഭാഷാ——അസലിലം=സലിലത്തോടുകൂടാത്തത്. സലിലം=ജലം—കൃപാണിനെ—പ്രക്ഷിപ്യ=ഇട്ടുവിട്ടിട്ട്—ബുഭുക്ഷിത=ഭക്ഷിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഇച്ഛ—ഭുജിക്ക=ഭക്ഷിക്ക— ഇച്ഛ=ആഗ്രഹം— ശോഷിപ്പിക്ക=കൃശനാക്കുക— സ്വയുതം=ബന്ധു— അവനി=ഭൂതലത്തെ— ധർമ്മാർത്ഥസംയുതങ്ങൾ=ധർമ്മാർത്ഥങ്ങളോടുകൂടിയവ— ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾ=ധർമ്മവും അർത്ഥവും— വാക്യങ്ങൾ = വചനങ്ങൾ— ആശ്വസിപ്പിക്കുക= സമാധാനമാക്കുക—

സാരം.——വെള്ളമില്ലാത്ത പൊട്ടക്കിണററിൽ തള്ളിവിട്ടിട്ട് പട്ടിണിയിട്ട് കൃശനാക്കുകയും ബന്ധുക്കൾ ധർമ്മാർത്ഥത്തോടുകൂടിയ വാക്കുകളെക്കൊണ്ട് അവനെ ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും വേണം.

൨൪. ബ്രൂയാദിഷ്ടവിനാശം വാ ഭർത്തുരാനീയ വാ ബധം ദുഷ്ടവൈലോക്യം ന്യസ്തമാതപേ॥

൨൫. കപികച്ഛ്വാപാദപൈർവ്വാ ലോഹൈർവ്വാ കണ്ടകൈസ്ത്രിശേൽ। കരോതിസ്യാത്പരാബന്ധം ശയ്യാഭ്രമേ വിനിക്ഷിപേൽ

അന്വയം.——ഇഷ്ടവിനാശം— ബ്രൂയാൽ—വാ—ഭർത്തുരാനീ— ഭയേൽ—വാ— ദുഷ്ടവൈലോക്യം— ബധം— ആതപേ— ഉത്താനം—ന്യസ്യം—ച—കപികച്ഛ്വാ—പാദപൈഃ— ലോഹൈർവ്വാ— കണ്ടകൈ—ത്രിശേൽ—ബധം—കരോതി—സ്യാത്പരാ— ശയ്യാ— വിനിക്ഷിപേൽ. വാ.

അന്വയാർത്ഥം——ഇഷ്ടവിനാശത്തെ ബ്രൂവിക്കുകയും അവനെ ഭയപ്പെടുത്തുകയും വേണം— ദുഷ്ടവൈലോക്യനായിട്ടും ബന്ധനായിട്ടും ആതപത്തിങ്കൽ ഉത്താനനാക്കി ന്യസ്തനായിട്ടും കിടക്കുന്നവനെ കപികച്ഛ്വകൊണ്ടും എന്നിവ കൂടാതെ ആയിരിക്കുന്ന ലോഹങ്ങളെക്കൊണ്ടും സ്പർശിക്കണം. ബന്ധനായിരിക്കുന്നവനെ കയറുകൾകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിട്ട് ശയ്യയിങ്കൽ നിക്ഷേപിക്കുകയും വേണം.

പരിഭാഷ——ഇഷ്ടവിനാശം=ഇഷ്ടന്മാരുടെ വിനാശം. ഇഷ്ടന്മാർ=പുത്രൻതുടങ്ങിയുള്ളവർ— വിനാശം=മരണം—ബ്രൂവിക്ക= പറയുക— ആതങ്കങ്ങൾ=ആശ്ചര്യങ്ങൾ— സ്പർശിക്ക= തൊടുക— ദുഷ്ടവൈലോക്യം=ദുഷ്ടന്മാരെ ശിക്ഷിക്കുന്നവൻ— ദുഷ്ടന്മാരെ=കടുകെട്ടു—ശിക്ഷകൻ=സിംഹകൻ. (നക്കപ്പെട്ടവൻ എന്നു സാരം) ബന്ധൻ=ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവൻ— ബന്ധിക്ക=കെട്ടുക— ആതപം=വെയില്— ഉത്താനം=മലർന്നത്— ന്യസ്തൻ=ന്യസിക്കപ്പെട്ടവൻ= ന്യസിക്ക=വെക്കുക—കപികച്ഛ്വ= നായ്ക്കുരണ— തപ്തങ്ങൾ= തപിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ— തപിപ്പിക്ക= ചുട്ടുള്ളതാക്കിച്ചെയ്യുക—ലോഹത്തെല

ഖണ്ഡനം=ഭേദനങ്ങളും ഛേദനങ്ങളും കലങ്ങളും- ബന്ധനം=ഉ
ന്മാദകം- ഛേദനം=ഏറ്റുകം- ഉദ്ഭിക്ക=തൊടുക- ബദ്ധ
ൻ=ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവൻ- ബന്ധിക്ക=കെട്ടുക- ശങ്കം=ചമ്മട്ടി
കം- ഘ്നന്തിക്ക=അടിക്കുക- ശസ്ത്രം=പൊട്ടക്കിണറ്-നിക്ഷേപി
ക്ക=സ്ഥാപിക്ക-

സാരം—— പുത്രൻ മുതലായവരമരിച്ചു എന്നുപറയുകയും ആ
ശ്ചര്യങ്ങളെത്തരുന്ന ഇന്ദ്രജാലാദികളെ കാണിക്കുകയും കട്ടന്നെ
മെൻപുരട്ടി കെട്ടിവെയിലത്തുവെയ്ക്കുകയോ നഖങ്ങളെക്കൊണ്ടു
ടിവിരൂപമാക്കുകയോ ചെയ്തിരിക്കുന്ന എന്നും വെള്ളം ഇറ്റുതുള്ളി മെൻപ
കരുകയോ ഇരിമ്പപ്പഴുപ്പിച്ചുവെക്കുകയോ വേണം- കെട്ടിവരി
ഞ്ഞിരിക്കുന്നവനെ കുതിരയെ അടിക്കുന്ന ചമ്മട്ടികൊണ്ടു അടിച്ചിട്ടു
പൊട്ടക്കിണററിൽ തള്ളിവിടുകയും വേണം.

൭൦. അഥവാ വീതശസ്ത്രാശ്മജനേ സന്തമസേ ഗൃഹേ വിനിക്ഷിപേൽ
ഉദ്ധൃതദംഷ്ട്രൈർവ്വാ സർപ്പൈഃ സിംഹൈർഗ്ഗജൈർവ്വാ ഘാതയേൽ ||

൭൧. അഥവാ രാജപുത്രാൻ അപരാധിനോ ഭൃശം സംയതാൻ | ഘാത
യേദ്വധമന്ത്രേണ ഘാതയേദ്വാ ഗൃഹാന്തരേ ||

അന്വയം——അഥവാ-വീതശസ്ത്രാശ്മജനേ-സന്തമസേ-ഗൃ
ഹേ-വിനിക്ഷിപേൽ-ഉദ്ധൃതദംഷ്ട്രൈഃ-സർപ്പൈഃ-ദന്തൈഃ-
സിംഹൈഃ-ഗജൈഃ-വാ-തം-ഘാതയേൽ-അഥവാ-രാജപുത്ര
ഷാൻ-അപരാധിനഃ-സുസംയതാൻ-വനം-വേശിതാൻ-നീത്വാ-തത്ര
യന്ത്ര-വധേന-ഘാതയേൽ-

അന്വയാർത്ഥം—— എന്നിയെ വീതശസ്ത്രാശ്മജനമായി സന്ത
മസമായിരിക്കുന്ന ഗൃഹത്തിങ്കൽ നിക്ഷേപിക്കേണം- ഉദ്ധൃത
ദംഷ്ട്രമായിരിക്കുന്ന സർപ്പത്തെക്കൊണ്ടൊ ദന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന
സിംഹങ്ങളെക്കൊണ്ടൊ ഗജങ്ങളെക്കൊണ്ടൊ അവനെ ഘാതത്തെ
ചെയ്യേണം. എന്നിയെ രാജപുത്രന്മാർ അപരാധഹേതുവായി
ട്ടു സുസംയതനായിരിക്കുന്ന ഇവനെ വേശിച്ചാഗൃഹത്തിങ്കൽ ന
യിച്ചിട്ടു തങ്ങളുടെ യന്ത്രക്കളായിട്ടു വധംകൊണ്ടു ഘാതത്തെചെയ്യേണം.

പരിഭാഷ—— വീതശസ്ത്രാശ്മജനം=വീതങ്ങളായിരിക്കുന്നശ
സ്ത്രാശ്മജനങ്ങളോടുകൂടിയത- വീതങ്ങൾ=നഷ്ടങ്ങൾ- ശസ്ത്രാശ്മ
ജനങ്ങൾ=ശസ്ത്രവും അശ്മവും ജനവും- ശസ്ത്രം=ആയുധം. അ
ശ്മം=കല്ല്- സന്തമസം=ഇരുട്ടു- ഉളളതമസം- തമസം=ഇരുട്ടു-
ഗൃഹം=ഭവനം- നിക്ഷേപിക്ക=സ്ഥാപിക്ക- ഉദ്ധൃതദംഷ്ട്രം ഉദ്ധൃ
തമായിരിക്കുന്ന ദംഷ്ട്രത്തോടുകൂടിയത- ഉദ്ധൃതം=ഉദ്ധരിക്കപ്പെട്ട
തു- ഉദ്ധരിക്ക=ഉല്പാടനംചെയ്ക- (പറിക്കുക) ദംഷ്ട്രം=പല്ലു- ദന്ത

ദന്ത

ങ്ങളും=സുരക്ഷിതങ്ങളും- (വെണ്ടതുപൊലെ പഠിപ്പിച്ചശീലംവന്നിരിക്കുന്നവ എന്നസാരം) ഗജങ്ങളും=വാരണങ്ങളും- (ആനകളും) അവൻ=ഉന്മാദരൊഗി- ഭയം=പെടി- രാജപുരുഷന്മാർ=രാജഭടന്മാർ- നൃപാജ്ഞാ=നൃപന്റെആജ്ഞാ- നൃപൻ=രാജാവ- ആജ്ഞാ=കല്പന- സുസംയതൻ=വഴിപൊലെസംയതൻ- സംയതൻ=ബദ്ധൻ- (കെട്ടപ്പെട്ടവൻ) ഇവൻ=ഉന്മാദരൊഗി- ബഹിഃ=പുറം- നയിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക- വദ്ധ്യയാത്രകം=ഉത്സവയാത്രകം- (ഇഷ്ടല്ലാതവാക്കിനെപറഞ്ഞിരിക്കുന്നവരെന്നസാരം)- വധം=നിഗ്രഹം-

സാരം——ആയുധം, കല്ല്, ജലം ഇതുകൾ ഇല്ലാത്തതും വലുതെ ഇതരങ്ങളും ആയ ഒരുഗൃഹത്തിൽ വാസിപ്പിക്കേണം- അല്ലെങ്കിൽ വിഷമില്ലാതിരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പല്ലുപറിച്ചിരിക്കുന്ന പാമ്പിനെക്കൊണ്ടൊ വഴിപൊലെ അഭ്യസിപ്പിച്ച ശീലംവന്നതി പറഞ്ഞതുപൊലെ കെൾക്കുന്നതായ സിംഹത്തെക്കൊണ്ടൊ ആനയെക്കൊണ്ടൊ ഇപ്പൊൾ കടിപ്പിക്കും ഇപ്പൊൾ ഭക്ഷിപ്പിക്കും ഇപ്പൊൾ കുത്തിക്കും എന്നപറഞ്ഞു പെടിപ്പിക്കേണം- എന്നിയെ രാജഭൃത്യന്മാർ രാജാവിന്റെ കല്പനഹെതുവായിട്ട വഴിപൊലെകെട്ടിവധസ്ഥാനത്തിങ്കൽകൊണ്ടുവന്നിട്ട നീ ഇന്നദൊഷം ചെയ്തിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു നിന്നെ ഇപ്പൊൾവധിക്കുന്നുണ്ടു എന്നുള്ളവാക്കുകൊണ്ടു പെടിപ്പിക്കേണം-

൫൨. ദെഹദുഃഖഭയെഭ്യൊഹിപരംപ്രാണഭയംമതം। തെനയാതിശമംതസ്യസവ്വതൊവിപ്ലുതംമനഃ॥

അന്വയം—— ദെഹദുഃഖഭയെഭ്യഃ- പ്രാണഭയം_പരം=മതം- ഹി-തെന_തസ്യ_സവ്വതഃ-വിപ്ലുതം-മനഃ-ശമം-യാതി-

അന്വയാൎത്ഥം —— ദെഹദുഃഖഭയങ്ങളിൽനിന്ന പ്രാണഭയം പരമെന്നമതമാകുന്നു എന്നതു യാതൊന്നു ആ ഹെതുവായിട്ട അതുകൊണ്ടു അവന്റെ സവ്വപ്രകാരെണ വിപ്ലുതമായിരിക്കുന്ന മനസ്സ ശമത്തെ യാനം ചെയ്യുന്നു-

പരിഭാഷ—— ദെഹദുഃഖഭയങ്ങളും=ദെഹവിഷയങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദുഃഖഭയങ്ങളും- ദെഹവിഷയം=ദെഹംവിഷയമായിട്ടുള്ളത- ദെഹം=ശരീരം- വിഷയം=കാരണം- ദുഃഖഭയങ്ങളും=ദുഃഖവും ഭയവും- പ്രാണഭയം=പ്രാണവിഷയമായിരിക്കുന്ന ഭയം- പ്രാണവിഷയം=പ്രാണവിഷയമായിട്ടുള്ളത- പ്രാണൻ=പ്രാണവായു- പരം=ശ്രെഷ്ഠം- മതം=ഉക്തം- തെന=ഭയം- അവൻ=ഉന്മാദരൊഗീ- വിപ്ലുതം=ചാടിയത- ശമം=സ്വസ്ഥത- യാതി=പ്രാ

പിക്കം-

സാരം —— ശരീരം നിമിത്തമായ ഭയങ്ങളെക്കാൾ പ്രാണൻ നിമിത്തമായ ഭയമാകുന്നു വലുതായിട്ടുള്ളത്. അതഹേതുവായിട്ടു പേടിപ്പിക്കഹേതുവായിട്ടു ഉന്മാദരോഗിയുടെ അവിടവിടെ സഞ്ചരിച്ചിരിക്കുന്ന മനസ്സു സ്വാസ്ഥ്യത്തെ പ്രാപിക്കും.

൫൩. സിദ്ധാ ക്രിയാ പ്രയോജ്യേയം ദേശകാലാദ്യപേക്ഷയാ ।
ഇഷ്ടദ്രവ്യവിനാശാത്തു മനോ യസ്യോപഹന്യതേ ॥

൫൪. തസ്യ തത്സദൃശപ്രാപ്തിസാന്ത്വാശ്വാസൈഃ പ്രസാദയേൽ ।
കാമശോകഭയക്രോധഹർഷേർഷ്യാലോഭസംഭവാൻ ॥

൫൫. പരസ്പരപ്രതിദ്വന്ദ്വൈരേഭിരേവ ശമം നയേൽ ।
ഭൂതാനുബന്ധമീക്ഷേത പ്രോക്തലിംഗാധികാകൃതിം ॥

൫൬. യദ്യുന്മാദേ തതഃ കുര്യാൽ ഭൂതനിർദ്ദിഷ്ടമൌഷധം ।
ബലിം ച ദദ്യാൽ പലലം യാവകം സക്തുപിണ്ഡികാം ॥

൫൭. സ്നിഗ്ദ്ധം മധുരമാഹാരം തണ്ഡുലാൻ രുധിരോക്ഷിതാൻ ।
പക്വാമകാനി മാംസാനി സുരാം മൈരേയമാസവം ॥

൫൮. അതിമുക്തസ്യ പുഷ്പാണി ജാത്യാഃ സഹചരസ്യ ച ।
ചതുഷ്പഥേ ഗവാം തീർത്ഥേ നദീനാം സംഗമേഷു ച ॥

അന്വയം — സിദ്ധാ- ഇയം- ക്രിയാ- ദേശകാലാദ്യപേക്ഷയാ പ്രയോജ്യാ- യസ്യ- മനഃ- തു- ഇഷ്ടദ്രവ്യവിനാശാൽ- ഉപഹന്യതേ- തസ്യ- തത്സദൃശപ്രാപ്തിസാന്ത്വാശ്വാസൈഃ- പ്രസാദയേൽ- കാമശോകഭയക്രോധഹർഷേർഷ്യാലോഭസംഭവാൻ- പരസ്പരപ്രതിദ്വന്ദ്വൈഃ- ഏഭിഃ. ഏവ- ശമം- നയേൽ- ഉന്മാദേ- പ്രോക്തലിംഗാധികാകൃതിം- ഭൂതാനുബന്ധം- ഈക്ഷേത- യദി- തതഃ- ഭൂതനിർദ്ദിഷ്ടം- ഔഷധം- കുര്യാൽ- ചതുഷ്പഥേ- ഗവാം- തീർത്ഥേ- നദീനാം- സംഗമേഷു- ച- പലലം- യാവകം- സക്തുപിണ്ഡികാം- സ്നിഗ്ദ്ധം- മധുരം- ആഹാരം- രുധിരോക്ഷിതാൻ- തണ്ഡുലാൻ- പക്വാമകാനി- മാംസാനി സുരാം- മൈരേയം- ആസവം- അതിമുക്തസ്യ- ജാത്യാഃ- സഹചരസ്യ- ച- പുഷ്പാണി- ബലിം- ദദ്യാൽ-

അന്വയാർത്ഥം —— സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഈ ക്രിയ ദേശകാലാദ്യപേക്ഷകൊണ്ടു പ്രയോജ്യമാകുന്നു. യാവനൊരുത്തന്റെ മനസ്സു ഇഷ്ടദ്രവ്യവിനാശം ഹേതുവായിട്ടു ഉപഹനിക്കുന്നു. അവനെ തത്സദൃശപ്രാപ്തിസാന്ത്വാശ്വാസങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രസാദിപ്പിക്കേണം. കാമശോകഭയക്രോധഹർഷേർഷ്യാലോഭസംഭവങ്ങളെ പരസ്പരപ്രതിദ്വന്ദ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഇവകളെക്കൊ

ന്റെ തന്നെ ശമത്തെ നയിക്കേണം. ഉന്മാദത്തിങ്കൽ പ്രാകൃതലിംഗാധികാകൃതിയായിരിക്കുന്ന ഭൂതാനുബന്ധത്തെ ലക്ഷിക്കും എങ്കിൽ അതുഹേതുവായിട്ട ഭൂതനിൎദ്ദിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഔഷധത്തെ ചെയ്യേണം. ചതുഷ്പഥത്തിങ്കലൊ ഗോക്കളുടെ തീൎത്ഥത്തിങ്കലും നദികളുടെ സംഗമങ്ങളിലും വെച്ച പലലത്തെയും യാവകത്തെയും സക്തുപിണ്ഡികയെയും സ്നിഗ്ദ്ധമായി മധുരമായിരിക്കുന്ന ആഹാരത്തെയും രുധിരോക്ഷിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന അന്നപുഷ്പങ്ങളെയും പക്വാമകങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാംസങ്ങളെയും സുരയെയും മൈരേയമായിരിക്കുന്ന ആസവത്തെയും. അതിമുക്തത്തിന്റെയും ജാതിയുടെയും സഹചരത്തിന്റെയും പുഷ്പങ്ങളെയും. ബലിയായിട്ട ദാനംചെയ്യേണം.—

പരിഭാഷ— സിദ്ധാ=പ്രസിദ്ധാ. ക്രിയാ=ചികിത്സാ-ദേശകാലാദ്യപേക്ഷാ=ദേശകാലാദികളുടെ അപേക്ഷ. ദേശകാലാദികൾ=ദേശകാലങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ. ദേശകാലങ്ങൾ=ദേശവും കാലവും. ദേശഃ=ജാംഗലാദി. കാലഃ=വൎഷാദി. അപേക്ഷ=ആശ്രയം. പ്രയൊജ്യാ=പ്രയൊജിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യാ. പ്രയൊജിക്ക=ചെയ്യുക. ഇഷ്ടദ്രവ്യവിനാശം=ഇഷ്ടദ്രവ്യത്തിന്റെ വിനാശം. ഇഷ്ടദ്രവ്യം=ഇഷ്ടവസ്തു. വിനാശം നാശം. ഉപഹനിനിക്ക=വികാരത്തെ പ്രാപിക്ക. തത്സദൃശപ്രാപ്തിസാന്ത്വാശ്വാസങ്ങൾ=തത്സദൃശപ്രാപ്തിയും സാന്ത്വവും ആശ്വാസവും. തത്സദൃശപ്രാപ്തി=തത്സദൃശത്തിന്റെ പ്രാപ്തി. തത്സദൃശം=അതിനൊടസദൃശം. അത=നഷ്ടദ്രവ്യം. സദൃശം=തുല്യം. പ്രാപ്തി=പ്രാപിപ്പിക്കുക. സാന്ത്വം=സാന്ത്വവാക്ക. ആശ്വാസം=ആശ്വാസവാക്ക=പ്രസാദിപ്പിക്ക=സന്തോഷിപ്പിക്കുക. കാമശോകഭയക്രോധഹൎഷേൎഷ്യാലോഭസംഭവങ്ങൾ=കാമശോകഭയക്രോധഹൎഷേൎഷ്യാലോഭങ്ങളിൽനിന്ന സംഭവിച്ചവ. കാമശോകഭയക്രോധഹൎഷേൎഷ്യാലോഭങ്ങൾ=കാമവും ശോകവും ഭയവും ക്രോധവും. ഹൎഷവും ഈൎഷ്യയും ലോഭവും. കാമം=അഭിലാഷം. ശോകം=ദുഃഖം. ഭയം=പേടി. ക്രോധം=കോപം. ഹൎഷം=സന്തോഷം. ഈൎഷ്യാ=ഇഷ്ടമല്ലാത്തതിനെ കാണുമ്പോൾ ഉണ്ടാവുന്ന സഹിക്കവയ്യായ്ക. ലോഭം=ലുബ്ധ്. പരസ്പരപ്രതിദ്വന്ദ്വങ്ങൾ=അന്യോന്യം പ്രതിപക്ഷങ്ങൾ. പ്രതിപക്ഷങ്ങൾ=ശത്രുക്കൾ. ശമം=ശമനം. നയിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക. ഉന്മാദം=ഉന്മാദരോഗം. പ്രാകൃതലിംഗാധികാകൃതി=പ്രാകൃതലിംഗങ്ങളിൽനിന്ന അധികമായിരിക്കുന്ന ആകൃതിയോടുകൂടിയത. പ്രാകൃതലിംഗങ്ങൾ=പ്രാകൃതങ്ങളായിരി

ക്കുന്ന ലിംഗങ്ങളും- പ്രോക്തങ്ങളും=പറകപ്പെട്ടവ- ലിംഗങ്ങളും= ലക്ഷണങ്ങളും- ആകൃതി=ലക്ഷണം- ഭൂതാനുബന്ധം=ഭൂതങ്ങളുടെ അനുബന്ധം- ഭൂതങ്ങളും=ദേവാദ്യാവേശഗ്രഹങ്ങളും- അനുബന്ധം=അനുഷംഗം- ഭൂതനിർദ്ദിഷ്ടം=ഭൂതങ്ങൾക്കു നിർദ്ദിഷ്ടം= ഭൂതാദ്യപ്രതിഷേധം- നിർദ്ദിഷ്ടം=പറകപ്പെട്ടത- ഔഷധം=ചികിത്സിതം- ചതുഷ്പഥം=നാല്ക്കൂട്ടൽപെരുവഴി- ഗോശാലയുടെതീ ർത്ഥം=പുഴക്കരയിലുള്ളകടവ- നദികളും-പുഴകളും- സംഗമം=ചേർച്ച- (പുഴകൾ കൂടുന്നിടം) പലലം=എൾപ്പൊടി- യാവകം=യവച്ചോറ- സക്തുപിണ്ഡികാ=മലരുണ്ട- സ്നിഗ്ദ്ധം=സ്നേഹത്തോടുകൂടിയത- ഘൃതം=ഘൃതദ്രവ്യത്തോടുകൂടിയത- ഓദനം=അന്നം- ദധിക്ഷീരാക്ഷിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഉക്ഷിതങ്ങളും- മധുരം=രക്തം- ഉക്ഷിതങ്ങളും=സിക്തങ്ങളും (നനെക്കപ്പെട്ടവ) തണ്ഡുലങ്ങളും=അരികളും- പക്വാമകങ്ങളും=പക്വങ്ങളായിട്ടും ആമകങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ- പക്വങ്ങളും=പചിച്ചവ- പചിക്ക=വേവിക്ക- ആമകങ്ങളും=പച്ചകളും- സുരാ=മദ്യം- മൈരെയമായിരിക്കുന്ന ആസവം=മദ്യവിശേഷം- അതിമുക്തം=കുരുക്കത്തിമുല്ല- ജാതി=പിച്ചകം- സഹചരം=കരിങ്കുറിഞ്ഞി- പുഷ്പങ്ങളും=കുസുമങ്ങളും- ബലി=പൂജ- ദാനം=ചെയ്യു=കൊടുക്കുക-

സാരം—— പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഈ ചികിത്സയെ അംശബലാദിദേശത്തെയും വർഷാദികാലത്തെയും ദൂഷ്യാദികളെയും അനുസരിച്ചു ചെയ്യേണ്ടു- ഏതൊരു പുരുഷന്റെ മനസ്സ, ദ്രവ്യം, ഭാര്യാ മുതലായതുകളുടെ നാശം ഹേതുവായിട്ട ദുഃഖത്തോടുകൂടിയതായിഭവിക്കുന്നു- അവനെ നശിച്ച ദ്രവ്യത്തോട തുല്യമായ ദ്രവ്യംകൊണ്ടും ആ ഭാര്യയോട തുല്യയായ ഭാര്യയെ കൊണ്ടും സാന്ത്വവാക്കുകൊണ്ടും ആശ്വാസവാക്കുകളെക്കൊണ്ടും സന്തോഷിപ്പിക്കേണം- വിഷയങ്ങളിൽ അധികമായ താല്പര്യമുണ്ടായ ഹേതുവായിട്ടും വ്യസനം ഹേതുവായിട്ടും ഭയം ഹേതുവായിട്ടും കോപം ഹേതുവായിട്ടും തനിക്ക ഇഷ്ടമല്ലാത്ത വസ്തുവിനെ കാണുകകൊണ്ടുണ്ടായ സഹിപ്പാൻ വയ്യായ്ക ഹേതുവായിട്ടും ധനത്തെ കൊടുക്കുന്നത സഹിക്കാൻ പാടില്ലാത്തതാക ഹേതുവായിട്ടും ഉണ്ടാകുന്ന ഉന്മാദങ്ങളെ അന്യോന്യം ശത്രുക്കളായിരിക്കുന്ന കാമാദികളെ കൊണ്ടു തന്നെ ശമിപ്പിക്കേണം- കാമംകൊണ്ടുണ്ടായ ഉന്മാദത്തെ കാമത്തിന്ന വിരോധിയായ കോപംകൊണ്ടും ഭയംകൊണ്ടും ക്രോധശോകങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടായ ഉന്മാദത്തെ കാമംകൊണ്ടും ശമിക്കേണം- ഇതു പോലെ തന്നെ ശേഷങ്ങ

ളേയും ജയിക്കേണമെന്നാകുന്നുമെൽ പറഞ്ഞതിന്ന താല്പൎയ്യമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- സന്നിപാതം കൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദവും വിഷംകൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദവും അസാദ്ധ്യമാകയാൽ ചികിത്സ പറഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഉന്മാദരൊഗത്തിങ്കൽ അവിധം പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഉന്മാദത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളിങ്കൽ നിന്ന അധികമായ ലക്ഷണങ്ങളൊടു കൂടിയ ഭൂതഗ്രഹങ്ങളുടെ ബാധയുണ്ടെന്നറിയെണം- ഭൂതഗ്രഹബാധയുണ്ടെന്ന അറിഞ്ഞാൽ ഭൂതപ്രതിഷേധത്തിൽ പറഞ്ഞ ചികിത്സയെയും ചെയ്യെണം- നാല്ക്കാൻ പെരുവഴിയിൽവെച്ചൊ പുഴുക്കളിറങ്ങുന്ന കടവിൽവെച്ചൊ രണ്ടു പുഴകൾ വന്ന ചെരുന്ന ദിക്കിൽ വെച്ചൊ എൾപൊടിയും യവച്ചൊറ, തവിട്ടെണ്ണ, നെയ്യ മുതലായ സ്നെഹത്തൊടെ ശൎക്കരമുതലായ മധുരദ്രവ്യത്തൊടെ കൂടിയ അന്നം തക്രത്തിൽ മുക്കിയ അരി, പാലും ചൊറും പച്ചയും, അയ മാംസവും മദ്യവിശെഷങ്ങൾ കരുകത്തിലെപ്പൂവും പിച്ചകപ്പൂവും കരിങ്കൂവളപ്പൂവും ഇവകൾകൊണ്ടു പൂജയെയും കൊടുക്കണം-

൬൧. നിവൃത്താമിഷമദ്യൊ യൊ ഹിതാശീ പ്രയതശ്ശുചിഃ। നിജാഗന്തുഭിരുന്മാദൈസ്സത്വവാൻ ന സ യുജ്യതെ ॥

അന്വയം—— യഃ- നിവൃത്താമിഷമദ്യഃ- ഹിതാശീ- പ്രയതഃ- ശുചിഃ- സത്വവാൻ- ഭവതി- സഃ- നിജാഗന്തുഭിഃ- ഉന്മാദൈഃ- ന- യുജ്യതെ-

അന്വയാൎത്ഥം—— യാവനൊരുത്തൻ നിവൃത്താമിഷമദ്യനായി ഹിതാശിയായി പ്രയതനായി ശുചിയായി സത്വവാനായി ഭവിക്കുന്നു അവൻ നിജാഗന്തുക്കളായിരിക്കുന്ന ഉന്മാദങ്ങളൊടു യൊജിക്കുന്നില്ല-

പദങ്ങളൎത്ഥം—— യാവനൊരുത്തൻ=യാതൊരു പുരുഷൻ- നിവൃത്താമിഷമദ്യൻ=നിവൃത്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആമിഷമദ്യങ്ങളൊടുകൂടിയവൻ- നിവൃത്തങ്ങൾ=നിവൃത്തിച്ചവ- നിവൃത്തിക്കപ്പെട്ടവ- ആമിഷമദ്യങ്ങൾ=ആമിഷവും മദ്യവും- ആമിഷം മാംസം- ഹിതാശീ=ഹിതത്തെ ഭക്ഷിക്കുന്നവൻ- ഹിതം=പത്ഥ്യം- അശിക്കുക=ഭക്ഷിക്കുക- പ്രയതൻ=ക്ഷമയൊടുകൂടിയവൻ- ശുചി=ശുദ്ധൻ- സത്വവാൻ=സത്വത്തൊടു കൂടിയവൻ- സത്വം=ധൈൎയ്യം- നിജാഗന്തുക്കൾ=നിജങ്ങളായും ആഗന്തുക്കളായും ഇരിക്കുന്നവ- നിജങ്ങൾ=വാതാദികളെക്കൊണ്ടു ഉണ്ടായവ- ആഗന്തുക്കൾ=ഭൂതഗ്രഹബാധകൊണ്ടു ഉണ്ടായവ- ഉന്മാദങ്ങൾ=ഉന്മാദരൊഗങ്ങൾ- യൊജിക്കുക=ചെരുക-

സാരം—— ഏതൊരു പുരുഷൻ മദ്യമാംസങ്ങളിൽ നിന്നു നിവൃത്തിക്കുകയും പത്ഥ്യമായ അന്നത്തെ ഭക്ഷിക്കുകയും ക്ഷമയോടു കൂടിയിരിക്കുകയും ശരീരത്തിന്നും മനസ്സിന്നും ശുദ്ധിയോടു കൂടിയിരിക്കുകയും ധൈൎയ്യത്തോടു കൂടിയിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- ആ പുരുഷൻ വാതാദി ദോഷങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടും ഭൂതഗ്രഹം ഹേതുവായിട്ടും ഉള്ള ഉന്മാദങ്ങളോടു ചേരുന്നില്ല-

ന്ദാ- ഇന്ദ്രിയാണാം പ്രസന്നത്വം ബുദ്ധ്യാത്മമനസാം തഥാ ।
ധാതൂനാം പ്രകൃതിസ്ഥത്വം വിഗതോന്മാദലക്ഷണം ॥

അന്വയം—— ഇന്ദ്രിയാണാം-തഥാ-ബുദ്ധ്യാത്മമനസാം- പ്രസന്നത്വം-ധാതൂനാം പ്രകൃതിസ്ഥത്വം-വിഗതോന്മാദലക്ഷണം-

അന്വയാൎത്ഥം—— ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും അപ്രകാരം ബുദ്ധ്യാത്മമനസ്സുകൾക്കും പ്രസന്നത്വവും ധാതുക്കൾക്ക പ്രകൃതിസ്ഥത്വവും വിഗതോന്മാദലക്ഷണമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ—— ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ=കണ്ണു തുടങ്ങിയുള്ളവ- ബുദ്ധ്യാത്മമനസ്സുകൾ=ബുദ്ധിയും ആത്മാവും മനസ്സും- പ്രസന്നത്വം=പ്രസന്നമാവു എന്നുള്ളത- പ്രസന്നം=നിൎമ്മലം- ധാതുക്കൾ=രസാദിസപ്തധാതുക്കൾ- പ്രകൃതസ്ഥത്വം=പ്രകൃതിസ്ഥമാവു എന്നുള്ളത- പ്രകൃതിസ്ഥം=പ്രകൃതിയിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത- പ്രകൃതി=സ്വസ്ഥാനം- സ്ഥിതിചെയ്യു=നിൽക്കുക- വിഗതോന്മാദലക്ഷണം=വിഗതോന്മാദത്തിന്റെ ലക്ഷണം- വിഗതോന്മാദം=വിഗതമായിരിക്കുന്ന ഉന്മാദം- വിഗതം=നഷ്ടം- ഉന്മാദം=ഉന്മാദരോഗം-

സാരം—— കണ്ണുതുടങ്ങിയ പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങൾക്ക അവരവരുടെ പ്രവൃത്തിയെ ചെയ്വാൻ സാമൎത്ഥ്യമുണ്ടായിരിക്കുകയും ബുദ്ധിക്ക പരമാൎത്ഥജ്ഞാനമുണ്ടാകയും മനസ്സിന്ന കഴിഞ്ഞതിന്റെ ഓൎമ്മ ഉണ്ടാകയും ആത്മാവിന്ന ഇന്ദ്രിയാനുഭവമുണ്ടാകയും രസാദിധാതുക്കൾ വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങളോടുകൂടാതെ അവരവരുടെ സ്ഥാനത്ത നിൽക്കുകയും ചെയ്താൽ ഉന്മാദരോഗം ശമിച്ചു എന്ന അറിയേണം-

ഇതി വാശ്ശരസ്യോപനാമകരാമാനന്ദനാഥപണ്ഡിതപാരശവേന്ദ്രകൃതെ അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനെ സാരാൎത്ഥദൎപ്പണാഖ്യാനെ ബാലോപചരണീയെ ഷഷ്ഠോദ്ധ്യായഃ

അഷ്ടാംഗഹൃദയം

ബാലോപചരണീയം

സപ്തമാദ്ധ്യായപ്രാരംഭഃ

അഥാതോപസ്മാരപ്രതിഷേധംനാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ
ഇതിഹസ്മാഹുരാത്രേയാദയോമഹർഷയഃ ॥

൧. സ്മൃത്യപായോഹ്യപസ്മാരസ്സധീസത്വാഭിസംപ്ലവാൽ। ജാ
യതേഭിഹതേ ചിത്തേ ചിന്താശോകഭയാദിഭിഃ॥

൨. ഉന്മാദവൽപ്രകുപിതൈശ്ചിത്തദേഹഗതൈർമ്മലൈഃ। ഹ
തേസത്വേഹൃദിവ്യാപ്തേസംജ്ഞാവാഹിഷുഖേഷുച॥

൩. തമോവിശന്മൂഢമതിർബ്ബീഭത്സാഃ കുരുതേക്രിയാഃ। ദന്താൻ
ഖാദൻവമൻഫേനംഹസ്തൌപാദൌചവിക്ഷിപൻ—

൪. പശ്യന്നസന്തിരൂപാണിപ്രസ്ഖലൻപതിതഃക്ഷിതൌ। വി
ജിഹ്മാക്ഷിഭ്രുവോദോഷവേഗേതീതേവിബുധ്യതേ॥

൫. കാലാന്തരേണസപുനശ്ചൈവമേവവിചേഷ്ടതേ। അ
പസ്മാരശ്ചതുർഭേദോവാതാദ്യൈർന്നിചയേനച।

അന്വയം —— സ്മൃത്യപായഃ-ഹി-അപസ്മാരഃ-സഃ-ധീസത്വാ
ഭിസംപ്ലവാൽ-ജായതേ-ചിന്താശോകഭയാദിഭിഃ-ചിത്തേ-അഭി
ഹതേ-ഉന്മാദവൽ-പ്രകുപിതൈഃ-ചിത്തദേഹഗതൈഃ-മലൈഃ-
സത്വേ-ഹതേ-ഹൃദി-സംജ്ഞാവാഹിഷു-ഖേഷു-ച-വ്യാപ്തേഷു- ത
മഃ-വിശൻ-മൂഢമതിഃ-ബീഭത്സാഃ-ക്രിയാഃ-കുരുതേ-ദന്താൻ-ഖാദ
ൻ-ഫേനം-വമൻ- ഹസ്തൌ-പാദൌ-ച- വിക്ഷിപൻ- അസ
ന്തി- രൂപാണി -പശ്യൻ- പ്രസ്ഖലൻ-വിജിഹ്മാക്ഷിഭ്രുവഃ- ക്ഷി
തൌ-പതിതഃ-ദോഷവേഗേ-അതീതേ-വിബുധ്യതേ-ച- സഃ-
പുനഃ-ച-കാലാന്തരേണ-ഏവം-ഏവ-വിചേഷ്ടതേ-അപസ്മാ
രഃ-വാതാദ്യൈഃ-നിചയേന-ച-ചതുർഭേദഃ-ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം—— സ്മൃത്യപായം തന്നെ അപസ്മാരമാകുന്നു-
അതു ധീസത്വാഭിസംപ്ലവം ഹേതുവായിട്ടു ജനിക്കുന്നു. ചിന്താ
ശോകഭയാദികളാൽ ചിത്തം അഭിഹതമായിരിക്കെ, സമയത്തിങ്കൽ
ഉന്മാദത്തെ പോലെ പ്രകുപിതങ്ങളായി ചിത്തദേഹഗത

ങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങളാൽ സത്വം ഹതമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കലും ഏററവും സംജ്ഞാവാഹികളായിരിക്കുന്ന ഖങ്ങളും വ്യാപ്തങ്ങളായിരിക്കും സമയത്തിങ്കലും തമസ്സിനെ വിശന്നായി മൂഢമതിയായിട്ട ബീഭത്സങ്ങളായിരിക്കുന്ന ക്രിയകളെ ചെയ്യുന്നു- ദന്തങ്ങളെ ഖാദനായിട്ടും ഫേനത്തെ വമനായിട്ടും ഹസ്തങ്ങളെയും പാദങ്ങളെയും വിക്ഷിപനായിട്ടും അസത്തുക്കളായിരിക്കുന്ന രൂപങ്ങളെ പശ്യനായിട്ടും പ്രസ്ഖലനായിട്ടും വിജിഹ്മാക്ഷിഭ്രുവനായിട്ടും ക്ഷിതിയിങ്കൽ പതിക്കുന്നു- ദോഷവേഗം വ്യതിതമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ പ്രതിബോധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- അവൻ പിന്നെയും കാലാന്തരംകൊണ്ടു ഒരു വട്ടം തന്നെ ചേഷ്ടിക്കുന്നു- അപസ്മാരം വാതാദ്യങ്ങൾകൊണ്ടും നിചയംകൊണ്ടും ചതുൎദ്ധമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—സ്മൃത്യപായം=സ്മൃതിയുടെ അപായം- സ്മൃതി=സ്മരണം- അപായം=നാശം- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്ന രോഗം- അഃ=അപസ്മാരം- ധീസത്വാദിസംപ്ലവം=ധീസത്വാദികളുടെ സംപ്ലവം- ധീസത്വാദികൾ=ധീസത്വങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- ധീസത്വങ്ങൾ=ധീയും സത്വവും- ധീ=ബുദ്ധി- സത്വം=ധൈര്യം- സംപ്ലവം=നാശം- ജനിക്ക=ഉണ്ടാവുക- ചിന്താശോകഭയാദികൾ=ചിന്താശോകഭയങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ- ചിന്താശോകഭയങ്ങൾ=ചിന്തയും ശോകവും ഭയവും- ചിന്താ=വിചാരം- ശോകം=ദുഃഖം- ഭയം=പേടി- ചിത്തം=മനസ്സ്- അഭിഹതം=അപഹനിക്കപ്പെട്ടത- അപഹനിക്ക=കലുഷമായി ഭവിക്കുക- ഉന്മാദം=ഉന്മാദരോഗം- പ്രകുപിതങ്ങൾ=ഏററവും കുപിതങ്ങൾ- കുപിതങ്ങൾ=കോപിക്കപ്പെട്ടവ- ചിത്തദേഹഗതങ്ങൾ=ചിത്തദേഹങ്ങളെ ഗതങ്ങൾ- ചിത്തദേഹങ്ങൾ=ചിത്തവും ദേഹവും- ചിത്തം=മനസ്സ്- ദേഹം=ശരീരം- ഗതങ്ങൾ=ഗമിച്ചവ- ഗമിക്ക=പ്രാപിക്ക- ദോഷങ്ങൾ=വാതാദികൾ- സത്വം=സത്വഗുണം- ഹതം=ഹനിക്കപ്പെട്ടത- ഹനിക്ക=നശിപ്പിക്ക- ഭൃശം=ഏററവും- സംജ്ഞാവാഹികൾ=സംജ്ഞയെ വഹിക്കുന്നവ- സംജ്ഞ=മനസ്സ്- വഹിക്ക=ധരിക്ക- ഖങ്ങൾ=സ്രോതസ്സുകൾ- വ്യാപ്തം=വ്യാപിക്കപ്പെട്ടതു- വ്യാപിക്ക=ചുററുക- തമസ്സ്=ഇരുട്ട്- വിശൻ=വെശിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- വെശിക്ക=പ്രാപിക്ക- മൂഢമതി=മൂഢമായിരിക്കുന്ന മതിയോടു കൂടിയവൻ- മൂഢം=നഷ്ടം- മതി=ജ്ഞാനം- ബീഭത്സകൾ=നിന്ദിക്കപ്പെട്ടവ- ക്രിയകൾ=പ്രവൃത്തികൾ- ദന്തങ്ങൾ=പല്ലുകൾ- ഖാദൻ=ഖാദിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ഖാദി

ക്കുകടിക്കുക- ഫെനം=നുര- വമൻ=വമിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ഹസ്തങ്ങൾ=കൈകൾ- പാദങ്ങൾ=കാലുകൾ- വിക്ഷിപൻ=വിക്ഷെപിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- വിക്ഷെപിക്ക=എറിയുക- അസത്തുകൾ=സത്തുക്കളല്ലാത്തവ- സത്തുകൾ=ജീവിച്ചിരിക്കുന്നവ- രൂപങ്ങൾ=സ്വരൂപങ്ങൾ- പശ്യൻ=ദർശിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- പ്രസ്ഖലൻ=പ്രസ്ഖലിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- പ്രസ്ഖലിക്ക=ഇടറുക- വിജിഹ്മാക്ഷിഭ്രുവൻ=വിജിഹ്മങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷിഭ്രുക്കളോടുകൂടിയവൻ- വിജിഹ്മങ്ങൾ=വക്രങ്ങൾ- (വളഞ്ഞവ) അക്ഷിഭ്രുകൾ=അക്ഷികളും ഭ്രുക്കളും- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- ഭ്രുകൾ=പുരികങ്ങൾ- ക്ഷിതി=ഭൂമി- പതിക്ക=വീഴുക- ദോഷവേഗം=ദോഷങ്ങളുടെ വേഗം- അതീതം=അതിക്രാന്തം- (അതിക്രമിച്ചതു- വിബോധിക്ക=ബോധമുണ്ടാവുക അവൻ=അപസ്മാരരോഗമുള്ളവൻ- കാലാന്തരം=കാലത്തിന്റെ അന്തരം- കാലം=സമയം- അന്തരം=അതിക്രമം- ചെഷ്ടിക്ക=പ്രവൃത്തിക്ക- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്നരോഗം- വാതാദ്യങ്ങൾ=വാതം തുടങ്ങിയുള്ളവ- നിചയം=സന്നിപാതം- ചതുർദ്ധാ=ചതുർവിധം- (നാലുപ്രകാരമെന്നസാരം)

സാരം —— സ്മരണമില്ലായ്മ തന്നെ അപസ്മാരമെന്നത അപസ്മാരം ബുദ്ധി, ധൈര്യം തുടങ്ങിയതുകളുടെ നാശം ഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നു- ചിന്താ, ശോകം, ഭയം തുടങ്ങിയതുകളാൽ ഉന്മാദരോഗത്തെപോലെ ഏറ്റവും കോപിക്കപ്പെട്ടതുകളായി മനോഗതങ്ങളായ രജോഗുണതമോഗുണദോഷങ്ങളും ശരീരത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതുകളായ വാത പിത്ത കഫങ്ങളാകുന്ന ദോഷങ്ങളും സത്വഗുണത്തെ നശിപ്പിക്കകയും മനസ്സിനെ ചുറ്റിയിരിക്കകയും മനസ്സിനെ ധരിക്കുന്നതുകളായ സ്രോതസ്സുകളെ തടഞ്ഞിരിക്കകയും ചെയ്യുന്ന സമയങ്ങളിൽ രോഗി ഇരുട്ടോടുകൂടിയവനായിട്ടും ജ്ഞാനമില്ലാത്തവനായിട്ടും ചിത്തയായ ഓരോന്ന പ്രവൃത്തിക്കകയും ചെയ്യുന്നു. പല്ലുകടിച്ചിട്ടും നുരയെ വമിച്ചിട്ടും കയ്യും കാലും അവിടവിടെക്ക എടുത്തിട്ടിട്ടും ഇല്ലാത്ത രൂപങ്ങളുള്ള വസ്തുവിനെ കണ്ടിട്ടും കണ്ണും പുരികവും വക്രിച്ചിട്ടും ഏടറിനിലത്ത വീഴുകയും ചെയ്യുന്നു- ദോഷവേഗം അവസാനിച്ചാൽ ബോധമുണ്ടാവുകയും ചെയ്യുന്നു. അവൻ പിന്നെയും കാലക്രമെണ മെൽപറഞ്ഞപോലെ തന്നെ പ്രവൃത്തിക്കകയും ചെയ്യുന്നു. അപസ്മാരരോഗം വാതംകൊണ്ടും പിത്തംകൊണ്ടും കഫംകൊണ്ടും സന്നിപാതംകൊണ്ടും ഇങ്ങിനെ നാ

ലവിധം ഉണ്ടാകുന്നു

൩. രൂപമുൽപ്പത്സ്യമാനെസ്മിൻഹൃൽകമ്പഃശൂന്യതാഭ്രമഃ । തമസോദർശനംധ്യാനംഭ്രൂവ്യുദാസോക്ഷിവൈകൃതം

൪. അശബ്ദശ്രവണംസ്വേദൊലാലാശിംഘാണകസ്രുതിഃ । അവിപാകൊരുചിർമ്മൂർച്ഛാകുക്ഷ്യാടോപൊബലക്ഷയഃ ।

൫. നിദ്രാനാശോംഗമർദ്ദസ്തൃട്സ്വപ്നേഗാനംസനർത്തനം। പാനംതൈലസ്യമദ്യസ്യതയോരേവചമേഹനം ॥

അന്വയം — അസ്മിൻ- ഉൽപ്പത്സ്യമാനെ- ഹൃൽകമ്പഃ- ശൂന്യതാ- ഭ്രമഃ- തമസഃ- ദർശനം- ധ്യാനം- ഭ്രൂവ്യുദാസഃ- അക്ഷിവൈകൃതം- അശബ്ദശ്രവണം- സ്വേദഃ- ലാലാശിംഘാണകസ്രുതിഃ- അവിപാകഃ- അരുചിഃ- മൂർച്ഛാ- കുക്ഷ്യാടോപഃ- ബലക്ഷയഃ- നിദ്രാനാശഃ- അംഗമർദ്ദഃ- തൃട്- സ്വപ്നെ- സനർത്തനം- ഗാനം- തൈലസ്യ- മദ്യസ്യ- ച- പാനം- തയോഃ- ഏവ- മേഹനം- ച- രൂപം-

അന്വയാർത്ഥം — ഇതുൽപ്പത്സ്യമാനമായിരിക്കുംസമയത്തിങ്കൽ ഹൃൽകമ്പവും ശൂന്യതയും ഭ്രമവും തമസ്സിന്റെ ദർശനവും ധ്യാനവും ഭ്രൂവ്യുദാസവും അക്ഷിവൈകൃതവും അശബ്ദശ്രവണവുംസ്വേദവും ലാലാശിംഘാണകസ്രുതിയും അവിപാകവും അരുചിയും മൂർച്ഛയും കുക്ഷ്യാടോപവും ബലക്ഷയവും നിദ്രാനാശവും അംഗമർദ്ദവും തൃട്ടും സ്വപ്നത്തിങ്കൽ സനർത്തനമായിരിക്കുന്ന ഗാനവും തൈലത്തിന്റെയും മദ്യത്തിന്റെയും പാനവും അതുകളുടെ തന്നെ മേഹനവും രൂപമാകുന്നു-

പരിഭാഷാ- ഇതു=അപസ്മാരം- ഉൽപ്പത്സ്യമാനം=ഉണ്ടാവാൻഭാവിക്കുന്നതു- ഹൃൽകമ്പം=ഹൃത്തിങ്കൽകമ്പം- ഹൃത്=ഹൃദയം- കമ്പം=ഇളക്കം- ശൂന്യതാ=ശൂന്യത്വം- (ഹൃദയത്തിങ്കൽ ഒന്നുമില്ലെന്നു തോന്നുക) ഭ്രമം=ബുദ്ധിഭ്രമം- (ചുഴൽച്ച) തമസ്സ്=അന്ധകാരം- (ഇരുട്ട) ദർശനം=കാണുക- ധ്യാനം=ചിന്താ- ഭ്രൂവ്യുദാസം=ഭ്രൂവിന്റെവ്യുദാസം- ഭ്രൂ=പുരികം- വ്യുദാസം=ക്ഷേപം- (എറിയുക) അക്ഷിവൈകൃതം=അക്ഷികളിൽവൈകൃതം- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- വൈകൃതം=വികൃതി- (രോഗമെന്നസാരം) അശബ്ദശ്രവണം=അശബ്ദത്തിങ്കൽ ശ്രവണം- അശബ്ദം=ശബ്ദമില്ലായ്ക- ശ്രവണം=ശ്രവണപ്രതീതി- (കേൾക്കുന്നു എന്നു തോന്നുക) സ്വേദം=വിയർപ്പ്- ലാലാശിംഘാണകസ്രുതി=ലാലാശിംഘാണകങ്ങളുടെസ്രുതി. ലാലാശിംഘാണകങ്ങൾ=ലാലയും ശിംഘാണകവും- ലാലാ=ഒലിഴപ്പ- ശിംഘാണകം=മൂക്കുനീർ- സ്രു

ത്തിംസ്രവണം- (ഒലിക്കുക) അവിപാകം=വിപാകമില്ലായ്ക- വിപാകം=ദഹനം- അരുചി=രുചിയില്ലായ്ക- മൂൎച്ഛാ=മോഹം- കുക്ഷ്യാടോപം=കുക്ഷിയിങ്കൽ ആടോപം-കുക്ഷി=വയറ- ആടോപം=മിടമിടുക്കുക- ബലക്ഷയം=ബലഹാനി- നിദ്രാനാശം=നിദ്രയുടെനാശം- നിദ്രാ=ഉറക്കം- നാശം=ക്ഷയം- അംഗമൎദ്ദം=മെൻനൊന്തുനൊക- തൃട്=ഉൾദാഹം-സ്വപ്നം=ഉറക്കം- സനൎത്തനം=നൎത്തനത്തൊടുകൂടിയതു- നൎത്തനം=നൃത്തം- ഗാനം=പാട്ടു- തൈലം=എണ്ണ- പാനം=സേവിക്കുക- അഭ്യംഗം=തൈലമൎദ്ദനം- മൈഥുനം=മൈഥുനം- രൂപം=ലക്ഷണം-

സാരം—— അപസ്മാര രോഗം ഉണ്ടാവാൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ ഹൃദയത്തിങ്കൽ നീളുകവും ഹൃദയത്തിങ്കൽ ഒന്നുമില്ലെന്നതൊന്നുകയും ചുഴൽച്ചയും ഇരുട്ടെന്നതൊന്നുകയും വിചാരിച്ചിരിക്കുകയും പുരികമിളക്കുകയും കണ്ണുകളിൽ രോഗമുണ്ടാകയും ശബ്ദമില്ലെങ്കിലും ശബ്ദത്തെ കേൾക്കുന്നു എന്നു തോന്നുകയും വിയൎക്കുകയും വായയിൽനിന്നും മൂക്കിൽനിന്നും കൊഴുത്തവെള്ളം ഒലിക്കുകയും ദഹനമില്ലായ്കയും രുചിയില്ലായ്കയും മോഹാലസ്യമുണ്ടാകയും വയററിൽ പിടുപിടുന്നനെ പൊട്ടുകയും ശരീരത്തിന്ന ബലമില്ലായ്കയും ഉറക്കമില്ലായ്കയും മെൻനൊന്തുനൊകയും ഉൾദാഹമുണ്ടാകയും ഉറക്കത്തിൽ പാട്ടുപാടുകയും നൃത്തം വെക്കുകയും മദ്യവും തൈലവും സേവിച്ചു എന്നു കാണുകയും ഉറക്കം ഉണൎന്നാൽ അതുകളെ ദ്വേഷം വിചാരിക്കയും ചെയ്യും.

൯. തത്രവാതാൽസ്ഫുരത്സക്ഥഃപ്രപതംശ്ചമുഹുൎമ്മുഹുഃ । അപസ്മരതിസംജ്ഞാംചലഭതെവിസ്വരംരുവൻ ॥

൧൦. ഉൽപ്പിണ്ഡിതാക്ഷഃശ്വസിതിഫെനംവമതികമ്പതെ । ആവിധ്യതിശിരൊദന്താൻദശത്യാദ്ധ്മാതകന്ധരഃ ॥

൧൧. പരിതൊവിക്ഷിപത്യംഗംവിഷമംവിനതാംഗുലിഃ । രൂക്ഷശ്യാവാരുണാക്ഷിത്വങ്നഖാസ്യഃകൃഷ്ണമീക്ഷതെ ॥

൧൨. ചപലംപരുഷംരൂപംവിരൂപംവികൃതാനനം । അപസ്മരതിചിത്തെനമൂൎച്ഛന്തൊവിദ്രവി ॥

൧൩. പീതഫെനാക്ഷിവക്ത്രത്വഗാസ്ഫാലയതിമെദിനീം । ഭൈരവാദീപ്തരുക്ഷിതരൂപദൎശീതൃഷാന്വിതഃ ॥

അന്വയം——തത്ര വാതാൽ- സ്ഫുരത്സക്ഥഃ- പ്രപതൻ- ച- മുഹുഃ- മുഹുഃ- അപസ്മരതി- വിസ്വരം- രുവൻ- സംജ്ഞാം- ലഭതെ- ച- ഉൽപ്പിണ്ഡിതാക്ഷഃ- ശ്വസിതി- ഫെനം- വമതി- കമ്പതെ- ശിരഃ- ആവിധ്യതി- ദന്താൻ- ദശതി- ആദ്ധ്മാത

കന്ധരഃ- അംഗംവലിതഃ- വിഷമം- വിക്ഷിപതി- വിനതാംഗുലിഃ- രൂക്ഷശ്യാവാരുണേക്ഷിതപക്ഷ്മാസ്യഃ- ക്രുദ്ധം- ചപലം- പരുഷം- വിരൂപം- വികൃതാനനം- രൂപം- രൂപം- ഈക്ഷതേ- ച- പിത്തേന- അപസ്മാരി- മുഹുഃ- മുഹുഃ- സംജ്ഞാം- വിന്ദതി- ച- പീതഫേനാക്ഷിവക്ത്രത്വക്- മേദിനീം- ആസ്ഫാലയതി- ഭൈരവാദീപ്തരുഷിതരൂപദർശീ- തൃട്താ- അനലിതഃ-

അന്വയാർത്ഥം—— ധാതുക്കളിൽ വെച്ചു വാതം ഹേതുവായിട്ട സ്ഫുരത്സക്ഥനായിട്ടും പ്രപതനായിട്ടും പിന്നെയും പിന്നെയും അപസ്മരിക്കുന്നു. വിസ്വരമാകുംവണ്ണം രുദനായിട്ട സംജ്ഞയെ ലഭിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- ഉൽപ്പിണ്ഡിതാക്ഷനായിട്ട ശ്വസിക്കുന്നു- ഫേനത്തെ വമിക്കുന്നു- കമ്പിക്കുന്നു- ശിരസ്സിനെ വേധിക്കുന്നു- ദന്തങ്ങളെ ദംശിക്കുന്നു- ആധ്മാതകന്ധരനായിട്ട അംഗത്തെ എല്ലാടത്തും വിഷമമാകുംവണ്ണം വിക്ഷേപിക്കുന്നു- വിനതാംഗുലിയായി രൂക്ഷശ്യാവാരുണേക്ഷിതപക്ഷ്മാസ്യനായിട്ട ക്രുദ്ധമായിട്ടും ചപലമായിട്ടും പരുഷമായിട്ടും വിരൂപമായിട്ടും വികൃതാനനമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന രൂപത്തെ ഈക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു- പിത്തം ഹേതുവായിട്ട അപസ്മരിക്കുന്നു- പിന്നെയും പിന്നെയും സംജ്ഞയെ ലാഭം ചെയ്യുന്നു- പീതഫേനാക്ഷിവക്ത്രത്വക്കായിട്ട മേദിനിയെ ആസ്ഫാലനം ചെയ്യുന്നു- ഭൈരവാദീപ്തരുഷിതരൂപദർശിയായിട്ടും തൃട്ട് അനലിതനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പദാർത്ഥം—— ധാതുകൾ=ധാതുക്കൾ- സ്ഫുരത്സക്ഥൻ=സ്ഫുരത്തുക്കളായിരിക്കുന്ന സക്ഥികളോടുകൂടിയവൻ- സ്ഫുരത്തുകൾ=സ്ഫുരിച്ചിരിക്കുന്നവ- സ്ഫുരിക്ക=ഇളകുക- സക്ഥികൾ=തുടകൾ- പ്രപതൻ=പ്രപതിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- പ്രപതിക്ക=വീഴുക- അപസ്മരിക്ക=സ്മരണയില്ലാത്തവനായിഭവിക്കുക- വിസ്വരം=വിരുദ്ധസ്വരം- (ചീത്തയായ ഒച്ച എന്ന സാരം) രുദൻ=രോദിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- രോദിക്ക=കരയുക- സംജ്ഞ=പ്രബോധം- ലഭിക്ക=സ്വീകരിക്കുക- ഉൽപ്പിണ്ഡിതാക്ഷൻ=ഉൽപ്പിണ്ഡിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷികളോടുകൂടിയവൻ- ഉൽപ്പിണ്ഡിതങ്ങൾ=ഉഴന്നവ- അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ- ശ്വസിക്ക=ശ്വാസത്തെ കളയുക- ഫേനം=നുര- വമിക്ക=ഛർദ്ദിക്ക- കമ്പിക്ക=വിറക്കുക- വേധിക്ക=അടിക്കുക- ആധ്മാതകന്ധരൻ=ആധ്മാതയായിരിക്കുന്ന കന്ധരയോടുകൂടിയവൻ- ആധ്മാതാ=വീർത്തതു- കന്ധരാ=കഴുത്തു- അംഗം=ശരീരം- വിഷമം=കടിലം (വളഞ്ഞ

ത) വിക്ഷേപിക്കു=ഇളക്കിയിട്ടു- വിനതാംഗുലീ=വിനതങ്ങളായി രിക്കുന്ന അംഗുലികളോടുകൂടിയവൻ- വിനതങ്ങൾ=വളഞ്ഞവ- അംഗുലികൾ=വിരലുകൾ- രൂക്ഷശ്യാവഗ്രന്ഥങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷിപക്ഷ്മപാംസുവൻ=രൂക്ഷശ്യാവഗ്രന്ഥങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷിപക്ഷ്മപാംസുക്കളോടുകൂടിയവൻ- രൂക്ഷശ്യാവഗ്രന്ഥങ്ങൾ= രൂക്ഷമായിട്ടും ശ്യാവമായിട്ടും ഗ്രന്ഥമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ- രൂക്ഷം=കഠിനം- ശ്യാവം=കറുത്തവാളിച്ചതു- ഗ്രന്ഥം= പൊങ്ങുന്നതു-അക്ഷിപക്ഷ്മപാംസുക്കൾ=അക്ഷിയും പക്ഷ്മവും പാംസുവും- അക്ഷി=കണ്ണു- പക്ഷ്മം=രോമം- പാംസു=പൊടി- ഉദ്വൃത്തം=ഉയർന്ന- (കുത്തനിരം) ചപലം=ഇളകിയിരിക്കുന്നതു- ഉത്കംപപ്പെട്ടുകൂടിയതു-വിരൂപം=വിരൂപമായിരിക്കുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയതു-വിരൂപം=നഷ്ടം- രൂപം=സൌന്ദര്യം- വികൃതാനനം=വികൃതമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തോടുകൂടിയതു- വികൃതം= വിരൂപം-ആനനം=മുഖം- രൂപം=ശരീരം- രേക്ഷിക്ക=ഓടുക- അപസ്മാരിക്ക=അപസ്മാരത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു ഭവിക്കുക- സ്വം ജ്ഞം=വൈധം- മന്ദാചക്ഷുക്കൾ- പീതപൈനാക്ഷിവക്ത്രനെ പക്ഷം=പീതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഫേനാക്ഷിവക്ത്രങ്ങളോടുകൂടിയവൻ-പീതങ്ങൾ=പീതവർണ്ണങ്ങൾ- ഫേനാക്ഷിവക്ത്രങ്ങൾ= ഫേനവും അക്ഷിയും വക്ത്രവും- ഫേനം=നുര- അക്ഷി= കണ്ണു- വക്ത്രം=മുഖം- തലോ=തലമുടി- മെലിഞ്ഞ=ശുഷ്കി- ഉദ്വേഷ്ടനം ചെയ്യു=ഉരുട്ടുക- ഭൈരവാലിപ്തരൂക്ഷരൂപം=ഭൈരവമായിട്ടും ആലിപ്തമായിട്ടും രൂക്ഷമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന രൂപത്തെ ദർശിക്കശീലമായിട്ടുള്ളവൻ- ഭൈരവം=ഭയങ്കരം- ആലിപ്തം= ചോറവും... ലിപ്തം=പൂശിയതു- രക്ഷിപ്പെടുത്തുകളിക്കപ്പെട്ടവൻ- രോഷിക്ക=കോപിക്ക- രൂപം=ശരീരം- ദർശിക്ക=കാണുക- ഇട്ടുതന്നെനിന്മൂലം- അസൃക്ശരൻ=കൂടിയവൻ-

സാരം — നാലുവിധം അപസ്മാരങ്ങളിൽ വെച്ചു വാതം കൊണ്ടുള്ള അപസ്മാരത്തിങ്കൽ വിറച്ചിരിക്കുന്ന ശ്വാസത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു പിന്നെയും പിന്നെയും വീണിട്ടു വൈധമില്ലാത്തവനായി ഭവിക്കയും. പിന്നെ നല്ലതല്ലാതെ കണ്ടുള്ള ഒച്ചയോടുംകൂടി കരഞ്ഞിട്ടു വൈധയത്താവുകയും കണ്ണുരുട്ടിച്ചിട്ടു ശ്വാസത്തെ കളകയും നുരയെ ശമിക്കുകയും വിറക്കുകയും ശിരസ്സിനെ പുരികങ്ങളിലോ തലത്തിലോ കൊണ്ടു ചെന്നു മുട്ടുകയും പല്ലുകടിക്കുകയും കഴുത്തു വീർപ്പിച്ചിട്ടു ശരീരത്തെ വളച്ചിട്ടു ഹസ്തപാദവും കൊണ്ടു ഇടുകയും വിരലുകളെ വളച്ചിട്ടു പുറംപുറത്തി

ട്ട് കരുവാളിച്ചിട്ടോ ചുകന്നിട്ടോ ഇരിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടും തൊലിയോടും നഖങ്ങളോടു, മുഖത്തോടും കൂടിയവനായിട്ട കറുത്ത നിറമായിട്ടും ഉണങ്ങിയിരിക്കുന്നതായിട്ടും പരുപരുത്തതോട്ട കൂടിയതായിട്ടും സൌന്ദൎയ്യമില്ലാത്തതായിട്ടും കോടിയമുഖത്തോട്ട കൂടിയതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഒരു പുരുഷശരീരത്തെ കാണുകയുംചെയ്യുന്നു- പിത്തം ഹേതുവായിട്ടുള്ള അപസ്മാരത്തിങ്കൽ ബോധമില്ലാത്തവനായി ഉടനെയും പിന്നെ ബോധമുണ്ടാവുകയും വായയിൽ നിന്ന മഞ്ഞളിച്ച നുരവരികയും കണ്ണ, മുഖം, തൊലി ഇതുകൾ മഞ്ഞളിച്ചിരിക്കുന്നവനായിട്ട ഭൂമിയിങ്കൽ അടിക്കുകയും ഭയങ്കരമായിട്ടും നിറവും ജ്വലിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടും കോപിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടും ഇരിക്കുന്നശരീരത്തെ കാണുകയും തണ്ണീർദാഹമുണ്ടാകയും ചെയ്യും-

൧൫. കഫാച്ചിരേണ ഗ്രഹണം ചിരേണൈവ വിബോധനം।
ചേഷ്ടാല്പാ ഭൂയസീ ലാലാ ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യതാ ॥

൧൬. ശുക്ലാഭരൂപദർശിത്വം സർവ്വലിംഗം തു വർജ്ജയേൽ। അഥാവൃതാനാം ധീചിത്തഹൃൽഖാനാം പ്രാക് പ്രബോധനം ॥

൧൭. തീക്ഷ്ണൈഃ കുര്യാദപസ്മാരേ കർമ്മഭിർവ്വമനാദിഭിഃ । വാതികം വസ്തിഭൂയിഷ്ഠൈഃ പൈത്തം പ്രായോ വിരേചനൈഃ ॥

അന്വയം—കഫാൽ- ചിരേണ- ഗ്രഹണം- ചിരേണ- ഏവ- വിബോധനം- അല്പാ- ചേഷ്ടാ- ഭൂയസീ- ലാലാ- ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യതാ- ശുക്ലാഭരൂപദർശിത്വം- ഭവതി- സർവ്വലിംഗം- തു- വർജ്ജയേൽ- അഥ- അപസ്മാരേ- പ്രാക്- തീക്ഷ്ണൈഃ- വമനാദിഭിഃ- കർമ്മഭിഃ- ആവൃതാനാം ധീചിത്തഹൃൽഖാനാം- പ്രബോധനം കുര്യാൽ- വാതികം-അപസ്മാരം- വസ്തിഭൂയിഷ്ഠൈഃ- പൈത്തം- പ്രായശഃ- വിരേചനൈഃ- ശ്ലൈഷ്മികം- വമനപ്രായൈഃ- ഉപാചരേൽ-

അന്വയാർത്ഥം—കഫംഹേതുവായിട്ട ചിരകാലം കൊണ്ടു ഗ്രഹണവും ചിരകാലംകൊണ്ടു തന്നെ വിബോധനവും അല്പമായിരിക്കുന്ന ചേഷ്ടയും, ഭൂയസിയായിരിക്കുന്ന ലാലയും ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യതയും ശുക്ലാഭരൂപദർശിത്വവും ഉണ്ടാകുന്നു- സർവ്വലിംഗത്തെയാകട്ടെ വർജ്ജിക്കേണം- അനന്തരം അപസ്മാരത്തിങ്കൽ മുമ്പെ തീക്ഷ്ണങ്ങളായി വമനാദികളായിരിക്കുന്ന കർമ്മങ്ങളെകൊണ്ടു ആവൃതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ധീചിത്തഹൃൽഖങ്ങളുടെ പ്രബോധനത്തെ ചെയ്യേണം- വാതികമായിരിക്കുന്ന അപസ്മാരത്തെ വസ്തിഭൂയിഷ്ഠങ്ങളെക്കൊണ്ടും, പൈത്തത്തെ പ്രായേണ

വിരേചനങ്ങൾകൊണ്ടും ശ്ലൈഷ്മികത്തെ വമനപ്രായങ്ങൾ കൊണ്ടും ഉപചരിക്കേണം.

പദാൎത്ഥം— ചിരകാലം=വളരെകാലം. ഗ്രഹണം=സ്വീകാരം. (അപസ്മാരം ഉണ്ടാവുക എന്ന സാരം) വിബോധനം=അറിവ്. (അപസ്മാര നിവൃത്തി എന്ന സാരം) അല്പ=കുറഞ്ഞതു. ചേഷ്ടാ=പ്രവൃത്തി. ഭൂയസീ=അധികം. ലാലാ=ഉമിഴലാ. ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യതാ=ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യനാവു എന്നുള്ളതു. ശുക്ലനേത്രനഖാസ്യൻ=ശുക്ലങ്ങളായിരിക്കുന്ന നേത്രനഖാസ്യങ്ങളോടു കൂടിയവൻ. ശുക്ലങ്ങൾ=വെളുത്തവ. നേത്രനഖാസ്യങ്ങൾ=നേത്രങ്ങളും നഖങ്ങളും ആസ്യവും. നേത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ. ആസ്യം=മുഖം. ശുക്ലാഭരൂപദൎശിതാ=ശുക്ലാഭരൂപദൎശിയാവു എന്നുള്ളതു. ശുക്ലാഭരൂപദൎശീ=ശുക്ലാഭമായിരിക്കുന്ന രൂപത്തെ ദൎശിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൻ. ശുക്ലാഭം=വെളുത്തതു. രൂപം=സ്വരൂപം. ദൎശിക്ക=കാണുക. സൎവ്വലിംഗം=സന്നിപാതം. വൎജ്ജിക്ക=ഉപേക്ഷിക്ക. ഭീഷ്ണങ്ങൾ=ഭീഷണങ്ങൾ. വമനാദികം=വമനം തുടങ്ങിയുള്ളവ. വമനം=ഛൎദ്ദി. കൎമ്മങ്ങൾ=ക്രിയകൾ. ആവൃതങ്ങൾ=ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ടവ. ആവരണം ചെയ്യു=മൂടുക. ധീചിത്തഹൃദയങ്ങൾ=ധീചിത്തഹൃദയവാഹികളായിരിക്കുന്നവകൾ. ധീചിത്തഹൃദയവാഹികൾ=ധീചിത്ത ഹൃദയങ്ങളെ വഹിക്കുന്നവ. ധീചിത്തഹൃദയങ്ങൾ=ധീയും ചിത്തവും ഹൃദയവും. ധീ=ബുദ്ധി. ചിത്തം=മനസ്സ്. വഹിക്ക=ധരിക്ക. ഖങ്ങൾ=സ്രോതസ്സുകൾ. പ്രബോധനം=വിശോധനം. (ശുദ്ധി) വാതികം=വാതംകൊണ്ടുണ്ടായതു. വസ്തിപ്രായിഷ്ഠങ്ങൾ=വസ്തിബഹുലങ്ങൾ. (വസ്തി അധികമായിട്ടുള്ള സാരം) പൈത്തം=പിത്തംകൊണ്ടുണ്ടായതു. വിരേചനങ്ങൾ=വിരേചനൌഷധങ്ങൾ. ശ്ലൈഷ്മികം=ശ്ലേഷ്മാവു കൊണ്ടുണ്ടായതു. ശ്ലേഷ്മാവു=കഫം. വമനപ്രായങ്ങൾ=വമനാധികങ്ങൾ. (ഛൎദ്ദിപ്പിക്ക അധികമായിട്ടുള്ളതെന്ന സാരം) ഉപചരിക്ക=ചികിത്സിക്ക.

സാരം— കഫം കൊണ്ടുള്ള അപസ്മാരത്തിങ്കൽ പതുക്കെ പതുക്കെ അപസ്മാരമുണ്ടാവുകയും വളരെ നേരം കഴിഞ്ഞു മാറുകയും കൈ കാല മുതലായവറ്റുകളുടെ പ്രവൃത്തി കുറഞ്ഞിരിക്കുകയും വായയിൽ നിന്ന വളരെ കൊഴുത്ത വെള്ളം വരികയും കണ്ണ്, നഖം, മുഖം, ഇതുകൾ വെളുത്തിരിക്കുകയും വെളുത്ത സ്വരൂപത്തെ കാണുകയും ചെയ്യും. സന്നിപാതം കൊണ്ടുള്ള അപസ്മാരത്തിന്ന എല്ലാ അപസ്മാരങ്ങളുടെ ലക്ഷണമുണ്ടാവുകയും ചെയ്യും. അ

അപസ്മാരത്തെ ഉപേക്ഷിക്കണം. ഇപ്രകാരം മേൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങളോടും കൂടിയ വാതാദി കളായിരിക്കുന്ന അപസ്മാരങ്ങളെ അറിഞ്ഞതിന്റെ ശേഷം— അപസ്മാരത്തിങ്കൽ മുമ്പെ തന്നെ തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങൾ കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതുകളായ വമനം, വിരേചനം, വസ്തി, ധൂമം നസ്യം ഇത്യാദി പ്രവൃത്തികളെ കൊണ്ട ശാരീരമാനസങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങളാൽ തടയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ബുദ്ധി, ചിത്തം, ഹൃദയം ഇതുകളെ ധരിക്കുന്നതുകളായ സ്രോതസ്സുകളെ ശുദ്ധിവരുത്തേണം. വാതം കൊണ്ടുണ്ടായ അപസ്മാരത്തെ വസ്തി അധികമായിട്ടും പിത്തം കൊണ്ടുണ്ടായതിനെ വിരേചനം അധികമായിട്ടും കഫം കൊണ്ടുണ്ടായതിനെ വമനം അധികമായിട്ടും ചികിത്സിക്കേണം.

൧൭. ശ്ലൈഷ്മികം വമനപ്രായൈരപസ്മാരമുപാചരേൽ । സർവ്വതസ്സുവിശുദ്ധസ്യ സമ്യഗാശ്വാസിതസ്യ ച ॥

൧൮. അപസ്മാരവിമോക്ഷാർത്ഥം യോഗാൻ സംശമനാൻ ശൃണു । ഗോമയസ്വരസക്ഷീരദധിമൂത്രൈശ്ശൃതം ഹവിഃ ॥

൧൯. അപസ്മാരജ്വരോന്മാദകാമലാന്തകരം പിബേൽ । ദ്വിപഞ്ചമൂലത്രിഫലാദ്വിനിശാകുടജത്വചഃ ॥

൨൦. സപ്തപർണ്ണമപാമാർഗ്ഗം നീലിനീം കടുരോഹിണീം । ശമ്യാകപുഷ്കരജടാഫല്ഗുമൂലദുരാലഭാഃ ॥

൨൧. ദ്വിപലാസ്സലിലദ്രോണേ പക്ത്വാ പാദാവശേഷിതേ । ഭാർഗ്ഗീപാഠാഢകീകുംഭനികുംഭവ്യോഷരോഹിഷൈഃ ॥

൨൨. മൂർവ്വാഭൂതീകഭൂനിംബശ്രേയസീശാരിവാദ്വയൈഃ । മദയന്ത്യഗ്നിനിചുളൈരക്ഷാംശൈസ്സർപ്പിഷഃ പചേൽ ॥

൨൩. പ്രസ്ഥം തൈശ്ച ഗവാം പഞ്ചഗവ്യമിദം മഹൽ । ജ്വരാപസ്മാരജഠരഭഗന്ദരഹരം പരം ॥

൨൪. ശോഫാർശഃകാമലാപാണ്ഡുഗുന്മകാസഗ്രഹാപഹം । ബ്രഹ്മീരസവചാകുഷ്ഠശംഖപുഷ്പീശൃതം ഘൃതം ॥

൨൫. പുരാണം മേധ്യമുന്മാദാലക്ഷ്മ്യപസ്മാരപാപ്മജിൽ । തൈലപ്രസ്ഥം ഘൃതപ്രസ്ഥം ജീവനീയൈഃ പലോന്മിതൈഃ ॥

൨൬. ക്ഷീരദ്രോണേ പചേൽ സിദ്ധമപസ്മാരവിനാ-
കം സേക്ഷീരം ഗോസർവ്വെപ്പിച്ചുള്ളത് ...

൨൭. ...കളൂരിമനിതൈഃ...
ദ്യേൽ । വാതപിത്താന്തരം ക്ഷീ...

അന്വയം—— ശ്ലൈഷ്മികം
ചരേൽ എന്നത പൂർവ്വാ...

സ്യ - സത്വകം - അശപാസിതസ്യ - ച - അപസ്മാരവിമോക്ഷാ
ൎത്ഥം സംശമനാൻ_യോഗാൻ- ശൃണു - ഗോമയസ്വരസക്ഷീ
രദധിമൂത്രശൃതം- അപസ്മാരജ്വരോന്മാദകാമിലാന്തകരം- ഹ
വിഃ- പിബേൽ- ദ്വിപലാഃ- ദ്വിപഞ്ചമൂലത്രിഫലാദ്വിനിശാ
കുടജത്വചഃ- സപ്തപൎണ്ണം- അപാമാൎഗ്ഗം- നീലിനീം- കടുരോ
ഹിണീം- ശമ്യാകം- പുഷ്കരജടാഫൽഗുമൂലദുരാലഭാഃ- സലിലദ്രോ
ണേ- പക്ത്വാ- പാദാവശേഷിതേ- അക്ഷാംശൈഃ- ഭാൎങ്ഗീ
പാഠാഢകീകുംഭനികുംഭവ്യോഷരോഹിഷൈഃ- മൂൎവാഭൂനിംബപൂ
തീകശ്രേയസീശാരിബാദ്വയൈഃ- മദയന്ത്യഗ്നിമന്ഥൈഃ- ക
ൎഷൈഃ- പൃഥൈഃ_ ഭവൈഃ- സൎപ്പിഷഃ- പ്രസ്ഥം- പചേൽ-
ഏതൽ- മഹാപഞ്ചഗവ്യം- പരം- ജ്വരാപസ്മാരജഠരഭഗന്ദരഹ
രം- ശോഫാൎശഃകാമിലാ പാണ്ഡുഗുല്മകാസഗ്രഹാപഹം- ബ്ര
ഹ്മീരസവചാകുഷ്ഠശംഖപുഷ്പീശൃതം- പുരാണം- ഘൃതം- മേധ്യം-
ഉന്മാദലക്ഷ്മ്യപസ്മാരപാപ്മജിൽ- ക്ഷീരദ്രോണേ- പലോന്മി
തൈഃ- ജീവനീയൈഃ- തൈലപ്രസ്ഥം- ഘൃതപ്രസ്ഥം- പചേ
ൽ_ സിദ്ധം- അപസ്മാരവിമോക്ഷണം- ക്ഷീരേക്ഷുരസയോഃ
കംസേ- അഷ്ടാംശേന- കാഷ്മൎയ്യ- രസേ- കാഥികൈഃ- ജീവ
നീയൈഃ- ച- പ്രസ്ഥം- സൎപ്പിഃ വിപാചയേൽ- തൽ- വാ
തപിത്തോത്തരം- അപസ്മാരം- ക്ഷിപ്രം- നിഹന്തി-

അന്വയാൎത്ഥം—— സൽപ്രകാരേണ സുവിശുദ്ധനായിട്ടും
വഴിപോലെ ആശപാസിതനായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവന്ന അപ
സ്മാര വിമോക്ഷണത്തിന്നായിക്കൊണ്ട സംശമനങ്ങളായിരിക്കു
ന്ന യോഗികളെ ശ്രവിച്ചാലും. ഗോമയ സ്വരക്ഷീരദധിമൂത്രശൃ
തമായി അപസ്മാര ജ്വരോന്മാദ കാമിലാന്തകര മായിരിക്കുന്ന
ഹവിസ്സിനെ പാനം ചെയ്യേണം- ദ്വിപലങ്ങളായിരിക്കുന്നദ്വി
പഞ്ചമൂലത്രിഫലാദ്വിനിശാ കുടജത്വക്കുകളെയുംസപ്തപൎണ്ണത്തെ
യും അപാമാൎഗ്ഗത്തെയും നീലിനിയെയും കടുരോഹണിയെയും
...കത്തെയും പുഷ്കരജടാഫൽഗുമൂലദുരാലഭകളെയും- സലില
...ത്തിങ്കൽ പചിച്ചിട്ട പാദാവശേഷിതത്തിങ്കൽ അക്ഷാം
...ങ്ങുന്ന ഭാൎങ്ഗി പാഠാഢകീകുംഭനികുംഭവ്യോഷരൊ
...മൂൎവാഭൂനിംബപൂതീകശ്രേയസീശാരിബാ
...ന്ത്യഗ്നി മന്ഥങ്ങളെക്കൊണ്ടും അതു
...ന ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടും സൎപ്പിസ്സി
...ഗം. മഹത്തായിരിക്കുന്ന പ
...മായിട്ടു. ശോഫാൎശഃക

മിലാപാനപ്പുന്നകാ സംഗ്രഹപാഠമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ബൃഹദ്രസത്തിങ്കൽ വചാകുഷ്ഠശംഖപുഷ്പീശൃതമായി പുരാണമായിരിക്കുന്ന ഘൃതം മേദ്ധ്യമായിട്ടും ഉന്മാദലക്ഷ്മ്യപസ്മാരപാപ്മജിത്തായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ക്ഷീരദ്രോണത്തിങ്കൽ പലൈസ്സമിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജീവനീയങ്ങളെക്കൊണ്ടു തൈലപ്രസ്ഥത്തെയും ഘൃതപ്രസ്ഥത്തെയും പചിക്കേണം- സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന അതത അപസ്മാര വിമോക്ഷണമായി ഭവിക്കുന്നു- ക്ഷീരേക്ഷുരസങ്ങളുടെ കംസത്തിങ്കലും അഷ്ടഗുണമായി കാശ്മര്യ്യമായിരിക്കുന്ന സത്തിങ്കലും കല്ക്കീകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജീവനീയങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രസ്ഥമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സിനെ വിപചിക്കേണം- അത വാതപിത്തോത്തരമായിരിക്കുന്ന അപസ്മാരത്തെ പൊട്ടന്നനവെ ഹനിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ——സുവിശുദ്ധൻ=ഏറ്റവും ശുദ്ധൻ= ശുദ്ധൻ=വമനവിരേചനങ്ങളെ ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ- ഉപാസിതൻ=ഉപാസിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൻ- ഉപാസിപ്പിക്ക=ഇഷ്ടവാക്കുകളെക്കൊണ്ടു സന്തോഷിപ്പിക്കുക- അപസ്മാരവിമോക്ഷം=അപസ്മാരത്തിന്റെ വിമോക്ഷം- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്നരോഗം- വിമോക്ഷം=വിമോചനം- (നശിപ്പിക്കുക) സംശമനങ്ങൾ=വഴി, പൊലെ ശമനങ്ങൾ- ശമനങ്ങൾ=ശമിപ്പിക്കുന്നവ-ശമിപ്പിക്ക=നശിപ്പിക്കുക- യോഗങ്ങൾ=ചികിത്സകൾ- ശ്രാവിക്ക=കേൾക്കുക- ഗോമയസ്വരസക്ഷീരദധിമൂത്രശൃതം=ഗോമയസ്വരസക്ഷീരദധിമൂത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശൃതം=ഗോമയസ്വരസക്ഷീരദധിമൂത്രങ്ങൾ- ഗോമയസ്വരസവും ക്ഷീരവും ദധിയും മൂത്രവും- ഗോമയസ്വരസം=ചാണകനീര്- ക്ഷീരം=പാല്- ദധി=തൈര്- മൂത്രം=ഗോമൂത്രം- ശൃതം=സിദ്ധം- (കാച്ചിയതെന്നർത്ഥം) അപസ്മാരജ്വരോന്മാദകാമിലാന്തകരം=അപസ്മാരജ്വരോന്മാദകാമിലകളുടെ അന്തകരം=അപസ്മാരജ്വരോന്മാദകാമിലകൾ=അപസ്മാരവും ജ്വരവും ഉന്മാദവും കാമിലയും- അപസ്മാരം=അപസ്മാരമെന്നരോ
ജ്വരം=പനി- ഉന്മാദം=ഉന്മാദമെന്നരോഗം- കാമില=
...ന്നരോഗം- അന്തകരം=അന്തത്തെചെയ്യുന്ന
...ഗം- ഹവിസ്സ്=നെയ്യ്- പാനംചെയ്യേണ്ടതാ
ൾ- ചപലപ്രമാണങ്ങൾ- (രണ്ടു ...
പഞ്ചമൂലത്രിഫലാ ദ്വിനിശാകടു...
ത്രിഫലയും ദ്വിനിശയും
ചെറിയപഞ്ചമൂലവും ചെറി

ന്നിക്ക നെല്ലിക്ക- ചിനിശാ=മഞ്ഞളും മരമഞ്ഞളും കടപത്ര
ക=കടുകല്ലാലവെതന്നെത്തൊലി- സപ്തപർണ്ണം=ഏഴിലമ്പാല-
അപാമാർഗ്ഗം=വലിയകടലാടി- നീലിനി=വട്ടപ്പൂന്താളി- കടുരോഹി
ണി=കടുകരോഹിണി- ശമ്പാകം=കൊന്ന- പുഷ്കരജടാഫൽഗ്ഗുമൂ
ലശൃരാലഭകം=പുഷ്കരവും ജടയും ഫൽഗ്ഗുമൂലവും ശൃരാലഭയും- പു
ഷ്കരം=പുഷ്കരമൂലം- ജടാ=മാഞ്ചി- ഫൽഗ്ഗുമൂലം=ചുവലിവേർ- സ
ലിലദ്രോണം=സലിലത്തിന്റെ ദ്രോണം സലിലം=വെള്ളം- ദ്രോ
ണം=പതിനാറിടങ്ങഴി- പാദാവശേഷിതം=പാദം അവശേഷിത
മായിട്ടുള്ളത- പാദം=നാലിലൊന്ന- അവശേഷിതം=അവശേ
ഷിക്കപ്പെട്ടത- അവശേഷിക്കം=ശേഷിക്കുക- അക്ഷാംശൈകാംശം=
അക്ഷപ്രമാണത്തോളം- അക്ഷം=ഒന്നകഴഞ്ച- ഊർദ്ധ്വപാദാധഃ
കംഠനികുംഭവ്യോഷരോഹിതത്വം=ഊർദ്ധ്വിയും പാഠയും അധഃ
കിയും കംഠവും നികുംഭവും വ്യോഷവും രോഹിതവും- ഊർദ്ധ്വി=
ചെറുതേക്ക- പാഠാ=പാടക്കിഴങ്ങ- അധഃകി=തുവര- കംഠ=ത്രി
കൊല്പക്കൊന്ന നികുംഭം=നാകദന്തി- വ്യോഷം=ചുക്ക മുളക തി
പ്പലി- രോഹിതം=അരക്കാഞ്ഞിരം- ഭൃംഗനീലവൃതിക
ശ്രേയസീശാരിബാദ്വയങ്ങളം=ഭൃംഗവും നീലിയും വൃതിക
വും ശ്രേയസിയും ശാരിബാദ്വയവും- ഭൃംഗം=പെരുങ്കുരുമ്പവേ
ര- നീലിബോം=പുത്തരിച്ചുണ്ടവേര- വൃതികം=അവിരാതാളി-
ശ്രേയസി അത്തിത്തിപ്പലി- ശാരിബാദ്വയം=നന്നാറിയും പാ
ൽവള്ളിയും- മലയന്ത്യഗ്നിനിചുളങ്ങളം= മലയന്തിയും അഗ്നിയും
നിചുളവും- മലയന്തി=കാത്തിരിപ്പുവു- അഗ്നി=കൊടുവേലി- നി
ചുളം=പുഴവഞ്ചി- പുല്ലോഷം=ആമ്പൽ ചേർക്കപ്പെട്ടവ- ഭവങ്ങളം=
ഗോമയസ്വരസാദികം- സർപ്പിസ്സ=നെയ്യ- പ്രസ്ഥം=ഇടങ്ങ
ഴി- പചിക്ക=കാച്ചുക- മഹത്തു=വലിയതു- പഞ്ചഗവ്യം=പഞ്ചഗവ്യ
മെന്ന പേരൊട്ടകൂടിയത- ജ്വരാപസ്മാരകുഷ്ഠഗുൽമോദരഹരം= ജ്വരാ
പസ്മാരകുഷ്ഠഗുൽമങ്ങളെ ഹരിക്കുന്നത ജ്വരാപസ്മാരകുഷ്ഠഗു
ൽമം=ജ്വരവും അപസ്മാരവും കുഷ്ഠവും ഗുൽമവും- ജ്വരം=
പനി=മഹോദരം- ഗുൽമം=ഗുൽമരോഗമെന്നരോഗം- ഹരി
ക്കുന്നത=ശോഫാർശ്ശകാമിലാപാണ്ഡുഗുൽമകാസഗ്രഹാപ
ഹം=പാണ്ഡുഗുൽമകാസഗ്രഹങ്ങളെ അപഹ
രിക്ക പാണ്ഡുഗുൽമകാസഗ്രഹങ്ങളം=
പാണ്ഡുവും ഗുൽമവും കാസവും ഗ്രഹ
ണീരോഗം- കാമില=കാമില
രോഗം=ഗുൽമരോഗം- കാ

സംസ്കരഗ്രഹം=സ്നേഹാദിഗ്രഹം– അപഹന്തി=നശിപ്പിക്കുക–
ബൃംഹണീയരസം=ബൃംഹണീനീരം– വചാകുഷ്ഠശംഖപുഷ്പീശൃതം=വചാകു
ഷ്ഠശംഖപുഷ്പികളെക്കൊണ്ടു ശൃതം=വചാകുഷ്ഠശംഖപുഷ്പികൾ=വ
ചയും കുഷ്ഠവും ശംഖപുഷ്പിയും വചാ=വയമ്പു കുഷ്ഠം=കൊട്ടം–ശംഖ
പുഷ്പി=ശംഖപുഷ്പം– ശൃതം=സാധിതം– പുരാണം=പഴകിയതു– ഘൃ
തം=നെയ്യ്–മേദ്ധ്യം=മേധക്കായിക്കൊണ്ടുഹിതം– യഥാ=അതുഗ്ര
ഹണേരകതി–ഉന്മാദാലക്ഷ്മ്യപസ്മാരപാപ്മഹിതം=ഉന്മാദാലക്ഷ്മ്യ
പസ്മാരപാപ്മാക്കളെക്കുറിച്ചുഹിതം– ഉന്മാദാലക്ഷ്മ്യപസ്മാരപാപ്മാ
ക്കൾ–ഉന്മാദവും അലക്ഷ്മിയും അപസ്മാരവും പാപ്മാവും–ഉന്മാ
ദം=ഉന്മാദമെന്നരോഗം– അലക്ഷ്മി=അശ്രീ– അപസ്മാരം=അ
പസ്മാരമെന്നരോഗം– പാപ്മാവ്=പാപം– ക്ഷീരദ്രോണം=ക്ഷീ
രത്തിന്റെദ്രോണം– ക്ഷീരം=പാൽ– ദ്രോണം=പതിനാറിടങ്ങഴി–
പലോന്മിതങ്ങൾ=പലപ്രമാണങ്ങൾ– ജീവനീയങ്ങൾ=ജീവനീ
യഗണങ്ങൾ– തൈലപ്രസ്ഥം=തൈലത്തിന്റെപ്രസ്ഥം– തൈ
ലം=എണ്ണ– ഘൃതപ്രസ്ഥം=ഘൃതത്തിന്റെപ്രസ്ഥം– ഘൃതം=നെ
യ്യ്– പ്രസ്ഥം=എടങ്ങഴി– പചേൽ=കാച്ചുക– സിദ്ധം=സാധിതം–
അപസ്മാരവിമോക്ഷണം=അപസ്മാരത്തിന്റെവിമോക്ഷണം–
വിമോക്ഷണം=വിമോചനം– (അപസ്മാരത്തെ നശിപ്പിക്കു
ന്നതെന്നസാരം–) ക്ഷീരേക്ഷുരസം=ക്ഷീരവും ഇക്ഷുരസ
വും– ക്ഷീരം=പാൽ– ഇക്ഷുരസം=കരിമ്പിൻനീര്– കംസം=നാ
ഴിടങ്ങഴി– അർദ്ധദ്രോണം=എട്ടിടങ്ങഴി– കാഷായമായിരിക്കുന്ന
രസം=കഷായത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളരസം– കാഷായം=കഷാ
യം– രസം=കഷായം– കാർഷികങ്ങൾ=കർഷപ്രമാണങ്ങൾ– കല്ക്കി
ക്കപ്പെട്ട– ജീവനീയങ്ങൾ=ജീവനീയഗണങ്ങൾ–പ്രസ്ഥം=
എടങ്ങഴി– സർപ്പിസ്സ്=നെയ്യ്– പചേൽ=കാച്ചുക– അതു നെയ്യ്–
വാതപിത്തോത്തരം=വാതപിത്തങ്ങൾ ഉത്തരമായിട്ടുള്ളതു– വാത
പിത്തങ്ങൾ=വാതവും പിത്തവും– ഉത്തരം=അധികം– അപസ്മാ
രം=അപസ്മാരമെന്നരോഗം– ഹന്തി=നശിപ്പിക്കുക–

സാരം —— ഉന്മാദാപസ്മാരരോഗങ്ങളിൽ കൂടി വമനാദി
രേചനവും ശുദ്ധിവരുത്തിയിരിക്കുന്നും
കൊണ്ടു വഴിപോലെ സാധാരണ ചിത്ത
ന്റെ അപസ്മാരത്തെ നശിപ്പിപ്പാന്
ഉദിക്കുന്ന ശമനപ്രയോഗങ്ങളായ
• പിഴിഞ്ഞെടുത്ത പാലും
ചേർത്തിയനെയ്യ് സേവി

ലാ, ഈറുകളെ നശിപ്പിക്കും.- കമിഴിൻവേര, കൂവളത്തിൻവേര, പാതിരിവേര, പലകപ്പയ്യാനവേര, മുഞ്ഞവേര, ഓരിലവേര, മൂവ്വിലവേര, ചെറൂളവേര, ചെറുവഴുതിനവേര, ഞെരിഞ്ഞിലും കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, വരട്ടുമഞ്ഞളും, മരമഞ്ഞൾത്തൊലി, കൊടകപ്പാലവേരിന്മേൽത്തൊലി, ഏഴിലംപാല, വലിയകടലാടിവേര, വട്ടപ്പൂത്താളി- കടുകരോഹിണി കൊന്നത്തൊലി, പുഷ്കരമൂലം- മാഞ്ചി പുഴലിവേര കൊടുത്തൂവവേര- ഈറുകൾ ഓരോന്ന പലം പതിനാറിടങ്ങഴി വെള്ളത്തിൽ കഷായം വെച്ച നാലിടങ്ങഴിയാക്കി അതിൽ പാടക്കിഴങ്ങ്, ചെറുതേക്കിൻവേര, ഇലവ, ത്രികോല്പക്കൊന്ന, നാഗദന്തി ആടകാമണിയൻവേര, പെരുങ്കുരുമ്പവേര, പുത്തരിച്ചുണ്ടവേര, കുമ്പിൾത്തൊലി, അത്തിത്തിപ്പലി, നന്നാറിക്കിഴങ്ങ പാർവള്ളിക്കിഴങ്ങ, താതിരിപ്പൂവ്, കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ, പുഴവഞ്ചി ഈറുകൾ മുമ്മൂന്നഴഞ്ച കൽക്കമാക്കി മുമ്പെ പറഞ്ഞ കഷായത്തിൽ, മോര, ഗോമൂത്രം, പാല ഈറുകളും കൂട്ടി ഇടങ്ങഴി നെയ്യ കാച്ചുന്നു- വലിയപഞ്ചഗവ്യമായ ഈ നെയ്യ പനി, അപസ്മാരം, മഹോദരം, ഗുന്മം, വീക്കം അർശോരോഗം, കാമില, പാണ്ഡുരോഗം, ഗ്രഹരോഗം, കര സ്കന്ദാദി ഗ്രഹം ഈറുകളെ നശിപ്പിക്കും- ബ്രഹ്മിനീരിൽ, വയമ്പ, കൊട്ടം, ശംഖുപുഷ്പത്തിൻവേര ഈറുകൾ കൊണ്ട കാച്ചിയ പഴയ നെയ്യ അഗ്രഗ്രഹണി ശക്തിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും ഉന്മാദം, അലക്ഷ്മി, അപസ്മാരം, പാപം ഈറുകളെ നശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- പതിനാറിടങ്ങഴി പാലിൽ അടപതിയൻ കിഴങ്ങ, കാകോളി, ക്ഷീരകാകോളി, മേദാ, മഹാമേദാ, കാട്ടുപയറിൻവേര, കാട്ടുഴുന്നിൻവേര, ജീവകം, ഇടവകം, ഇരട്ടിമധുരം ഈറുകൾ ഒരേ പലം അരച്ച കലക്കി ഒരിടങ്ങഴി എണ്ണയും ഒരിടങ്ങഴി നെയ്യും കൂട്ടി കാച്ചുന്നു. കാച്ചിയ നെയ്യ പാനാലേപനാദികളെക്കൊണ്ട അപസ്മാരത്തെ നശിപ്പിക്കും. ഇട്ടിടങ്ങഴി കമിഴിൻവേര കഷായം വെച്ചതിൽ രണ്ടിടങ്ങഴി പാലും രണ്ടിടങ്ങഴി കമിഴിൻനീരും പറഞ്ഞ അടപതിയൻ കിഴങ്ങ മുതൽ ഇരട്ടിമധുരം വരെയും മുമ്മൂന്നഴഞ്ച അരച്ച കലക്കി ഇടങ്ങഴി ന നെയ്യ സേവിച്ചാൽ വാതം അധികമായിട്ടും ഉണ്ടാവുന്ന അപസ്മാരത്തെയും

...രകപടഗ്രഹപ്രയോഗ । ക്ഷോ
...ഷ്ഠം ।

൨൯. യഷ്ടീകല്ക്കമപസ്മാരഘ്നം ധീവാക്സ്വരപ്രദം । കപിലാനാം ഗവാം പിത്തം നാവനം പരമം ഹിതം

അന്വയം — കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകക്വാഥശൃതം പയഃ തമേൽ. അഷ്ടാദശഗുണേന കൂശ്മാണ്ഡസ്വരസേന യഷ്ടീകല്ക്കം ശൃതം സർപ്പിഃ അപസ്മാരഘ്നം ധീവാക്സ്വരപ്രദം ഭവതി. കപിലാനാം ഗവാം പിത്തം നാവനം പരമം ഹിതം.

അന്വയാർത്ഥം — കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകക്വാഥശൃതമായിരിക്കുന്ന പയസ്സ് അതുപോലെയാകുന്നു. അഷ്ടാദശഗുണങ്ങളായിരിക്കുന്ന കൂശ്മാണ്ഡസ്വരസങ്ങളോടുകൂടെ യഷ്ടീകല്ക്കമായി ശൃതമായിരിക്കുന്ന സർപ്പിസ്സ് അപസ്മാരഘ്നമായിട്ടും ധീവാക്സ്വരപ്രദമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. കപിലകളായിരിക്കുന്ന ഗോക്കളുടെ പിത്തം നാവനമായിട്ട ഏററവും ഹിതമാകുന്നു.

പദാർത്ഥം — കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകക്വാഥശൃതം = കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകക്വാഥത്തോടുകൂടെ ശൃതം. കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകക്വാഥം = കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുക്കളുടെ ക്വാഥം. കാശവിദാരീക്ഷുകശേരുകങ്ങൾ = കാശവും വിദാരിയും ഇക്ഷുവും കശേരുവും. കാശം = അമവെര. വിദാരി = മുതുക്. ഇക്ഷു = കരിമ്പ. ക്വാഥം = കഷായം. ശൃതം = കുറുക്കിയത. പയസ്സ് = പാല. അഷ്ടാദശഗുണങ്ങൾ = പതിനെട്ട ഇരട്ടിച്ചവ. കൂശ്മാണ്ഡസ്വരസങ്ങൾ = കൂശ്മാണ്ഡത്തിന്റെ സ്വരസം. കൂശ്മാണ്ഡം = വിളവൻകായ. സ്വരസം = നീര. യഷ്ടീകല്ക്കം = യഷ്ടിയാകുന്ന കല്ക്കത്തോടുകൂടിയത. യഷ്ടി = ഇരട്ടിമധുരം. ശൃതം = കാച്ചിയത. സർപ്പിസ്സ് = നെയ്യ. അപസ്മാരഘ്നം = അപസ്മാരത്തെ ഹനിക്കുന്നത. അപസ്മാരം = അപസ്മാരരോഗം. ഹനിക്ക = നശിപ്പിക്ക. ധീവാക്സ്വരപ്രദം = ധീവാക്സ്വരങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നത. ധീവാക്സ്വരങ്ങൾ = ധീയും വാക്കും സ്വരവും. ധീ = ബുദ്ധി. സ്വരം = ശബ്ദം. കപിലകൾ = കപിലവർണ്ണകൾ. ഗോക്കൾ = പശുക്കൾ. നാവനം = നസ്യം. ഹിതം = പഥ്യം.

സാരം — അമവെര, മുതുകിൻകിഴങ്ങ, കരി
ഇ ഇവകളുടെ കഷായത്തോടു കൂടി കറുക്കിയ പ
മായും പിത്താധികമായും ഇരിക്കുന്ന
ന്റെ നെയ്യിൽ നിന്ന പതിനെട്ടിരട്ടി
പിഴിഞ്ഞ നീററിൽ ഇരട്ടിമധുരം
പസ്മാരത്തെ കളയുന്നതായി
ന്നു ശബ്ദത്തെയും ഉ

ണ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന പശുക്കളുടെ മൂത്രത്തിന്റെ തെളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗം-ഇതുകളായ പിത്തവും നസ്യമായിട്ട പ്രയോഗിച്ചാൽ അപസ്മാരത്തെ നശിപ്പിക്കും-

൩൦. ശൃഗാലവിഡാലാനാംസിംഹാദീനാംചപൂജിതം। ഗോധാനകുലനാഗാനാംപൃഷതൎക്ഷഗവാമപി ॥

൩൧. പിത്തേഷുസാധിതംതൈലംനസ്യേഭ്യംഗേചശസ്യതെ। ത്രിഫലാവ്യോഷപീലുത്വഗ്യവക്ഷാരഫണിജ്ഝകൈഃ॥

൩൨. ശ്വേതാപാമാൎഗ്ഗബീജൈശ്ചതൈലംവിപാചിതം। ബസ്തമൂത്രേഹിതംനസ്യംചൂൎണ്ണംവാപ്രധമേൽഭിഷൿ ॥

അന്വയം—ശൃഗാലവിഡാലാനാം- സിംഹാദീനാം-ച-പൂജിതം- ഗോധാനകുലനാഗാനാം- പൃഷതൎക്ഷഗവാം- അപി- പിത്തേഷു- സാധിതം- തൈലം- നസ്യെ- അഭ്യംഗെ- ച- ശസ്യതെ- ത്രിഫലാവ്യോഷപീലുത്വഗ്യവക്ഷാരഫണിജ്ഝകൈഃ- ശ്വേതാപാമാൎഗ്ഗബീജൈഃ- ബസ്തമൂത്രെ- വിപാചിതം- തൈലം- നസ്യം- ഹിതം- ഭിഷൿ- ചൂൎണ്ണം- പ്രധമെൽ-വാ-

അന്വയാൎത്ഥം—ശൃഗാലവിഡാലങ്ങളുടെയും സിംഹാദികളുടെയും പൂജിതമായി ഭവിക്കുന്നു- ഗോധാനകുലനാഗങ്ങളുടെയും പൃഷതൎക്ഷഗവങ്ങളുടെയും പിത്തങ്ങളിൽ സാധിതമായിരിക്കുന്ന തൈലം നസ്യത്തിങ്കലും അഭ്യംഗത്തിലും ശസ്തമായി ഭവിക്കുന്നു- ത്രിഫലാവ്യോഷപീലുത്വഗ്യവക്ഷാരഫണിജ്ഝകങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശ്വേതാപാമാൎഗ്ഗബീജങ്ങളെക്കൊണ്ടും ബസ്തമൂത്രത്തിങ്കൽ വിപാചിതമായിരിക്കുന്ന തൈലം നസ്യമായിട്ട ഹിതമാകുന്നു- ഭിഷക്ക ചൂൎണ്ണത്തെ പ്രധമനം ചെയ്യുകയുംവേണം-

പരിഭാഷ—ശൃഗാലവിഡാലങ്ങൾ=ശൃഗാലവും സൃഗാലവും വിഡാലവും- ശൃഗാലം=നായ- സൃഗാലം=കുറുക്കൻ- വിഡാലം=പൂച്ച- സിംഹാദികൾ=സിംഹംതുടങ്ങിയുള്ളവ- പൂജിതം=ശ്രേഷ്ഠം- ഗോധാനകുലനാഗങ്ങൾ=ഗോധയും നകുലവും നാഗവും- ഗോധാ=ഉടുമ്പ- നകുലം=കീരി- നാഗം=ഗജം- പൃഷതൎക്ഷഗവങ്ങൾ=പൃഷതവും ഋക്ഷവും ഗോവും- പൃഷതം=പുള്ളിമാൻ- ഋക്ഷം=കരടി- ഗോവ=പശു- സാധിതം=കാച്ചിയത- തൈലം=എണ്ണ- [illegible] ശസ്യം- ത്രിഫലാവ്യോഷപീലുത്വഗ്യവക്ഷാര[illegible] വായയിൽ നിന്ന വരു[illegible]യും വ്യോഷവും പീലുവും യവക്ഷാരം,മുതൽ, ഇതുകൾ വെള്ളത്തി[illegible] വ്യോഷം=ചുക്ക. മുളക. തിപ്പലി- പീത കാണുകയും ചെയ്യും- സന്നിപാതം [illegible]കാരം- ഫണിജ്ഝകം=മരി ഞ്ഞി അപസ്മാരങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ [illegible]ബീജങ്ങൾ=ശ്വേതാപാവും

അപാമാൎഗ്ഗവും കരഞ്ജബീജവും= ത്ര്യൂഷണവും= അപാമാ ൎഗ്ഗം=വലിയകടലാടി- കരഞ്ജബീജം=ഉങ്ങിൻകുരു- ബസ്തമൂത്രം= കറിയാട്ടിൻമൂത്രം- വിപാചിതം=വിപാകം- (കാച്ചിയതെന്ന സാരം) തൈലം=എണ്ണ ഹിതം=പത്ഥ്യം- ക്രിമികൾ=വെള്ളൻ- ചൂ ൎണ്ണം=പൊടി- ധ്മാനം=ചെയ്യു=ഊതികയറ്റുക-

സാരം—— ചെമ്പാവു, കടുക്കൻ, പൂച്ച, സിംഹം ഇവകളുടെ പിത്തവും നസ്യം ചെയ്വാൻ നല്ലതാകുന്നു- ഉടുമ്പ, കീരി, ശല്യം, പള്ളിമാൻ, കരടി, പശു ഇവകളുടെ പിത്തങ്ങളിൽ കാച്ചിയ തൈലവും നസ്യം ചെയ്യാനും തേയ്പാനും നല്ലതാകുന്നു- കടുക്ക, താന്നിക്ക, നെല്ലിക്ക, ചുക്ക, മുളക, തിപ്പലി, മരമഞ്ഞൾ, ചവൎക്കാരം, മണിക്കുന്തുകം, കുവളം, വലിയ കടലാടിവേര, ഉങ്ങിൻകുരു- ഇവകൾ കറിയാട്ടിൻ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചുകലക്കി കാച്ചിയ തൈലം നസ്യം ചെയ്യാൻ നല്ലതാകുന്നു- ഇവകൾ പൊടിച്ചു വെള്ളൻ രോഗിയുടെ മൂക്കിൽ ഊതികയറ്റുകയും വേണം-

൩൩. നകുലോലൂകമാൎജ്ജാരഗൃധ്രകീടാഹികാകജൈഃ തുണ്ഡൈഃ പക്ഷൈഃ പുരീഷൈൎവ്വാ ധൂമമസ്യ പ്രയോജയെൽ ॥

അന്വയം ——നകുലോലൂകമാൎജ്ജാരഗൃധ്രകീടാഹികാകജൈഃ- തുണ്ഡൈഃ- പക്ഷൈഃ- പുരീഷൈഃ- വാ- അസ്യ- ധൂമം- പ്രയോജയെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം——നകുലോലൂകമാൎജ്ജാര ഗൃധ്രകീടാഹികാകങ്ങളാൽ ഉളവാകുന്ന തുണ്ഡങ്ങളെക്കൊണ്ടും പക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടും പുരീഷങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഈ ബാലന്ന ധൂമത്തെ പ്രയോഗിക്കേണം-

പദാൎത്ഥം —— നകുലോലൂകമാൎജ്ജാരഗൃധ്രകീടാഹികാകജങ്ങൾ=നകുലോലൂകമാൎജ്ജാര ഗൃധ്രകീടാഹികാകങ്ങളിൽനിന്ന ജനിച്ചവ- നകുലോലൂകമാൎജ്ജാരഗൃധ്രകീടാഹികാകന്മാർ=നകുലവും ഉലൂകവും മാൎജ്ജാരവും ഗൃധ്രവും അഹിയും കാകനും- നകുലം=കീരി- ഉലൂകം=ഊമൻ- മാൎജ്ജാരൻ=പൂച്ച- ഗൃധ്രം=കഴു- കീടം= കീടങ്ങൾ- അഹി=സൎപ്പം- കാകൻ=കാക്ക- തുണ്ഡങ്ങൾ= കൊക്കുകൾ- പക്ഷങ്ങൾ=ചിറക- പുരീഷം=കാഷ്ഠം- ഇവന്ന=അപസ്മാരരോഗമുള്ളവന്- ധൂമം=പുക- യോജയെൽ=പ്രയോഗിക്ക-

സാരം—— കീരി, ഊമൻ, പൂച്ച, കഴുകു, പാമ്പ, കാക്ക ഇവകളിൽനിന്നുണ്ടായ കൊക്ക, ചിറക, കാഷ്ഠം ഇവകളെ ചുട്ടുണ്ടാകുന്ന പുകവണ്ണം പുകച്ചു അപസ്മാര രോഗിയെ ഏല്പിക്കേണം-

൩൪. ശീലയെത്തൈലലശുനം പയസാവാശതാവരീം। ബ്രഹ്മീരസം കുഷ്ഠരസം വചാം വാപസ്മാരയുക്തഃ ॥

അന്വയം — തൈലലശുനം പയസാ ശതാവരീം വാ ബ്രാഹ്മീരസം കുഷ്ഠരസം മധുസംയുതാം വചാം വാ ശീലയേൽ.

അന്വയാർത്ഥം — തൈലലശുനത്തെയും പാലോടുകൂടെ ശതാവരിയെയോ ബ്രാഹ്മീരസത്തെയോ കുഷ്ഠരസത്തെയോ മധുസംയുക്തയായിരിക്കുന്ന വചയെയോ ശീലിക്കേണം.

പരിഭാഷ — തൈലലശുനം = തൈലയുക്തമായിരിക്കുന്ന ലശുനം. തൈലയുക്തം = തൈലത്തോടുകൂടിയതു്. തൈലം = എണ്ണ. യുക്തം = സഹിതം (കൂടിയതു്). ലശുനം = ഉള്ളി. പയസാ = പാലോടു. ശതാവരീം = ശതാവരിക്കിഴങ്ങു. ബ്രാഹ്മീരസം = ബ്രഹ്മിനീർ. കുഷ്ഠരസം = കുഷ്ഠത്തിന്റെ രസം. കുഷ്ഠം = കൊട്ടം. മധുസംയുതാം = മധുവിനോടു സംയുതാം. മധു = തേൻ. സംയുതാം = കൂടിയതു്. വചാം = വയമ്പു. ശീലയേൽ = സേവിക്കുക.

സാരം — ഉള്ളി എണ്ണയിൽ ചേർത്തു സേവിക്കുകയോ ശതാവരിക്കിഴങ്ങു പാലിൽ ചേർത്തു സേവിക്കുകയോ ബ്രഹ്മി നീര സേവിക്കുകയോ കൊട്ടം അരച്ചു [illegible] സേവിക്കുകയോ വയമ്പു തേനിൽ അരച്ചു സേവിക്കുകയോ വേണം.

൩൭. സമഃ ക്രൂദ്ധൈരപസ്മാരോ ദോഷൈഃ ശാരീരമാനസൈഃ |
യസ്മാദ്‌ [illegible] ||

൩൮. തസ്മാദ്രസായനൈരേനം ദുശ്ചികിത്സ്യമുപാചരേൽ |
ആത്മജ്ഞാനോ [illegible] സദാ ||

അന്വയം — അപസ്മാരഃ സമഃ ക്രൂദ്ധൈഃ ശാരീരമാനസൈഃ ദോഷൈഃ [illegible] യസ്മാൽ [illegible] തസ്മാൽ ദുശ്ചികിത്സ്യം ഏനം രസായനൈഃ ഉപാചരേൽ. [illegible] വിജ്ഞാനാൽ സദാ പാലയേൽ.

അന്വയാർത്ഥം — അപസ്മാരം സമന്മാരായ ക്രുദ്ധന്മാരായ ശാരീരമാനസന്മാരായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു [illegible] സമ്പ്രാപ്തമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. യാതൊന്നു ഹേതുവായിട്ടു അതുഹേതുവായിട്ടു ദുശ്ചികിത്സ്യമായിരിക്കുന്ന ഇതിനെ രസായനങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉപചരിക്കേണം. തന്മാത്രമല്ല [illegible] വിജ്ഞാനത്തിങ്കൽ നിന്നും പാലിക്കേണം.

പരിഭാഷ — അപസ്മാരഃ [illegible] അപസ്മാരമെന്ന രോഗം. സമഃ = തുല്യം. ക്രുദ്ധൈഃ = കോപിക്കപ്പെട്ടവ. ശാരീരമാനസൈഃ = ശാരീരങ്ങളായിട്ടും മാനസങ്ങളായിട്ടും ഉള്ളവകൊണ്ടു. ദോഷൈഃ = ദോഷങ്ങളെ

ഭം=ശരീരത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവ- മാനസങ്ങൾ=മനസ്സിങ്കൽ ഭവിച്ചവ- ജനിക്ക=ഉണ്ടാവുക- ഇതഃ=അപസ്മാരം- മഹാമർമ്മസമാശ്രയം=മഹാമർമ്മത്തെസമാശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളത- മഹാമർമ്മം=ഹൃദയം- സമാശ്രയിക്ക=ആശ്രയിക്കുക- യാതൊന്ന= ശാരീരമാനസങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങളുടെ ഒരുമിച്ചുള്ളകോപം അതഃ=മഹാമർമ്മസമാശ്രയമാകുന്ന- (ഹൃദയത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നതാകുന്ന സ്മാരം) ദുശ്ചികിത്സ്യം=ഏറെവിഷമ ചികിത്സിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യം- തതഃ=അപസ്മാരം- രസായനം=രസായനത്തിങ്കൽ പറയപ്പെട്ട വിധി- ഉപചരിക്ക=ചികിത്സിക്ക- തദാർത്തൻ=അതുകൊണ്ടുപീഡിതൻ- ഭൂതോത്ഥാപസ്മാരം= [illegible] പറയപ്പെടുവാൻ- ആഗന്തുരോഗാധികാരത്തിൽ [illegible] കൂടെയിട്ടുള്ളത- [illegible] [illegible]വരുള്ള- വിഷമം=സമപ്പെടാത്ത പ്രശമം- പാലിക്ക=രക്ഷിക്കുക-

ഭാവം— അപസ്മാരരോഗം ഒപ്പം, കോപിക്കപ്പെട്ടതായ ദോഷങ്ങളെന്നുള്ള [illegible] [illegible]ങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്ന അപസ്മാര രോഗം ഹൃദയത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കകൊണ്ടും [illegible] [illegible] രോഗികളെ [illegible] പ്രയോഗങ്ങളാൽ ചികിത്സിപ്പാൻ യോഗ്യമായ അപസ്മാരത്തെ രസായന വിധികൊണ്ടു ചികിത്സിക്കണം- അപസ്മാരത്താൽ പീഡിക്കപ്പെട്ടവനെ [illegible] സഹായത്തോടു കൂടാതെ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] കുന്ന, കുഴി മുതലായ പ്രദേശങ്ങളിൽനിന്നും എല്ലായ്പ്പോഴും രക്ഷിക്കണം-

൬൧. ഭൂതം മനോവികാരേണ [illegible] ന്ദ്രിയാർത്ഥേഷു [illegible] ||

അന്വയം— മനോവികാരേണ- ഭൂതം- [illegible] ഇതി- ന- [illegible] [illegible] ചെതഃ- ഇ[illegible]- വിഷയെഃ- [illegible] ||

അന്വയാർത്ഥം— മനോവികാരത്താൽ ദുഃഖിതനായിരിക്കുന്നവനോട [illegible] വണ്ണം, [illegible] പ്രവർത്തിക്കരുത- ഇവന്റെ ക്ലിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചെതസ്സിനെ ഇഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളെകൊണ്ടു [illegible]

പരിഭാഷാ— മനോവികാരം=വൈചിത്ര്യം- [illegible] ചിക്കപ്പെട്ടവൻ- [illegible] [illegible] ഇവൻ=അപസ്മാ[illegible]

പീഡിതം॰ (വ്യാധി വെഗത്താൽ ദുഃഖിക്കപ്പെട്ടതെന്ന സാരം) ചെതസ്സ്=മനസ്സ്. വിഷയങ്ങൾ=പദാൎത്ഥങ്ങൾ. ബൃംഹിപ്പിക്ക= വൎദ്ധിപ്പിക്ക

സാരം —— ബാധിതമായി സുഖവൈദ്യ മുണ്ടായാൽ അവനൊട നിന്ദ്യ ഭീതദുഃഖാദികളെ ചെയ്യു എന്നി പ്രകാരം പറയരുത. വ്യാധി വെഗം കൊണ്ട ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്ന ഇവന്റെ മനസ്സിന്നെ മനസ്സിന്ന അനുകൂലങ്ങളായ വസ്തു പദാൎത്ഥങ്ങൾ, വൈദ്യ സല്ലാപങ്ങളുത്തരാദികൾ കൊണ്ട ഉത്സാഹത്തൊട ക്രിയതുകൾ ചെയ്യെണം.

ഇതി [illegible] വെ[illegible] [illegible] [illegible] ബാലോപചരണീയം സ[illegible]

